

ΖΑΚΡΟΣ Ι

Ίστορικά καὶ μεθοδολογικά.
Ἔρευνες στὴν εὐρύτερη περιοχή
τῆς μινωικῆς ἐγκατάστασης

ΤΟΜΟΣ Α. ΚΕΙΜΕΝΑ

Γενικὴ ἐπιμέλεια
Λ. Πλάτων

ΑΘΗΝΑΙ 2020

ΖΑΚΡΟΣ Ι

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ.
ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ
ΤΗΣ ΜΙΝΩΙΚΗΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

Γενική επίμεια
Λ. Πλάτων

ISSN 1105-7785
ISBN (SET) 978-618-5047-51-1
978-618-5047-52-8

© Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία
Πανεπιστημίου 22, Ἀθῆναι 106 72
Fax 210 3644996 - τηλ. 210 3609689
secr@archetai.gr - www.archetai.gr

Ἡ παροῦσα ἔκδοση πραγματοποιήθηκε μὲ τὴν εὐγενικὴ χορηγία τοῦ
Κοινοφελοῦς Ἰδρύματος «Αἰγέας»

Τυπογραφικὴ ἐπιμέλεια ἔκδοσης: Ἀ. Φραντζεσκάκης, Μ. Κυρίτση

ΖΑΚΡΟΣ Ι

ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ.
ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ
ΤΗΣ ΜΙΝΩΙΚΗΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

ΤΟΜΟΣ Α. ΚΕΙΜΕΝΑ

Με τις συμβολές τῶν

Μ. J. Becker, Θ. Ἡλιόπουλου, Μ. Κανετάκη, Κ. Κόπακα,
Κ. Μαντέλη, Δ. Μυλωνᾶ, Λ. Πλάτωνα, Μ. Πλάτωνος-Γιώτα,
Α. Σαρπάκη, Ἄ. Φίλιππα-Touchais, Ν. Χανιωτάκη, Κ. Χριστοφῆ

Ἐπιμέλεια κειμένων

Μ. Κυρίτση, Κ. Μπίρταχα, Λ. Πλάτων

ΑΘΗΝΑΙ 2020

Στὴ μνήμη τοῦ Νικολάου Πλάτωνος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

<i>Λευτέρης Πλάτων</i> Πρόλογος	7
<i>Λευτέρης Πλάτων</i> Ἡ Ἀνασκαφή: Τρόποι καὶ Μέθοδοι. Ἡ Προετοιμασία γιὰ τὴ Δημοσίευση: Προβλήματα καὶ Ὑποχρεωτικὲς Ἐπιλογές	11
<i>Lefteris Platon</i> The excavation: Techniques and Methods. Preparation for Publication: Problems and Necessary Decisions (abstract)	25
<i>Λευτέρης Πλάτων</i> Ἡ Ἱστορία τῶν Ἀνασκαφῶν	27
<i>Lefteris Platon</i> The History of the Excavations (abstract)	87
<i>Λευτέρης Πλάτων – Θεόδωρος Ἡλιόπουλος</i> Ἡ Ὁρολογία γιὰ τὰ Σχήματα τῶν Ἀγγείων τῆς Ζάκρου	89
<i>Lefteris Platon – Theodoros Ilioroulos</i> The Terminology of Vessel Shapes in the Zakros Publications (abstract)	111
<i>Λευτέρης Πλάτων</i> Πεζοῦλες Κεφάλας Ζάκρου. Δύο Τάφοι τῆς Ἐποχῆς τῶν Πρώτων Μινωικῶν Ἀνακτόρων	113
Παράρτημα Α. Συμπληρωματικὸς Κατάλογος Εὐρημάτων	283
<i>Lefteris Platon</i> Pezoules Kephelas, Zakros. Two Protopalatial Tombs (abstract)	291
<i>Marshall J. Becker (μετάφραση: Ἀλεξάνδρα Ἀλεξανδρῆ)</i> Παράρτημα Β. Ἡ Ἀνάλυση τοῦ Ἀνθρωπολογικοῦ Ὑλικοῦ ἀπὸ τοὺς Τάφους στὶς Πεζοῦλες Κεφάλας	309
<i>Marshall J. Becker</i> Analysis of the Anthropological Remains from the Tombs at Pezoules Kephelas (abstract)	335

<i>Κατερίνα Κόπακα</i> Τῆς Οὐρανιαῦς Τὸ Φρούδι. Τὸ Σπήλαιο καὶ οἱ Φυσικὲς Κόγχες	337
<i>Ἀνάγια Σαρπάκη</i> Παράρτημα Α. Τὰ Ἀρχαιοβοτανικὰ Ὑπολείμματα	461
<i>Δήμητρα Μυλωνᾶ</i> Παράρτημα Β. Τὰ Ὄστεολογικὰ Ὑπολείμματα	469
<i>Κατερίνα Κόπακα – Νίκος Χανιωτάκης</i> Παράρτημα Γ. Τὸ ἄλατι	477
<i>Katerina Koraka</i> Tis Ouranias to Phroudi. The Cave and the Adjacent Natural Cavities (abstract)	491
<i>Ἄννα Φίλιππα-Touchais</i> Τὸ Σπήλαιο στὸ Μαῦρο Αὐλάκι	495
<i>Anna Philippa-Touchais</i> The Mavro Avlaki Cave (abstract)	551
<i>Κάτια Μαντέλη</i> Ἡ Νεολιθικὴ Κεραμεικὴ ἀπὸ τὸ Σπήλαιο στὴ Θέση «Μαῦρο Αὐλάκι» Περιοχῆς Ζάκρου	561
<i>Katia Manteli</i> The Neolithic Pottery from the Cave at the Site of Mavro Avlaki in the Zakros Area (abstract)	589
<i>Μαρία Πλάτωνος-Γιώτα – Καλλιόπη Χριστοφῆ</i> Ὁ Ἀποθέτης στὸ Καλυβομούρι	593
<i>Maria Platonos-Giota – Kalliopi Christofi</i> The Kalyvomouri Deposit (abstract)	695
<i>Μαριλένα Κανετάκη</i> Σπήλαιο Α Σπηλιάρας	703
<i>Marilena Kanetaki</i> Cave A at Spiliara (abstract)	719
Συντομογραφίες	723
Βιβλιογραφία	725
Εὐρετήριο (σύνταξη: Μ. Κυρίτση – Λ. Πλάτων)	755

Η ΟΡΟΛΟΓΙΑ ΓΙΑ ΤΑ ΣΧΗΜΑΤΑ ΤΩΝ ΑΓΓΕΙΩΝ ΤΗΣ ΖΑΚΡΟΥ

Λευτέρης Πλάτων – Θεόδωρος Ήλιόπουλος

I. Για την όρολογία τής μινωικής κεραμεικής

Η δημοσίευση τῶν Ἀνασκαφῶν Ζάκρου –ἐκτὸς ἀπὸ τὰ πολυάριθμα καὶ ποικίλα καθαρὰ ἐπιστημονικὰ προβλήματα ποὺ προκύπτουν ἀπὸ τὴ μελέτη τοῦ ἴδιου τοῦ ἀρχαιολογικοῦ ὑλικοῦ– καλεῖται σήμερα νὰ ἀντιμετωπίσει, ὅπως εἶδαμε καὶ πιὸ πάνω, σοβαρὰ ζητήματα μεθοδολογίας καὶ δομῆς. Τὰ περισσότερα ἀπὸ αὐτὰ πηγάζουν ἀπὸ τὴ σχεδὸν παντελῆ ἀπουσία σύγχρονων ἀνάλογης ἔκτασης ἐργασιῶν, τουλάχιστον γιὰ τὸν μινωικὸ χῶρο. Ἐνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα προβλήματα εἶναι, ἀσφαλῶς, ἡ καθιέρωση μίας κοινῆς καὶ κατανοητῆς γλώσσας, ὅσο τουλάχιστον ἀφορᾷ σὲ καίριους τομεῖς τῆς αὐστηρῶς ἐπιστημονικῆς παρουσίας τῶν δεδομένων.

Τὸ αἶτημα χρησιμοποίησης μίας κοινῆς ἀποδεκτῆς –καὶ συνεποῦς κατὰ τὸ δυνατόν– όρολογίας γιὰ τὴ μινωικὴ κεραμεικὴ προβάλλει, ἀνάμεσα σὲ ἄλλα, ἐπιτακτικότερο ὄλων¹. Μία σύντομη ἐπισκόπηση στὴ μέχρι σήμερα ὑπάρχουσα σχετικὴ βιβλιογραφία μᾶς δίνει τὸ στίγμα τοῦ προβλήματος: οἱ ἑλληνόγλωσσες συστηματικὲς δημοσιεύσεις ἀνασκαφῶν προϊστορικῶν θέσεων στὴν περιοχὴ τοῦ Αἰγαίου εἶναι ἐλάχιστες. Εἰδικὰ γιὰ τὸν μινωικὸ χῶρο, ὀλοκληρωμένες δημοσιεύσεις στὴν ἑλληνικὴ γλώσσα μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν μόνο τὸ *Υστερομινωικοὶ τάφοι Λιμένος Κνωσοῦ (Κατσαμπᾶ)* ἀπὸ τὸν Στ. Ἀλεξίου (1967), καὶ ἀρκετὰ χρόνια ἀργότερα τὸ *Μινωικὸς λαξευτὸς τάφος στὸν Πόρο Ἡρακλείου* τῆς Π. Muhly (1992). Τὸ μέγεθος τοῦ προβλήματος τῆς ἑλληνικῆς όρολογίας γιὰ τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων ἀντιμετώπισαν μὲ ἀρκετὴ περίσκεψη οἱ μεταφραστὲς τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Ph. Betancourt, *The History of Minoan Pottery* (1985), Θ. Ήλιόπουλος (1993) καὶ τοῦ βιβλίου τῆς P. Mountjoy, *Mycenaean Decorated Pottery* (1986), Δ. Γόντικα (1994)².

---

1. Ἀνάλογος προβληματισμὸς γιὰ τὴ χρῆση μίας συνεπέστερης όρολογίας, ὅσον ἀφορᾷ στὰ σχήματα τῶν μινωικῶν ἀγγείων, ὑπάρχει τὰ τελευταῖα χρόνια καὶ γιὰ τὰ ἀγγλικά κείμενα, κάτι ποὺ δείχνει τὴν εὐρύτερη ἀνάγκη υιοθέτησης μίας πιὸ ἀκριβοῦς, κοινῆς ἀποδεκτῆς, ἐπιστημονικῆς γλώσσας. Βλ., γιὰ παράδειγμα, HALLAGER 1997a.

2. Στὴν τελευταία αὐτὴ ἔκδοση (ἐκδ. Καρδαμίτσα) περιέχεται καὶ ἕνας πολῦτιμος πίνακας μὲ τὶς ἀντιστοιχίες τῶν ὄρων ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τοὺς ἴδιους τύπους ἀγγείων στὶς πέντε κυριότερες γλώσσες τῶν σχετικῶν μὲ τὸ προϊστορικὸ Αἰγαῖο δημοσιεύσεων: στὰ ἀγγλικά (σύμφωνα μὲ τὸν A. Furumark), στὰ γαλλικά (μτφρ. J. Raison), στὰ ἰταλικά (μτφρ. L. Ré καὶ L. Vagnetti), στὰ γερμανικά (μτφρ. M. Felsch-Jacob) καὶ στὰ ἑλληνικά (μτφρ. Μ. Παντελίδου). Γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς παρούσας ἐργασίας, θὰ χρησιμοποιηθοῦν οἱ ξενόγλωσσοι ὄροι τῆς συγκεκριμένης ἔκδοσης,

Ἐπιμέρους μελέτες μὲ κύριο ἀντικείμενο τὴν παρουσίαση κεραμικοῦ ὑλικοῦ, ἐκ τῶν πραγμάτων, παίρνουν θέση στὸ ζήτημα τῆς ὀνοματολογίας τῶν ἀγγείων ποὺ δημοσιεύουν³. Ὁ μεγαλύτερος ὅμως ὄγκος τῶν σχετικῶν ἐλληνόγλωσσων κειμένων ἀνήκει στὶς ἐκθέσεις ἀνασκαφῶν, ποὺ δημοσιεύονται ἤδη ἀπὸ τὶς ἀρχὲς τοῦ 20οῦ αἰῶνα στὰ ἐλληνικὰ ἐπιστημονικὰ περιοδικά, κυρίως τὰ *Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας (ΠΑΕ)*, τὴν *Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίδα (ΑΕ)* καὶ τὸ *Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον (ΑΔ)* καὶ ἀργότερα στὰ *Ἀρχαιολογικὰ Ἀνάλεκτα ἐξ Ἀθηνῶν (ΑΑΑ)* καὶ τὰ *Κρητικὰ Χρονικά*. Στὶς ἐκθέσεις αὐτές, οἱ ἀνασκαφεῖς τῶν μινωικῶν θέσεων⁴ δίνουν τὴ δική τους –κάθε ἄλλο παρὰ ἀμελητέα– συμβολὴ στὴν προσπάθεια διαμόρφωσης μίας κοινῆ ἀποδεκτῆς ἐλληνόγλωσσης ὀρολογίας γιὰ τὴ μινωικὴ κεραμική.

Ἡ εἰκόνα ποὺ ἀποκτήθηκε μέσα ἀπὸ αὐτὲς τὶς διαδικασίες παρουσιάζει σήμερα, ὅπως ἦταν ἐπόμενο, ὀρισμένα θεμελιώδη μειονεκτήματα, ἀνάμεσα στὰ ὅποια τὰ σημαντικότερα εἶναι ἡ ἀνομοιογένεια καὶ ἡ ἀσάφεια. Τὸ πρόβλημα αὐτὸ ἀντιμετώπισαν ἤδη, πρὶν ἀπὸ ἐμᾶς, κάποιοι ἀπὸ τοὺς σύγχρονους μελετητές, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους μάλιστα, εὐκαιριακὰ ἢ συστηματικὰ, ἀσχολήθηκαν μὲ τὸ νὰ καθορίσουν μία, ἔστω καὶ συμβατικὴ, κεραμικὴ ὀρολογία⁵.

Τὰ κείμενα τῶν Χατζιδάκι, Ξανθουδίδη καὶ Μαρινάτου καθιέρωσαν κατὰ τὴν προπολεμικὴ περίοδο λεκτικὲς συνήθειες ποὺ ἐν πολλοῖς ἰσχύουν καὶ σήμερα. Βάσεις τους ἀπετέλεσαν, ἀφενὸς ἡ ἐν χρήσει τὴν ἐποχὴ τους ὀρολογία τῆς κλασικῆς κεραμικῆς καί, ἀφετέρου, ἡ προσπάθεια δανεισμοῦ ἢ μετάφρασης ξενόγλωσσων ὄρων, ποὺ εἶχαν ἤδη τύχει ἐπεξεργασίας στὰ πολυάριθμα καὶ ἰδιαίτερα ἐμβριθὴ γραπτὰ, κυρίως τῶν Βρετανῶν, συναδέλφων τους. Ἀξιοσημεῖωτη, πάντως, εἶναι ἡ σχετικὴ γλωσσικὴ αὐτάρκεια τῶν κειμένων τῶν προαναφερθέντων Ἑλλήνων ἀρχαιολόγων, ποὺ ὀφειλόταν, κυρίως, στὴν ἰσχυρὴ γλωσσικὴ παιδεία τῆς ἐποχῆς. Μὲ μία διαδικασία φυσικῆς –κατὰ κάποιον τρόπο– ἐπιλογῆς, τὰ προπολεμικὰ κείμενα υἱοθέτησαν σχεδὸν σιωπηρὰ ὀρισμένους γενικῆς φύσης χαρακτηρισμούς, ποὺ παρὰ τὶς κάποιες εὐκαιριακὲς ἀποκλίσεις καὶ παλινδρομήσεις ἀκολουθοῦνται μὲ ἀρκετὴ συνέπεια.

Σημαντικὴ συμβολὴ στὸ ζήτημα τῆς ὀρολογίας τῆς μινωικῆς κεραμικῆς προσφέρουν οἱ ἀνασκαφικὲς ἐκθέσεις καὶ οἱ εἰδικὲς μελέτες τοῦ Ν. Πλάτωνος. Ἡ εὐρύτατη γλωσσικὴ του παιδεία καὶ ἡ μεγάλη του ἀνασκαφικὴ πείρα τὸν βοήθησαν στὴν ἀνετη ἐπεξεργασία καὶ χειρισμὸ κάποιων ἤδη χρησιμοποιούμενων ὄρων, ὅπως καὶ στὴν υἱοθέτηση κάποιων καινούριων, ποὺ εἴτε προέρχονταν ἀπὸ τὴν ὀρολογία τῆς κλασικῆς κεραμικῆς, εἴτε ἀπὸ τὴν κατὰ λέξη μετάφραση ξενικῶν στερεότυπα ἐπαναλαμβανόμενων ἐκφράσεων. Ἡ ἐλληνοποίηση ξενικῶν ὄρων συχνὰ συνδυάζεται εὐστοχα μὲ τὴ συνεπὴ χρήση ἀρχαίων ἐλληνικῶν λέξεων γιὰ τὸν χαρακτηρισμὸ συγκεκριμένων τύπων

χωρὶς νὰ ἀσκηθεῖ καμία κριτικὴ ὡς πρὸς τὴν ὀρθὴ ἢ μὴ χρῆση τους.

3. Βλ. π.χ. ΡΕΘΕΜΙΩΤΑΚΗΣ 1979· ΑΝΔΡΕΑΔΑΚΗ 1987.

4. Ἀνάμεσά τους οἱ Ἰωσ. Χατζιδάκις, Στ. Ξανθουδίδης, Στ. Μαρινάτος, Ν. Πλάτων, Στ. Ἀλεξίου, Κ. Δαβάρης, Ἰωάν. Σακελλαράκης, Ἰωάν. Τζεδάκις, Ἀντ. Ζώης, Ἀγγ. Λεμπέση, Ἀλ. Καρέτσου, Χρ. Ντούμας.

5. Βλ. π.χ. ΖΩΗΣ 1965· ΖΩΗΣ 1967α· ΖΩΗΣ 1967β· ΝΤΟΥΜΑΣ 1976.

ἀγγείων (βλ. π.χ. τὸν ὄρο «διώροφος κύαθος» ἀπὸ τὸ “two-storied cup”). Τὸ «γλωσσικὸ σύστημα» τοῦ Πλάτωνος χαρακτηρίζεται ἀπὸ πληρότητα καὶ ἀπὸ σχετικὴ συνέπεια, ἀρετὲς ποὺ συχνὰ ἀπουσιάζουν ἀπὸ τὰ προγενέστερα (ἀλλὰ καὶ σύγχρονά του) κείμενα. Σὲ μία διαχρονικὴ ἐπισκόπηση τῶν ἀνασκαφικῶν ἐκθέσεων μπορεῖ κανεὶς εὐκόλα νὰ παρακολουθήσει τὴ συνεχὴ μετεξέλιξη καὶ ἀνάπτυξη τοῦ «συστήματος Πλάτωνος», μέχρι τὴν τελικὴ ὠρίμανσή του στὶς ἀνασκαφικὲς ἐκθέσεις Ζάκρου τῆς δεκαετίας τοῦ ’80.

Τὴν ὀρολογία ποὺ χρησιμοποίησε καὶ καθιέρωσε ὁ Πλάτων ἀκολουθοῦν, στὶς γενικὲς τῆς γραμμῆς, καὶ κάποιοι ἀπὸ τοὺς μαθητὲς του. Ταυτόχρονα ὅμως, μπορεῖ κανεὶς νὰ παρατηρήσει τὴν ἀρχὴ τῆς ἐπικράτησης μίας νέας τάσης, ποὺ ἀκολουθεῖται κυρίως ἀπὸ τοὺς νεότερους ἐρευνητὲς τοῦ μινωικοῦ πολιτισμοῦ. Πρόκειται γιὰ τὴν ἀπλοποίηση –μέσω τῆς συγχώνευσης ποικίλων ὄρων σὲ ἓνα– τῆς ὀρολογίας ποὺ ἀφορᾷ στὰ σχήματα τῶν μινωικῶν ἀγγείων. Αὐτὴ ἡ τάση, ποὺ προέκυψε ἀπὸ τὴ χωρὶς ἐπαρκὴ κριτικὴ υἱοθέτηση μίας ἀντίστοιχης τάσης ποὺ ἀκολουθεῖται ἀπὸ τοὺς Βρετανοὺς συναδέλφους, ἀφενὸς μὲν ἔχει ὡς ἀποτέλεσμα τὴν ἀπογύμνωση τῆς πλούσιας ἀπὸ τὴ φύση τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, ἀφετέρου δὲ ἀπομακρύνει τὸ «σημαῖνον» ἀπὸ τὸ «σημαινόμενον», καθιερώνοντας ὡς μόνον κριτήριον ταξινόμησης τῶν σχημάτων ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς τυπολατρικοῦ χαρακτήρα. Γιὰ παράδειγμα, ὅλα τὰ μικρὰ ἀγγεῖα πόσης ὀνομάζονται πιά «κύπελλα» (ἀπὸ τὸ ἀγγλικὸ “cup”), ἀκόμη καὶ ἂν ἀνήκουν σὲ δύο ἐντελῶς διαφορετικὲς λειτουργικὰ κατηγορίες (π.χ. φλυτζάνια καὶ ποτήρια)⁶. Προτιμοῦνται οἱ ἀσαφέστατοι ὄροι «γεφυρόστομο ἀγγεῖο» (ἀγγλικὰ “bridge-spouted jar”), ἀπὸ τοὺς ἀκριβεῖς ἑλληνικοὺς «γεφυρόστομος σκύφος» καὶ «γεφυρόστομη πρόχους». Τέλος, διατηροῦνται μόνον ὄροι καθιερωμένοι –ἔστω καὶ ἐντελῶς συμβατικά– γιὰ εἰδικὰ σχήματα ἀγγείων (βλ. π.χ. τὸ «τσαγιέρα», ἀπὸ τὸ ἀγγλικὸ “tea-pot”).

Στὸ πλαίσιο τῆς παρούσας δημοσίευσης, θεωρήθηκε σκόπιμο νὰ χρησιμοποιηθεῖ στὴ βάση τῆς ἡ ὀρολογία Πλάτωνος, ἀφενὸς μὲν γιὰ λόγους λειτουργικότητας καὶ ἀκρίβειας, ὅπως συζητήθηκε πιὸ πάνω, ἀφετέρου δὲ εὐχεροῦς συσχετισμοῦ τῶν ἀγγείων ποὺ δημοσιεύονται μὲ τοὺς ὄρους ποὺ χρησιμοποιήθηκαν γιὰ αὐτὰ σὲ ἀνασκαφικὲς ἐκθέσεις καὶ ἡμερολόγια. Σὲ λίγες περιπτώσεις, πάντως, ἡ ἀντικατάσταση τοῦ χρησιμοποιούμενου ἀπὸ τὸν ἀνασκαφέα τῆς Ζάκρου ὄρου μὲ κάποιον ἄλλον εὐρύτερα καθιερωμένο στὴν ἑλληνόγλωσση βιβλιογραφία κρίθηκε ἀναγκαία, σὲ μία προσπάθεια καλύτερης ἀλληλοσυνεννόησης.

Στὴ συνέχεια, δίνεται μίαν σύντομη ἐπισκόπηση τῆς ἱστορίας τῆς ὀρολογίας κατὰ σχῆμα καὶ συζητοῦνται τὰ προβλήματα ποὺ τυχὸν ἀνακύπτουν σὲ κάθε περίπτωση. Τὴν κατάταξη τῶν ἀγγείων σὲ μεγάλες κατηγορίες («οἰκογένειες») ὑπαγορεύει ἡ χρῆση τους, ποὺ μπορεῖ νὰ προσδιοριθεῖ –σὲ γενικὲς γραμμῆς– ἀπὸ τὰ κύρια μορφολογικά τους χαρακτηριστικά, σὲ συνάρτηση μὲ τὸ μέσο μέγεθός τους. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἀπαραί-

6. Πρέπει, πάντως νὰ σημειωθεῖ, ὅτι διάκριση ἀνάμεσα στὰ δύο ἀγγεῖα ἔκαναν ἀρχικὰ καὶ οἱ Βρετανοὶ ἀρχαιολόγοι, χρησιμοποιώντας τὸν ἐκφραστικὸ ὄρο “tea-cup” (MACKENZIE 1903, 171-172).

τητη έπεξήγηση τών συμβάσεων που θά χρησιμοποιηθοῦν στην παρούσα δημοσίευση, τὸ παρακάτω κείμενο φιλοδοξεῖ νὰ περιέχει καὶ μία ὀλοκληρωμένη πρόταση γιὰ τὴν καθιέρωση ἑνὸς κοινὰ ἀποδεκτοῦ συστήματος, που θά διακρίνεται ἀπὸ πληρότητα, ἀκρίβεια καὶ –πάνω ἀπὸ ὅλα– συνέπεια.

II. Ἡ ὀρολογία τῶν μινωικῶν ἀγγείων, κατὰ σχήματα.

Σύντομη ἐπισκόπηση τῆς ἱστορίας τῶν χρησιμοποιούμενων ὄρων.

Οἱ δικές μας προτάσεις

Οἰκογένεια ἀγγείων πόσης

α) Χωρὶς διακρινόμενο πόδι (ἀναδ. πίν. 1, 1-14)

Γιὰ τὰ μινωικὰ ἀγγεῖα πόσης ἔχουν χρησιμοποιηθεῖ, στὴν ἑλληνικὴ βιβλιογραφία, οἱ ὄροι «κύαθος», «κύπελλο», «ποτήρι» καὶ «σκουτέλι».

Ὁ Σπ. Μαρινάτος χρησιμοποιεῖ τὸν ὄρο «κύαθος» ἀδιακρίτως, εἴτε γιὰ τὸ ἡμισφαιρικὸ κύπελλο⁷, εἴτε γιὰ τὸ κοινὸ ἄωτο κωνικὸ κύπελλο⁸. Ἀνάλογη χρῆση τοῦ ὄρου κάνουν νεότεροι ἐρευνητὲς που ἀκολουθοῦν κατὰ βάση τὴν ὀρολογία τοῦ Μαρινάτου⁹.

Ὁ Ν. Πλάτων, ἤδη ἀπὸ τὶς ἐκθέσεις τῶν ἀνασκαφῶν του στὴν Κρήτη κατὰ τὴ δεκαετία τοῦ '50, φαίνεται νὰ κάνει διάκριση ἀνάμεσα σὲ «κύπελλο» καὶ «κύαθο», ἀφοῦ συχνὰ ἀναφέρει παρατακτικὰ στὴν ἴδια πρόταση τοὺς δύο ὄρους¹⁰. Αὐτὸς ὁ διαχωρισμὸς γίνεται σαφέστερος στὶς προκαταρκτικὲς ἐκθέσεις τῶν Ἀνασκαφῶν Ζάκρου, στὰ *Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας*¹¹. Ἡ διάκριση τῶν δύο τύπων ἀρχικὰ φαίνεται νὰ βασιζέται μόνον στὸ μέγεθος τῆς περιεκτικότητος τῶν ἀγγείων¹², μὲ τὴν πάροδο ὁμῶς τῶν ἐτῶν ὁ ὄρος «κύαθος» ἐντοπίζεται στὴν εἰδικὴ κατηγορία ἀγγείων πόσης μὲ κυρτούμενα χαρακτηριστικὰ λεπτὰ τοιχώματα καὶ γενικῶς εὐρὺ σῶμα¹³. Ἀπὸ τὸ 1970 καὶ μετὰ, ὁ ἴδιος ὄρος χρησιμοποιεῖται στὶς ἐκθέσεις Ζάκρου καὶ γιὰ τὴν κατη-

7. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1964, 87· ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1965, 112 καὶ πίν. 120δ· ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1968, 109.

8. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1966, 131 καὶ πίν. 112α-β· ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1969, 151 καὶ πίν. 167β· ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1971, 187 καὶ πίν. 221α. Ὁ Μαρινάτος χρησιμοποιεῖ τὴ λέξη «κύαθος» καὶ σὲ σύνθετους δικούς του ὄρους, που χαρακτηρίζουν ὑβριδικὲς κεραμεικὲς μορφές, βλ. π.χ. «κυαθορυτὸν» καὶ «λεβητοκυάθιον» (ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1964, 92, πίν. 96α καὶ 81, πίν. 94δ).

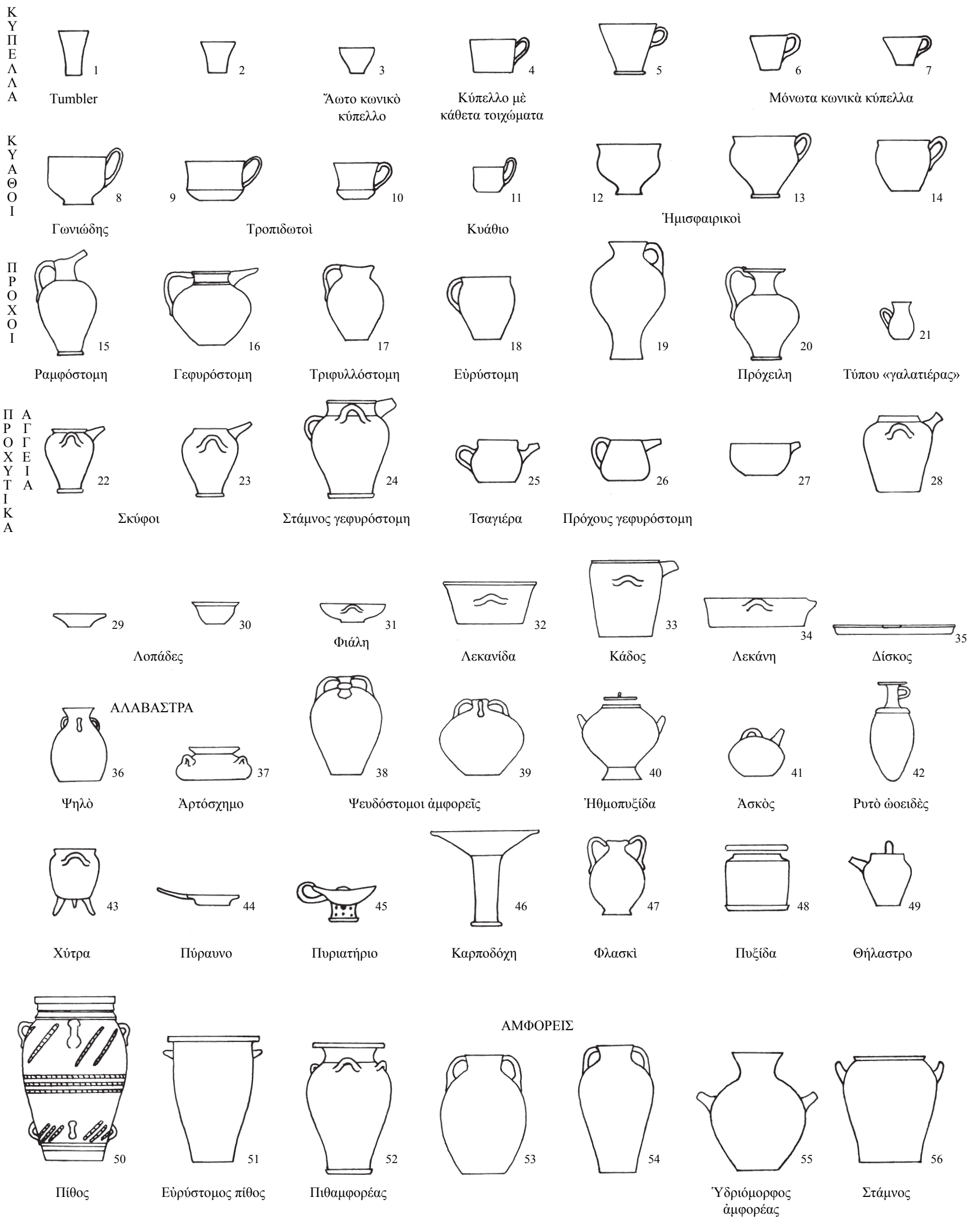
9. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ 1970, 167 καὶ πίν. 272β, 299α· ΚΟΡΡΕΣ 1975, 442 καὶ πίν. 307β· ΠΑΠΑΠΟΣΤΟΛΟΥ 1977, 487 καὶ πίν. 246.

10. ΠΛΑΤΩΝ 1956, 232, 235 καὶ πίν. 114· ΠΛΑΤΩΝ 1957, 143 καὶ πίν. 69β, 70α· ΠΛΑΤΩΝ 1959α, 209· ΠΛΑΤΩΝ 1960, 288. Ὁ Πλάτων χρησιμοποιεῖ τὸν ὄρο «κύαθος» ἄλλοτε στὸ θηλυκὸ καὶ ἄλλοτε στὸ ἀρσενικὸ γένος (πρβλ. ΠΛΑΤΩΝ 1959β, 215· ΠΛΑΤΩΝ 1962, 149, 158, 160· ΠΛΑΤΩΝ 1970, 250· ΠΛΑΤΩΝ 1971, 254). Ὁ Σπ. Μαρινάτος τὸν χρησιμοποιεῖ, ἀντίθετα, μόνον στὸ ἀρσενικὸ γένος (ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1969, 151· ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1971, 207). Τὸ λεξικὸ τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς τῶν Liddell – Scott δίνει τὸν ὄρο στὸ ἀρσενικὸ γένος (LIDDELL – SCOTT 1940, 1003).

11. ΠΛΑΤΩΝ 1961, 217, 221, 223· ΠΛΑΤΩΝ 1962, 144.

12. ΠΛΑΤΩΝ 1959β, 215· ΠΛΑΤΩΝ 1962, 144, 149, 158.

13. ΠΛΑΤΩΝ 1972, 182· ΠΛΑΤΩΝ 1973, 152, 153· ΠΛΑΤΩΝ 1974, 145 καὶ εἰκ. 98.

Αναδιπλ. πίνακας 1. Όνοματολόγιο άγγείων Ζάκρου.

γορία τῶν γνωστῶν MM «τροπιδωτῶν κυπέλλων» (ἀγγλικά “carinated cups”), μετὴν ταυτόχρονη ἀντικατάσταση τοῦ ἐπιθέτου «τροπιδωτὸς» μετὸ καταχρηστικὰ μεταφρασμένο ἐπίθετο «διώροφος» (ἀγγλικά “two-storied”¹⁴). Γιὰ τὴν κατηγορία ὅμως αὐτή, ὁ ὅρος «κύπελλο» διασώζεται καὶ χρησιμοποιεῖται, ἀπὸ τὸν Ν. Πλάτωνα, ἐξίσου¹⁵.

Τὸν ὄρο «κύαθο» γιὰ τὸν τύπο τοῦ βαθιοῦ κυπέλλου μετὸ σιγμοειδῆς περιγράμμα προτείνει καὶ ὁ Χρ. Ντούμας στὸ εἰσαγωγικὸ κεφάλαιο γιὰ τὴν ὁρολογία τῆς κεραμεικῆς τοῦ Ἀκρωτηρίου Θήρας¹⁶. Ἀντίθετα, οἱ λοιποὶ Ἑλληνες ἐρευνητές, εἰδικὰ κατὰ τὶς δύο τελευταῖες δεκαετίες, χρησιμοποιοῦν μόνον τὸν ὄρο «κύπελλο», μεταφράζοντας κατὰ γράμμα τὸν ἀγγλικὸ ὄρο “cup” καὶ προσδιορίζοντας τὸν τύπο τοῦ ἀγγείου μετὸ τὴν χρῆση διαφόρων καθαρὰ περιγραφικῶν ἐπιθέτων, ὅπως «ἡμισφαιρικό», «κωνικό», «κυλινδρικό» καὶ «τροπιδωτὸ» κύπελλο¹⁷.

Ὁ ὄρος «κύπελλο», ὅπως προαναφέρθηκε, εἶναι ὁ εὐρύτερα χρησιμοποιούμενος, σχεδὸν γιὰ ὅλα τὰ ἀγγεῖα πόσης. Ὑπὲρ τῆς γενικευμένης αὐτῆς χρήσης του εἶναι τὸ γεγονός, ὅτι ὁ ἴδιος γενικόλογος ὄρος –συχνὰ καὶ μετὴν ἴδια ρίζα– χρησιμοποιεῖται γιὰ τὰ ἀντίστοιχα ἀγγεῖα στὴν ξενόγλωσση βιβλιογραφία (ἀγγλικά “cup”, γαλλικά “coupe” καὶ “tasse”, γερμανικά “Tasse”, ἰταλικά “tazza”). Γιὰ τὴν εἰδικὴν κατηγορίαν τοῦ συνηθέστερου στή μινωικῆ κεραμεικῆς τύπου τοῦ κωνικοῦ κυπέλλου χωρὶς λαβή, οἱ Ἴταλοι ἀνασκαφεῖς τῆς Φαιστοῦ χρησιμοποίησαν αὐτούσια τὴν χρησιμοποιούμενην καὶ στὴν κρητικὴν διάλεκτον λέξιν «σκουτέλι»¹⁸, τὴν ὁποία υἱοθέτησαν μετέπειτα καὶ ὀρισμένοι Ἑλληνες μελετητὲς στὶς δημοσιεύσεις τους¹⁹.

Γιὰ τὸν τύπον τῶν μόνωτων κυλινδρικῶν κυπέλλων ἢ κυπέλλων μετὸ εὐθέα (ἢ κάθετα) τοιχώματα, ποὺ φέρουν συχνὰ –τουλάχιστον στὸν ἑλλαδικὸ χῶρον– μία ἐξεργη ταινία στὸ μέσον τοῦ ὕψους τους, χρησιμοποιήθηκαν εὐρύτατα οἱ ὄροι «κύπελλα Κεφτί», ἢ «κύπελλα τύπου Βαφειοῦ»²⁰. Ὁ Ν. Πλάτων δὲν χρησιμοποιεῖ τὸν ὄρο, ἴσως γιὰτὶ δὲν βρίσκει ἰσχυρὰς ὁμοιότητες ἀνάμεσα στὰ ντόπια μινωικὰ κύπελλα τοῦ συγκεκριμένου τύπου καὶ στὰ χρυσὰ κύπελλα τοῦ Βαφειοῦ.

14. EVANS 1921-1935, II, 428-430· ΠΛΑΤΩΝ 1970, 211, 213· ΠΛΑΤΩΝ 1971, 233, 245.

15. ΠΛΑΤΩΝ 1970, 222· ΠΛΑΤΩΝ 1972, 172.

16. ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 326 καὶ εἰκ. 41.

17. ΛΕΜΠΕΣΗ 1967, 203· ΤΖΕΔΑΚΙΣ 1968, 137 καὶ πίν. 134γ, 135, 136· ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ – ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗ 1973, 174, 175, 179· ΚΑΡΕΤΣΟΥ 1975, 335 καὶ πίν. 263β· ΖΩΗΣ 1976α, 449· ΜΗΛΥ 1992, 40-52. Πρέπει νὰ σημειωθεῖ πάντως, ὅτι τὴν ἀνάγκη διάκρισης τοῦ σχήματος καὶ στὴν ἀγγλικὴ ὁρολογία ἔχουν ἐπισημάνει καὶ Ἴταλοι ἀρχαιολόγοι (LEVI – CARINCI 1988, 184, σημ. 1). Ἀρχικὰ, μία τέτοια διάκριση ἔκανε καὶ ὁ θεμελιωτὴς τῆς μινωικῆς κεραμεικῆς τυπολογίας D. Mackenzie, ποὺ χρησιμοποίησε γιὰ τοὺς κύαθους τὸν ὄρο “tea-cups” (MACKENZIE 1903, 171-172).

18. Βλ. μεταξὺ ἄλλων FIANDRA 1973.

19. ΤΖΕΔΑΚΙΣ 1976, 467· ΖΩΗΣ 1976α, 449· ΖΩΗΣ 1991, 127-128. Βλ. LEVI – CARINCI 1988, 234, σημ. 1. Ἡ δημόδης αὐτὴ λέξις ἀποτελεῖ μετὸ τὴν σειράν της, πιθανότατα, παραφθορὰ τῆς ἰταλικῆς λέξεως scodella, ποὺ χρησιμοποιεῖται στὰ ἰταλικά μετὰ ἀνάλογον σημασίαν.

20. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1964, 84· ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1968, 118-119· ΖΩΗΣ 1972, πίν. 258B· ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 326 καὶ εἰκ. 36· ΚΟΡΡΕΣ 1980· ΒΕΤΑΝΚΟΥΡΤ 1993, 137.

Ὁ ὅρος «ποτήρι» χρησιμοποιεῖται στὴν ἑλληνικὴ βιβλιογραφία ἀρκετὰ συχνὰ ὡς συνώνυμο τοῦ ὅρου «κύπελλο»²¹. Στὶς ἀνασκαφικὲς ἐκθέσεις τῆς Ζάκρου ἀπαντᾷ σπάνια²², μὲ τὴν ἴδια ἔννοια. Ὁ Ἄντ. Ζῶης τὸν χρησιμοποιεῖ γιὰ νὰ ὀρίσει ἓνα συγκεκριμένο τύπο κυπέλλου, ποὺ εἶναι γνωστὸς στὴν ἀγγλικὴ βιβλιογραφία ὡς “tumbler”²³. Ὁ Ν. Πλάτων, γιὰ τὸν συγκεκριμένο τύπο ἀγγείου, χρησιμοποιεῖ πρὸς πολὺ περιφραστικούς ὅρους, συχνὰ σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν πρωτότυπη ἀγγλικὴ λέξη: «στενὰ ἄωτα κύπελλα tumblers»²⁴, «ἄωτα στενὰ καὶ ὑψηλὰ κυπελλίδια τοῦ τύπου τῶν tumblers»²⁵, «ὑψηλὰ ἄωτα κύπελλα tumblers»²⁶, ἀλλὰ καὶ «στενὰ ποτήρια τοῦ τύπου τῶν tumblers»²⁷.

Ἀπὸ τὴν παραπάνω σύντομη ἐπισκόπηση, μπορεῖ κανεὶς εὐκόλα νὰ διαπιστώσει ὅτι στὴν ἑλληνικὴ βιβλιογραφία ἐπικρατεῖ μεγάλη ἀσάφεια σχετικὰ μὲ τὸ ὀνοματολόγιο τῶν μικρῶν ἀγγείων πόσης: ἀνάλογα, ἢ καὶ ἐντελῶς ὅμοια μεταξύ τους, ἀγγεῖα χαρακτηρίζονται μὲ διάφορους ὅρους, λίγο-πολὺ συνώνυμους, συχνὰ χωρὶς καμία λογικὴ, ἢ ἔστω συνέπεια. Δὲν εἶναι σπάνιο τὸ φαινόμενο ἢ ἴδια δημοσίευση νὰ περιέχει δύο διαφορετικούς ὅρους γιὰ τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ ἴδιου ἀγγείου (ἀντίφαση συχνὰ ἐντοπίσιμη ἀνάμεσα σὲ ὅρους τοῦ κειμένου καὶ τῶν ὑπότιτλων τῶν εἰκόνων), ἐνῶ σπάνιες εἶναι οἱ περιπτώσεις ποὺ ὁ συγγραφέας ἔχει ἀσχοληθεῖ μὲ τὸν –συμβατικὸ ἔστω, ἀλλὰ σαφῆ– προσδιορισμὸ τῆς χρήσης τῶν συγκεκριμένων ὄρων. Οἱ τελευταῖοι, ὅπως ἤδη ἀναφέρθηκε πρὸς ἄνω, εἴτε ἀποτελοῦν προῖον ἀκριβοῦς μετάφρασης ἀπὸ τὰ ἀγγλικά (“two-storied cups”, “carinated cups”), εἴτε μίας προσπάθειας χρησιμοποίησης ἀρχαίων ἑλληνικῶν ὄρων, χωρὶς ὅμως κάποια ἐπιχειρηματολογία ὑπὲρ τῶν συγκεκριμένων ἐπιλογῶν γιὰ τὰ ἀντίστοιχα σχήματα τῶν ἀγγείων (βλ. λ.χ. «κύαθος»).

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, μπορεῖ νὰ παρατηρηθεῖ μία τάση ἀπλοποίησης τῆς ἑλληνικῆς ὀρολογίας μὲ τὴ γενικευμένη χρῆση ἑνὸς καὶ μόνο ὄρου, στὴ συγκεκριμένη περίπτωση τοῦ ὄρου «κύπελλο», γιὰ μία εὐρεία οἰκογένεια ἀγγείων, τῆς ὁποίας οἱ τύποι ὑποτίθεται ὅτι διαφέρουν μόνο κατὰ τὸ γενικὸ σχῆμα ἢ τὸ περίγραμμα. Ἡ ἐπιλογή αὐτῆ, ποὺ ἀκολουθεῖ τὴν κατεξοχὴν ἀγγλικὴ συνήθεια ἀπλούστευσης τῆς γλώσσας²⁸ (ἀκόμη καὶ ἂν πρόκειται γιὰ μία γλώσσα καθαρὰ ἐπιστημονικὴ), ἔχει τὸ πλεονέκτημα ὅτι ἐπιτρέπει τὸν εὐκόλο –ἀλλὰ καὶ ἀβασάνιστο– χαρακτηρισμὸ ὄλων τῶν τύπων, ἀκόμη καὶ ἐνδιάμεσων ἢ ὑβριδικῶν μορφῶν, μὲ ἓνα καὶ μόνο ὄρο, ποὺ μᾶλλον τελικὰ ἀρκεῖται στὸ νὰ συνοδεύει προσδιοριστικὰ ἐπίθετα τοῦ σχήματος («ἡμισφαιρικό», «κωνικό», «κυλινδρικό», «τροπιδωτὸ» κύπελλο). Τὸ σοβαρὸ μειονέκτημα τῆς τάσης αὐτῆς, ἐκτὸς ἀπὸ

21. ΠΛΑΤΩΝ 1957, 143· ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1958, 188· ΒΕΡΔΕΛΗΣ 1961, πίν. 123α· ΑΛΕΞΙΟΥ 1963, 191, 199· ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1966, 124· ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ 1970, 186 καὶ πίν. 272α· ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 326 καὶ εἰκ. 44· ΒΕΤΑΝΚΟΥΡΤ 1993, 137.

22. ΠΛΑΤΩΝ 1971, 252.

23. ΖΩΗΣ 1972, 289 καὶ πίν. 259α-β.

24. ΠΛΑΤΩΝ 1962, 145.

25. ΠΛΑΤΩΝ 1962, 149.

26. ΠΛΑΤΩΝ 1968α, 168.

27. ΠΛΑΤΩΝ 1966, 146.

28. Βλ. παραπάνω, σελ. 91.

τὴν ἀκούσια ἀγνόηση τῆς πλουσιότατης σὲ εἰδικοὺς ὄρους ἀρχαίας ἐλληνικῆς γλώσσας, εἶναι ὅτι κατατάσσει ἐκ προοιμίου στὴν ἴδια κατηγορία πολλοὺς τύπους ἀγγείων, μερικοὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀσφαλῶς κατασκευάσθηκαν γιὰ νὰ καλύψουν ἐντελῶς διαφορετικὲς μεταξὺ τους ἀνάγκες.

Ἡ ταυτόχρονη ἀνεύρεση, σὲ μία συγκεκριμένη μάλιστα ἀναλογία, κωνικῶν κυπέλλων καὶ κύαθων, ἀλλὰ καὶ ἡ σαφῆς διαφοροποίηση στὴν ἐπιμέλεια τῆς κατασκευῆς καὶ διακόσμησής τους, δείχνει ὅτι ἔχουμε νὰ κάνουμε μὲ δύο –καὶ ὄχι μία– κατηγορίες ἀγγείων, μὲ σαφῶς διακρινόμενο –καὶ πιθανῶς ἀλληλοεξαρτώμενο– προορισμό²⁹.

Κατὰ συνέπεια, θεωροῦμε χρήσιμη τὴ διάκριση δύο τουλάχιστον κατηγοριῶν ἀγγείων πόσης χωρὶς πόδι, αὐτῆς τῶν «κυπέλλων» (ἀναδ. πίν. 1, 1-7) καὶ αὐτῆς τῶν «κύαθων» (ἀναδ. πίν. 1, 8-14). Οἱ ὅροι θὰ χρησιμοποιηθοῦν συμβατικά (ἀφοῦ δὲν γνωρίζουμε σὲ ποιὸν ἀκριβῶς τύπος ἀγγείων προσιδίαζαν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα), ὅπως τοὺς χρησιμοποίησε, μὲ κάποια σχετικὴ συνέπεια, καὶ ὁ Ν. Πλάτων στὶς ἀνασκαφικὲς ἐκθέσεις τῆς Ζάκρου. «Κύαθος» θὰ χαρακτηρίζεται τὸ σχετικὰ μεγάλης περιεκτικότητας, συνήθως μόνωτο, ἀγγεῖο πόσης μὲ εὐρὴ σῶμα καὶ λεπτὰ τοιχώματα, πού μὲ σημερινοὺς ὄρους θὰ μπορούσε νὰ ὀνομασθεῖ «φλυτζάνι». Ὁ νεοανακτορικὸς κύαθος (ἀναδ. πίν. 1, 13-14) ἔχει συνήθως καμπυλόγραμμο ἢ σιγμοειδὲς περίγραμμα καὶ ἔξω νεῦον χεῖλος καὶ σὲ ἓνα μεγάλο ποσοστὸ δειγμάτων φέρει ἐπίχρισμα ἢ διακόσμηση (συχνὰ καὶ στὸ ἐσωτερικόν). «Κύαθος» θὰ ὀνομάζεται, ἐπίσης, τὸ MM τροπιδωτὸ ἀγγεῖο πόσης (ἀγγλικὰ “carinated cup”, ἀναδ. πίν. 1, 8-10), πού ἐπιτελοῦσε, τουλάχιστον στὴ Ζάκρο, τὴν ἴδια λειτουργία μὲ τὸν YM κύαθο κατὰ τὴν Παλαιοανακτορικὴ περίοδο³⁰. Τὸ συνήθως εὐρὴ σχῆμα τοῦ MM ἀγγείου καὶ ἡ καλὴ κατασκευὴ του εἶναι χαρακτηριστικὰ πού τὸ φέρνουν πλησιέστερα πρὸς τὸν νεοανακτορικὸ κύαθο, παρὰ πρὸς τὸ σύγχρονό του κύπελλο. Ἀγγεῖα μικρότερου μεγέθους, ἀλλὰ παρόμοιου μορφολογικὰ τύπου μὲ τὰ ἀγγεῖα πού περιγράφηκαν, μποροῦν νὰ ὀνομάζονται «κύαθια» (ἀναδ. πίν. 1, 11)³¹.

«Κύπελλο» θὰ ὀνομάζεται τὸ συνήθως μικρότερης περιεκτικότητας, μόνωτο ἢ ἄωτο, ἀγγεῖο πόσης, μὲ εὐθέα τοιχώματα, κάθετα ἢ λοξὰ διανοιγόμενα πρὸς τὸ εὐθὺ χεῖλος του. Ἡ κατασκευὴ τῶν περισσοτέρων δειγμάτων αὐτῆς τῆς κατηγορίας εἶναι ἀμελέστερη καὶ τὰ ἀγγεῖα σχετικὰ σπάνια φέρουν διακόσμηση ἢ ἐπίχρισμα. Οἱ δύο συνηθέστεροι MM καὶ YM τύποι εἶναι τὸ «ἄωτο κωνικὸ κύπελλο» (ἀναδ. πίν. 1, 3) καὶ τὸ «μόνωτο κύπελλο μὲ εὐθέα (ἢ κάθετα) τοιχώματα» (ἀναδ. πίν. 1, 4-5). Οἱ παραπάνω περιφραστικοὶ ὅροι θὰ προτιμηθοῦν ἀπὸ τοὺς ὄρους «σκουτέλι» καὶ «κύπελλο Κεφτί», ἢ «τύπου Βαφειοῦ», γιὰ λόγους πού ἤδη συζητήθηκαν. Μὲ σημερινοὺς ὄρους τὸ κύπελλο θὰ ὀνομαζόταν «ποτήρι» ἢ «κούπα».

29. Βλ. καὶ ΠΛΑΤΩΝ 1972, 182.

30. Λίγα σχετικὰ δείγματα MM ἡμισφαιρικῶν κύαθων εἶναι γνωστὰ ἀπὸ τὴ Ζάκρο. Βλ. π.χ. ΦΙΛΙΠΠΑ-TOUCHAIS στὸν παρόντα τόμο.

31. «Κυάθια» θὰ ὀνομάζονται καὶ κάποια ἀπὸ τὰ MM ἀγγεῖα πόσης, πού θυμίζουν τὰ σημερινὰ φλυτζανάκια τοῦ καφέ (ΠΛΑΤΩΝ, *Πεζοῦλες Κεφάλας*, στὸν παρόντα τόμο).

Τέλος, ο όρος «ποτήρι» θα χρησιμοποιηθεί μόνο για τον χαρακτηρισμό του ΜΜ κύπελλου τύπου “tumbler”³² (άναδ. πίν. 1, 1), έλλείψει καλύτερου όρου³³. Πρέπει εδώ να τονισθεί ότι η έπιλογή του όρου έγινε μόνο βάσει της μορφολογικής όμοιότητας του άγγείου με το σημερινό ποτήρι και δέν ύπονοεί τη λειτουργία του.

β) Άγγεϊα πόσης με πόδι ή διακρινόμενη βάση

Τα ΠΙΜ ΙΙ-ΙΙΙ egg-cups και τα αντίστοιχα πρώιμα ΜΜ άγγεϊα στην έλληνική βιβλιογραφία συνήθως όνομάζονται «κύπελλα» και προσδιορίζονται σαφέστερα με περιφραστικούς όρους ή έπιθετικούς προσδιορισμούς, όπως «άωτα κωνικά κύπελλα μετά ποδός»³⁴, ή «μετά ποδός κωνικά κύπελλα»³⁵, ή «άωτα κωνικά κύπελλα μετά δισκοειδούς ποδός»³⁶.

Ο Ν. Πλάτων μεταφράζει τον άγγλικό όρο και τα χαρακτηρίζει «κύπελλα τύπου ώοθήκης»³⁷. Θα προτιμηθεί ή όρολογία του άνασκαφέα της Ζάκρου, που μπορεί να θεωρηθεί έπιτυχής, αφού προσδιορίζει άπόλυτα τη μορφή των έν λόγω άγγείων.

Τα ΠΙΜ Ι κύπελλα τύπου Πύργου όνομάζονται στην έλληνική βιβλιογραφία «κύπελλα ύψίποδα», «δισκοπότρηρα»³⁸, ή και «άμφικωνικά κύπελλα»³⁹, το σχήμα όμως είναι πολν χαρακτηριστικό και χρονικά περιορισμένο για να μάς δημιουργεί προβλήματα.

Στην έλληνική βιβλιογραφία άπαντα, έπίσης, ο όρος «κύπελλο» ή «ποτήρι (ιεράς) κοινωνίας»⁴⁰. Με αυτόν χαρακτηρίζεται πάντα το ύψηλό κύπελλο με κωνικό βαθν δοχείο και διακρινόμενο, συνήθως κυλινδρικό, πόδι, ένα άσφαλώς τελετουργικό άγγείο, που σχεδόν πάντα βρίσκεται σε στενή συνάφεια με ιερά.

Ένδιαφέρον για τη Ζάκρο παρουσιάζει και ένα ΥΜ μόνωτο άγγείο πόσης σε ύψηλό πόδι, ίσως μία προδρομική μορφή της γνωστής «έφυραϊκής κύλικας» (βλ. παρακάτω). Ο Ν. Πλάτων το περιγράφει στις άνασκαφικές του έκθέσεις ως «κύπελλο έπί ποδός»⁴¹, ή άπλως «κύαθο»⁴². Ο Ρ. Warren, σε άνάλογα δείγματα του ίδιου τύπου άπο την Κνωσό, παρατηρεί την ύπαρξη μικρής όπης κοντά στην περιφέρεια του πυθμένα των άγγείων και τα όνομάζει «κύπελλα-ρυτά»⁴³, ύποβάλλοντας και μία άνάλογη λειτουργία τους. Ο όρος που χρησιμοποιεί ο Warren περιέχει και την έρμηνεία της χρήσης των συ-

32. BETANCOURT 1993, 137.

33. Το “tumbler” άπο το άγγλικό ρήμα “tumble”, που σημαίνει «άνατρέπομαι».

34. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1930-1931, 157.

35. ΧΑΤΖΙΔΑΚΗΣ 1912, 225.

36. ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ – ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗ 1972, 3· BETANCOURT 1993, 71, 74.

37. ΠΛΑΤΩΝ 1965, 191· ΠΛΑΤΩΝ 1976, 436.

38. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ 1918, 156.

39. BETANCOURT 1993, 61 και εικ. 13.

40. ΛΕΜΠΕΣΗ 1973, 193 και πίν. 197γ· ΠΛΑΤΩΝ 1974, 123 και εικ. 59, 67, 68.

41. ΠΛΑΤΩΝ 1962, 158.

42. ΠΛΑΤΩΝ 1962, πίν. 157β.

43. “Cup-rhytons”. WARREN 1980-1981, 83-84, εικ. 27, 28, 30, 33, 34, 37.

γκεκριμένων ἀγγείων, γιὰ αὐτὸ κρίνεται –στὸ πλαίσιο τῆς παρούσης δημοσίευσης– ὡς ἀκατάλληλος. Κατὰ συνέπεια, θὰ προτιμηθεῖ ὁ περιφραστικὸς χαρακτηρισμὸς «κύαθος σὲ πόδι», ἀφοῦ μάλιστα τὸ σχῆμα τοῦ δοχείου τοῦ ἀγγείου εἶναι ὅμοιο μὲ αὐτὸ τοῦ τύπου ποῦ ὀρίσθηκε ὡς «κύαθος»⁴⁴.

Ἡ ΥΜ II «κύλικα ἐφυραϊκοῦ τύπου», (ἢ «ἐφυραϊκή»), εἶναι ἓνα πολὺ συγκεκριμένο καὶ περιορισμένο χρονικὰ καὶ γεωγραφικὰ σχῆμα καὶ θὰ ἦταν σωστὸ νὰ κρατηθεῖ γιὰ αὐτὸ ἢ ἰσχύουσα ὁρολογία, πρὸς ἀποφυγὴν ὅποιασδήποτε σύγχυσης. Οἱ ΥΜ III ὑψίποδες κύλικες, ποῦ σχεδὸν ἀπουσιάζουν ἀπὸ τῆ Ζάκρου, δὲν θέτουν προβλήματα ὀνοματολογίας, ἐκτὸς τῆς ἐπιβεβλημένης διάκρισής τους ἀπὸ τὰ ΥΜ IIIA-B μόνωτα ἀγγεῖα μὲ κωνικὸ κοῦλο πόδι (ἀγγλικά “champagne cups”, γαλλικά “coupe de champagne”), ποῦ συχνὰ χαρακτηρίζονται «κύπελλα» ἢ «ποτήρια»⁴⁵. Τὰ τελευταῖα ἔχουν, ἐπίσης, πολὺ χαρακτηριστικὸ σχῆμα καὶ μία ἐπὶ λέξει μετάφραση τοῦ ξενικοῦ ὄρου («ποτήρι σαμπάνιας»), στὴν περίπτωσι αὐτῆ, θὰ διευκόλυνε τὴν ἀσφαλὴ κατανόησι τῆς μορφῆς τους.

Ἀγγεῖα μέσου μεγέθους γιὰ τὴν προσωρινὴ διατήρησι καὶ τὴ μετάγγισι ὑγρῶν:
«πρόχοι», «γεφυρόστομοι σκύφοι καὶ στάμνοι», «τσαγιέρες» (ἀναδ. πίν. 1, 15-28)

Τὸ συνηθέστερο μινωικὸ ἀγγεῖο προσωρινῆς διατήρησις, καὶ ἀκολούθως μετάγγισις, ὑγρῶν εἶναι ἡ πρόχους (ἀγγλικά “jug”, γαλλικά “cruche”, γερμανικά “Kanne”, ἰταλικά “brocca”). Ὁ Ξανθουδίδης καὶ ὁ Χατζιδάκις συχνὰ χρησιμοποιοῦσαν τὸν ὄρο τῆς κλασικῆς κεραμεικῆς «οἰνοχόη» γιὰ πρόχους μὲ ὑψωμένη προχοή⁴⁶. Ἀντίθετα, ὀνομάζαν «πρόχους» μόνο τὰ προχυτικὰ ἀγγεῖα μὲ χαμηλὸ ἢ καθόλου λαιμὸ, εὐρὺ στόμιο, καὶ –κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον– ὀρίζοντια, συχνὰ αὐλακωτῆ ἢ γεφυρωτῆ, προχοή⁴⁷. Ἀργότερα, ὁ Μαρινάτος καθιέρωσε τὸν ὄρο «πρόχους» γιὰ ὅλες τὶς παραλλαγές, μὲ παράλληλη χρῆσι προσδιοριστικῶν σὲ αὐτὸν ἐπιθέτων⁴⁸.

Ὁ Ν. Πλάτων, ἀντιστρέφοντας τὴν ὁρολογία τῶν Χατζιδάκι, Ξανθουδίδη, ἀρκετὰ συχνὰ ὀνομάζει «πρόχους-οἰνοχόες», ἢ καὶ ἀπλῶς «οἰνοχόες», τὶς πρόχους μὲ κυκλικὸ στόμιο, χωρὶς χαρακτηριστικὰ ὑψωμένη προχοή⁴⁹. Ἡ συγκεκριμένη ὁρολογία πάντως δὲν ἀκολουθεῖται μὲ συνέπεια, ἀφοῦ συχνὰ χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ «οἰνοχόη» ὁ πε-

44. Βλ. παραπάνω, «Ἀγγεῖα πόσης χωρὶς διακρινόμενο πόδι».

45. ΑΛΕΞΙΟΥ 1963, 199.

46. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ 1906, 145· ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ 1912, 209· ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ 1918, 146· ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ 1922, 17. Τὸν ἴδιο ὄρο, μὲ ἀνάλογη σημασία, χρησιμοποίησαν ἀργότερα καὶ ἄλλοι Ἕλληνες, ἀλλὰ καὶ ξένοι, ἐρευνητές (βλ. καὶ LEVI 1958, 314, εἰκ. 157).

47. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ 1912, 205· ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ 1922, 18.

48. Βλ. π.χ. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1969, 184 καὶ πίν. 227γ.

49. ΠΛΑΤΩΝ 1962, 159· ΠΛΑΤΩΝ 1963, 164, 172, 178, 179· ΠΛΑΤΩΝ 1964, 151 καὶ πίν. 148β, 156· ΠΛΑΤΩΝ 1968, 179. Στὴν ξενόγλωσση βιβλιογραφία ὁ ὄρος «οἰνοχόη» χρησιμοποιεῖται καὶ γιὰ τὸν χαρακτηρισμὸ τῆς πρόχου μὲ τριφυλλόσχημο στόμιο (ἰταλικά “oinochoe”).

ριφραστικὸς χαρακτηρισμὸς «πρόχους μὲ στρογγυλὸ (ἢ κυκλικὸ) στόμιο»⁵⁰, ἐνῶ, σὲ μερικὲς περιπτώσεις, «οἰνοχόες» χαρακτηρίζονται ἀγγεῖα ἐντελῶς διαφορετικοῦ τύπου, ἴσως καὶ λόγῳ κάποιας ἐσωτερικῆς διάθεσης τοῦ ἀνασκαφέα νὰ ἐρμηνεύσει τὴ χρήση τους⁵¹.

Ἀπὸ τὰ παραπάνω, φαίνεται ἐπιβεβλημένη, γιὰ λόγους ὁμοιομορφίας καὶ ἐπιστημονικῆς δεοντολογίας, ἡ κατάργηση τοῦ ὅρου «οἰνοχόη» καὶ ἡ πλήρης ἐπικράτηση τοῦ ὅρου «πρόχους» γιὰ ὅλα τὰ κλειστὰ ἀγγεῖα μὲ λαιμὸ καὶ μία κάθετη λαβή (ἀναδ. πίν. 1, 15-21). Πλεονέκτημα ἀποτελεῖ καὶ τὸ γεγονὸς, ὅτι ὁ ὅρος αὐτὸς δὲν ἐμπεριέχει καμία νύξη σχετικὰ μὲ τὸ περιεχόμενον –καὶ γενικὰ τὴ χρήση– τῶν ἀγγείων. Ἡ σωστὴ χρησιμοποίηση προσδιοριστικῶν τοῦ ὅρου ἐπιθέτων, τουλάχιστον στὴν περίπτωση αὐτῆ, ἀποτελεῖ τὸ κλειδί γιὰ τὴν εὐχερῆ κατανόηση τῆς μορφῆς τοῦ κάθε συγκεκριμένου τύπου σὲ ἀγγεῖα αὐτῆς τῆς κατηγορίας. Πρέπει ἐδῶ νὰ σημειωθεῖ, ὅτι οἱ εἰδικοὶ τύποι τῆς κατηγορίας τῶν πρόχων –κυρίως– διακρίνονται ἀπὸ τὴ διαφορετικὴ διαμόρφωση τῶν στομιῶν τῶν ἀγγείων καὶ τὰ ἐπίθετα πρέπει αὐτὴ ἀκριβῶς τὴ διαφορετικότητά νὰ προσδιορίζουν. Γνωστοὶ τύποι πρόχων εἶναι ἡ «ραμφόστομη ἢ ραμφοειδόστομη πρόχους»⁵² (ἀναδ. πίν. 1, 15), ἡ «γεφυρόστομη»⁵³ (ἀναδ. πίν. 1, 16), ἡ «εὐρύστομη»⁵⁴ (ἀναδ. πίν. 1, 18), ἡ «τριφυλλόστομη» (ἀναδ. πίν. 1, 17)⁵⁵ καὶ ἡ «πρόχειλη πρόχους» (ἀναδ. πίν. 1, 20)⁵⁶. Ἄρκετὰ ἀκατανόητος, πάντως, φαίνεται ὁ ὅρος «σωληνοραμφοειδόστομη πρόχους»⁵⁷.

Εἰδικὸν τύπον πρόχου μικροῦ μεγέθους ἀποτελεῖ καὶ τὸ λεγόμενον «γαλακτοδοχεῖο» ἢ «γαλατιέρα»⁵⁸ (ἀναδ. πίν. 1, 21). Ὁ ὅρος εἶναι μεταφρασμένος ἐπὶ λέξει ἀπὸ τὰ ἀγγλικὰ (“milk-jug”) καὶ ἀποδίδει ἄρκετὰ καλὰ τὸ σχῆμα τοῦ μικροῦ ἀγγείου, ποῦ συνήθως ἔχει κυκλικὸ στόμιο καὶ σῶμα διευρυνόμενο πρὸς τὴ βάση.

Ἐδῶ πρέπει νὰ σημειωθεῖ, ὅτι ὀρισμένοι τύποι πρόχων ἔχουν χαρακτηριστεῖ, καταχρηστικὰ καὶ χωρὶς ἐπαρκῆ αἰτιολόγηση, μὲ ὅρους ποῦ δημιουργοῦν μόνο σύγχυση. Γιὰ παράδειγμα, ὁ Μαρινάτος ὀνόμασε «λεβητοκύαθο» ἓνα συγκεκριμένο τύπον μικρῆς πρόχου μὲ σφαιρικὸ σῶμα καὶ κωνικὸ λαιμὸ⁵⁹, ἀκολουθούμενος μάλιστα ἀπὸ τὸν Ν. Πλάτωνα, ποῦ χαρακτήρισε μὲ τὸν ἴδιον ὄρο ἓνα ὅμοιο ἀγγεῖο ἀπὸ τὴ Ζάκρο⁶⁰. Ὁ ἴδιος ὀνόμασε «χόες» ἀγγεῖα ποῦ θὰ ἔπρεπε νὰ χαρακτηρισθοῦν ἀπλῶς «εὐρύστομες πρό-

50. ΠΛΑΤΩΝ 1959α, 209.

51. ΠΛΑΤΩΝ 1974, 157.

52. ΠΛΑΤΩΝ 1962, 159· ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 320-321, εἰκ. 21.

53. ΖΩΗΣ 1967· ΠΛΑΤΩΝ 1974, 105, εἰκ. 54.

54. ΠΛΑΤΩΝ 1971, 257· ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 324, εἰκ. 31.

55. ΠΛΑΤΩΝ 1977, 430. Βλ. καὶ σημείωση 49.

56. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1969, 184 καὶ πίν. 227γ· ΒΕΤΑΝΚΟΥΡΤ 1993, 93.

57. ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 323-324, εἰκ. 31.

58. ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ 1971, 281 καὶ πίν. 361α· ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ – ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗ 1977, 465· ΠΛΑΤΩΝ 1977, 442.

59. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1964, 81 καὶ πίν. 94δ.

60. ΠΛΑΤΩΝ 1966, 147 καὶ πίν. 130α.

χοι»⁶¹, δίνοντας ταυτόχρονα καὶ μία ἐρμηνεία τῆς χρήσης τους. Μία κομψὴ πρόχους ἀπὸ τὶς Μυκῆνες ὀνομάζεται ἀπὸ τὸν Ν. Βερδελή «λήκυθος» κατ' ἀντιστοιχία μὲ τὸν ὄρο τῆς κλασικῆς ἀγγειοπλαστικῆς⁶², ἐνῶ ὁ Ν. Πλάτων χαρακτηρίζει συχνὰ πρόχους μεγάλου μεγέθους ὡς «ὕδριες»⁶³.

«Υδρία» (ἀγγλικὰ “hydria”, γαλλικὰ “hydrie”, γερμανικὰ “Hydria”, ἰταλικὰ “hydria”) χαρακτηρίζεται, κατ' ἀναλογία μὲ τὸ ἀρχαῖο κλασικὸ ἀγγεῖο, ἕνας εἰδικὸς τύπος τῆς μυκηναϊκῆς –κυρίως– κεραμεικῆς, ποὺ διαφέρει ἀπὸ τὴν πρόχου ὡς πρὸς τὴν παρουσία δύο ἀντιθετικῶν ὀριζόντιων λαβῶν στὸ σῶμα⁶⁴. Καταχρηστικὰ ὀνομάσθηκε «ὕδρια» καὶ μία μεγάλη πρόχους ποὺ διέθετε βοηθητικὴ ὀριζόντια λαβὴ κάτω ἀπὸ τὴν κάθετη, στὸ κατώτερο τμῆμα τοῦ σώματος⁶⁵. Ἀντίθετα, ὑπάρχουν φορὲς ποὺ ἀγγεῖα τῆς κατηγορίας τῆς «ὕδριες» χαρακτηρίσθηκαν μὲ ἄλλους μὴ ἀκριβεῖς ὄρους⁶⁶.

Ὁ ὄρος «σκύφος» εἶναι δανεισμένος ἐπίσης ἀπὸ τὴν ὁρολογία τῆς κλασικῆς κεραμεικῆς καὶ στὸν χῶρο τῆς Προϊστορικῆς Ἀρχαιολογίας χρησιμοποιεῖται κυρίως γιὰ νὰ χαρακτηρίσει ἕναν τύπο δίωτου βαθιοῦ μυκηναϊκοῦ ἀγγείου, πόσης ἢ κατανάλωσης στερεᾶς τροφῆς⁶⁷. Στὸν μινωικὸ χῶρο, ὁ ἴδιος ὄρος ἔχει χρησιμοποιηθεῖ εὐρύτατα καὶ ἀρκετὰ ἐλεύθερα γιὰ νὰ χαρακτηρίσει ἀγγεῖα μεγαλύτερα –καὶ συχνὰ κάπως ἀνοικτότερα– τῶν κυπέλλων καὶ κυάθων⁶⁸. Ὁ ἴδιος ὁμως ὄρος χρησιμοποιήθηκε, ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Χατζιδάκι⁶⁹ καὶ καθιερώθηκε μὲ τὶς ἀνασκαφὲς τῆς Ζάκρου⁷⁰, γιὰ ἕνα γεφυρόστομο ἀγγεῖο μέσου μεγέθους, μὲ χεῖλη ποὺ νεύουν πρὸς τὰ μέσα καὶ συνήθως δύο ὀριζόντιες ἀνυψωμένες πρὸς τὰ πάνω λαβὲς (ἀγγλικὰ “hole-mouthed” ἢ “bridge-spouted jar”, γερμανικὰ “Brückenskyphos”). Ἡ συχνὴ συνανέυρεση τοῦ τύπου αὐτοῦ μὲ μικρὰ ἀγγεῖα πόσης καὶ πρόχους τὸν κατατάσσει στὴν κατηγορία τῶν ἐπιτραπέζιων σκευῶν, ἂν καὶ ἡ πιὸ συγκεκριμένη χρῆση του παραμένει ἀπροσδιόριστη. Ὁ Ἄντ. Ζῶης ὡστόσο σωστὰ ἐπισημαίνει τὴ σαφὴ διάκριση τοῦ «γεφυρόστομου σκύφου» ἀπὸ τὴ «γεφυρόστομη πρόχου», ἢ ὁποῖα φέρει μία κάθετη λαβὴ ἀπέναντι ἀπὸ τὴ γεφυρωτὴ προχοὴ καὶ ἀνήκει σὲ ἕνα τύπο μὲ ἐντελῶς διαφορετικὴ ἐξέλιξη⁷¹.

Παρὰ τὰ παραπάνω, ὁ ὄρος «γεφυρόστομος σκύφος» γιὰ τὸ συγκεκριμένο ἀγγεῖο δὲν ἔχει γίνει γενικὰ ἀποδεκτὸς στὴν ἐλληνικὴ βιβλιογραφία. Ὁ Σπ. Μαρινάτος τὸν χρησιμοποίησε εἴτε σὲ σύνθεση μὲ κάποιον ἄλλον ὄρο⁷², εἴτε μὲ περίσκεψη, μετατρέ-

61. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1968, 111 καὶ πίν. 111α.

62. ΒΕΡΔΕΛΗΣ 1962, 77 καὶ πίν. 83α.

63. ΠΛΑΤΩΝ 1957, 143 καὶ πίν. 69· ΠΛΑΤΩΝ 1963, 179.

64. ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ 1959, 185· ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑΣ 1963, 96 καὶ πίν. 72ε.

65. ΑΛΕΞΙΟΥ 1963, 50 καὶ πίν. 17β.

66. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1966, 128 καὶ πίν. 111α· ΤΖΕΔΑΚΙΣ 1968, 137.

67. Βλ. καὶ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1964, 87 καὶ πίν. 89ζ.

68. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ 1922, 20· ΠΛΑΤΩΝ 1972, 167· ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 326.

69. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ 1912, 203.

70. ΠΛΑΤΩΝ 1963, 177· ΠΛΑΤΩΝ 1965, 200· ΠΛΑΤΩΝ 1968α, 161, 179· ΖΩΗΣ 1969, 30· ΠΛΑΤΩΝ 1971, πίν. 343β· ΤΖΕΔΑΚΙΣ 1977, πίν. 238.

71. ΖΩΗΣ 1967β, 119, σημ. 1.

72. Βλ. π.χ. «σκυφοπρόχους»: ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1967, 138 καὶ πίν. 122β.

ποντάς τον σὲ ἐπιθετικὸ προσδιορισμὸ τῆς γενικόλογης λέξης «ἀγγεῖον»⁷³. Ὁ Ἰωάν. Σακελλαράκης προτιμᾷ τὸν περιφραστικὸ χαρακτηρισμὸ «δίωτο γεφυρόστομο ἀγγεῖο»⁷⁴, ἐνῶ ὁ Χρ. Ντούμας ταλαντεύεται ἀνάμεσα στὸ «γεφυρόστομος πιθαμορίσκος»⁷⁵ καὶ τὸ «μικρὸς προχυτικὸς πίθος»⁷⁶. Ἡ Μ. Παντελίδου⁷⁷ προτείνει ξανὰ τὸν ὄρο, ἀκολουθώντας τοὺς Ζώη καὶ Πλάτωνα.

Ἀσφαλῶς, πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι ὁ «γεφυρόστομος σκύφος» τῶν Ζώη, Πλάτωνα (ἀναδ. πίν. 1, 22-23) ἐλάχιστα μοιάζει μὲ τὸν μυκηναϊκὸ ἢ κλασικὸ σκύφο καὶ βέβαια δὲν ἔχει ἀντίστοιχο ἀγγλικὸ ὄρο⁷⁸. Οἱ ὁμοιότητες τῶν δύο ἀγγείων περιορίζονται στὴν ἀνάλογη πάνω-κάτω περιεκτικότητά τους, στὴν παρουσία δύο ὀριζόντιων ἀντιθετικῶν λαβῶν καὶ στὴν ἀπουσία διακρινόμενου λαιμοῦ. Ἐντελῶς ἰδιαίτερα χαρακτηριστικὰ στὸ μινωικὸ ἀγγεῖο εἶναι τὰ χεῖλη ποὺ νεύουν πρὸς τὰ μέσα⁷⁹, ἢ γεφυρόστομη προχοή καὶ –γιὰ τὰ νεοανακτορικὰ παραδείγματα– ἢ αὐξηση τοῦ ὕψους σὲ βάρος τῆς μέγιστης διαμέτρου. Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἢ ἀνάγκη καθιέρωσης ἐνὸς ἔστω καὶ συμβατικοῦ ὄρου γιὰ τὸν ἀσφαλῆ προσδιορισμὸ τοῦ πολὺ συνηθισμένου, ἀλλὰ καὶ εἰδικοῦ, αὐτοῦ τύπου μινωικοῦ ἀγγείου μᾶς ὀδηγεῖ στὸ νὰ δεχθοῦμε τὸν πολυχρησιμοποιημένο ὄρο «γεφυρόστομος σκύφος» μὲ τὴν ἐνδιάμεση προσθήκη, ὅταν εἶναι ἀναγκαῖο, τοῦ ἐπιθέτου «μινωικός», κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν μελετητῶν τῆς κεραμεικῆς τοῦ Ἀκρωτηρίου Θήρας, ποὺ βάπτισαν «γεφυρόστομο κυκλαδικὸ σκύφο» ἕναν ἄλλο τύπο ἀγγείου, πιθανότατα ἐντόπιας ἔμπνευσης⁸⁰.

Στὸ σημεῖο αὐτό, πρέπει νὰ ἐπισημανθεῖ ὅτι ὁ «γεφυρόστομος μινωικὸς σκύφος», ὅπως μόλις τὸν ὀρίσαμε, ἔχει μεγάλες ὁμοιότητες μὲ ἕνα ἀρκετὰ μεγαλύτερό του ἀγγεῖο ποὺ ἀπαντᾷ στὶς νεοανακτορικὲς θέσεις. Πρόκειται γιὰ ἕνα ἐπίσης γεφυρόστομο ἀγγεῖο, μὲ χαμηλὸ, εὐρὺ, κυλινδρικό λαιμὸ, δύο ἀντιθετικὲς ὀριζόντιες λαβὲς καὶ μία τρίτη μικρότερη βοηθητικὴ ἀπέναντι ἀπὸ τὴν προχοή του (ἀναδ. πίν. 1, 24). Ὁ Ν. Πλάτων τὸ χαρακτηρίζει συνήθως «γεφυρόστομη στάμνο»⁸¹, ἢ «γεφυρόστομο σταμνοειδὲς ἀγγεῖο»⁸², ἴσως λόγῳ τοῦ μεγέθους του καὶ τῆς παρουσίας –κυρίως– τῶν δύο ὀριζόντιων ἀντιθετικῶν λαβῶν. Πάντως, ὁ ἴδιος, σὲ μία τουλάχιστον περίπτωση, τὸ χαρακτηρί-

73. Βλ. π.χ. «σκυφοειδὲς ἀγγεῖον»: ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1968 καὶ πίν. 110α2.

74. ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ 1972, 325· ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ – ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗ 1973, 174· ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ – ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗ 1976, 361 καὶ πίν. 216δ.

75. ΝΤΟΥΜΑΣ 1975, 227 καὶ πίν. 203δ.

76. ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 320, εἰκ. 19.

77. ΜΟΥΝΤΙΟΥ 1994.

78. Ἀγγλικὰ χαρακτηρίζεται κάπως ἀόριστα “bridge-spouted” ἢ “hole-mouthed jar”. Πρβλ. π.χ. WARREN 1980-1981, 78, εἰκ. 10.

79. Ἐξαιτίας τοῦ συγκεκριμένου γνωρίσματος τῶν γεφυρόστομων σκύφων, ὁ Ν. Πλάτων χρησιμοποιεῖ τὸ ἐπίθετο «σκυφοειδὲς» γιὰ νὰ προσδιορίσει τὴ μορφή καὶ ἄλλων ἀγγείων, γενικὰ μὲ ἔσω νεύοντα χεῖλη (πρβλ. π.χ. ΠΛΑΤΩΝ 1973, 142).

80. ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 326 καὶ εἰκ. 40.

81. ΠΛΑΤΩΝ 1961, 223 καὶ πίν. 177γ· ΠΛΑΤΩΝ 1968α, 161.

82. ΠΛΑΤΩΝ 1962, 157 καὶ πίν. 151β, 153α· ΠΛΑΤΩΝ 1963, 174.

ζει «γεφυρόστομη οἰνοχόη»⁸³, ἐνῶ ἓνα ἀνάλογο ἀγγεῖο ἔχει ὀνομασθεῖ ἄλλοῦ καὶ «ἀμφορεὺς μετὰ γεφυροστόμου προχύσεως»⁸⁴.

Παρὰ τὶς ἐπιμέρους ὁμοιότητες ὡς πρὸς τὸ σχῆμα, οἱ δύο τύποι γεφυρόστομων ἀγγείων πρέπει νὰ εἶχαν διαφορετικὴ χρῆση, ἂν κρίνει κανεὶς ἀπὸ τὴ διαφορὰ στὸ μέγεθός τους, ποὺ στὴν οὐσία «ἀπαίτησε» τὴν προσθήκη τῆς μικρῆς βοηθητικῆς κάθετης λαβῆς. Κατὰ συνέπεια, ἡ διατήρηση τοῦ ὄρου «σκύφος» γιὰ τὰ μεγάλα ἀγγεῖα τῆς δευτέρας κατηγορίας θὰ κατανοῦσε μᾶλλον καταχρηστικὴ καὶ ἀσφαλῶς εἶναι προτιμότερη ἢ καθιέρωση ἐνὸς ἄλλου ὄρου ποὺ θὰ συμπληρώνεται μὲ τὸν ἐπιθετικὸ προσδιορισμὸ «γεφυρόστομος». Ἄν καὶ ὁ ὄρος «στάμνος» παραμένει, ὅπως θὰ δοῦμε παρακάτω, κάπως ἀσαφής, μπορεῖ ἀπὸ ἐδῶ καὶ πέρα νὰ χρησιμοποιεῖται μαζὶ μὲ τὸ παραπάνω προσδιοριστικὸ ἐπίθετο, γιὰ τὸν συμβατικὸ ἔστω χαρακτηρισμὸ τοῦ συγκεκριμένου τύπου.

Ἐνα εἰδικὸ τύπο μινωικοῦ προχυτικοῦ ἀγγείου ἀποτελεῖ καὶ ἡ λεγόμενη «τσαγιέρα», (καθαρ. «τεῖοδόχη», ἀγγλικά “tea-pot”, ἀναδ. πίν. 1, 25). Τὰ κύρια γνωρίσματα τοῦ τύπου εἶναι ἡ παρουσία μίας σωληνωτῆς προχοῆς ποὺ ξεκινάει ἀπὸ τὸ τοίχωμα (καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ στόμιο) καὶ μίας κάθετης λαβῆς ἀπέναντι ἀπὸ αὐτή, χαρακτηριστικὰ ποὺ τοῦ προσδίδουν ὁμοιότητες μὲ τὸ σκεῦος γιὰ τὸ σερβίρισμα τοῦ γνωστοῦ μας ἀφεψημάτος. Ὁ Ἄντ. Ζώης ἔχει τονίσει τὴν ἀνάγκη διάκρισης τοῦ ἀγγείου ἀπὸ τὴ «γεφυρόστομη πρόχου» καὶ τὸν «γεφυρόστομο σκύφο»⁸⁵, μὴ παραγνωρίζοντας τὰ κοινὰ σημεῖα τῶν τριῶν τύπων. Τὸ σχῆμα τῆς «τσαγιέρας», παρόλα αὐτά, εἶναι ἰδιαίτερα τυπικὸ καὶ ἀγγεῖα αὐτῆς τῆς κατηγορίας σπάνια ἔχουν χαρακτηριθεῖ μὲ κάποιον ἄλλο ὄρο, ἔστω καὶ περιφραστικὸ⁸⁶.

Ὁ Ν. Πλάτων, πάντως, βαπτίζει «γεφυρόστομους τεῖοδόχους» κάποια ἀγγεῖα ποὺ εὐκόλα κανεὶς θὰ κατέτασσε στὴν κατηγορία τῶν γεφυρόστομων πρόχων (ἀναδ. πίν. 1, 26)⁸⁷. Ἡ παρεξήγηση αὐτὴ προφανῶς ἔχει νὰ κάνει μὲ τὸ διευρυνόμενο πρὸς τὴ βάση σῶμα τῶν συγκεκριμένων ΜΜ αὐτῶν δειγμάτων, χαρακτηριστικὸ ποὺ τοὺς προσδίδει περισσότερες ὁμοιότητες μὲ τὶς ΠΜ-ΜΜ τσαγιέρες, παρὰ μὲ τὶς ΥΜ I γεφυρόστομες πρόχους, τὶς ὁποῖες γνώριζε καλὰ ὁ ἀνασκαφέας τῆς Ζάκρου. Ὁ Ζώης ὁμως βάζει τὰ πράγματα στὴ θέση τους, κριτικάροντας μάλιστα τὴ χρησιμοποίησι τοῦ ἀκατάλληλου μικτοῦ ὄρου⁸⁸.

83. ΠΛΑΤΩΝ 1974, 104, εἰκ. 53.

84. ΛΕΜΠΕΣΗ 1970, 262 καὶ πίν. 364β-γ.

85. ΖΩΗΣ 1967β, 119, σημ. 1.

86. Πρβλ. ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 323-324, εἰκ. 29.

87. ΠΛΑΤΩΝ 1970, 222· ΠΛΑΤΩΝ 1975, 373.

88. ΖΩΗΣ 1991, 61.

Οικογένεια εύρέων χαμηλών άγγείων: «λοπάδες», «φιάλες», «πινάκια», «λεκάνες», «κάδοι», «κάλαθοι», «δίσκοι» (άναδ. πίν. 1, 29-35)

Μία μεγάλη οικογένεια τής μινωικής κεραμεικής με ειδικά προβλήματα όρολογίας άποτελοϋν και τὰ άνοικτὰ χαμηλά άγγεία. Η ποικιλία τών τύπων τής κατηγορίας αυτής είχε ως άποτέλεσμα τή χρήση διάφορων όρων, συχνά χωρίς συνέπεια και άκριβή προσδιορισμό τής συγκεκριμένης μορφής τους. Σε άρκετες μάλιστα περιπτώσεις, περισσότερο ίσως από τὸ άκριβές σχήμα τους, όδηγός για τή διάκριση τών άγγείων φαίνεται ότι άποτέλεσε τὸ μέγεθός τους.

«Λοπάδες» και «λοπάδια» ονομάζει ό Ν. Πλάτων, κατά κανόνα, μικρά ρηχά άγγεία με στενή βάση και συνήθως λοξά τοιχώματα και επίπεδα χείλη⁸⁹. Συχνά μάλιστα, τὰ λοπάδια αναφέρονται σε άμεση συνάρτηση με τὰ μικρά άγγεία πόσης, κυάθους και κύπελλα⁹⁰, σάν νὰ εντάσσονται στην ίδια κατηγορία με αυτά. Ό ίδιος όμως αναφέρεται, επίσης, σε «κωνικά λοπάδια»⁹¹, «ήμισφαιρικά λοπάδια με δισκοειδή βάση»⁹² και «γεφυρόστομα λοπάδια»⁹³. Κατά συνέπεια, φαίνεται ότι χρησιμοποιεί τὸν όρο «λοπάς» με εύρύτερη σημασία, πιθανώς για νὰ χαρακτηρίσει μικρά και ρηχά άνοικτὰ άγγεία, πὸν από άλλους συχνά ονομάζονται «πινάκια»⁹⁴, ή και «φιάλες»⁹⁵. Ό όρος χρησιμοποιείται πάντως εύρύτατα στη σχετική βιβλιογραφία, με άνάλογη –ή και μεγαλύτερη– ασάφεια⁹⁶.

Από τήν άλλη μεριά, ό όρος «φιάλη» έχει χρησιμοποιηθεϊ συχνά –ως δάνειο από τήν όρολογία τής κλασικής κεραμεικής– για νὰ χαρακτηρίσει άβαθή άνοικτὰ άγγεία, με τοιχώματα πὸν καμπυλοϋνται ήπια πρὸς τὰ συνήθως εϋθέα χείλη τους⁹⁷. Ανάλογα όμως άγγεία έχουν χαρακτηρισεϊ άλλου «λεκανίδες»⁹⁸, ή και «λοπάδια»⁹⁹.

Για τες άνάγκες τής παρούσας δημοσίευσης, κρίνεται σκόπιμο νὰ διατηρηθεϊ ό άρκετὰ επιτυχής όρος «φιάλη» για τὰ άνοικτὰ ρηχά άγγεία με τὰ καμπυλούμενα τοιχώματα (άναδ. πίν. 1, 31), ενῶ «λοπάδες» θὰ χαρακτηρίζονται άγγεία με στενή βάση, λοξά τοιχώματα και επίπεδουμένα χείλη (άκολουθώντας τή συμβατική όρολογία Πλάτωνος: άναδ. πίν. 1, 29-30). Ό όρος «πινάκιο» δέν θὰ χρησιμοποιηθεϊ, άφου εϊναι σχεδόν ταυτόσημος με τὸν όρο «λοπάδα» τοϋ Πλάτωνος.

89. ΠΛΑΤΩΝ 1965, 190, 213· ΠΛΑΤΩΝ 1967, 178, 183· ΠΛΑΤΩΝ 1970, 218· ΠΛΑΤΩΝ 1972, 167.

90. ΠΛΑΤΩΝ 1956, 190· ΠΛΑΤΩΝ 1966, 144.

91. ΠΛΑΤΩΝ 1969, 232.

92. ΠΛΑΤΩΝ 1969, 234.

93. ΠΛΑΤΩΝ 1971, 245.

94. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1964, 83· ΑΛΕΞΙΟΥ 1972, 89.

95. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1960, 196 και πίν. 152α.

96. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ 1961, 25· ΑΛΕΞΙΟΥ 1967α, 54 και πίν. 27α· ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ 1970, 170· ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ 1972, 322.

97. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1960, πίν. 152α· ΒΕΤΑΝCOURT 1993, 85 και εικ. 28· ΜΟΥΝΤΙΟΥ 1994, 40, εικ. 37.

98. ΒΕΡΔΕΛΗΣ 1961, πίν. 123β.

99. ΑΛΕΞΙΟΥ 1967α, 54.

Γιὰ ἀγγεῖα κολουροκωνικοῦ σχήματος μὲ μεγαλύτερο βάθος, στὴ βιβλιογραφία χρησιμοποιεῖται κατὰ κόρον ὁ ὅρος «λεκανίδα»¹⁰⁰ (ἀναδ. πίν. 1, 32). Σὲ ἄλλες ὁμως περιπτώσεις, γιὰ ἀγγεῖα ἀνάλογα, προτιμοῦνται περιφραστικοὶ ὅροι¹⁰¹. «Λεκάνες» ὀνομάζονται πολὺ μεγαλύτερα ἀγγεῖα ἀνάλογου σχήματος¹⁰² (ἀναδ. πίν. 1, 34). Ὅμοιότητες μὲ τὶς λεκάνες παρουσιάζουν οἱ λεγόμενοι «κάδοι» (ἀναδ. πίν. 1, 33), ἀγγεῖα ἐπίσης κολουροκωνικά ἢ κυλινδρικά, τῶν ὁποίων τὸ ὕψος εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τὴ διάμετρο τοῦ στομίου τους¹⁰³.

Χαρακτηριστικὴ σύμβαση στὶς σχετικὲς δημοσιεύσεις ἀποτελεῖ ὁ ὅρος «κάλαθος», ποὺ προσδιορίζει ἓνα εὐδιάκριτο σχῆμα, κυρίως τῆς ΥΜ ἐποχῆς¹⁰⁴. Πρόκειται γιὰ ἓνα ἀγγεῖο μὲ χοανοειδῶς διανοιγόμενα πρὸς τὰ ἄνω τοιχώματα, ποὺ ἡ μορφή του, στὴν πραγματικότητα, ἐλάχιστα δικαιολογεῖ αὐτὴ τὴν ὁρολογία. Ἀντίθετα, ὁ ὅρος ταιριάζει πολὺ περισσότερο σὲ ἀγγεῖα μὲ ἀγκύλες λαβῆς πάνω στὰ χεῖλη, ποὺ συχνὰ γιὰ νὰ διακρίνονται ἀπὸ τοὺς «καλάθους» ἀποκαλοῦνται καὶ «κάνιστρα»¹⁰⁵. Κατὰ συνέπεια, ἡ ἀποδοχὴ τοῦ ὅρου «κάλαθος» μόνο γιὰ τὴν τελευταία αὐτὴ κατηγορία θεωροῦμε ὅτι εἶναι ἐπιβεβλημένη. Τὰ ἀγγεῖα τῆς πρώτης κατηγορίας εἶναι προτιμότερο νὰ χαρακτηρίζονται μὲ περιφραστικούς ὅρους, περιγραφικοὺς τοῦ σχήματος (ὅπως π.χ. «χοανοειδὴ ἀγγεῖα», ὄχι ὁμως καὶ «καρποδόχες»)¹⁰⁶.

Ἕνας ἀκόμη τύπος σκεύους, οἰκιακῆς –κυρίως– χρήσης, εἶναι ὁ ἀποκαλούμενος «δίσκος» (ἀναδ. πίν. 1, 35)¹⁰⁷. Ἀνάλογα ἀγγεῖα ἔχουν ἀποκληθεῖ καὶ «ταψιά»¹⁰⁸, ἐνῶ συχνὰ χαρακτηρίζονται καὶ μὲ τὸν κάπως ἀσαφὴ ὅρο «λεκανίδες»¹⁰⁹. Στὴν πραγματικότητα, πρόκειται γιὰ πολὺ ρηχοὺς δίσκους μεγάλης διαμέτρου, ποὺ μοιάζουν μὲ τὰ σημερινὰ ταψιά. Ὁ ὅρος «δίσκος», ποὺ εἶναι ἀρκετὰ περιγραφικὸς καὶ δὲν ἐμπεριέχει ὑπαινιγμοὺς γιὰ τὴ χρήση τοῦ σκεύους, κρίνεται καταλληλότερος, τουλάχιστον γιὰ τὶς ἀνάγκες τῆς παρούσας ἐργασίας.

Οἰκογένεια ἀγγείων ἀποθήκευσης προϊόντων: «πίθοι», «πιθαμφορεῖς», «ἀμφορεῖς», «στάμνοι» (ἀναδ. πίν. 1, 50-56)

Τὰ πιὸ μεγάλα μινωικά ἀγγεῖα, οἱ πίθοι, ὑπῆρξαν τόσο χαρακτηριστικὰ εὐρήματα τῶν πρώτων ἀνασκαφῶν στὸ νησί, ὥστε ὁ πιθανότατα προελληνικὸς ὅρος «πίθος» χρησιμοποιήθηκε ἔκτοτε αὐτούσιος καὶ στὰ ξενόγλωσσα κείμενα ἀρχαιολόγων ποὺ ἐργά-

100. ΠΛΑΤΩΝ 1963, 178· ΑΝΔΡΕΑΔΑΚΗ-ΒΛΑΖΑΚΗ 1987, 60.

101. Πρβλ. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ 1956, 70 καὶ πίν. 16γ.

102. ΠΛΑΤΩΝ 1961, 217, 223· ΠΛΑΤΩΝ 1963, 168.

103. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ 1922, 20· ΠΛΑΤΩΝ 1966, 149· ΛΕΜΠΕΣΗ 1970, 264 καὶ πίν. 372β· ΠΛΑΤΩΝ 1971, 257.

104. ΠΛΑΤΩΝ 1963, 143.

105. Πρβλ. ΖΩΗΣ 1965, πίν. 30· ΒΕΤΑΝΚΟΥΡΤ 1993, πίν. 18Γ.

106. Πρβλ. ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 326, εἰκ. 42.

107. ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 369 καὶ πίν. 217γ.

108. ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ 1970, 168 καὶ πίν. 290α.

109. Βλ. π.χ. ΠΛΑΤΩΝ 1986, 272.

σθηκαν στην Κρήτη (αγγλικά “pithos”· ἀναδ. πίν. 1, 50)¹¹⁰. Ἐναλλακτικά, στην ἀγγλική βιβλιογραφία ἀπαντᾷ καὶ ὁ ὄρος “jar”, πού εἶναι ὅμως ἀσαφής καὶ φαίνεται ὅτι καλύπτει μία πολὺ εὐρύτερη οἰκογένεια ἀγγείων, ὅχι ἀποκλειστικὰ ἀποθήκευσης. Ἴσως, ὁ ἀγγλικὸς ὄρος θὰ μπορούσε νὰ ἰσοδυναμεῖ στὰ ἑλληνικά μετὰ τὸ ἀσαφέστερο ἐπίθετο «πιθοειδές», ἂν καὶ ἡ ἀντιστοιχία τῶν δύο χαρακτηρισμῶν δὲν φαίνεται ἀπόλυτη.

Ὅσον ἀφορᾷ στὴν ἀκριβέστερη ὀνοματολογία τῶν διάφορων «πιθοειδῶν» ἀγγείων, μπορεῖ κανεὶς νὰ παρατηρήσει ὅτι στὴ βιβλιογραφία ὑπάρχει μεγάλη σύγχυση. Γιὰ παράδειγμα, ΠΜ Π πίθοι τῆς Μύρτου ἔχουν ὀνομαστεῖ καὶ «ἀμφορεῖς»¹¹¹. Οἱ πολὺ εὐρύστομοι, χωρὶς λαιμό, πίθοι ὀνομάζονται συχνὰ καὶ στάμνοι¹¹². Ὁ Ν. Πλάτων, γιὰ παρόμοια ἀγγεῖα, εἰσάγει καὶ χρησιμοποιεῖ κατ’ ἐξακολούθηση τὴν ἔκφραση «πίθος τύπου jar»¹¹³, ἀσφαλῶς ἔχοντας στὸ μυαλό του ἀνάλογα στὸ σχῆμα ἀγγεῖα πού βρέθηκαν στὴν ἀνατολικὴ πτέρυγα τοῦ ἀνακτόρου τῆς Κνωσοῦ καὶ χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸν Evans μετὰ τὸν ὄρο “jars”¹¹⁴. Ὁ τύπος αὐτός, πάντως, καθορίζεται ἀπὸ τὸν Πλάτωνα μετὰ ἀκρίβεια¹¹⁵: πρόκειται γιὰ σχετικὰ μικρόσωμους εὐρύστομους πίθους, μετὰ ὀριζόντιες λαβὲς καὶ χεῖλος τετραγωνικῆς διατομῆς (ἀναδ. πίν. 1, 51). Ἀνάλογα ἀγγεῖα χαρακτηρίζονται ἀπὸ τὸν Μαρινάτο ἀπλῶς «εὐρύστομοι πίθοι»¹¹⁶ καὶ ἀπὸ τὸν Ντούμα «κωνικοὶ πίθοι»¹¹⁷. Ὁ λιτὸς καὶ ἀρκετὰ σαφῆς περιφραστικὸς χαρακτηρισμὸς «εὐρύστομος πίθος» φαίνεται ὁ καταλληλότερος γιὰ τὸν προσδιορισμὸ τοῦ συγκεκριμένου ἀγγείου καὶ θὰ προτιμηθεῖ –γιὰ λόγους καλύτερης συνεννόησης– ἀπὸ τὸν ὄρο τοῦ Πλάτωνος, πού ἔξω ἀπὸ τὸ πλαίσιο τῶν δικῶν του γραπτῶν μοιάζει νὰ στερεῖται νοήματος.

«Πιθαμφορεῖς» (ἀγγλικά “piriform jar”, γαλλικά “jarre pithoïde piriforme à trois anses”, γερμανικά “Amphora, geschweift”, ἰταλικά “giara piriforme”· ἀναδ. πίν. 1, 52) χαρακτηρίζονται στὴ βιβλιογραφία σχετικὰ μεγάλα ἀγγεῖα τῆς ΥΜ ἐποχῆς, μετὰ ἀπίοσχημο σῶμα, εὐρὺ κυλινδρικό λαιμό, ἐπίπεδο διακρινόμενο χεῖλος καὶ –συνήθως– μία σειρὰ λαβῶν στὸν ὄμο¹¹⁸. Τὰ ἀγγεῖα εἶναι γνωστὰ καὶ ὡς «πιθοειδεῖς (ἢ «πιθόσχημοι») ἀμφορεῖς»¹¹⁹, «ἀμφορεῖς Ἀνακτορικοῦ ρυθμοῦ» καὶ «ἀνακτορικοὶ ἀμφορεῖς»¹²⁰, ἢ καὶ ἀπλῶς «τρίωτοι, τετράωτοι, ἢ πολύωτοι ἀμφορεῖς»¹²¹. Ὁ Ph. Betancourt σωστὰ κριτι-

110. Πρβλ. EVANS 1921-1935, I, 231 κ.έ. WARREN 1972, 143-149.

111. WARREN 1972, εἰκ. 43-44· DICKINSON 1994, εἰκ. 5.1.

112. LEVI 1958, 250, 316, 347, χωρὶς ὅμως συνέπεια. Πρβλ. LEVI 1958, 208 καὶ εἰκ. 22 δεξιά.

113. ΠΛΑΤΩΝ 1956, 236· ΠΛΑΤΩΝ 1959α, 209· ΠΛΑΤΩΝ 1959β, 213· ΠΛΑΤΩΝ 1962, 151, 152· ΠΛΑΤΩΝ 1967, 178.

114. EVANS 1921-1935, I, 581-584, εἰκ. 426, 427a, 428.

115. ΠΛΑΤΩΝ 1956, 236· ΠΛΑΤΩΝ 1959α, 209· ΠΛΑΤΩΝ 1962, 151, 152.

116. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1969, 183 καὶ πίν. 226β.

117. ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 316, εἰκ. 6.

118. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1965, πίν. 133α· ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1966, 131 καὶ πίν. 112α· ΠΛΑΤΩΝ 1968α, 175 καὶ πίν. 161β· ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ 1970, πίν. 41β, 42β, 46α· ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1971, 206 καὶ πίν. 275α· ΠΛΑΤΩΝ 1971, 250.

119. ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ 1960, 20· ΠΛΑΤΩΝ 1960, 295· ΠΛΑΤΩΝ 1961, 223.

120. ΑΛΕΞΙΟΥ 1967α, 40· ΒΕΤΑΝΚΟΥΡΤ 1993, 215.

121. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1939-1941, 83· ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ – ΠΕΤΣΑΣ 1950, 210-211, 224-225 καὶ εἰκ. 9, 12· ΠΛΑΤΩΝ 1957, 143 καὶ πίν. 69· ΑΛΕΞΙΟΥ 1963, 198· ΠΛΑΤΩΝ 1963, 174, 180· ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1964, 82 καὶ πίν. 94ε· ΠΛΑΤΩΝ 1964, 150.

κάρει τὴ χρήση τοῦ ὄρου «ἀμφορέας» γιὰ αὐτὰ τὰ ἀγγεῖα, ἀφοῦ οἱ ἀμφορεῖς πρέπει νὰ διαθέτουν δύο ἀντιδιαμετρικὲς λαβές, ὄχι τρεῖς ἢ περισσότερες¹²². Ὁ ἴδιος προτιμᾷ τὸν ὄρο «πιθαμφορέας» ἢ «ἀπιόσχημος πίθος»¹²³. Ὁ Ντούμας κατατάσσει τὰ ἀγγεῖα αὐτῆς τῆς κατηγορίας στοὺς πίθους καὶ τὰ διακρίνει μόνο ἀπὸ τὸ σχῆμα τοῦ σώματός τους¹²⁴. Ὅμως, εἶναι συνήθως πολὺ μικρότερα τῶν πίθων καὶ διαθέτουν καλὰ διακρινόμενο λαιμὸ καὶ πολὺ συχνὰ γραπτὴ διακόσμηση. Συνεπῶς, ὁ ὄρος «πιθαμφορέας», πού ὑπονοεῖ ἕναν τύπο ἐνδιάμεσο ἀνάμεσα σὲ πίθο καὶ ἀμφορέα (μὲ λαιμό, ἀλλὰ λαβὲς στὸν ὄμο), εἶναι ἐπιτυχέστερος καὶ θὰ προτιμηθεῖ, τουλάχιστον στὸ πλαίσιο τῆς παρούσας ἐργασίας.

Ἄρκετὰ σαφέστερος εἶναι ὁ διαχρονικὸς γιὰ τὴν ἀρχαιότητα ὄρος «ἀμφορέας» γιὰ τὰ μέσου μεγέθους κλειστὰ ἀγγεῖα μὲ λαιμὸ καὶ δύο κάθετες λαβὲς πού συνδέουν τὸ στόμιο μὲ τὸν ὄμο τους (ἀπὸ τὸ ἀμφι+φέρω· καὶ σὲ ὅλες τὶς δυτικοευρωπαϊκὲς γλῶσσες ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ ὄρο· ἀναδ. πίν. 1, 53-54). Ὁ συνηθέστερος τύπος μινωικοῦ ἀμφορέα εἶναι αὐτὸς μὲ τὸ ἐλλειπτικὸ στόμιο¹²⁵. Συχνά, ὅμως, «ἀμφορεῖς» ὀνομάζονται καὶ ἀγγεῖα μὲ δύο ὀριζόντιες λαβὲς στὸ σῶμα¹²⁶. Γιὰ τὰ τελευταῖα, ὁ ὄρος θὰ μπορούσε καταχρηστικὰ νὰ διατηρηθεῖ, παρόλο πού τὸ ἐπίθετο «ἀμφοροειδῆς», ὅταν χρησιμοποιεῖται, ὑπαινίσσεται ἀγγεῖα μὲ δύο κάθετες λαβὲς πού ξεκινοῦν ἀπὸ τὸ στόμιο¹²⁷. Ἴσως, ἐπιτυχέστερος γιὰ τὰ ἀγγεῖα αὐτὰ εἶναι ὁ χαρακτηρισμὸς «ὑδριόμορφος ἀμφορέας» (ἀναδ. πίν. 1, 55)¹²⁸, ὅπου ὁ ἐπιθετικὸς προσδιορισμὸς ὑπαινίσσεται τὴν παρουσία ὀριζόντιων λαβῶν στὸ σῶμα. Τέλος, «ραδινὸς ἀμφορίσκος» χαρακτηρίζεται ἀπὸ τὸν Ν. Πλάτωνα ἕνας εὐδιάκριτος ΥΜ I τύπος, πού ἔχει πάντως τὰ βασικὰ γνωρίσματα τοῦ ἀμφορέα¹²⁹.

«Στάμνοι» ἢ «σταμνοειδῆ ἀγγεῖα» ὀνομάζονται, κυρίως ἀπὸ τὸν Πλάτωνα¹³⁰, ἀγγεῖα μέσου μεγέθους χωρὶς λαιμὸ, μὲ δύο ὀριζόντιες ἀντιδιαμετρικὲς λαβὲς στὸ σῶμα (ἀναδ. πίν. 1, 56). Μερικὲς φορές, ὅμως, χαρακτηρίζονται ἔτσι καὶ ἀγγεῖα μὲ κάθετες λαβὲς¹³¹, ἐνῶ ἡ χρήση τοῦ ὄρου «γεφυρόστομη στάμνος» γιὰ μία ἄλλη κατηγορία ἀγγείων συζητήθηκε ἤδη πιὸ πάνω¹³². Ὁ ὄρος «στάμνος», πάντως, εἶναι δυνατὸν νὰ

122. BETANCOURT 1985, 156.

123. Αὐτόθι.

124. ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 316, εἰκ. 8.

125. Πρβλ. ΠΛΑΤΩΝ 1963, 170, 172.

126. ΛΕΜΠΕΣΗ 1967, 202· ΠΛΑΤΩΝ 1969, 208 καὶ πίν. 257β· ΜΗΛΥ 1992, 87 καὶ πίν. 17.

127. Π.χ. «ἀμφοροειδῆς στάμνος», ΠΛΑΤΩΝ 1961, πίν. 175β, «ἀμφοροειδῆς πρόχους», ΠΛΑΤΩΝ 1963, πίν. 144α, «ἀμφοροειδῆς ποτήριον», ΠΛΑΤΩΝ 1971, 259, «ἀμφοροειδῆς κρατήρας», ΒΕΤΑΝΚΟΥΡΤ 1993, εἰκ. 118.

128. ΠΛΑΤΩΝ 1969, 209.

129. ΠΛΑΤΩΝ 1967, πίν. 160α.

130. ΠΛΑΤΩΝ 1962, 151, 159, 162· ΠΛΑΤΩΝ 1965, 194· ΠΛΑΤΩΝ 1967, 183, 186· ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ 1975, 317.

131. ΠΛΑΤΩΝ 1968α, 161· ΠΛΑΤΩΝ 1969, 213.

132. Βλ. παραπάνω, σελ. 99-101.

διατηρηθεῖ καταχρηστικὰ γιὰ τὰ δῖωτα ἀγγεῖα χωρὶς λαιμό, ἂν καὶ τὸ σχῆμα τους δὲν ἀντιστοιχεῖ ἀκριβῶς μὲ τὸ σχῆμα τῆς κλασικῆς στάμνου¹³³.

Ἀγγεῖα εἰδικοῦ σχήματος καὶ προορισμοῦ (ἀναδ. πίν. 1, 36-49)

Γιὰ ὀρισμένους εἰδικούς τύπους μινωικῶν ἀγγείων, ἔχουν γίνει γενικὰ ἀποδεκτοὶ στὴ σχετικὴ βιβλιογραφία ὄροι, ποὺ θὰ ἦταν σκόπιμο νὰ διατηρηθοῦν καὶ στὸ πλαίσιο τῆς παρούσας δημοσίευσης.

«Ἀλάβαστρα»¹³⁴, ἔτσι, θὰ ὀνομάζονται ἀπίοσχημα ἀγγεῖα μὲ διανοιγόμενα πρὸς τὰ κάτω τοιχώματα καὶ τροχαλιοειδῆ λαιμό¹³⁵ (ἀναδ. πίν. 1, 36). «Ἄρτοςχημα» ἀλάβαστρα θὰ λέγονται ἀγγεῖα τοῦ ἴδιου γενικὰ τύπου, μὲ ἔντονα πεπιεσμένο ὅμως σῶμα, ποὺ θυμίζει ἄρτο¹³⁶ (ἀναδ. πίν. 1, 37).

«Ψευδόστομος ἀμφορέας» (ἀγγλικὰ “stirrup jar”, γαλλικὰ “vase à étrier”, γερμανικὰ “Bügelkanne”, ἰταλικὰ “giara a staffa”· ἀναδ. πίν. 1, 38-39) εἶναι ὁ γενικὰ ἀποδεκτὸς στὴ βιβλιογραφία ὄρος γιὰ τὸ συνηθέστερο κλειστὸ ἀγγεῖο μεταφορᾶς ὑγρῶν, ποὺ ἔγινε –κυρίως στὴ Μυκηναϊκὴ περίοδο– τὸ κατεξοχὴν σκεῦος ἐμπορικῶν συναλλαγῶν. Ὁ ὄρος ἐπικράτησε στὴν ἑλληνικὴ βιβλιογραφία μετὰ ἀπὸ κάποιους πρώιμους γλωσσικούς πειραματισμούς, ὅπως ἡ χρῆση τῆς ἔκφρασης «στεγανόστομος ἀμφορέας»¹³⁷. Πρέπει πάντως νὰ σημειωθεῖ, ὅτι ὁ κύριος χαρακτηρισμὸς «ἀμφορέας» δὲν εἶναι ἰδιαίτερα ἐπιτυχὴς στὴν περίπτωσή αὐτή, ἀφοῦ μερικὰ ἀπὸ τὰ πρωιμότερα δείγματα τοῦ τύπου διέθεταν τρεῖς λαβές (ἀναδ. πίν. 1, 39).

«Φλασκὶ» (ἀγγλικὰ “flask”, γαλλικὰ “flacon”, γερμανικὰ “Flasche”, ἰταλικὰ “fiasca”) χαρακτηρίζεται ἕνα ἀγγεῖο μὲ φακόσχημο σῶμα (ἀναδ. πίν. 1, 47)¹³⁸. Ὁ Μαρινάτος εἶχε προτείνει γιὰ αὐτὸ τὸ φιλολογικὰ μαρτυρούμενο ὄρο «φακός»¹³⁹.

«Ἄσκος» (σὲ ὅλες τὶς γλῶσσες χρησιμοποιεῖται ὁ ἑλληνικὸς ὄρος) ὀνομάζεται ἕνα μικρὸ ἀγγεῖο ἐντελῶς κλειστὸ, μὲ μία μόνο σωληνωτὴ ἐκροή (ἀναδ. πίν. 1, 41)¹⁴⁰, ἐνῶ «θῆλαστρο» (ἀγγλικὰ “feeding bottle”, γαλλικὰ “biberon”, γερμανικὰ “Saugflasche”, ἰταλικὰ “poprattoio”) ἕνα ἀνάλογο ἀγγεῖο μὲ στόμιο, τοξωτὴ λαβὴ ποὺ «πιάνει» στὰ χεῖλη του καὶ πλευρικὴ σωληνωτὴ προχοή (ἀναδ. πίν. 1, 49)¹⁴¹.

133. Περισσότερο στὸ σχῆμα τῆς κλασικῆς στάμνου πλησιάζει τὸ ἀγγεῖο ποὺ ἀπεικονίζεται στὸ BETANCOURT 1985, εἰκ. 48, στὸ μέσο τῆς τρίτης ἀπὸ πάνω σειρᾶς.

134. Ἀπὸ τὰ αἰγυπτιακὰ ἀλάβαστρα ποὺ κατασκευάζονταν ἀπὸ τὴν ὁμώνυμη πέτρα.

135. Πρβλ. καὶ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1956, 206 καὶ πίν. 100γ· ΠΛΑΤΩΝ 1972, 187· BETANCOURT 1985, εἰκ. 93 καὶ πίν. 28C, D, 29B.

136. Πρβλ. καὶ ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1958, 191 καὶ πίν. 150γ.

137. ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ 1916, 176. Ἐπίσης «ἐτερόστομος» καὶ «τυφλόστομος».

138. Πρβλ. καὶ ΠΛΑΤΩΝ 1974, 123, εἰκ. 93.

139. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1928, 85.

140. Πρβλ. καὶ ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 323, εἰκ. 28.

141. Πρβλ. καὶ ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ 1959, 15 καὶ πίν. 7β· ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 323, εἰκ. 27.

«Πυξίδες», ἀπὸ τὴν ὁρολογία τῆς κλασικῆς κεραμεικῆς, ὀνομάζονται μικρὰ κουτιά διαφόρων σχημάτων με πώματα¹⁴² (ἀναδ. πίν. 1, 48).

«Ρυτὰ» (ἀπὸ τὸ ρῆμα «ρέω») εἶναι, παραδοσιακὰ θεωρούμενα ὡς τελετουργικά, σκεύη διαφόρων σχημάτων, τὸ κατώτερο τμήμα τῶν ὁποίων καταλήγει στενούμενο σὲ μικρὴ ὀπή, ἀπὸ ὅπου ἔρρεε, με ἀργὸ σχετικὰ ρυθμὸ, τὸ σπονδικὸ ὑγρὸ (ἀναδ. πίν. 1, 42)¹⁴³.

Σχετικὰ σπάνιο, ἀλλὰ σημαντικὸ γιὰ τὴ Ζάκρο, σχῆμα εἶναι καὶ ἡ «ἠθμοπυξίδα» (ἀγγλικὰ “strainer”, γαλλικὰ “passoire”)¹⁴⁴. Πρόκειται γιὰ ἓνα συνήθως δίωτο ἀγγεῖο με σφαιρικὸ σῶμα, κυλινδρικὸ ἢ κωνικὸ κοῖλο πόδι καὶ διάτρητο διάφραγμα στὸ ἐσωτερικὸ, στὸ σημεῖο ἔνωσης σώματος καὶ ποδιοῦ (ἀναδ. πίν. 1, 40). Παλαιότερα ἦταν γνωστὸ καὶ ὡς «ἠθμός»¹⁴⁵, ἡ ὑπαρξὴ ὅμως πώματος σὲ πολλὰ ἀπὸ τὰ σωζόμενα δείγματα τοῦ τύπου καὶ τὸ γενικὸ σχῆμα τοῦ ἀγγείου ποὺ μοιάζει με αὐτὸ τῆς κυκλαδικῆς πυξίδας κάνουν τὸν ὄρο «ἠθμοπυξίδα» ἀκριβέστερο καὶ περισσότερο περιγραφικὸ.

«Καρποδόχες», «ὀπωροδόχες», ἢ «φρουτοδόχες» (ἀγγλικὰ “fruit-stands”) ὀνομάζονται ὑψηλὰ ἀγγεῖα με κυλινδρικὸ πόδι καὶ εὐρὺ χοανοειδὲς δοχεῖο¹⁴⁶ (ἀναδ. πίν. 1, 46). Παρόλο ποὺ οἱ χρησιμοποιοῦμενοι ὄροι ὑπαινίσσονται τὴ χρῆση τῶν συγκεκριμένων τύπων, ἔχουν καθιερωθεῖ στὴν ἑλληνικὴ καὶ ξενόγλωσση βιβλιογραφία καὶ δὲν θεωρεῖται σκόπιμο νὰ διαφοροποιηθοῦν στὸ πλαίσιο τῆς παρούσας δημοσίευσης.

Τέλος, πρέπει νὰ γίνῃ διαχωρισμὸς ἀνάμεσα σὲ δύο κατηγορίες σκευῶν με σαφῶς διακρινόμενη χρῆση: τὰ «πύραυνα» καὶ τὰ «πυριατήρια». «Πύραυνα» (ἀπὸ τὸ πῦρ+αὔω: ἀνάβω φωτιά· ἀγγλικὰ “braziers”) εἶναι σκεύη ποὺ χρησιμοποιοῦνται κυρίως γιὰ τὴ μεταφορὰ ἢ τὴ διατήρηση ἀναμμένων ἀνθράκων (ἀναδ. πίν. 1, 44)¹⁴⁷. Τὰ πρωιμότερα δείγματα εἶναι τριποδικὰ καὶ ἔχουν ἀνάγλυφο ἐσωτερικὰ πυθμένα γιὰ νὰ μὴ γίνεταί πλήρης ἐπαφὴ τῶν ἀνθράκων με τὸ τοίχωμα τοῦ δοχείου καὶ νὰ ἐπιτρέπεται ἔτσι ὁ ἀερισμὸς τους, προϋπόθεση γιὰ νὰ διατηρηθοῦν ἀναμμένα¹⁴⁸. Ἀπλούστερα πύραυνα τῆς ΥΜ Ι περιόδου εἶναι ἐφοδιασμένα με ραβδοειδῆ λαβὴ καὶ ἔχουν ἀναδιπλούμενο περιχέλωμα, γιὰ τὴν προστασία τοῦ χεριοῦ τοῦ μεταφορέα ἀπὸ τὴ θερμότητα τῶν ἀνθράκων¹⁴⁹.

«Πυριατήρια» (ἀγγλικὰ “fire-boxes”), ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ὀρίζονται σκεύη ποὺ διαθέτουν χωριστὸ θάλαμο καύσης καὶ δοχεῖο γιὰ τὴν τοποθέτηση θερμαινόμενης

142. Πρβλ. καὶ ΠΛΑΤΩΝ 1963, 164.

143. Πρβλ. καὶ ΠΛΑΤΩΝ 1974, 120, εἰκ. 70-71, 76 κλπ.

144. Γιὰ τὴν ἱστορία τοῦ σχήματος καὶ μία πιθανὴ ἐρμηνεία τῆς χρήσης τοῦ ἀγγείου, βλ. ΑΝΔΡΕΑΔΑΚΗ 1987, 56, 57, 61.

145. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1968, 98 καὶ πίν. 75α· ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1969, 152 καὶ πίν. 225β· ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 329, εἰκ. 51.

146. ΠΛΑΤΩΝ 1962, 155, 158, 161· ΠΛΑΤΩΝ 1963, 176.

147. Ὅπως στὴν παράσταση τῆς Ἰέρειας στὴ γνωστὴ τοιχογραφία τῆς Σαντορίνης (ΝΤΟΥΜΑΣ 1992, 47, εἰκ. 24-25).

148. ΠΛΑΤΩΝ 1972, 181-182.

149. ΠΛΑΤΩΝ 1974, 201, εἰκ. 116· ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 328, εἰκ. 47.

ὔλης¹⁵⁰ (ἀναδ. πίν. 1, 45). Τὰ σκευὴ αὐτὰ εἶναι τὸ ἀντικείμενο μίας ἐιδικῆς μελέτης τῆς Η. Georgiou¹⁵¹, πὸ πιστεύει ὅτι χρησιμοποιήθηκαν στὴν ἀρωματοποιία. Ἐνας ἀπὸ τοὺς τρεῖς βασικοὺς τύπους «πυριατηρίων» πὸ διακρίνει ἡ Georgiou συχνὰ χαρακτηρίζεται στὴ βιβλιογραφία ὡς «πῶμα χύτρας», ἴσως ἐπειδὴ σὲ μία τουλάχιστον περίπτωση κάποια ἀπὸ τὰ δείγματά του βρέθηκαν τοποθετημένα πάνω σὲ στόμια χυτρῶν¹⁵².

Παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι οἱ δύο παραπάνω κατηγορίες σκευῶν –πύραυνα καὶ πυριατήρια– μποροῦν μὲ εὐκολία νὰ διακριθοῦν, δὲν εἶναι λίγες οἱ περιπτώσεις πὸ ἔχει χρησιμοποιηθεῖ ὁ λανθασμένος ὄρος στὸν χαρακτηρισμὸ τῶν δειγμάτων τους¹⁵³. Στὸ πλαίσιο τῆς παρούσας ἐργασίας θὰ καταβληθεῖ προσπάθεια νὰ τηρηθεῖ μὲ συνέπεια ἡ παραπάνω διάκριση, πὸ εἶναι, ὅπως εἶδαμε, οὐσιαστικοῦ χαρακτήρα¹⁵⁴.

Ὁ Ν. Πλάτων, τέλος, χαρακτηρίζει «πυριατήρια», ἢ καὶ «πύραυνα», κάποια ἀγγεῖα μὲ κυλινδρικό πόδι, εὐρὸ χροανοειδὲς δοχεῖο καὶ σταυρόσχημο διάφραγμα στὸ ἐσωτερικό¹⁵⁵. Ἄλλοῦ ὅμως, τὰ ἴδια ἀγγεῖα ὀνομάζονται «καρποδόχες» ἢ «ὀπωροδόχες»¹⁵⁶ καὶ ἀσφαλῶς στὴν κατηγορία αὐτῶν τῶν τελευταίων σκευῶν θὰ πρέπει νὰ ἀνήκαν.

150. ΠΛΑΤΩΝ 1966, 144· ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 328, εἰκ. 48.

151. GEORGIOU 1980.

152. ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1932, εἰκ. 5· ΠΛΑΤΩΝ 1965, 198· ΠΛΑΤΩΝ 1966, 144.

153. Πρβλ. καὶ ΠΛΑΤΩΝ 1972, 178· ΠΛΑΤΩΝ 1973, 161· ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 328· ΠΛΑΤΩΝ 1976, 426, 430· ΜΗΛΥ 1992, 75-77 καὶ εἰκ. 15.

154. Ὁ ὄρος «θυμιατήριον», πὸ σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις χρησιμοποιεῖται γιὰ νὰ χαρακτηρίσει ἀγγεῖα καὶ τῶν δύο παραπάνω κατηγοριῶν (πρβλ. καὶ ΝΤΟΥΜΑΣ 1976, 328, εἰκ. 48), ὑπαινίσσεται τὴ χρήση τῶν συγκεκριμένων σκευῶν καὶ πρέπει νὰ ἀποφεύγεται.

155. ΠΛΑΤΩΝ 1963, 176· ΠΛΑΤΩΝ 1965, 197· ΠΛΑΤΩΝ 1968α, 157.

156. Βλ. παραπάνω, σελ. 107.

Πίνακας ἀντιστοιχιῶν μεταξὺ ὄρων ποὺ χρησιμοποιοῦνται γιὰ τὰ σχήματα τῶν ἀγγείων τῆς Ζάκρου στὴν ἐλληνικὴ γλῶσσα καὶ ὄρων ποὺ ἀπαντοῦν, γιὰ τὰ ἴδια σχήματα, στὴν ἀγγλόγλωσση βιβλιογραφία.

κύπελλο	cup
κύπελλο μὲ εὐθέα ἢ κάθετα τοιχώματα	straight-sided cup
κύπελλο τύπου ὠοθήκης	egg-cup
ποτήρι	tumbler
ποτήρι σαμπάνιας	champagne cup
κύαθος, τροπιδωτὸς ἢ γωνιώδης	carinated cup, two-storied cup
κύαθος σὲ πόδι	cup-rhyton
κύαθιο	bevelled cup
κύλικα	kylix
ἐφυραϊκὴ κύλικα	Ephyrean goblet, large decorated goblet
πρόχους	jug
γαλατιέρα	milk-jug
ὕδρια	hydria
γεφυρόστομος σκύφος	bridge-spouted jar
τσαγιέρα	tea-pot
λοπάδα	plate, kalathos
λοπάδιο	ledge-rim bowl, cup with everted rim
φιάλη	bowl
λεκάνη	basin
κάδος	bucket
χύτρα	cooking pot
δίσκος	baking tray
πλάθανος	cooking dish
πίθος	pithos, jar
πιθαμορέας	piriform jar
στάμνος	hole-mouthed jar
γεφυρόστομη στάμνος	bridge-spouted jar
ἀμφορέας	amphora
ψευδόστομος ἀμφορέας	stirrup jar
πυξίδα	pyxis
ἄσκος	askos
ἀλάβαστρο	alabastron
φλασκί	flask
θήλαστρο	feeding bottle
ἠθμοπυξίδα	strainer, strainer-pyxis
καρποδόχη	fruit-stand
πύραυνο	brazier
πυριατήριο	fire-box
λύχνος	lamp
ὑποστάτης	stand

THE TERMINOLOGY OF VESSEL SHAPES IN THE ZAKROS PUBLICATIONS

Lefteris Platon – Theodoros Iliopoulos

The Zakros Excavations publication project, besides the numerous and various scholarly problems that arise from the study of the material itself, has encountered considerable difficulties in determining the methodology and structure of presentation. One of these has been the establishment of a common comprehensible terminology, at least as far as the presentation of the excavation data is concerned.

The need for a commonly accepted and consistent –as far as possible– modern Greek terminology for Minoan pottery appears to be the most urgent of all. A brief overview of the relevant bibliography illustrates the crux of the matter: final and systematic publications of Aegean Bronze Age excavations in this language have been scarce. However, the problem of the Greek terminology has been carefully assessed by the Theodoros Iliopoulos in his translation of Philip Betancourt's *The History of Minoan Pottery* (1993) and Daphné Gontika in her translation of Penelope Mountjoy's *Mycenaean Decorated Pottery* (1994).

Studies that focus on the presentation and analysis of Minoan ceramic material published in Greek make de facto decisions on the terminology they use. However, most such Greek terms appear in preliminary excavation reports, published since the beginnings of the 20th century in many Greek periodicals, chiefly in *Praktika*, *ArchEph* and *ArchDelt* and later on in the *Athens Annals of Archaeology (AAA)* and the *CretChron*. In these reports, excavators of Minoan sites have submitted their own contributions in the collective attempt to shape a commonly accepted Greek terminology for Minoan pottery.

The picture we obtain from this disparate material contains some fundamental disadvantages, namely the lack of consistency and accuracy. These problems have been dealt with by certain scholars, with a few of them discussing, in a passing or more systematic way, the establishment of a (however conventional) ceramic terminology.

Texts published by Hatzidakis, Xanthoudides and Marinatos cemented, during the pre-World War II years, certain terminological 'habits' that are still with us today. These were based on the terminology for classical pottery shapes (already established during this period), as well as their various attempts to use or translate foreign terms that had been already employed in the numerous publications available, especially by their British colleagues.

The preliminary reports and other publications by Nikolaos Platon have made a fundamental contribution to the problem of Greek terminology for Minoan pottery. Platon's broad literary training and great excavation experience enabled him to employ or modify certain already used terms, as well as adopt certain new ones, either deriving from classical pottery terminology, or from the translation of foreign terms or stereotypical descriptive phrases. In his writings, the 'hellenisation' of foreign terms is often accurately combined with the consistent use of ancient Greek terms to indicate specific types of Bronze Age vessels.

The terminology used and established by Platon has been generally followed by certain of his students. However, one may note the beginnings of the establishment of a new trend that has found support among the most recent generations of Minoan scholarship. This is the overall simplification –through the integration of many variable terms into one– of the terms used for Minoan pottery shapes. This tendency, that came about through the uncritical adoption of a similar tendency observed in British scholarship, has resulted in a definite underuse of the rich Greek vocabulary that could only be countered by the employment of adjectival modifications of almost 'ritualistic' character. For example, all small drinking vessels are currently named «κύπελλα» (translating the English 'cup'), although they evidently belong to two distinct functions, represented in Greek by the terms «φλυτζάνι» and «ποτήρι».

In the context of the present publication, it has been decided to employ basically the terminology developed by Platon, not only because of its overall coherence and precision, but also due to the desired compatibility between the terms used here with those employed in the excavator's own notebooks and published reports. Only in a few cases was it considered necessary to replace one of Platon's terms with another of wider use now in the Greek literature.

The present chapter gives a summary overview of the history of use of the shape terminology for Minoan ceramics in modern Greek with a discussion of the problems that may arise in each case. The function of the various shapes, as inferred by their main features in correspondence to their size, has led to their classification into broader categories ('families'). As well as the necessary explanation of the conventions that will be used in the present publication, this text wishes to offer a coherent proposal for a commonly accepted system of terminology –at least as far as the modern Greek is concerned– that will be complete, accurate and consistent.

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

AAA	Ἀρχαιολογικὰ Ἀνάλεκτα ἐξ Ἀθηνῶν
ActaAth	Acta Instituti Atheniensis Regni Sueciae
AΔ	Ἀρχαιολογικὸν Δελτίον
AE	Ἀρχαιολογικὴ Ἐφημερίς
AEGAEUM	Annales d'Archéologie Égéeenne de l'Université de Liège
AJA	American Journal of Archaeology
AR	Archaeological Reports
ASAtene	Annuario della Scuola archeologica di Atene e delle Missioni italiane in Oriente
BAR IS	British Archaeological Reports, International Series
BCH	Bulletin de Correspondance Hellénique
BSA	Annual of the British School at Athens
CMS	Corpus der minoischen und mykenischen Siegel
Ἔργον	Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας
JAS	Journal of Archaeological Science
JHS	Journal of Hellenic Studies
OJA	Oxford Journal of Archaeology
ΠΑΕ	Πρακτικὰ τῆς ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας
PPS	Proceedings of the Prehistoric Society
REA	Revue des Études Anciennes
SIMA	Studies in Mediterranean Archaeology
SkrAth	Skrifter utgivna av Svenska Institutet i Athen
SMEA	Studi micenei ed egeo-anatolici

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΛΕΞΙΟΥ 1963
 ΑΛΕΞΙΟΥ 1967α
 ΑΛΕΞΙΟΥ 1967β
 ΑΛΕΞΙΟΥ 1972
 ΑΛΟΥΠΗ κ.ᾶ. 2001
 AMOURETTI 1970
 ΑΝΔΡΕΑΔΑΚΗ-ΒΛΑΖΑΚΗ 1987
 ΑΝΔΡΕΑΔΑΚΗ-ΒΛΑΖΑΚΗ 1999
 ANDREOU 1978
 ANGEL 1973
 ΑΠΟΣΚΙΤΗ 1983
 AURA-JORRO 1985
 ΒΑΛΛΙΑΝΟΣ – ΠΑΔΟΥΒΑ 1986
 ΒΑΝΟΥ – RETHEMIO TAKIS 1997
 BANTI 1933-1934
 ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ 1987
 BAUMBACH 1970
- Αλεξίου, Σ. Άνασκαφαι Κατσαμπᾶ, *ΠΑΕ*, 189-200.
 Αλεξίου, Σ. *Υστερομινωικοί τάφοι λιμένος Κνωσού (Κατσαμπᾶ)*, Ἀθή-
 ναι.
 Αλεξίου, Σ. Μικραὶ ἀνασκαφαὶ καὶ περισυλλογὴ ἀρχαίων εἰς Κρήτην,
ΠΑΕ, 210-215.
 Αλεξίου, Σ. Λάρνακες καὶ ἀγγεῖα ἐκ τάφου παρὰ τὸ Γάζι Ἡρακλείου,
ΑΕ, 86-98.
 Αλούπη, Ἐ., Ἀ. Καρύδας, Θ. Παραδέλλης, Ἴ. Σιώτης. Ἰχνηλάτες ἀλα-
 τιοῦ σὲ ἀρχαῖα σκευή, στὸ *Τὸ Ἑλληνικὸ Ἀλάτι, Ἡ Τριήμερο Ἐργασίας,*
Μυτιλήνη, 6-8 Νοεμβρίου 1998, Ἀθήνα, 47-55.
 Amouretti, M.-C. *Fouilles exécutées à Mallia. Le Centre Politique II.*
La Crypte Hypostyle (1975-1962) (Études Crétoises 18), Paris.
 Ἀνδρεαδάκη-Βλαζάκη, Μ. Ὁμάδα νεοανακτορικῶν ἀγγείων ἀπὸ τὸν
 Σταυρωμένο Ρεθύμνης, στὸ Ἀ. Καστρινάκη, Γ. Ὀρφανοῦ, Ν. Γιανναδά-
 κης (ἐπιμ.), *Εἰλαπίνη (Τόμος τιμητικὸς γιὰ τὸν καθηγητὴ Νικόλαο Πλά-*
τωνα), Ἡράκλειο, 55-68.
 Ἀνδρεαδάκη-Βλαζάκη, Μ. Παρήγαν ἀρώματα, Κατάλογος ἐκθεμάτων,
 στὸ Γ. Τζεδάκις, Η. Martlew (ἐπιμ.), *Μινωιτῶν καὶ Μυκηναίων Γεύσεις.*
Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο, 12 Ἰουλίου-27 Νοεμβρίου 1999, Ἀθήνα,
 50-53.
 Andreou, S. *Pottery Groups of the Old Palace Period in Crete* (Ann
 Arbor University Microfilms International Dissertation, University of
 Cincinatti), Michigan.
 Angel, J. L. Human skeletons from Grave Circles at Mycenae, στὸ G.
 E. Mylonas, *Grave Circle B at Mycenae*, Ἀθήνα, 379-397.
 Ἀποσκίτη, Μ. *Περιγραφή τῆς νήσου Κρήτης. Ἐνας γύρος τῆς Κρήτης*
στὰ 1415 (μετάφραση του: C. Buondelmonti, *Descriptio insulae Cre-*
tae), Ἡράκλειο.
 Aura Jorro, F. *Diccionario Griego-Espanol, Annejo I, Diccionario*
Micénico I, Madrid.
 Βαλλιάνος, Χ., Μ. Παδουβᾶ. *Τὰ κρητικὰ ἀγγεῖα τοῦ 19ου καὶ τοῦ 20οῦ*
αἰώνα. Μορφολογικὴ, κατασκευαστικὴ μελέτη, Βῶροι, Κρήτη.
 Banou, E., G. Rethemiotakis. Centre and Periphery: New evidence for
 the Relations between Knossos and the Area of Viannos in the LM II-
 IIIA, στὸ J. Driessen, A. Farnoux (ἐπιμ.), *La Crète Mycénienne* (BCH
 Suppl. 30), Paris, 23-57.
 Banti, L. La grande tomba à tholos de Haghia Triada, *ASAtene* 13-14,
 155-251.
 Βασιλάκης, Ἀ. Ἀνασκαφὴ νεολιθικοῦ σπιτιοῦ στοὺς Καλοὺς Λιμένες
 τῆς Νότιας Κρήτης, στὸ Ἀ. Καστρινάκη, Γ. Ὀρφανοῦ, Ν. Γιανναδάκης
 (ἐπιμ.), *Εἰλαπίνη (Τόμος τιμητικὸς γιὰ τὸν καθηγητὴ Νικόλαο Πλάτωνα)*,
 Ἡράκλειο, 45-53.
 Baumbach, L. The dilemma of the horns. An analysis of the Knossos

- Mc tablets, *Acta classica, Proceedings of the Classical Association of South Africa* 13, 1-16.
- BAURAIN κ.ά. 1982 Baurain, Cl., P. Darque, C. Verlinden. Μάλια. Νοτιοανατολικές παρυφές του άνακτόρου, *AA* 37, B2, 394-395.
- BECKER 1972 Becker, M. J. An analysis of skeletal remains from an ossuary at the Harris Yard Site (33-WO-1), Rossford, Ohio, *Michigan Archaeologist* 18 (1), 9-34.
- BECKER 1975 Becker, M. J. Human skeletal remains from Kato Zakro, *AJA* 79, 271-276.
- BECKER 1977 Becker, M. J. The People of Kato Zakro, στὸ P. P. Betancourt (ἐπιμ.), *Temple University Aegean Symposium 2. A symposium sponsored by the Department of Art History, Temple University, Philadelphia, Pennsylvania, 19122, on March 25, 1977, with the theme "The Aegean Bronze Age: An Interdisciplinary Approach"*, Philadelphia, 12-15.
- BENNETT 1987 Bennett, J. Knossos and LM III Crete. A Post-Palatial Palace?, στὸ R. Hägg, N. Marinatos (ἐπιμ.), *The Function of the Minoan Palaces, Proceedings of the Fourth International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 10-16 June 1984* (SkrAth 4°, 35), Stockholm, 307-312.
- ΒΕΡΔΕΛΗΣ 1961 Βερδελής, Ν. Μ. Άνασκαφή Μυκηνῶν: ἑκατέρωθεν τῆς Δυτικῆς Οἰκίας, *ΠΑΕ*, 161-166.
- ΒΕΡΔΕΛΗΣ 1962 Βερδελής, Ν. Μ. Άνασκαφή Μυκηνῶν, *ΠΑΕ*, 67-89.
- BERNINI 1995 Bernini, L. E. Ceramics of the Early Neo-palatial Period at Palaikastro, *BSA* 90, 55-82.
- BETANCOURT 1977 Betancourt, P. Some Chronological Problems in the Middle Minoan Dark-on-Light Pottery of Eastern Crete, *AJA* 81, 341-353.
- BETANCOURT 1980 Betancourt, P. P. *Cooking Vessels from Minoan Kommos. A Preliminary Report*, Los Angeles.
- BETANCOURT 1983 Betancourt, P. P. *Minoan objects excavated from Vasilike, Pseira, Sphoungaras, Priniatikos Pyrgos and other sites. The Cretan Collection in the University Museum, University of Pennsylvania I*, Philadelphia.
- BETANCOURT 1984 Betancourt, P. P. The Middle Minoan Pottery of Southern Crete, στὸ R. Hägg, N. Marinatos (ἐπιμ.), *The Minoan Thalassocracy. Myth and Reality. Proceedings of the Third International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 31 May - 5 June, 1982* (ActaAth 4°, 32), Göteborg, 89-92.
- BETANCOURT 1985 Betancourt, P. P. *The History of Minoan Pottery*, Princeton, New Jersey.
- BETANCOURT 1986 Betancourt, P. P. The Chronology of Middle Minoan Plain Cups in Southern Crete, στὸ Φίλια *Ἔπη εἰς Γεώργιον Έ. Μυλωνὰν διὰ τὰ 60 ἔτη τοῦ ἀνασκαφικοῦ του ἔργου*, Α, Αθήναι, 284-292.
- BETANCOURT 1990 Betancourt, P. *Kommos II. An excavation on the south coast of Crete. The Final Neolithic through Middle Minoan III Pottery*, Princeton.
- BETANCOURT 1993 Betancourt, P. P. *Ἡ Ἱστορία τῆς Μινωϊκῆς Κεραμεικῆς* (μετάφραση ἀπὸ τὸν Θ. Ἡλιόπουλο τοῦ πρωτότυπου: P. P. Betancourt, *The History of Minoan Pottery*, Princeton, New Jersey 1985), Αθήνα.
- BETANCOURT – DAVARAS 1995 Betancourt, P. P., C. Davaras. *Pseira I. The Minoan Buildings on the West Side of Area A* (University Museum Monograph 9), Pennsylvania.
- BETANCOURT – DAVARAS 1998 Betancourt, P., C. Davaras. *Pseira III. The Plateia Building* (University Museum Monograph 102), Philadelphia.
- BETANCOURT – SILVERMAN 1991 Betancourt, P. P., J. S. Silverman. *The Cretan Collection in the University Museum II. Pottery from Gournia*, Philadelphia.

- BETANCOURT κ.ά. 1997 Betancourt, P. P., E. S. Banou, C. R. Floyd. Provincial LM III at Pseira, Crete, στὸ E. Hallager, B. P. Hallager (ἐπιμ.), *Late Minoan III Pottery Chronology and Terminology. Acts of a meeting held at the Danish Institute at Athens, August 12-14, 1994* (Monographs of the Danish Institute of Athens 1), Athens, 57-76.
- BETTS 1989 Betts, J. H. Seals of Middle Minoan III: Chronology and Technical Revolution, στὸ I. Pini (ἐπιμ.), *Fragen und Probleme der Bronzezeitlichen Ägäischen Glyptik, Internationalen Marburger Siegel-Symposium 5.-7. September 1985* (CMS Beiheft 3), Berlin, 1-18.
- BINFORD – BINFORD 1966 Binford, L. R., S. R. Binford. A preliminary analysis of functional variability in the Mousterian of Levallois facies, *American Anthropologist* 68, 238-295.
- BLACKMAN – BRANIGAN 1982 Blackman, D., K. Branigan. The excavation of an Early Minoan Tholos Tomb at Ayia Kyriaki, Ayiofarango, Southern Crete, *BSA* 77, 1-57.
- BLITZER 1995 Blitzer, H. Minoan Implements and Industries, στὸ J. W. Shaw, M. C. Shaw (ἐπιμ.), *Kommos. An Excavation on the South Coast of Crete*, Vol. I: The Kommos region and houses of the minoan town. Ecology and minoan industries, Princeton, 403-536.
- ΒΟΚΟΤΟΠΟΥΛΟΣ 1997-1998 Βοκοτόπουλος, Λ. Κάτω Κάστελλας, Λενικά. Δύο ὄχρρες θέσεις στὸ φαράγγι τῆς Ζάκρου, *Κρητική Έστία* (περ. Δ') 6, 237-270.
- ΒΟΚΟΤΟΠΟΥΛΟΣ 2000 Βοκοτόπουλος, Λ. Ὀχρρες θέσεις τῆς Νεολιθικῆς καὶ Πρωτομινωικῆς I στὴν περιοχή τῆς Ζάκρου, στὸ Α. Καρέτσου (ἐπιμ.), *Πεπραγμένα Η' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου, Ἡράκλειο, 9-14 Σεπτεμβρίου 1996*, Α1, Ἡράκλειο, 129-146.
- BONACASA 1967-1968 Bonacasa, N. Paterikiès – Una stazione medio-minoica fra Haghia Triada e Festòs, *ASAtene* 29-30 (N. S.), 7-54.
- BONNEFONT 1971 Bonnefont, J.-Cl. *La Crète. Étude Géomorphologique*, Lyon.
- BOSANQUET 1901-1902 Bosanquet, R. C. Excavations at Palaikastro I, *BSA* 8, 286-316.
- BOSANQUET – DAWKINS 1923 Bosanquet, R. C., R. M. Dawkins. *The Unpublished Objects from the Palaikastro Excavations, 1902-1906* (BSA Suppl. I), London.
- BOULOTIS 1982 Boulotis, C. Ein Gründungsdepositum im minoischen Palast von Kato Zakros: minoisch-mykenische Bauopfer, *Archäologisches Korrespondenzblatt* 12, 153-166.
- BOULOTIS 1987 Boulotis, C. The Aegean area in prehistoric times: cults and beliefs about the sea, στὸ A. Delivorrias (ἐπιμ.), *Greece and the Sea. Catalogue of the exhibition organized by the Greek Ministry of Culture, the Benaki Museum, and the National Foundation De Nieuwe Kerk, 29 October-10 December 1987*, Athens, 20-35.
- BOYD DAWKINS 1901 Boyd Dawkins, W. Skulls from cave-burials at Zakro, *BSA* 7, 150-155.
- BOYD DAWKINS 1902 Boyd Dawkins, W. Remains of animals found in the Dictaeon Cave in 1901, *Man* 114, 162-165.
- BOYD-HAWES 1905 Boyd-Hawes, H. Gournia. Report of the American Exploration Society's Excavations at Gournia, Crete, 1904, *Transactions of the Department of Archaeology. Free Museum of Science and Art, University of Pennsylvania*, Vol. I, Part III, 177-190.
- BOYD-HAWES κ.ά. 1908 Boyd-Hawes, H., B. E. Williams, R. B. Seager, E. H. Hall. *Gournia, Vasiliki and other Prehistoric Sites on the Isthmus of Hierapetra, Crete*, Philadelphia.
- BRACE – MOLNAR 1967 Brace, C. L., S. Molnar, Experimental studies in human tooth wear I, *American Journal of Physical Anthropology* 27, 213-222.

- BRANIGAN 1968 Branigan, K. *Copper and Bronze Working in Early Bronze Age Crete* (SIMA 19), Lund.
- BRANIGAN 1970α Branigan, K. *The Tombs of Messara. A study of funerary architecture and ritual in Southern Crete, 2800-1700 B.C.*, London.
- BRANIGAN 1970β Branigan, K. *The Foundations of Palatial Crete*, London, New York, Washington D.C.
- BRANIGAN 1974 Branigan, K. *Aegean Metalwork of the Early and Middle Bronze Age*, Oxford.
- BRANIGAN 1988 Branigan, K. *Pre-palatial. The Foundations of Palatial Crete. A Survey of Crete in the Early Bronze Age*, Amsterdam.
- BRANIGAN 1993 Branigan, K. *Dancing with death. Life and death in Southern Crete, c. 3000-2000 B.C.*, Amsterdam.
- BROTHWELL 1963 Brothwell, D. R. *Digging up bones. The excavation, treatment and study of human skeletal remains*, London.
- ΓΑΒΡΙΛΑΚΗ 1998 Γαβριλάκη, Ε. Η άνασκαφή στο σπήλαιο Σεντόνη Ζωνιανῶν Ρεθύμνου, στο *Άνθρωπος και Σπηλαιοπεριβάλλον, Α΄ Πανελλήνιο Σπηλαιολογικό Συνέδριο*, 26-29 Νοεμβρίου 1992, Αθήνα, 75-84.
- ΓΕΡΟΝΤΑΚΟΥ 2011 Γεροντάκου, Έ. Ο χαρακτήρας ενός σημαντικού «στρωματογραφικού όρίζοντα» στη μινωική έγκατάσταση της Ζάκρου, στο Μ. Ανδρεαδάκη-Βλαζάκη, Έ. Παπαδοπούλου (έπιμ.), *Πεπραγμένα τοῦ Ι΄ Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου, Χανιά, 1-8 Οκτωβρίου 2006*, Τόμος Α3, Χανιά, 255-266.
- CADOGAN 1976 Cadogan, G. *Palaces of Minoan Crete*, London and New York.
- CADOGAN 1978 Cadogan, G. Pyrgos, Crete, 1970-7, *AR* 24, 70-84.
- CADOGAN 1995 Cadogan, G. Mallia and Lasithi: A Palace-State, στο Ν. Έ. Παπαδογιαννάκης (έπιμ.), *Πεπραγμένα τοῦ Ζ΄ Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*, Α1: Τμήμα Αρχαιολογικό, Ρέθυμνο, 97-104.
- CADOGAN κ.ά. 1993 Cadogan, G., P. M. Day, C. F. Macdonald, J. A. MacGillivray, N. Momiigliano, T. M. Whitelaw, D. E. Wilson. Early Minoan and Middle Minoan pottery groups at Knossos, *BSA* 88, 21-28.
- CARINCI 1989 Carinci, F. The "III fase protopalaziale" at Phaestos. Some observations, στο R. Laffineur (έπιμ.), *TRANSITION. Le monde égéen du Bronze moyen au Bronze récent. Actes de la deuxième rencontre égéenne internationale de l' Université de Liège* (AEGAEUM 3), Liège, 73-80.
- CARRINGTON-SMITH 1975 Carrington-Smith, J. *Spinning, Weaving and Textile Manufacture in Prehistoric Greece, from the beginning of the Neolithic to the end of the Mycenaean ages*, Hobart.
- CATLING κ.ά. 1979 Catling, E. A., H. W. Catling, D. Smyth. Knossos 1975: Middle Minoan III and Late Minoan I Houses by the Acropolis, *BSA* 74, 1-80.
- CAUVIN 1978 Cauvin, J. *Les premiers villages de Syrie-Palaistine du IXème au VIIIème millénaire avant J.-C.*, Lyon.
- CAUVIN 1994 Cauvin, J. *Naissance des divinités. Naissance de l'agriculture. La révolution des symboles au Néolithique*, Paris.
- CHADWICK 1976 Chadwick, J. *The Mycenaean World*, Cambridge, London, New York, Melbourne.
- CHADWICK – BAUMBACH 1963 Chadwick, J., L. Baumbach. The Mycenaean Greek Vocabulary, *Glotta* 41, 157-271.
- CHANIOTIS 1995 Chaniotis, A. Problems of "Pastoralism" and "Transhumance" in Classical and Hellenistic Crete, *Orbis Terrarum* 1, 39-89.

- CHAPOUTHIER 1946
Chapouthier, F. La glyptique crétoise et la continuité de la civilisation minoenne, *BCH*, 88-90.
- CHAPOUTHIER – CHARBONNEAUX 1928
Chapouthier, F., J. Charbonneaux. *Fouilles exécutées à Mallia. Premier Rapport (1922-1924)* (Études Crétoises 1), Paris.
- CHAPOUTHIER – DEMARGNE 1942
Chapouthier, F., P. Demargne. *Fouilles exécutées à Mallia. Troisième Rapport: Exploration du palais (1927, 1928, 1931, 1932)* (Études Crétoises 6), Paris.
- CHAPOUTHIER – JOLY 1936
Chapouthier, F., R. Joly. *Fouilles exécutées à Mallia. Deuxième Rapport: Exploration du palais (1925-1926)* (Études Crétoises 4), Paris.
- CHAPOUTHIER κ.ᾶ. 1962
Chapouthier, F., P. Demargne, A. Dessene. *Fouilles exécutées à Mallia. Deuxième Rapport: Exploration du palais (1929-1935 et 1946-1960)* (Études Crétoises 12), Paris.
- CHEVALLIER κ.ᾶ. 1975
Chevallier, H., B. Detournay, S. Dupré, R. Julien, J.-P. Olivier, M. Séfériadès, R. Treuil. *Fouilles exécutées à Mallia. Sondages au Sud-Ouest du palais (1968)* (Études Crétoises 20), Paris.
- CHRISTAKIS 2005
Christakis, K. S. *Cretan Bronze Age Pithoi. Traditions and Trends in the Production and Consumption of Storage Containers in Bronze Age Crete*, Philadelphia.
- CHRYSSOULAKI 1999
Chryssoulaki, S. Minoan roads and Guardhouses – War regained, στο R. Laffineur (ἐπιμ.), *POLEMOS. Le contexte guerrier en Égée à l'Âge du Bronze, Actes de la 7e Rencontre égéenne internationale, Université de Liège, 14-17 avril 1998* (AEGAEUM 19), Liège, 75-85.
- CHRYSSOULAKI – PLATON 1987
Chryssoulaki, S., L. Platon. Relations between the town and Palace of Zakros, στο R. Hägg, N. Marinatos (ἐπιμ.), *The Function of the Minoan Palaces, Proceedings of the Fourth International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 10-16 June 1984* (SkrAth 4°, 35), Stockholm, 77-84.
- CREUTZBURG κ.ᾶ. 1977
Creutzburg, N., C. W. Drooger, J. E. Meulenkamp, J. Papastamatiou, W. Sannemann, E. Seidel, A. Tataris. *General Geological Map of Greece. Crete Island*, Athens.
- ΔΑΒΑΡΑΣ 1967
Δαβάρας, Κ. Άνασκαφαί σπηλαίου Άρκουδιωτίσσης, *ΑΔ* 22 (Χρονικά, 2), 45.
- ΔΑΒΑΡΑΣ 1972
Δαβάρας, Κ. Άρχαιότητες και μνημεΐα Άνατολικής Κρήτης 1971, *ΑΔ* 27 (Χρονικά, 2), 645-654.
- ΔΑΒΑΡΑΣ 1973
Δαβάρας, Κ. Άρχαιότητες και μνημεΐα Άνατολικής Κρήτης 1972, *ΑΔ* 28 (Χρονικά, 2), 585-596.
- ΔΑΒΑΡΑΣ 1976
Δαβάρας, Κ. Άρχαιότητες και μνημεΐα Άνατολικής Κρήτης 1975, *ΑΔ* 31 (Χρονικά, 2), 373-383.
- ΔΑΒΑΡΑΣ 1977
Δαβάρας, Κ. Άρχαιότητες και μνημεΐα Άνατολικής Κρήτης 1976, *ΑΔ* 32 (Χρονικά, 2), 334-340.
- ΔΑΒΑΡΑΣ 1979
Δαβάρας, Κ. Σπήλαιο Πελεκητῶν Ζάκρου, *ΑΔ* 34 (Χρονικά), 402-404.
- ΔΑΒΑΡΑΣ 1982α
Δαβάρας, Κ. Σπήλαιο Άγίου Χαραλάμπους (Γεροντομούρι), *ΑΔ* 37 (Χρονικά), 387-388.
- ΔΑΒΑΡΑΣ 1982β
Δαβάρας, Κ. Σπήλαιο Πελεκητῶν Ζάκρου, *ΑΔ* 37 (Χρονικά) Β2, 388.
- ΔΑΒΑΡΑΣ 1989
Δαβάρας, Κ. Μινωικά μελισσοουργικά σκεΐη, στο *Φίλια "Επη εΐς Γεώργιον Ε. Μυλωνᾶν δια τὰ 60 ἔτη τοῦ ἀνασκαφικοῦ του ἔργου*, Γ, Αθήνα, 1-7.
- ΔΑΒΑΡΑΣ 1996
Δαβάρας, Κ. Κρήτη, στο Γ. Α. Παπαθανασόπουλος (ἐπιμ.), *Νεολιθικός Πολιτισμὸς στήν Ελλάδα*, Αθήνα, 92-93.

- DARBY κ.ᾶ. 1977 Darby, W. J., P. Ghalioungui, L. Grivetti. *Food: The Gift of Osiris 2*, London, New York, San Francisco.
- DAUX 1968 Daux, G. Chronique des fouilles et découvertes archéologiques en Grèce en 1967, *BCH* 92, 711-1135.
- DAVARAS 1997 Davaras, C. The "Cult Villa" at Makrygialos, στὸ R. Hägg (ἐπιμ.), *The Function of the "Minoan Villa", Proceedings of the Eight International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 6-8 June 1992* (SkrAth 4°, 46), Stockholm, 117-135.
- DAWKINS 1902-1903 Dawkins, R. M. Excavations at Palaikastro II, *BSA* 9, 290-328.
- DAWKINS 1903 Dawkins, R. M. Pottery from Zakro, *JHS* 23, 248-260.
- DAWKINS 1904-1905 Dawkins, R. M. Excavations at Palaikastro IV, *BSA* 11, 258-292.
- DAWKINS – LAISTNER 1912-1913 Dawkins, R. M., M. L. W. Laistner. The Excavation of the Kamareos Cave in Crete, *BSA* 19, 1-34.
- DAY 1997 Day, P. M. Ceramic Exchange between Towns and Outlying Settlements in Neopalatial East Crete, στὸ R. Hägg (ἐπιμ.), *The Function of the "Minoan Villa", Proceedings of the Eighth International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 6-8 June, 1992* (SkrAth 4°, 46), Stockholm, 219-228.
- DEMARGNE 1945 Demargne, P. *Fouilles exécutées à Mallia. Exploration des nécropoles (1921-1933)* (Études Crétoises 7), Paris.
- DEMARGNE – GALLET DE SANTERRE 1953 Demargne, P., H. Gallet de Santerre. *Fouilles exécutées à Mallia. Exploration des maisons et quartiers d'habitation (1921-1948)* (Études Crétoises 9), Paris.
- DESHAYES 1960 Deshayes, J. *Les Outils de bronze, de l'Indus au Danube (IVe au IIe millénaire)*, Paris.
- DETIENNE – VERNANT 1979 Detienne, M., J.-P. Vernant. *La cuisine du sacrifice en pays grec*, Paris.
- DETOURNAY κ.ᾶ. 1980 Detournay, B., J.-C. Poursat, F. Vandenabeele. *Fouilles exécutées à Mallia. Le Quartier Mu II. Vases de pierre et de métal, vannerie, figurines et reliefs d'appliqué, éléments de parure et de décoration, armes, sceaux et empreintes* (Études Crétoises 26), Paris.
- DICKINSON 1994 Dickinson, O. T. P. K. *The Aegean Bronze Age*, Cambridge.
- DIERCKX 1992 Dierckx, H. M. C. *Aspects of Minoan technology, culture and economy. The Bronze Age Stone industry in Crete* (Ph.D. Dissertation, University of Pennsylvania), Pennsylvania.
- DRIESSEN – MACDONALD 1997 Driessen, J., C. F. Macdonald. *The troubled island. Minoan Crete before and after the Santorini Eruption* (AEGAEUM 17), Liège.
- DRIESSEN – MACGILLIVRAY 1989 Driessen, J., J. A. MacGillivray. The Neopalatial Period in East Crete, στὸ R. Laffineur (ἐπιμ.), *TRANSITION. Le monde égéen du Bronze Moyen au Bronze Récent. Actes de la deuxième Rencontre égéenne internationale de l'Université de Liège, 18-20 avril 1988* (AEGAEUM 3), Liège, 99-111.
- DUCKWORTH 1902-1903 Duckworth, W. L. H. Excavations at Palaikastro II, *BSA* 9, 344-355.
- DUCKWORTH 1913 Duckworth, W. L. H. Archaeological and ethnological researches in Crete, στὸ *Report of the British Association for the Advancement of Science, Dundee*, London, 224-268.
- EL-NAJJAR κ.ᾶ. 1976 El-Najjar, M. Y., D. J. Ryan, C. G. Turner II, B. Lozoff. The etiology of porotic hyperostosis among the prehistoric and historic Anasazi Indians of the southwestern United States, *American Journal of Physical Anthropology* 44, 477-488.

- EVANS 1897 Evans, A. J. Further discoveries of Cretan and Aegean Script: with Lybian and Proto-Aegyptian comparisons, *JHS* 17, 327-395.
- EVANS 1901 Evans, A. J. Mycenaean Tree and Pillar Cult and its Mediterranean Relations, *JHS* 21, 99-204.
- EVANS 1905 Evans, A. J. The Palace of Knossos and its dependencies, *BSA* 11, 1-26.
- EVANS 1921-1935 Evans, A. *The Palace of Minos. A comparative account of the successive stages of the early Cretan civilization as illustrated by the discoveries at Knossos I-IV*, London.
- EVANS 1964 Evans, J. D. Excavations in the Neolithic Settlement of Knossos, 1957-60. Part I, *BSA* 59, 132-240.
- EVANS 1971 Evans, J. D. Neolithic Knossos: The Growth of a Settlement, *Proceedings of the Prehistoric Society* 37, 95-117.
- EVANS 1972 Evans, J. The Early Minoan Occupation of Knossos: A note on some new evidence, *Anatolian Studies* 22, 115-128.
- EVANS 1973 Evans, J. D. Sherd Weights and Sherd Counts – A Contribution to the Problem of Quantifying Pottery Studies, στὸ E. D. Strong (ἐπιμ.), *Archaeological Theory and Practice*, London, New York, 131-149.
- EVANS – RENFREW 1968 Evans, J. D., C. Renfrew. *Excavations at Saliagos near Antiparos* (BSA Supplementary Volume 5), London.
- EVELY 1981 Evely, R. D. G. The “bellows’ nozzle”, Παράρτημα στὸ P. A. Mountjoy, *Four Early Mycenaean Wells from the South Slope of the Acropolis at Athens* (Miscellanea Graeca 4), Gent, 80-85.
- EVELY 1993 Evely, R. D. G. *Minoan Crafts. Tools and Techniques. An Introduction* (SIMA 92: 1), Göteborg.
- ZACHOS 1985 Ζάχος, Κ. Ὁργάνωση καὶ στελέχωση τῆς Ἐφορείας Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας, *Αρχαιολογία* 15, 81-82.
- ZACHOS 1987 Ζάχος, Κ. Τὸ Σπήλαιο Ζᾶ Νάξου, *ΑΔ* 1987 (Χρονικά), 694-700.
- ZOΗΣ 1965 Ζώης, Α. Φαιστιακά, *ΑΕ*, 27-109.
- ZOΗΣ 1967α Ζώης, Α. Ἐρευνα περὶ τῆς μινωϊκῆς κεραμεικῆς, στὸ *Ἐπετηρὶς Ἐπιστημονικῶν Ἐρευνῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν*, 703-732.
- ZOΗΣ 1967β Ζώης, Α. Δύο μινωϊκαὶ γεφυρόστομοι πρόχοι τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, στὸ *Χαριστήριον εἰς Ἀναστάσιον Κ. Ὀρλάνδον*, Τόμος Δ, Ἀθήνα, 119-128.
- ZOΗΣ 1968 Ζώης, Α. Ὑπάρχει ΠΜ III ἐποχή;, στὸ *Πεπραγμένα τοῦ Β' Διεθνοῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου*, Α', Ἀθήνα, 141-156.
- ZOΗΣ 1969 Ζώης, Α. *Προβλήματα χρονολογίας τῆς μινωϊκῆς κεραμεικῆς. Γοῦρνες, Τύλισος, Μάλια*, Ἀθήνα.
- ZOΗΣ 1972 Ζώης, Α. Ἀνασκαφὴ εἰς Βασιλικὴν Ἱεράπετρας, *ΠΑΕ*, 274-309.
- ZOΗΣ 1976α Ζώης, Α. Ἀνασκαφὴ εἰς Βασιλικὴν Ἱεράπετρας, *ΠΑΕ*, 440-459.
- ZOΗΣ 1976β Ζώης Α. (ἐπιμ.). *Ἀνασκαφὴ Βρυσῶν Κυδωνίας* 1, Ἀθήνα.
- ZOΗΣ 1991 Ζώης, Α. Κρήτη. *Ἡ Πρώμη Ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ. Ἀνάλυση τῶν ἀρχαιολογικῶν δεδομένων*, Τόμος 1ος, Τεύχος 1 (Ζάκρος), Ἀθήνα.
- FAURE 1962 Faure, P. Cavernes et sites aux deux extrémités de la Crète, *BCH* 86, 35-56.
- FAURE 1964 Faure, P. *Fonction des cavernes crétoises* (École Française d' Athènes, Travaux et mémoires 14), Paris.
- FAURE 1967 Faure, P. Nouvelles recherches sur trois sortes de sanctuaires crétoises. *BCH* 91, 114-150.

- FAURE 1969 Faure, P. Antique cavernes de refuge dans la Crète de l' Ouest, *AAA* 2, 213-216.
- FAURE 1985 Faure, P. Les legumineuses de la Crète Minoenne, στο Θ. Δετοράκης (έπιμ.), *Πεπραγμένα του Ε' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου (Άγιος Νικόλαος, 25 Σεπτεμβρίου-1 Οκτωβρίου 1981)*, Τόμος Α, Ήράκλειο, 108-121.
- FAURE 1996 Faure, P. *Ιερά σπήλαια της Κρήτης* (μετάφραση: Σ. Καμάρης), Ήράκλειο.
- FIANDRA 1973 Fiandra, E. Skutelia MM a Festòs, στο *Πεπραγμένα του Γ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου (Ρέθυμνο, 18-23 Σεπτεμβρίου 1971)*, Αθήνα, 84-91.
- FLOYD 1997 Floyd, C. The Alternating Floral Style as Evidence for Pottery Workshops in East Crete during the Protopalatial Period, στο R. Laffineur, P. P. Betancourt (έπιμ.), *TEXNH. Craftsmen, Craftswomen and Craftsmanship in the Aegean Bronze Age. Proceedings of the 6th International Aegean Conference, Philadelphia, Temple University, 18-21 April 1996* (AEGAEUM 16), Liège, 313-316.
- FLOYD 1998 Floyd, C. R. *Pseira III. The Plateia Building*, (University Museum Monograph 102), Philadelphia.
- FORSDYKE 1926-1927 Forsdyke, E. J. The Mavro Spelio Cemetery at Knossos, *BSA* 28, 243-296.
- FOSTER 1982 Foster, K. P. *Minoan Ceramic Relief* (SIMA 64), Göteborg.
- FOSTER 1987 Foster, B. R. The Late Bronze Age Palace Economy: A View from the East, στο R. Hägg, N. Marinatos (έπιμ.), *The Function of the Minoan Palaces, Proceedings of the Fourth International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 10-16 June 1984* (SkrAth 4°, 35), Stockholm, 11-16.
- FOTIADIS 1980 Fotiadis, M. Transhumance: Was it indeed practiced in the Prehistoric Mediterranean?, *AJA* 84, 207.
- FRENCH 1993 French, E. B. Archaeology in Greece 1992-1993, *AR* 39, 3-81.
- FRENCH 1999 French, E. B. Μυκηνες, Τò Θρησκευτικό Κέντρο και ó περιβάλλον χώρος. Κατάλογος εκθεμάτων, στο Γ. Τζεδάκις, Η. Martlew (έπιμ.), *Μινωιτών και Μυκηναίων γέυσεις: Έθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, 12 Ιουλίου-27 Νοεμβρίου 1999*, Αθήνα, 131-135.
- FURNESS 1953 Furness, A. The Neolithic Pottery of Knossos, *BSA* 48, 94-134.
- GALANIDOU 2000 Galanidou, N. Patterns in Caves. Foragers, Horticulturalists, and the Use of Space, *Journal of Anthropological Archaeology* 19, 243-275.
- GDANIEC 1996 Gdaniec, K. A miniature antler bow from a Middle Bronze Age site at Isleham (Cambridgeshir), England, *Antiquity* 70, 652-657.
- GEORGIU 1980 Georgiou, H. Minoan Fireboxes: A Study of Form and Function, *SMEA* 21, 123-192.
- GEORGIOULAKI 1996 Georgoulaki, E. *Burial Evidence and its Religious Connotations in Prepalatial and Old Palace Minoan Crete*, Thèse de doctorat, Liège.
- GIBSON – WOODS 1990 Gibson, A. M., A. Woods. *Prehistoric Pottery for the Archaeologist*, Leicester, London, New York.
- GILLIS 1990 Gillis, C. *Minoan Conical Cups. Form, function and significance* (SIMA 89), Göteborg.
- GODART – OLIVIER 1976-1985 Godart, L., J.-P. Olivier. *Recueil des inscriptions en Linéaire A I-V* (Études Crétoises 21), Paris.
- GODART – TZEDAKIS 1992 Godart, L., Y. Tzedakis. *Témoignages archéologiques et épigraphiques*

- en Crète occidentale du Néolithique au Minoen Récent III B (Incunabula Graeca XCIII), Roma.
- COOK – BOARDMAN 1954 Cook, J. M., J. Boardman. Archaeology in Greece, 1953, *JHS* 74, 142-169.
- GREENE K.Ā. 1967 Greene, D. L., G. H. Ewing, G. J. Armelagos, Dentition of a Mesolithic population from Wadi Halfa, Sudan, *American Journal of Physical Anthropology* 27, 41-56.
- GUEST-PAPAMANOLI – LAMBRAKI 1976 Guest-Papamanoli, A., A. Lambraki. Les Grottes de Léra et de l' Arkoudia en Crète Occidentale aux époques préhistoriques et historiques, *AD* 31, Μέρος Α, 178-243.
- HÄGG – MARINATOS 1987 Hägg, R., N. Marinatos (ἐπιμ.). *The Function of the Minoan Palaces, Proceedings of the Fourth International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 10-16 June 1984* (SkrAth 4°, 35), Stockholm.
- HAGGIS 1997 Haggis, D. C. The typology of the Early Minoan I Chalice and the Cultural Implications of Form and Style in Early Bronze Age Ceramics, στὸ R. Laffineur, P. P. Betancourt (ἐπιμ.), *TEXNH. Craftsmen, Craftswomen and Craftsmanship in the Aegean Bronze Age. Proceedings of the 6th International Aegean Conference, Philadelphia, Temple University, 18-21 April 1996* (AEGAEUM 16), Liège, 291-300.
- HAGGIS 2007 Haggis, D. C. Stylistic Diversity and Diacritical Feasting at Protopalatial Petras: A Preliminary Analysis of the Lakkos Deposit, *AJA* 111 (4), 715-775.
- HAHN K.Ā. 1997 Hahn, M., E. Hallager, M. Andreadaki-Vlazaki. The unstratified cleanings – the catalogue, στὸ E. Hallager, B. Hallager (ἐπιμ.), *The Greek-Swedish Excavations at the Agia Aikaterini Square, Kasteli, Khania 1970-1987. Volume I, 1: From the Geometric to the modern Greek Period*, Stockholm, 50-78.
- HALL 1912 Hall, E. *Excavations in Eastern Crete, Sphoungaras, Anthropological Publications of the University Museum*, Vol. III, No. 2, Philadelphia.
- HALL 1914 Hall, E. H. *Excavations in Eastern Crete, Vrokastro, Anthropological Publications of the University Museum*, Vol. III, No. 3, Philadelphia.
- HALLAGER 1997A Hallager, B. P. Terminology – The Late Minoan Goblet, Kylix and Footed Cup, στὸ E. Hallager, B. P. Hallager (ἐπιμ.), *Late Minoan III Pottery Chronology and Terminology, Acts of a Meeting Held at the Danish Institute at Athens, August 12-14, 1994* (Monographs of the Danish Institute of Athens 1), Athens, 15-47.
- HALLAGER 1997B Hallager, B. P. LM III Pottery Shapes and their Nomenclature, Appendix στὸ E. Hallager, B. P. Hallager (ἐπιμ.), *Late Minoan III Pottery Chronology and Terminology, Acts of a Meeting Held at the Danish Institute at Athens, August 12-14, 1994* (Monographs of the Danish Institute of Athens 1), Athens, 407-420.
- HALSTEAD 1981 Halstead, P. Counting sheep in Neolithic and Bronze Age Greece, στὸ I. Hodder, G. Isaac, N. Hammond (ἐπιμ.), *Pattern of the Past. Studies in honour of David Clarke*, Cambridge, 307-339.
- HALSTEAD – O'SHEA 1982 Halstead, P., J. O'Shea. A friend in need is a friend indeed: social storage and the origins of social ranking, στὸ C. Renfrew, S. Shennan (ἐπιμ.), *Ranking, Resource and Exchange. Aspects of the Archaeology of Early European Society*, Cambridge, 92-99.
- HAZZIDAKIS 1934 Hazzidakis, J. *Les villas minoennes de Tylissos* (Études Crétoises 3), Paris.
- HIGGS K.Ā. 1967 Higgs, E. S., C. Vita-Finzi, D. R. Harris, A. E. Fagg, S. Bottema. The

- Climate, Environment and Industries of Stone Age Greece: Part III, *PPS* 33, 1-29.
- HILLER 2001 Hiller, S. Potnia/Potnios Aigon. On the religious aspects of goats in the Aegean Late Bronze Age, στὸ R. Laffineur, R. Hägg (ἐπιμ.), *POTNIA. Deities and Religion in the Aegean Bronze Age. Proceedings of the 8th International Aegean Conference, Göteborg, Göteborg University, 12-15 April 2000* (AEGAEUM 22), Liège, 293-304.
- HODGES 1970 Hodges, H. *Technology in the Ancient World*, New York.
- HOGARTH 1899-1900 Hogarth, D. G. The Dictaeon Cave, *BSA* 6, 94-116.
- HOGARTH 1900-1901 Hogarth, D. G. Excavations at Zakro, Crete, *BSA* 7, 121-149.
- HOLE 1977 Hole, C. Protective symbols in the home, στὸ H. R. E. Davidson (ἐπιμ.), *Symbols of power*, Cambridge, 121-130.
- HOLE κ.ἄ. 1969 Hole, F., K. V. Flannery, J. A. Neely. *Prehistory and Human Ecology of the Del Luran Plain: an Early Village Sequence from Khuzistan, Iran* (Memoirs of the Museum of Anthropology I), University of Michigan, Ann Arbor.
- HOOD 1956 Hood, M. S. F. Another Warrior-Grave at Ayios Ioannis near Knossos, *BSA* 51, 81-93.
- HOOD 1961-1962 Hood, M. S. F. Stratigraphic Excavations at Knossos, 1957-61, στὸ *Πεπραγμένα τοῦ Α' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου*, Τεῦχος πρῶτον, *Κρητικὰ Χρονικὰ* 15-16, 92-98.
- HOOD 1996 Hood, S. Back to Basics with Middle Minoan IIIB, στὸ D. Evely, I. S. Lemos, S. Sherratt (ἐπιμ.), *Minotaur and Centaur. Studies in the archaeology of Crete and Euboea presented to Mervyn Popham* (BAR-IS 638), Oxford, 10-16.
- HOOD – BOARDMAN 1955 Hood, M. S. F., J. Boardman. Archaeology in Greece, 1955, *AR* 2, 3-38.
- HOOD κ.ἄ. 1958-1959 Hood, S., G. Huxley, N. Sandars. A Minoan Cemetery on Upper Gypsades, *BSA* 53-54, 194-262.
- HOOD κ.ἄ. 1964 Hood, S., P. Warren, G. Cadogan. Travels in Crete, 1962, *BSA* 59, 50-99.
- HOPKINSON 1975 Hopkinson, B. Archaeological Evidence of Saltmoulding at Important European Saltsites and its Relationship to the distribution of Urnfielders', *The Journal of Indo-European Studies* 3, 1-52.
- HUTCHINSON 1939-1940 Hutchinson, R. W. Unpublished Objects from Palaikastro and Praisos, *BSA* 40, 38-50.
- ΘΕΜΕΛΗΣ 1985 Θέμελης, Π. Ἐφορεία Παλαιοανθρωπολογίας-Σπηλαιολογίας (Ἰδρυση-νομικὸ πλᾶισιο-στόχοι), *Αρχαιολογία* 15, 78-80.
- ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ 1956 Ἰακωβίδης, Σ. Ἀνασκαφὴ μυκηναϊκῶν τάφων Περατῆς, *ΠΑΕ*, 63-72.
- ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ 1959 Ἰακωβίδης, Σ. Ἀνασκαφὴ μυκηναϊκῶν τάφων Περατῆς, *ΠΑΕ*, 12-17.
- ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ 1960 Ἰακωβίδης, Σ. Ἀνασκαφὴ μυκηναϊκῶν τάφων Περατῆς, *ΠΑΕ*, 16-21.
- ΙΑΚΩΒΙΔΗΣ 1961 Ἰακωβίδης, Σ. Ἀνασκαφὴ μυκηναϊκῶν τάφων Περατῆς, *ΠΑΕ*, 19-26.
- JANTZEN 1951 Jantzen, U. Die Koumaro-Höhle, στὸ F. Matz (ἐπιμ.), *Forschungen auf Kreta 1942*, Berlin, 1-12.
- JARMAN 1996 Jarman, M. R. Human influence in the Development of the Cretan Mammalian Fauna, στὸ D. Reese (ἐπιμ.), *The Pleistocene and Holocene Fauna of Crete and Its First Settlers* (Monographs in World Archaeology 28), Madison Wisconsin, 211-229.
- JONES 1986 Jones, R. E. *Greek and Cypriot Pottery: A review of scientific studies* (Fitch Laboratory Occasional Paper 1), Athens.

- JONES – HALSTEAD 1995 Jones, G., P. Halstead. Maslins, Mixtures, and monocrops: on the interpretation of archaeobotanical crop samples of heterogeneous composition, *JAS* 22, 103-114.
- ΚΑΛΑΦΑΤΗΣ 2001 Καλαφάτης, Θ. Παραγωγή, εργασιακές σχέσεις και διαχείριση άλατιού στη Λευκάδα την περίοδο 1940-1944: ένα αυτοδιαχειριστικό πείραμα, στο *Τὸ Ἑλληνικὸ Ἄλατι, Ἡ Τριήμερο Ἐργασίας, Μυτιλήνη, 6-8 Νοεμβρίου 1998*, Ἀθήνα, 201-209.
- KANTA Κ.ἄ. 2012 Kanta, A., A. Tzigounaki, L. Godart, G. Pecoraro, D. Mylona, A. Speliotopoulou. *Monastiraki. Excavations of a Minoan Palatial Centre in the Amari Valley, Crete, II A: The Archive Building and Associated Finds*, Ἡράκλειο.
- KARAGEORGHIS 1987 Karageorghis, V. Torch-holders or bellows?, στο *Φίλια Ἔπη εἰς Γεώργιον Ἐ. Μυλωνᾶν διὰ τὰ 60 ἔτη τοῦ ἀνασκαφικοῦ τοῦ ἔργου*, Β, Ἀθήνα, 22-26.
- KARALI-YANNAKOPOULOU 1990 Karali-Yannacopoulou, L. Sea Shells, Land Snails and other marine remains from Akrotiri, στο D. A. Hardy, J. Keller, V. P. Galanopoulos, N. C. Flemming, T. H. Druitt (ἐπιμ.), *Thera and the Aegean World III, 2: Earth Sciences, Proceedings of the Third International Congress, Santorini, Greece, 3-9 September 1989*, London, 410-415.
- KARANTZAAH 1998 Καράντζαλη, Ἔ. Κατάλογος κεραμεικῆς, στο Ν. Σταμπολίδης, Α. Καρέτσου (ἐπιμ.), *Ἀνατολική Μεσόγειος. Κύπρος-Δωδεκάνησα-Κρήτη, 16ος-6ος αἰ. π.Χ.*, Ἡράκλειο.
- ΚΑΡΕΤΣΟΥ 1974 Καρέτσου, Ἀ. Τὸ ἱερὸ κορυφῆς Γιούχτα, *ΠΑΕ*, 228-239.
- ΚΑΡΕΤΣΟΥ 1975 Καρέτσου, Ἀ. Τὸ ἱερὸ κορυφῆς Γιούχτα, *ΠΑΕ*, 330-342.
- ΚΑΡΕΤΣΟΥ 1976 Καρέτσου, Ἀ. Τὸ ἱερὸ κορυφῆς Γιούχτα, *ΠΑΕ*, 408-418.
- ΚΑΡΕΤΣΟΥ 1978 Καρέτσου, Ἀ. *ΑΔ* 33, Β2, 352-359.
- KELLER 1909 Keller, C. Die ausgestorbene Fauna von Kreta und ihre Beziehungen zur Minotaurus-Sage, *Vierteljahresschrift der Naturforschenden Wissenschaft in Zurich* 54, 424-435.
- KELLER 1911 Keller, C. Studien über die Haustiere der Mittelmeer-Inseln, *Neue Denkschriften der Schweizerischen Naturforschenden Gesellschaften* 46 (2), 105-187.
- KENNA 1960 Kenna, V. E. G. *Cretan Seals, with a catalogue of the Minoan gems in the Ashmolean Museum*, Oxford.
- KILIAN 1986 Kilian, K. Ein mykenisches Beleuchtungsgerät, στο *Φίλια Ἔπη εἰς Γεώργιον Ἐ. Μυλωνᾶν διὰ τὰ 60 ἔτη τοῦ ἀνασκαφικοῦ τοῦ ἔργου*, Α, Ἀθήνα, 152-166.
- KLIPPEL – SNYDER 1991 Klippel, W. E., L. M. Snyder. Dark-Age fauna from Kavousi, Crete. The vertebrates from the 1987 and 1988 excavations, *Hesperia* 60, 179-186.
- KNAPP 1991 Knapp, A. B. Spice, Drugs, Grain and Grog: Organic goods in Bronze Age Eastern Mediterranean Trade, στο Ν. H. Gale (ἐπιμ.), *Bronze Age Trade in the Mediterranean* (SIMA 90), Göteborg, 21-68.
- KNAPPETT 1999 Knappett, C. Assessing a Polity in Protopalatial Crete: The Malia-Lasithi State, *AJA* 103, 615-639.
- KNAPPETT 2012 Knappett, C. Meaning in miniature: semiotic networks in material culture, στο M. Jessen, N. Johanssen, H. J. Jensen (ἐπιμ.), *Excavating the mind*, Aarhus, 87-109.
- KNAPPETT – COLLAR 2007 Knappett C., A. Collar. Unpublished Middle Minoan and Late Minoan

- I Material from the 1962-3 Excavations at Palaikastro, Crete (PK VIII), *BSA* 102, 153-217.
- ΚΝΑΡΡΕΤΤ – ΚΥΝΝΙΓΧΑΜ 2003 Knappett, C., T. F. Cunningham. Three Neopalatial Deposits from Palaikastro, East Crete, *BSA* 98, 107-187.
- ΚΟΝΤΟΛΕΩΝ 1959 Κοντολέων, Ν. Ανασκαφαί Νάξου, *ΠΑΕ*, 180-187.
- ΚΟΡΑΚΑ 1984 Κορακά, C. *Aménagement intérieurs des habitations et activités domestiques en Crète et à Thera à l'Âge du Bronze* (Thèse de Doctorat, Université de Paris), Paris.
- ΚΟΡΑΚΑ 1989 Κορακά, C. Une nouvelle inscription en linéaire A, *Kadmos* 28, 7-13.
- ΚΟΠΑΚΑ 1990 Κόπακα, Κ. Ὀστέινο ἐνεπίγραφο ἀντικείμενο ἀπὸ τῆ Ζάκρο, στὸ Β. Νι-
νιού-Κινδελεῖ (ἐπιμ.), *Πεπραγμένα τοῦ ΣΤ' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συ-
νεδρίου (Χανιά, 24-30 Αὐγούστου 1986)*, Α1, Χανιά, 395-402.
- ΚΟΡΑΚΑ 2011 Κορακά, Κ. On Caves and Households in Bronze Age Crete. «Τῆς
Οὐρανιαῖς τὸ Φρούδι» Cave at Zakros, στὸ Κ. T. Glowacki, N. Vogeik-
off-Brogan (ἐπιμ.), *ΣΤΕΓΑ. The Archaeology of Houses and House-
holds in Ancient Crete, from the Neolithic Period through the Roman
Era. Proceedings of the International Colloquium held in Hierapetra,
Crete (May 2005)* (AJA Suppl. 44), Princeton, 273-284.
- ΚΟΡΑΚΑ – ΧΑΝΙΟΤΑΚΙΣ 2003 Κορακά, Κ., Ν. Chaniotakis. Just Taste Additive? Bronze Age Salt from
Zakros, Crete, *OJA* 22, 53-66.
- ΚΟΡΑΚΑ – ΠΛΑΤΟΝ 1993 Κορακά, Κ., L. Platon. Ληνοὶ Μινωικοί. Installations minoennes de
traitement des produits liquides, *BCH* 117, 35-101.
- ΚΟΠΑΚΑ – ΧΑΝΙΩΤΑΚΗΣ 2001 Κόπακα, Κ., Ν. Χανιωτάκης. Μινωικὸ ἀλάτι ἀπὸ τὸ σπήλαιο «Τῆς
Οὐρανιαῖς τὸ Φρούδι» Ζάκρου, στὸ *Τὸ Ἑλληνικὸ Ἀλάτι, Ἡ Τριήμερο
Ἔργασίας, Μυτιλήνη, 6-8 Νοεμβρίου 1998*, Ἀθήνα, 27-38.
- ΚΟΡΡΕΣ 1975 Κορρές, Γ. Ανασκαφὴ Πύλου, *ΠΑΕ*, 428-514.
- ΚΟΡΡΕΣ 1980 Κορρές, Γ. Τὸ εὐμέγεθες κύπελλον «Κεφτι» τῆς Κουκουνάρας, στὸ
Σπήλι, Τόμος εἰς μνήμην Νικ. Κοντολέοντος, Ἀθήνα, 580-606.
- LAFFINEUR 1991 Laffineur, R. La mer et l' au-delà dans l' Égée préhistorique, στὸ R. Laf-
fineur, L. Basch (ἐπιμ.), *THALASSA. L' Egée préhistorique et la mer,
Actes de la troisième Rencontre égéenne internationale de l' Université
de Liège, Station de recherches sous-marines et océanographiques
(StaReSo), Calvi, Corse, 23-25 avril 1990* (AEGAEUM 7), Liège, 231-
237.
- LANE – SUBLETT 1972 Lane, R. A., A. J. Sublett. Osteology of Social Organization: Residence
Pattern, *American Antiquity* 37, 186-201.
- LAVIOSA 1972-1973 Laviosa, C. L' abitato prepalaziale di Haghia Triada, *ASAtene* 50-51
(n.s. 34-35), 503-513.
- LEGGÉ 1972 Legge, A. J. Cave climates, στὸ E. S. Higgs (ἐπιμ.), *Papers in Economic
Prehistory*, Cambridge, 97-103.
- ΛΕΜΠΕΣΗ 1967 Λεμπέση, Ἀ. Ανασκαφὴ σπηλαιώδους τάφου εἰς Πόρον Ἡρακλείου,
ΠΑΕ, 195-209.
- ΛΕΜΠΕΣΗ 1970 Λεμπέση, Ἀ. Ανασκαφικαὶ ἔρευναι εἰς Ἀνατολικὴν Κρήτην, *ΠΑΕ*, 270-
297.
- ΛΕΜΠΕΣΗ 1971 Λεμπέση, Ἀ. Ανασκαφικαὶ ἔρευναι καὶ περισυλλογὴ ἀρχαίων εἰς κε-
ντρικὴν Κρήτην (Ἀνέγυροι, Καβροχώρι, Τσοῦτσουρος), *ΠΑΕ*, 287-300.
- ΛΕΜΠΕΣΗ 1973 Λεμπέση, Ἀ. Ἴερὸν Ἑρμοῦ καὶ Ἀφροδίτης εἰς Σύμην Βιάννου, *ΠΑΕ*,
188-199.
- ΛΕΜΠΕΣΗ 1977 Λεμπέση, Ἀ. Ἀρχαιότητες καὶ μνημεῖα τῆς κεντρικῆς καὶ ἀνατολικῆς
Κρήτης, Ἅγιος Μύρων, *ΑΔ* 32 (Β2 Χρονικά), 314-341.

- ΛΕΜΠΕΣΗ 1984 Λεμπέση, Α. Ἱερὸ Ἑρμῆ καὶ Ἀφροδίτης στὴ Σύμη Βιάννου, *ΠΑΕ*, 441-463.
- LEROI-GOURHAN (1945) 1973 Leroi-Gourhan, A. *Milieu et techniques (Évolution et techniques 2)*, Paris.
- LEVI 1958 Levi, D. Gli scavi a Festòs nel 1956 e 1957, *ASAtene* 19-20 (N. S.), 193-361.
- LEVI 1959 Levi, D. La villa rurale di Gortina, *Bolletino d'Arte* 44, 237-265.
- LEVI 1961-1962 Levi, D. La Tomba a tholos di Kamilarì presso a Festòs, *ASAtene* 39-40 (N. S.), 7-148.
- LEVI 1965-1966 Levi, D. Le campagne 1962-64 a Iasos. Lucerne fittili dall'età arcaica a quella ellenistica, *ASAtene* 27-28, 443-445.
- LEVI 1967-1968 Levi, D. L'abitato di Festòs in località Chálara, *ASAtene* 29-30 (N. S.), 55-166.
- LEVI 1976 Levi, D. *Festòs e la civiltà minoica*, I, Roma.
- LEVI – CARINCI 1988 Levi, D., F. Carinci. *Festòs e la civiltà minoica*, II, Roma.
- LIDDELL – SCOTT 1940 Liddell, H. G., R. Scott. *A Greek-English Lexicon*, Oxford.
- MACDONALD – KNAPPETT 2007 Macdonald C. F., C. Knappett. *Knossos: Protopalatial Deposits in Early Magazine A and the South-West Houses* (BSA Supplementary Volume 41), London.
- MACGILLIVRAY 1994 MacGillivray, J. A. The Early History of the Palace at Knossos (MM I-II), στὸ D. Evely, H. Hughes-Brock, N. Momigliano (ἐπιμ.), *Knossos. A Labyrinth of History. Papers in honour of Sinclair Hood, British School at Athens, Greece*, Oxford, 45-55.
- MACGILLIVRAY 1997 MacGillivray, J. A. Late Minoan II and III Pottery and Chronology at Palaikastro: An Introduction, στὸ E. Hallager, B. P. Hallager (ἐπιμ.), *Late Minoan III Pottery Chronology and Terminology, Acts of a Meeting Held at the Danish Institute at Athens, August 12-14, 1994* (Monographs of the Danish Institute of Athens 1), Athens, 193-202.
- MACGILLIVRAY 1998 MacGillivray, J. A. *Knossos: Pottery Groups of the Old Palace Period* (BSA Studies 5), London.
- MACGILLIVRAY 2007 MacGillivray, J. A. Protopalatial (MM IB-MM IIIA): Early Chamber beneath the West Court, Royal Pottery Stores, the Trial KV, and the West and South Polychrome Deposits groups, στὸ N. Momigliano (ἐπιμ.), *Knossos Pottery Handbook. Neolithic and Bronze Age (Minoan)* (BSA Studies 14), London, 105-149.
- MACGILLIVRAY – DRIESSEN 1990 MacGillivray, J. A., J. M. Driessen. Minoan Settlement at Palaikastro, στὸ P. Darcque, R. Treuil (ἐπιμ.), *L'habitat égéen préhistorique, Actes de la table ronde internationale, Athènes, 23-25 Juin 1987* (BCH Supplément 19), Athènes, 395-412.
- MACGILLIVRAY – SACKETT 1992 MacGillivray, J. A., L. H. Sackett, J. M. Driessen, S. Hemingway. Excavations at Palaikastro, 1991, *BSA* 87, 121-152.
- MACGILLIVRAY K.ǻ. 1988 MacGillivray, J. A., L. H. Sackett, J. M. Driessen, C. Macdonald, D. Smyth. Excavations at Palaikastro 1987, *BSA* 83, 259-282.
- MACGILLIVRAY K.ǻ. 1989 MacGillivray, J. A., L. H. Sackett, J. M. Driessen, R. Bridges, D. Smyth. Excavations at Palaikastro, 1988, *BSA* 84, 417-445.
- MACGILLIVRAY K.ǻ. 1991 MacGillivray, J. A., L. H. Sackett, J. M. Driessen, A. Farnoux, D. Smyth. Excavations at Palaikastro, 1990, *BSA* 86, 121-147.
- MACGILLIVRAY K.ǻ. 1992 MacGillivray, J. A., L. H. Sackett, J. M. Driessen, S. A. Hemingway. Excavations at Palaikastro, 1991, *BSA* 87, 121-152.

- MACGILLIVRAY κ.ά. 2007 MacGillivray, J. A., L. H. Sackett, J. M. Driessen (έπιμ.). *Palaikastro. Two Late Minoan Wells* (BSA Supplementary Vol. 43), London.
- MACGREGOR 1985 MacGregor, A. *Bone, antler, ivory and horn. The Technology of Skeletal Materials since the Roman Period*, London, Sydney.
- MACKENZIE 1903 Mackenzie, D. The Pottery of Knossos, *JHS* 23, 157-205.
- MANTEΛΗ 1991 Μαντέλη, Κ. Τò οικιστικό σύστημα στην νεολιθική Κρήτη σέ σχέση με τη γεωμορφολογία του νησιού, στο Β. Νιτιού-Κινδελή (έπιμ.), *Πεπραγμένα ΣΤ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου (Χανιά, 24-30 Αύγουστου 1986)*, Β, 435-447.
- MANTELI 1992 Manteli, K. The Neolithic Well at Kastelli Phournis in Eastern Crete, *BSA* 87, 103-120.
- MANTEΛΗ 2000 Μαντέλη, Κ. Η νεολιθική κεραμική τῆς Κρήτης στην χρηστική της διάσταση, στο Α. Καρέτσου (έπιμ.), *Πεπραγμένα Η' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου, Ηράκλειο, Σεπτέμβριος 1996*, Ηράκλειο, 233-238.
- MANTEΛΗ 2006 Μαντέλη, Κ. Τελετουργική χρήση του Ίδαίου Άντρου ἤδη ἀπό τῆ νεολιθική εποχή,; στο Ε. Γαβριλάκη, Γ. Ζ. Τζιφόπουλος (έπιμ.), *Ὁ Μυλοπόταμος ἀπό τὴν ἀρχαιότητα ὡς σήμερα: Περιβάλλον – Αρχαιολογία – Ἱστορία – Λαογραφία – Κοινωνιολογία, Πρακτικά Διεθνούς Συνεδρίου, Πάνορμος, 24-30 Ὀκτωβρίου 2003*, Τόμος III: Ἀρχαῖοι Χρόνοι. Ἰδαῖο Ἄντρο, Ρέθυμνο, 11-19.
- MANTEΛΗ 2011α Μαντέλη, Κ. Η νεολιθική Κνωσός στο πολιτισμικό πλαίσιο τῆς νησιωτικῆς ἀρχαιολογίας, στο Μ. Ἀνδρεαδάκη-Βλαζάκη καὶ Ἐ. Παπαδοπούλου (έπιμ.), *Πεπραγμένα Ι' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου, Χανιά, 1-8 Ὀκτωβρίου 2006*, Α1, Χανιά, 101-109.
- MANTEΛΗ 2018 Μαντέλη, Κ. Τελετουργική χρήση χθόνιων τόπων στή νεολιθική Κρήτη, στο Ε. Γαβριλάκη (έπιμ.), *Πεπραγμένα ΙΑ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου, Ρέθυμνο, 21-27 Ὀκτωβρίου 2011*, Α1.2, 9-26.
- MANTELI – EVELY 1995 Manteli, K., D. Evely. The Neolithic Levels from the Throne Room System, Knossos, *BSA* 90, 1-16.
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1924 Μαρινάτος, Σ. Μεσομινωϊκή οικία ἐν Κάτω Μεσαρᾷ, *ΑΔ* 9, 53-78.
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1928 Μαρινάτος, Σ. Ὑστερομινωϊκός λαξευτός τάφος ἐν Καρτερῷ Κρήτης, *ΑΔ* 11 (1927-1928), 68-90.
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1929 Μαρινάτος, Σ. Πρωτομινωϊκός θολωτός τάφος παρὰ τὸ χωρίον Κράσι Πεδιάδος, *ΑΔ* 12, 102-141.
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1930-1931 Μαρινάτος, Σ. Δύο πρώιμοι μινωϊκοὶ τάφοι ἐκ Βοροῦ Μεσαρᾷς, *ΑΔ* 13, 137-170.
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1932 Μαρινάτος, Σ. Ἀνασκαφὴ Ἀμισοῦ Κρήτης, *ΠΑΕ*, 76-94.
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1939-1941 Μαρινάτος, Σ. Τὸ μινωϊκὸν μέγαρον Σκλαβοκάμπου, *ΑΕ*, 69-96.
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1956 Μαρινάτος, Σ. Ἀνασκαφαὶ ἐν Πύλῳ, *ΠΑΕ*, 202-206.
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1958 Μαρινάτος, Σ. Ἀνασκαφὴ Πύλου, *ΠΑΕ*, 184-193.
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1960 Μαρινάτος, Σ. Ἀνασκαφαὶ Πύλου, *ΠΑΕ*, 195-209.
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1964 Μαρινάτος, Σ. Ἀνασκαφαὶ ἐν Πύλῳ, *ΠΑΕ*, 78-95.
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1965 Μαρινάτος, Σ. Ἀνασκαφαὶ ἐν Πύλῳ, *ΠΑΕ*, 102-120.
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1966 Μαρινάτος, Σ. Ἀνασκαφαὶ ἐν Πύλῳ, *ΠΑΕ*, 119-132.
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1967 Μαρινάτος, Σ. Ἀνασκαφαὶ Θήρας, *ΠΑΕ*, 124-150.
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1968 Μαρινάτος, Σ. Ἀνασκαφαὶ Θήρας, *ΠΑΕ*, 87-127.
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1969 Μαρινάτος, Σ. Ἀνασκαφαὶ Θήρας ΙΙ (Περίοδος 1969), *ΠΑΕ*, 147-192.
- ΜΑΡΙΝΑΤΟΣ 1971 Μαρινάτος, Σ. Ἀνασκαφαὶ Θήρας V (Περίοδος 1971), *ΠΑΕ*, 181-225.

- MARINATOS 1977
Marinatos, S. *Excavations at Thera IV (1970 Season)*, Athens.
- MARTLEW 1999
Martlew, H. Ἡ Αἶθουσα μετὰ τὴν τοιχογραφία στὸ Θρησκευτικὸ Κέντρο τῶν Μυκηνῶν, Τελετουργικὴ εὐωχία, στὸ Γ. Τζεδάκις, H. Martlew (ἐπιμ.), *Minoans and Mycenaeans: Flavours of their time*, Athens, 189-190.
- MASSET 1976
Masset, C. Sur la mortalité chez les anciens Indiens de l' Illinois, *Current Anthropology* 17, 128-132.
- ΜΑΣΤΡΟΚΩΣΤΑΣ 1963
Μαστροκόστας, Ε. Ἀνασκαφὴ τοῦ Τείχους Δυμαίων, *ΠΑΕ*, 93-98.
- MATZ 1942
Matz F. (ἐπιμ.). *Forschungen auf Kreta*, Berlin.
- MELAS 1985
Melas, E. M. *The islands of Karpathos, Saros and Kasos in the Neolithic and Bronze Age (SIMA 68)*, Göteborg.
- MELENA 1972
Melena, J. L. On the Knossos Mc Tablets, *Minos* 13, 29-54.
- MERRILLEES – EVANS 1980
Merrillees, R. S., J. Evans. An Essay in Provenance: the Late Minoan IB Pottery from Egypt, *Berytus* 28, 1-45.
- MOLNAR 1968
Molnar, S. Experimental studies in human tooth wear: II, *American Journal of Physical Anthropology* 28, 361-368.
- MOLNAR 1971A
Molnar, S. Sex, age, and tooth position as factors involved in the production of tooth wear, *American Antiquity* 36, 181-188.
- MOLNAR 1971B
Molnar, S. Human tooth wear, tooth function, and cultural variability, *American Journal of Physical Anthropology* 34, 175-189.
- MOLNAR 1972
Molnar, S. Tooth wear and culture: a survey of tooth functions among some prehistoric populations, *Current Anthropology* 13, 511-526.
- MOMIGLIANO 1991
Momigliano, N. MMIA Pottery from Evans' Excavations at Knossos: A Reassessment, *BSA* 86, 149-271.
- MOMIGLIANO – WILSON 1996
Momigliano N., D. E. Wilson. Knossos 1993: excavations outside the South Front of the Palace, *BSA* 91, 1-57.
- MOODY 1987
Moody, J. The Minoan Palace as a Prestige Artifact, στὸ R. Hägg, N. Marinatos (ἐπιμ.), *The Function of the Minoan Palaces, Proceedings of the Fourth International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 10-16 June 1984 (SkrAth 4°, 35)*, Stockholm, 235-241.
- ΜΟΡΤΖΟΣ 1972
Μόρτζος, Χ. Πάρτιρα, Μία πρόϊμος Μινωϊκὴ κεραμεικὴ ὀμάς, *Ἐπιστημονικὴ Ἐπετηρὶς τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν* 3, 386-421.
- MOUNTJOY 1994
Mountjoy, P. A. *Μυκηναϊκὴ Γραπτὴ Κεραμικὴ. Ὁδηγὸς ταύτισης* (μετάφραση ἀπὸ τὴν Δ. Γ. Γόντικα τοῦ πρωτοτύπου: P. A. Mountjoy, *Mycenaean Decorated Pottery. A guide to identification*, Göteborg 1986), Ἀθήνα.
- ΜΠΕΛΟΓΙΑΝΝΗ 1998
Μπελογιάννη, Μ. Ἡ καλαθοπλεκτικὴ καὶ ψαθοπλεκτικὴ δραστηριότητα ὡς ἀρωγὸς στὴν ἐρμηνεία χρήσης τῶν σπηλαίων, στὸ *Ἄνθρωπος καὶ Σπηλαιοπεριβάλλον, Α' Πανελλήνιο Σπηλαιολογικὸ Συνέδριο, 26-29 Νοεμβρίου 1992*, Ἀθήνα, 103-106.
- ΜΥΛΩΝΑ 1999
Μυλωνᾶ, Δ. Χαμαλεύρι: τὰ ὄστα τῶν θηλαστικῶν, στὸ Γ. Τζεδάκις, H. Martlew (ἐπιμ.), *Μινωικῶν καὶ Μυκηναίων γεύσεις: Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο, 12 Ἰουλίου-27 Νοεμβρίου 1999*, Ἀθήνα, 64-67.
- ΜΥΛΩΝΑΣ 1979
Μυλωνάς, Γ. Ε. (ἐπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1979*, Ἀθήνα.
- ΜΥΛΩΝΑΣ 1980
Μυλωνάς, Γ. Ε. (ἐπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1980*, Ἀθήνα.
- ΜΥΛΩΝΑΣ 1981
Μυλωνάς, Γ. Ε. (ἐπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1981*, Ἀθήνα.

- ΜΥΛΩΝΑΣ 1982 Μυλωνάς, Γ. Ε. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1982*, Ἀθήνα.
- ΜΥΛΩΝΑΣ 1984 Μυλωνάς, Γ. Ε. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1984*, Ἀθήνα.
- ΜΥΛΩΝΑΣ 1985 Μυλωνάς, Γ. Ε. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1985*, Ἀθήνα.
- †ΜΥΛΩΝΑΣ 1987 †Μυλωνάς, Γ. Ε. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1987*, Ἀθήνα.
- MUHLY 1992 Muhly, Π. *Μινωικὸς Λαξευτὸς Τάφος στὸν Πόρο Ἡρακλείου*, Ἀθήνα.
- MYRES 1902-1903 Myres, J. L. Excavations at Palaikastro II, *BSA* 9, 356-387.
- ΝΑΚΑΣΗΣ – ΤΑΓΩΝΙΔΟΥ 1993 Νακάσης, Α., Κ. Ταγωνίδου. Ἐντοπισμὸς ἀρχαίων θέσεων στὴν εὐρύτερη περιοχή τῆς Ζάκρου, στὸ *ΥΠΠΟ, Ἀναστήλωση-Συντήρηση-Προστασία Μνημείων καὶ Συνόλων*, Ἀθήνα, 7-39.
- NIXON 1987 Nixon, L. Neo-palatial Outlying Settlements and the Function of the Minoan Palaces, στὸ R. Hägg, N. Marinatos (έπιμ.), *The Function of the Minoan Palaces, Proceedings of the Fourth International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 10-16 June 1984* (SkrAth 4°, 35), Stockholm, 95-99.
- NOBIS 1988 Nobis, G. Die Haus- und Wildtiere aus dem Bergheiligtum Kato Syme/SO-Kreta – Grabungen 1972 bis 1984, *Tier und Museum* 1 (2), 29-60.
- NOBIS 1993 Nobis, G. Zur Antiken Wild- und Haufstierfauna Kretas – nach Studien an Tierresten aus den archäologischen Grabungen Poros bei Iraklion und Eléfherna bei Arkhadi, *Tier und Museum* 3 (4), 109-120.
- NOLL 1982 Noll, W. Mineralogie und Technik der Keramiken Altcretas, *Neues Jahrbuch für Mineralogie* 143 (2), 150-199.
- NOWICKI 2000 Nowicki, K. *Defensible Sites in Crete c. 1200-800 B.C. (LM IIIB/IIIC through Early Geometric)* (AEGAEUM 21), Liège.
- ΝΤΟΥΜΑΣ 1975 Ντούμας, Χ. Ανασκαφή Θήρας, *ΠΑΕ*, 212-229.
- ΝΤΟΥΜΑΣ 1976 Ντούμας, Χ. Ανασκαφή Θήρας, *ΠΑΕ*, 315-329.
- ΝΤΟΥΜΑΣ 1992 Ντούμας, Χ. *Οἱ τοιχογραφίες τῆς Θήρας*, Ἀθήνα.
- ΝΤΟΥΜΑΣ 1996 Ντούμας, Χ. Πόσο κοστίζει τὸ ἀλάτι, *Ἐφημερίδα «Νέες Ἐποχές»*, 28/1 (Ἀρχαιολογία), 3.
- ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ 1904 Ξανθουδίδης, Σ. Ἐκ Κρήτης, *ΑΕ*, 1-56.
- ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ 1906 Ξανθουδίδης, Σ. Ἐκ Κρήτης, *ΑΕ*, 117-156.
- ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ 1916 Ξανθουδίδης, Σ. Μυκηναϊκὸς τάφος Δαμανίων, *ΑΔ* 2, 171-178.
- ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ 1918 Ξανθουδίδης, Σ. Μέγας πρωτομινωϊκὸς τάφος Πύργου, *ΑΔ* 4, 136-170.
- ΞΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ 1922 Ξανθουδίδης, Σ. Μινωϊκὸν μέγαρον Νίρου, *ΑΕ*, 1-25.
- OLIVIER 1974 Olivier, J.-P. Une loi fiscale mycénienne, *BCH* 98, 23-35.
- OLIVIER 1996 Olivier, J.-P. *Écriture hiéroglyphique crétoise, Fouilles exécutées à Malia: Le quartier Mu III. Artisans minoens: Les maisons-ateliers du quartier Mu* (Études Crétoises 32), Athènes.
- OLIVIER – GODART 1996 Olivier, J.-P., L. Godart. *Corpus Hieroglyphicarum Inscriptionum Cretae* (Études Crétoises 31), Paris.
- ΟΡΛΑΝΔΟΣ 1961 Ὀρλάνδος, Α. Κ. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1961*, Ἀθήνα.
- ΟΡΛΑΝΔΟΣ 1962 Ὀρλάνδος, Α. Κ. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1962*, Ἀθήνα.

- ΟΡΛΑΝΔΟΣ 1963 Όρλάνδος, Α. Κ. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1963*, Ἀθήνα.
- ΟΡΛΑΝΔΟΣ 1964 Όρλάνδος, Α. Κ. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1964*, Ἀθήνα.
- ΟΡΛΑΝΔΟΣ 1965 Όρλάνδος, Α. Κ. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1965*, Ἀθήνα.
- ΟΡΛΑΝΔΟΣ 1966 Όρλάνδος, Α. Κ. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1966*, Ἀθήνα.
- ΟΡΛΑΝΔΟΣ 1967 Όρλάνδος, Α. Κ. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1967*, Ἀθήνα.
- ΟΡΛΑΝΔΟΣ 1968 Όρλάνδος, Α. Κ. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1968*, Ἀθήνα.
- ΟΡΛΑΝΔΟΣ 1969 Όρλάνδος, Α. Κ. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1969*, Ἀθήνα.
- ΟΡΛΑΝΔΟΣ 1970 Όρλάνδος, Α. Κ. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1970*, Ἀθήνα.
- ΟΡΛΑΝΔΟΣ 1971 Όρλάνδος, Α. Κ. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1971*, Ἀθήνα.
- ΟΡΛΑΝΔΟΣ 1972 Όρλάνδος, Α. Κ. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1972*, Ἀθήνα.
- ΟΡΛΑΝΔΟΣ 1973 Όρλάνδος, Α. Κ. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1973*, Ἀθήνα.
- ΟΡΛΑΝΔΟΣ 1975 Όρλάνδος, Α. Κ. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1975*, Ἀθήνα.
- ΟΡΛΑΝΔΟΣ 1976 Όρλάνδος, Α. Κ. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1976*, Ἀθήνα.
- ΟΡΛΑΝΔΟΣ 1977 Όρλάνδος, Α. Κ. (έπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1977*, Ἀθήνα.
- PALMER 1995 Palmer, R. Linear A commodities. A comparison of resources, στὸ R. Laffineur, W.-D. Niemeier (έπιμ.), *POLITEIA. Society and State in the Aegean Bronze Age, Proceedings of the 5th International Aegean Conference / 5e Rencontre égéenne internationale, University of Heidelberg, Archäologisches Institut, 10-13 April 1994*, Vol. I, (AEGAEUM 12), Liège, 133-156.
- PALMER – BOARDMAN 1963 Palmer, L. R., J. Boardman. *On the Knossos Tablets: The Find-places of the Knossos Tablets. The Date of the Knossos Tablets*, Oxford.
- ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ 1984 Παπαδάκης, Ν. Ανασκαφικὲς ἐργασίαι, *ΑΔ* 39, (Β' Χρονικά), 308.
- ΠΑΠΑΔΗΜΗΤΡΙΟΥ – ΠΕΤΣΑΣ 1950 Παπαδημητρίου, Ι., Φ. Πέτσας. Ανασκαφαὶ ἐν Μυκῆναις, *ΠΑΕ*, 203-233.
- ΠΑΠΑΕΥΘΥΜΙΟΥ-ΠΑΠΑΝΘΙΜΟΥ 1979 Παπαευθυμίου-Παπανθίμου, Α. *Σκεῆη καὶ σύνεργα τοῦ καλλωπισμοῦ στὸν κρητομυκηναϊκὸ χάρο*, Θεσσαλονίκη.
- ΠΑΠΑΠΟΣΤΟΛΟΥ 1977 Παπαποστόλου, Ι. Α. Περισυλλογὴ Ἀρχαίων στὴν Ἀχαΐα, *ΠΑΕ*, 485-490.
- PELON 1966 Pelon, O. Maison d' Hagia Varvara et Architecture Domestique à Mallia, *BCH* 90, 552-585.
- PELON 1970 Pelon, O. *Fouilles exécutées à Mallia. Exploration des maisons et quartiers d' habitation (1963-1966)* (Études Crétoises 16), Paris.
- PELON 1973 Pelon, O. Review of: I. Pini, Beiträge zur minoischen Gräberkunde, *Revue Archéologique* 2, 325-329.

- PENDLEBURY 1939
 PENDLEBURY – PENDLEBURY 1930
 PENDLEBURY Κ.ᾶ. 1935-1936
 PENDLEBURY Κ.ᾶ. 1937-1938
 PERNIER 1935
 PERNIER – BANTI 1951
 ΠΕΤΑΝΙΔΟΥ 1997
 PETIT 1990
 ΠΕΤΡΑΚΟΣ 1988
 ΠΕΤΡΑΚΟΣ 1990
 ΠΕΤΡΑΚΟΣ 1991
 ΠΕΤΡΑΚΟΣ 1999
 ΠΕΤΡΟΧΕΙΛΟΥ 1985
 ΠΙΛΑΛΗ-ΠΑΠΑΣΤΕΡΙΟΥ 1987
 ΠΙΛΑΛΗ-ΠΑΠΑΣΤΕΡΙΟΥ 1992
 PINI 1968
 PINI 1970
 PINI 1988
 PINI 1993
 ΠΛΑΤΑΚΗΣ 1971
 ΠΛΑΤΑΚΗΣ 1975
 ΠΛΑΤΑΚΗΣ 1987
 PLATON 1988
- Pendlebury, J. D. S. *The Archaeology of Crete*, London.
 Pendlebury, H. W., J. D. S. Pendlebury. Two Protopalatial Houses at Knossos, *BSA* 30, 53-73.
 Pendlebury, H. W., J. D. S. Pendlebury, M. B. Money-Coutts. Excavations in the Plain of Lasithi, I. The Cave of Trapeza, *BSA* 36, 5-131.
 Pendlebury, H. W., J. D. S. Pendlebury, M. B. Money-Coutts. Excavations in the Plain of Lasithi, II, *BSA* 38, 1-56.
 Pernier, L. *Il palazzo minoico di Festòs*, Vol. I, Roma.
 Pernier, L., L. Banti. *Il palazzo minoico di Festòs*, Vol. II, Roma.
 Πετανίδου, Θ. *Άλας. Τὸ ἄλατι στὴν Εὐρωπαϊκὴ Ἱστορία καὶ τὸν Πολιτισμό*, Ἀθήνα.
 Petit, F. Les jarres funéraires du minoen ancien III au minoen récent I, στὸ R. Laffineur (ἐπιμ.), *Annales d'archéologie égéenne de l'Université de Liège. Histoire de l'art et archéologie de la Grèce antique. Université de Liège* (AEGAEUM 6), Liège, 29-57.
 Πετράκος, Β. Χ. (ἐπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1988*, Ἀθήνα.
 Πετράκος, Β. Χ. (ἐπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1990*, Ἀθήνα.
 Πετράκος, Β. Χ. (ἐπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1991*, Ἀθήνα.
 Πετράκος, Β. Χ. (ἐπιμ.). *Τὸ Ἔργον τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας κατὰ τὸ 1999*, Ἀθήνα.
 Πετροχείλου, Ἄ. Τὰ κυριότερα ἑλληνικὰ σπήλαια καὶ ὁ τρόπος ἐξερεύνησής τους, *Ἀρχαιολογία* 15, 83-86.
 Πιλάλη-Παπαστερίου, Ἄ. Ἱερὰ καὶ ἀποθήκες στὴν ἀνακτορικὴ Κρήτη, στὸ Λ. Καστρινάκη, Γ. Ὀρφανοῦ, Ν. Γιανναδάκης (ἐπιμ.), *Εἰλαπίνη (Τόμος τιμητικὸς γιὰ τὸν καθηγητὴ Νικόλαο Πλάτωνα)*, Ἡράκλειο, 179-196.
 Πιλάλη-Παπαστερίου, Ἄ. *Μινωικὰ πῆλινα ἀνθρωπόμορφα εἰδόλια τῆς συλλογῆς Μεταξᾶ. Συμβολὴ στὴ μελέτη τῆς Μεσομινωικῆς πηλοπλαστικῆς*, Θεσσαλονίκη.
 Pini, I. *Beiträge zur minoischen Gräberkunde*, Wiesbaden.
 Pini, I. *Die Siegelabdrücke von Phästos, Iraklion Archäologisches Museum*, Teil 5 (CMS II, 5), Berlin.
 Pini, I. (ἐπιμ.). *Kleinere Europäische Sammlungen* (CMS XI), Berlin.
 Pini, I. (ἐπιμ.). *Kleinere Griechische Sammlungen, Lamia – Zakynthos und weitere Länder des Ostmittelmeerraums* (CMS V, Suppl. 1B), Berlin.
 Πλατάκης, Ἐ. Ὅστὰ ἀνθρώπου καὶ ἄλλων θηλαστικῶν ἐκ τοῦ σπηλαίου «Μικρὸ Κατωφύγι» Σητείας, στὸ *Πεπραγμένα Γ' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου*, 1, Χανιά, 232-248.
 Πλατάκης, Ἐ. *Σπήλαια καὶ ἄλλαι καρστικαὶ μορφαὶ τῆς Κρήτης*, Τόμος Β, Ἡράκλειο.
 Πλατάκης, Ἐ. Κακόχηα καὶ φοβητὰ ὀνόματα σπηλαίων τῆς Κρήτης, στὸ Λ. Καστρινάκη, Γ. Ὀρφανοῦ, Ν. Γιανναδάκης (ἐπιμ.), *Εἰλαπίνη (Τόμος τιμητικὸς γιὰ τὸν καθηγητὴ Νικόλαο Πλάτωνα)*, Ἡράκλειο, 197-226.
 Platon, E. *The Workshops and Working Areas of Minoan Crete. The Ev-*

- idence of the Palace and Town of Zakros for a Comparative Study* (άδημοσίευτη διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο του Bristol), Bristol.
- PLATON 1992 Platon, L. 'Ο μινωίτης «κρηνοφόλαξ», *Cretan Studies* 3, 149-171.
- PLATON 1993 Platon, L. Ateliers palatiaux minoens: une nouvelle image, *BCH* 117, 103-122.
- PLATON 1997 Platon, L. The Minoan 'Villa' in Eastern Crete. Riza, Akhladia, and Prophetes Elias, Praissos. Two different specimens of One Category?, στο R. Hägg (έπιμ.), *The Function of the "Minoan Villa". Proceedings of the Eight International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 6-8 June 1992* (SkrAth 4°, 46), Stockholm, 187-202.
- PLATON 1999 Platon, L. New evidence for the occupation at Zakros before the LM I palace, στο P. P. Betancourt, V. Karageorghis, R. Laffineur, W.-D. Niemeier (έπιμ.), *MELETEMATATA. Studies in Aegean Archaeology presented to Malcolm H. Wiener as he enters his 65th year, Vol. III* (AEGAEUM 20), Liège and Austin, 671-681.
- PLATON 2002 Platon, L. The political and cultural influence of the Zakros palace on nearby sites and in a wider context, στο J. Driessen, I. Schoep, R. Laffineur (έπιμ.), *Monuments of Minos. Rethinking the Minoan Palaces. Proceedings of the International Workshop "Crete of the Hundred Palaces?" held at the Université Catholique de Louvain, Louvain-la-Neuve, 14-15 December 2001* (AEGAEUM 23), Liège, 145-156.
- PLATON 2010 Platon, L. On the dating and character of the 'Zakros pits deposits', στο O. Krzyszkowska (έπιμ.), *Cretan offerings. Studies in honour of Peter Warren* (BSA Studies 18), London, 243-257.
- PLATON 2011 Platon, L. Zakros: one or two destructions around the end of the LM IB period, στο T. M. Brogan, E. Hallager (έπιμ.), *LM IB pottery. Relative chronology and regional differences, Acts of a workshop held at the Danish Institute at Athens in collaboration with the INSTAP Study Center for East Crete, 27-29 June 2007* (Monographs of the Danish Institute at Athens, Volume 11, 2), Denmark, 595-612.
- PLATON 2012 Platon, L. New Evidence on the Origin of the Late Minoan III Chest-shaped Larnax, στο E. Mantzourani, P. P. Betancourt (έπιμ.), *PHILISTOR. Studies in Honor of Costis Davaras*, Philadelphia, Pennsylvania, 161-168.
- PLATON 2013 Platon, L. The Uses of Caves in Minoan Crete: A Diachronic Analysis, στο F. Mavridis, J. Tae Jensen (έπιμ.), *Stable Places and Changing Perceptions: Cave Archaeology in Greece* (BAR-IS 2558), Oxford, 155-165.
- PLATON – GERONTAKOU 2013 Platon, L., E. Gerontakou. Middle Minoan III: a 'gap' or a 'missing link' in the history of the Minoan site of Zakros?, στο C. F. Macdonald, C. Knappett (έπιμ.), *Intermezzo. Intermediacy and regeneration in Middle Minoan III Palatial Crete* (BSA Studies 21), London, 197-212.
- PLATON 1969 Platon, N. *Die Siegel der Vorpalastzeit, Iraklion Archäologisches Museum*, Teil 1 (CMS II, 1), Berlin.
- ΠΛΑΤΩΝ 1987 Πλάτων, Έ. Έλεφάντινα πλακίδια από τὸ Ἀνατολικὸ Κτήριο στὴ Ζάκρο, στο Α. Καστρινάκη, Γ. Ὀρφανοῦ, Ν. Γιανναδάκης (έπιμ.), *Εἰλαπίνη (Τόμος τιμητικὸς γιὰ τὸν καθηγητὴ Νικόλαο Πλάτωνα)*, Ἡράκλειο, 209-226.
- ΠΛΑΤΩΝ 1992 Πλάτων, Α. Ν. Έργασίες μελέτης καὶ συντήρησης εὐρημάτων ἀνασκαφῶν Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 244-248.

- ΠΛΑΤΩΝ 1993 Πλάτων, Α. Ν. Έργασίες μελέτης και συντήρησης εύρημάτων ανασκαφών Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 247-249.
- ΠΛΑΤΩΝ 1994 Πλάτων, Α. Ν. Έργασίες μελέτης και συντήρησης εύρημάτων ανασκαφών Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 233-235.
- ΠΛΑΤΩΝ 1995α Πλάτων, Α. Ν. Έργασίες συντήρησης και προκαταρκτικής μελέτης υλικού ανασκαφών Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 219-222.
- ΠΛΑΤΩΝ 1995β Πλάτων, Α. Πλαστικής μορφής μινωικοί κρουνοί, στο Ν. Έ. Παπαδογιαννάκης (έπιμ.), *Πεπραγμένα Ζ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου*, Α2: Τμήμα Αρχαιολογικό, Ρέθυμνο, 767-775.
- ΠΛΑΤΩΝ 1997 Πλάτων, Α. Έκθεση έργων μελέτης και συντήρησης εύρημάτων των ανασκαφών Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 211-214.
- ΠΛΑΤΩΝ 1998 Πλάτων, Α. Ν. Έργασίες μελέτης και συντήρησης εύρημάτων ανασκαφών Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 189-193.
- ΠΛΑΤΩΝ 1999 Πλάτων, Α. Ανυπόγραφα «έργα τέχνης» στα χέρια ιδιωτών κατά τη νεοανακτορική περίοδο στην Κρήτη, στο Ι. Kilian-Dirlmeier (έπιμ.), *Eliten in der Bronzezeit, Ergebnisse zweier Kolloquien in Mainz und Athen*, Mainz, 37-50.
- ΠΛΑΤΩΝ 2000α Πλάτων, Α. Ν. Έργασίες μελέτης και συντήρησης εύρημάτων ανασκαφών Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 195-198.
- ΠΛΑΤΩΝ 2000β Πλάτων, Α. Ανακτορικά χαρακτηριστικά στη μινωική οικιακή αρχιτεκτονική, στο Α. Καρέτσου (έπιμ.), *Πεπραγμένα Η' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου, Ηράκλειο, 9-14 Σεπτεμβρίου 1996*, Α3, Ηράκλειο, 51-77.
- ΠΛΑΤΩΝ 2002 Πλάτων, Α. Τα μινωικά άγγεϊα και τὸ κρασί, στο Α. Κ. Μυλοποταμιτάκη (έπιμ.), *Όνος παλαιός ή δύποτος, Τὸ κρητικό κρασί ἀπὸ τὰ προϊστορικά ὡς τὰ νεότερα χρόνια, Πρακτικά τοῦ Διεθνούς Επιστημονικοῦ Συνεδρίου στοὺς Κουνάβους Ηρακλείου, Ἀπρίλιος 1998*, Ηράκλειο, 5-24.
- ΠΛΑΤΩΝ 2004 Πλάτων, Α. Τὸ Ὑστερομινωικὸ Ι ἀνάκτορο τῆς Ζάκρου: Μία Κνωσὸς ἔξω ἀπὸ τὴν Κνωσὸ, στο G. Cadogan, E. Hatzaki, A. Vasilakis (έπιμ.), *Knossos. Palace, City, State, Proceedings of the Conference in Herakleion Organised by the British School at Athens and the 23rd Ephoreia of Prehistoric and Classical Antiquities of Herakleion, in November 2000, for the Centenary of Sir Arthur Evans's Excavations at Knossos* (BSA Studies 12), London, 381-392.
- ΠΛΑΤΩΝ 1951 Πλάτων, Ν. Τὸ Ἱερὸν Μαζῆ (Καλοῦ Χωριοῦ Πεδιάδος), καὶ τὰ μινωικὰ Ἱερὰ Κορυφῆς, *Κρητικά Χρονικά* 5, 96-160.
- ΠΛΑΤΩΝ 1955 Πλάτων, Ν. Ἀνασκαφαὶ περιοχῆς Σητείας, *ΠΑΕ*, 288-297.
- ΠΛΑΤΩΝ 1956 Πλάτων, Ν. Ἀνασκαφὴ μινωϊκῆς ἀγροικίας εἰς Ζοῦ Σητείας, *ΠΑΕ*, 233-240.
- ΠΛΑΤΩΝ 1957 Πλάτων, Ν. Ἀνασκαφὴ Χόνδρου Βιάννου, *ΠΑΕ*, 136-147.
- ΠΛΑΤΩΝ 1959α Πλάτων, Ν. Ἀνασκαφὴ μεσομινωικοῦ οἰκίσκου-ιεροῦ εἰς Ρουσσεῖς Χόνδρου, *ΠΑΕ*, 207-209.
- ΠΛΑΤΩΝ 1959β Πλάτων, Ν. Ἀνασκαφὴ Ἀχλαδίων Σητείας, *ΠΑΕ*, 210-217.
- ΠΛΑΤΩΝ 1959γ Πλάτων, Ν. Ἀνασκαφαὶ τῆς Ἑλληνικῆς Ἀρχαιολογικῆς Ὑπηρεσίας, *Κρητικά Χρονικά* 13, 372.
- ΠΛΑΤΩΝ 1960 Πλάτων, Ν. Ἀνασκαφαὶ Περιοχῆς Πραισοῦ. Α'. Μινωικὴ ἀγροικία Προφήτου Ἥλια Τουρτούλων, *ΠΑΕ*, 294-307.
- ΠΛΑΤΩΝ 1961 Πλάτων, Ν. Ἀνασκαφὴ Κάτω Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 216-224.
- ΠΛΑΤΩΝ 1962 Πλάτων, Ν. Ἀνασκαφὴ Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 142-168.
- ΠΛΑΤΩΝ 1963 Πλάτων, Ν. Ἀνασκαφαὶ Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 160-188.

- ΠΛΑΤΩΝ 1964 Πλάτων, Ν. Ανασκαφαί Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 142-168.
- ΠΛΑΤΩΝ 1965 Πλάτων, Ν. Ανασκαφαί Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 187-224.
- ΠΛΑΤΩΝ 1966 Πλάτων, Ν. Ανασκαφαί Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 139-173.
- ΠΛΑΤΩΝ 1967 Πλάτων, Ν. Ανασκαφαί Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 162-194.
- ΠΛΑΤΩΝ 1968α Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 149-183.
- ΠΛΑΤΩΝ 1968β Πλάτων, Ν. Ἡ τελική καταστροφή τῶν μινωικῶν ἀνακτόρων, στὸ *Πεπραγμένα Β' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου (Χανιά 1966)*, Χανιά, 220-228.
- ΠΛΑΤΩΝ 1969 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 197-237.
- ΠΛΑΤΩΝ 1970 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 208-251.
- ΠΛΑΤΩΝ 1971 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 231-275.
- ΠΛΑΤΩΝ 1972 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 159-192.
- ΠΛΑΤΩΝ 1973 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 137-166.
- ΠΛΑΤΩΝ 1974 Πλάτων, Ν. *Ζάκρος, Τὸ νέον μινωικὸν ἀνάκτορον*, Ἀθήναι.
- ΠΛΑΤΩΝ 1975 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 343-375.
- ΠΛΑΤΩΝ 1976 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 419-439.
- ΠΛΑΤΩΝ 1977 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 421-446.
- ΠΛΑΤΩΝ 1978 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 258-299.
- ΠΛΑΤΩΝ 1979 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 282-322.
- ΠΛΑΤΩΝ 1980α Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 297-330.
- ΠΛΑΤΩΝ 1980β Πλάτων, Ν. Μεταλλουργικὸ καμίνι στὴν Ζάκρο τῆς Κρήτης, στὸ *Πεπραγμένα τοῦ Δ' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου (Ἡράκλειο, 29 Αὐγoῦστου-3 Σεπτεμβρίου 1976)*, Α1, Ἀθήνα, 436-446.
- ΠΛΑΤΩΝ 1981 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 331-366.
- ΠΛΑΤΩΝ 1982 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 320-348.
- ΠΛΑΤΩΝ 1983 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 335-347.
- ΠΛΑΤΩΝ 1984 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 392-439.
- ΠΛΑΤΩΝ 1985 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 217-262.
- ΠΛΑΤΩΝ 1986 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 243-297.
- ΠΛΑΤΩΝ 1987 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 290-324.
- ΠΛΑΤΩΝ 1988 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 219-243.
- ΠΛΑΤΩΝ 1990 Πλάτων, Ν. Ανασκαφή Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 279-299.
- ΠΛΑΤΩΝ – BRICE 1975 Πλάτων, Ν., W. Brice. *Ἐνεπίγραφοι πινακίδες καὶ πίθοι γραμμικοῦ συστήματος Α ἐκ Ζάκρου*, Ἀθήναι.
- ΠΛΑΤΩΝ – ΠΛΑΤΩΝ 1991 Πλάτων, Ν., Λ. Πλάτων. Ἔργασίες μελέτης καὶ συντήρησης εὐρημάτων Ἀνασκαφῶν Ζάκρου, *ΠΑΕ*, 392-396.
- PLATON K.Š. 1977 Platon, N., I. Pini, G. Salies. *Die Siegel der Altpalastzeit, Iraklion Archäologisches Museum, Teil 2 (CMS II, 2)*, Berlin.
- ΠΛΑΤΩΝΟΣ 1987 Πλάτωνος, Μ. Γλάστρες καὶ ἀνθοδοχεῖα στὸ μινωικὸ κόσμος, στὸ Λ. Καστρινάκη, Γ. Ὀρφανοῦ, Ν. Γιανναδάκης (ἐπιμ.), *Εἰλαπίνη (Τόμος τιμητικὸς γιὰ τὸν καθηγητὴ Νικόλαο Πλάτωνα)*, Ἡράκλειο, 227-234.
- POPHAM 1967 Popham, M. Late Minoan Pottery. A Summary, *BSA* 62, 337-351.
- POPHAM 1974 Popham, M. R. Trial KV (1969). A Middle Minoan Building at Knossos, *BSA* 69, 181-194.
- POPHAM 1977 Popham, M. Notes from Knossos, Part I, *BSA* 72, 185-195.
- POPHAM K.Š. 1984 Popham, M. R., J. Betts, M. Cameron, H. W and E. A. Catling, D. Eve-

- ly, R. A. Higgins, D. Smyth. *The Minoan Unexplored Mansion at Knossos* (BSA Suppl. 17), London.
- POURSAT 1966 Poursat, J.-Cl. Un Sanctuaire du Minoen Moyen II à Mallia, *BCH* 90, 514-551.
- POURSAT 1987A Poursat, J.-Cl. Town and Palace at Mallia in the Protopalatial Period, στο R. Hägg, N. Marinatos (έπιμ.), *The Function of the Minoan Palaces, Proceedings of the Fourth International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 10-16 June 1984* (SkrAth 4°, 35), Stockholm, 75-76.
- POURSAT 1987β Poursat, J.-Cl. Le début de l' époque protopalatiale à Mallia, στο Λ. Καστρινάκη, Γ. Όρφανοῦ, Ν. Γιανναδάκης (έπιμ.), *Ειλαπίνη (Τόμος τιμητικός για τὸν καθηγητὴ Νικόλαο Πλάτωνα)*, Ἡράκλειο, 461-466.
- POURSAT 1992 Poursat, J.-Cl. *Guide de Malia au temps des premiers palais, Le Quartier Mu*, Paris.
- POURSAT 1993 Poursat, J.-Cl. Notes de céramique Maliote, à propos de 'la céramique de Chryssolakos', *BCH* 117, II, 603-607.
- POURSAT 1996 Poursat, J.-Cl. *Fouilles exécutées à Mallia. Le Quartier Mu, III. Artisans minoens: les maisons-ateliers du Quartier Mu* (Études Crétoises 32), Athènes.
- POURSAT 1997 Poursat, J.-Cl. Potiers et peintres à Mallia (Quartier Mu), Crète: Le Camares provincial, entre tradition et innovation, στο R. Laffineur, P. P. Betancourt (έπιμ.), *TEXNH. Craftsmen, Craftswomen and Craftsmanship in the Aegean Bronze Age. Proceedings of the 6th International Aegean Conference, Philadelphia, Temple University, 18-21 April 1996* (AEGAEUM 16), Liège, 301-304.
- POURSAT – KNAPPETT 2005 Poursat, J.-Cl., C. Knappett. *Fouilles exécutées à Mallia. Le Quartier Mu, IV, La poterie du Minoan Moyen II: production et utilisation* (Études Crétoises 33), Athènes.
- ΠΡΟΚΟΠΙΟΥ – ROCCHETTI 1991-1993 Προκοπίου, Ν., L. Rocchetti. Σύβριτος, *Κρητική Έστία* 4 (περ. Δ), 269-270.
- ΡΕΘΕΜΙΩΤΑΚΗΣ 1979 Ρεθεμιωτάκης, Γ. Λάρνακες και άγγεϊα από τὸ Καβροχώρι Ἡρακλείου, *ΑΔ* 34, Α', 228-259.
- RUIPÉREZ – MELENA 1996 RUIPÉREZ, M. S., J. L. Melena. *Oi Mυκηναϊοί Έλληνες*, Αθήνα.
- RUTKOWSKI 1966 Rutkowski, B. *Larnaksy egejskie*, Warszawa.
- RUTKOWSKI 1968 Rutkowski, B. The Origin of the Minoan Coffin, *BSA* 63, 219-227.
- RYE 1981 Rye, O. S. *Pottery Technology. Principles and Reconstruction* (Manuals on Archeology 4), Washington, Taraxacum.
- SACKETT 1996 Sackett, L. H. A bull's head rhyton from Palaikastro, στο D. Evely, I. S. Lemos, S. Sherratt (έπιμ.), *Minotaur and Centaur. Studies in the archaeology of Crete and Euboea presented to Mervyn Popham* (BAR-IS 638), Oxford, 51-58.
- SACKETT – POPHAM 1970 Sackett, L. H., M. Popham. Excavations at Palaikastro VII, *BSA* 65, 203-242.
- SACKETT κ.ά. 1965 Sackett, L. H., M. R. Popham, P. M. Warren, L. Engstrand. Excavations at Palaikastro VI, *BSA* 60, 248-315.
- ΣΑΪΤΑΣ – ΖΑΡΚΙΑ 2001 Σαΐτας, Γ. Κ., Κ. Ζαρκιά. Τόποι και τρόποι συλλογής τοῦ άλατιοῦ στη Μέσα και τὴν Έξω Μάνη, στο *Τὸ Έλληνικὸ Άλάτι, Η' Τριήμερο Έργασίας, Μυτιλήνη, 6-8 Νοεμβρίου 1998*, Αθήνα, 254-294.
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ 1967 Σακελλαράκης, Ί. Άνασκαφή Άρχανῶν, *ΠΑΕ*, 151-161.
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ 1971 Σακελλαράκης, Ί. Άνασκαφή Άρχανῶν, *ΠΑΕ*, 276-283.
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ 1972 Σακελλαράκης, Ί. Άνασκαφή Άρχανῶν, *ΠΑΕ*, 310-353.

- ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ 1975 Σακελλαράκης, Γ. Ανασκαφή Ἀρχανῶν, *ΠΑΕ*, 255-321.
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ – ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗ 1972 Σακελλαράκης, Γ., Ή. Σακελλαράκη. Αποθέτης κεραμεικῆς τῆς τελευταίας φάσεως τῶν προανακτορικῶν χρόνων, *ΑΕ*, 1-11.
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ – ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗ 1973 Σακελλαράκης, Γ., Ή. Σακελλαράκη. Ανασκαφή Ἀρχανῶν, *ΠΑΕ*, 167-187.
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ – ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗ 1976 Σακελλαράκης, Γ., Ή. Σακελλαράκη. Ανασκαφή Ἀρχανῶν, *ΠΑΕ*, 342-399.
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ – ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗ 1977 Σακελλαράκης, Γ., Ή. Σακελλαράκη. Ανασκαφή Ἀρχανῶν, *ΠΑΕ*, 459-482.
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ – ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗ 1979 Σακελλαράκης, Γ., Ή. Σακελλαράκη. Ανασκαφή Ἀρχανῶν, *ΠΑΕ*, 331-392.
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ – ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗ 1981 Σακελλαράκης, Γ., Ή. Σακελλαράκη. Ανασκαφή Ἀρχανῶν, *ΠΑΕ*, 409-448.
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ – ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗ 1982 Σακελλαράκης, Γ., Ή. Σακελλαράκη. Ανασκαφή Ἀρχανῶν, *ΠΑΕ*, 467-530.
- ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗΣ – ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗ 1997 Σακελλαράκης, Γ., Ή. Σακελλαράκη. *Ἀρχάνες. Μία νέα ματιὰ στὴ Μινωικὴ Κρήτη*, Ἀθήνα.
- SAKELLARAKIS – KENNA 1969 Sakellarakis, J. A., V. E. G. Kenna. *Iraklion, Sammlung Metaxas* (CMS IV), Berlin.
- SAMPSON 1984 Sampson, A. The Neolithic of the Dodecanese and Aegean Neolithic Culture, *BSA* 79, 239-249.
- SAMPSON 1992 Sampson, A. Late Neolithic Remains at Tharrounia, Euboea: A Model for the Seasonal Use of Settlements and Caves, *BSA* 87, 61-101.
- SAMPSON 1996 Sampson, A. La grotte du Cyclope. Un abri de pêcheurs préhistoriques?, *Archéologia* 328, 54-59.
- ΣΑΜΨΩΝ 1985α Σάμψων, Α. Σπήλαιο Σκοτεινὴ στὰ Θαρρούνια, *ΑΔ* 1987 (Χρονικά), 700-702.
- ΣΑΜΨΩΝ 1985β Σάμψων, Α. Τὰ σπήλαια καὶ ἡ χρῆση τους στὴν Εὐβοία καὶ γενικότερα στὸν ἑλληνικὸ χῶρο, *Ἀρχαιολογία* 15, 37-44.
- ΣΑΜΨΩΝ 1998 Σάμψων, Α. Ανασκαφικὴ ἔρευνα στὸ σπήλαιο Κύκλωπα στὰ Γιούρα Ἀλοννήσου κατὰ τὸ ἔτος 1992, στὸ *Ἄνθρωπος καὶ Σπηλαιοπεριβάλλον, Α΄ Πανελλήνιο Σπηλαιολογικὸ Συνέδριο, 26-29 Νοεμβρίου 1992*, Ἀθήνα, 69-74.
- ΣΑΠΟΥΝΑ-ΣΑΚΕΛΛΑΡΑΚΗ 1971 Σαπουνα-Σακελλαράκη, Ή. *Μινωικὸν ζῶμα*, Ἀθήνα.
- SARPAKI 1989 Sarpaki, A. Palaikastro. Preliminary Environmental Report, στὸ J. A. MacGillivray, L. H. Sackett, J. M. Driessen, R. Bridges, D. Smyth, Excavations at Palaikastro, 1988, *BSA* 84, 417-445.
- SARPAKI 1992 Sarpaki, A. The palaeoethnobotanical approach: the Mediterranean triad or is it a quartet?, στὸ B. Wells (ἐπιμ.), *Agriculture in Ancient Greece. Proceedings of the Seventh International Symposium at the Swedish Institute at Athens, 16-17 May 1990* (ActaAth 4°, 42), Stockholm, 61-76.
- SCHIEFFER 1981 Scheffer, C. *Acquarossa* II. Part 1. *Cooking and Cooking Stands in Italy. 1400-400 B.C.*, *Acta Instituti Romani Reni Sveciae* 38, II/1, Stockholm.
- SCHLIEMANN 1885 Schliemann, H. *Tirynthe*, Paris.
- SCHOEP 2000 Schoep, I. Private administration on Minoan Crete?, στὸ Α. Καρέτσου (ἐπιμ.), *Πεπραγμένα Η΄ Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου, Ἡράκλειο, 9-14 Σεπτεμβρίου 1996*, Α3, Ἡράκλειο, 211-217.
- SCHOEP 2001 Schoep, I. Managing the Hinterland: The Rural Concerns of Urban Ad-

- ministration, στὸ K. Branigan (ἐπιμ.), *Urbanism in the Aegean Bronze Age*, London, 87-102.
- SEAGER 1906-1907 Seager, R. B. Report of excavations at Vasilike, Crete, in 1906, *Transactions of the Department of Archaeology, Free Museum of Science and Art, University of Pennsylvania* 2, 111-132.
- SEAGER 1909 Seager, R. B. Excavations on the island of Mochlos, Crete, in 1908, *AJA* 13, 273-303.
- SEAGER 1910 Seager, R. B. *Excavations on the island of Pseira, Crete*, Philadelphia.
- SEAGER 1912 Seager, R. B. *Explorations in the island of Mochlos*, Boston and New York.
- SEAGER 1916 Seager, R. B. *The cemetery of Pachyammos, Crete*, Philadelphia.
- SHACKLETON 1968 Shackleton, N. J. The Molluscs, the Crustacea, the Echinodermata, Appendix στὸ J. D. Evans, A. C. Renfrew (ἐπιμ.), *Excavations at Saliagos near Antiparos* (BSA Suppl. Vol. 5), London, 122-138.
- SHAW 1973 Shaw, J. W. The Chrysolakkos Façades, στὸ *Πεπραγμένα Γ' Διεθνoῦς Κρητολογικοῦ Συνεδρίου (Ρέθυμνο, 18-23 Σεπτεμβρίου 1971)*, Ἀθήνα, 319-331.
- SKYDSGAARD 1988 Skydsgaard, J. E. Transhumance in ancient Greece, στὸ C. R. Whittaker (ἐπιμ.), *Pastoral Economies in Classical Antiquity* (The Cambridge Philological Society 14), Cambridge, 75-86.
- SMITH 1972 Smith, P. Diet and attrition in the Natufians, *American Journal of Physical Anthropology* 37, 233-238.
- SOLES 1992 Soles, J. S. *The Prepalatial Cemeteries at Mochlos and Gournia and the house tombs of Bronze Age Crete* (Hesperia Supplement 24), Princeton.
- SOLES – DAVARAS 1992 Soles, J. S., C. Davaras. Excavations at Mochlos, 1989, *Hesperia* 61, 413-445.
- SOLES – DAVARAS 1996 Soles, J. S., C. Davaras. Excavations at Mochlos, 1992-1993, *Hesperia* 65, 175-230.
- ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ 1970 Σπυρόπουλος, Θ. Ανασκαφή μυκηναϊκοῦ νεκροταφείου Τανάγρας, *ΠΑΕ*, 29-36.
- ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΣ 1972 Σπυρόπουλος, Θ. Γ. Ὑστερομυκηναϊκοὶ ἐλλαδικοὶ θησαυροί, Ἀθήνα.
- ΣΤΡΑΤΟΥΛΗ 1998 Στρατούλη, Γ. Ἡ ἀνάγνωση τῶν χρήσεων τῶν σπηλαίων στὴ νεολιθικὴ Ἑλλάδα. Ἐμπειρικὲς καὶ διεπιστημονικὲς προσεγγίσεις, στὸ *Ἄνθρωπος καὶ Σπηλαιοπεριβάλλον, Α' Πανελλήνιο Σπηλαιολογικὸ Συνέδριο, 26-29 Νοεμβρίου 1992*, Ἀθήνα, 59-62.
- STRAUS 1997 Straus, L. G. Convenient Cavities: Some Human Uses of Caves and Rockshelters, στὸ C. Bonsall, C. Tolan-Smith (ἐπιμ.), *The Human Use of Caves* (BAR-IS 667), Oxford, 1-8.
- STÜRMER 1993 Stürmer, V. La céramique de Chrysolakkos: Catalogue et réexamen, *BCH* 117, 123-187.
- ΣΥΡΙΟΠΟΥΛΟΣ 1994 Συριόπουλος, Κ. Θ. *Ἡ προϊστορικὴ κατοίκηση τῆς Ἑλλάδος καὶ ἡ γένεσις τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους*, Ἀθήνα.
- TARAMELLI 1901 Taramelli, A. Cretan Expedition XX. A visit to the Grotto of Kamares on Mount Ida, *AJA* 4, 437-451.
- ΤΖΑΧΙΛΗ 1989 Τζαχίλη, Ἰ. *Υφαντικὴ καὶ ὑφάντρες τὴν Ὑστερὴ Ἐποχὴ τοῦ Χαλκοῦ στὸ Αἰγαῖο* (διδασκαρικὴ διατριβή), Ἀθήνα.
- ΤΖΑΧΙΛΗ 1997 Τζαχίλη, Ἰ. *Υφαντικὴ καὶ ὑφάντρες στὸ Προϊστορικὸ Αἰγαῖο, 2000-1000 π.Χ.*, Ἡράκλειο.

- ΤΖΕΔΑΚΙΣ 1968 Τζεδάκις, Ί. Άνασκαφή μινωϊκού σπηλαίου Κρήτης (Περιβόλια Κυδωνίας), *ΠΑΕ*, 133-138.
- ΤΖΕΔΑΚΙΣ 1976 Τζεδάκις, Ί. Άνασκαφή στο Καστέλλι Χανίων, *ΠΑΕ*, 460-468.
- ΤΖΕΔΑΚΙΣ 1977 Τζεδάκις, Ί. Άνασκαφή στο Καστέλλι Χανίων (Μινωική Κυδωνία), *ΠΑΕ*, 455-458.
- ΤΖΕΔΑΚΙΣ – ΓΑΒΡΙΑΛΑΚΗ 1995 Τζεδάκις, Γ., Ε. Γαβριλάκη. Ή άνασκαφή στο σπήλαιο Μελιδονίου, στο Ν. Ε. Παπαδογιαννάκης (έπιμ.), *Πεπραγμένα Ζ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου, Ηράκλειο, 9-14 Σεπτεμβρίου 1996*, Α2: Τμήμα Αρχαιολογικό, Ηράκλειο, 887-894.
- ΤΖΙΓΚΟΥΝΑΚΗ 1995 Τζιγκουνάκη, Α. Παλαιοανακτορική έγκατάσταση Άποδούλου: ή χρονολόγηση και ή σχέση της με γειτονικά κέντρα, στο Ν. Ε. Παπαδογιαννάκης (έπιμ.), *Πεπραγμένα του Ζ' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου, Ηράκλειο, 9-14 Σεπτεμβρίου 1996*, Α2: Τμήμα Αρχαιολογικό, Ηράκλειο, 895-915.
- THEOCHARIS 1973 Theocharis, D. R. *Neolithic Greece*, Athens.
- TOMKINS 2012 Tomkins, P. Landscapes of Ritual, Identity, and Memory. Reconsidering Neolithic and Bronze Age Cave Use in Crete, Greece, στο Η. Moyes (έπιμ.), *Sacred Darkness. A global perspective on the Ritual Use of Caves*, Colorado, 59-80.
- TREUIL κ.ά. 1989 Treuil, R., P. Darcque, J.-Cl. Poursat. G. Touchais. *Les Civilisations égéennes du Néolithique et de l' Áge du Bronze*, Paris.
- TROTTER – GLESER 1958 Trotter, M., G. C. Gleser. A re-evaluation of estimation of stature based on measurements of stature taken during life and of long bones after death, *American Journal of Physical Anthropology* 16, 79-123.
- TRUMP 1981 Trump, D. H. *The Prehistory of the Mediterranean*, New Haven.
- ΤΣΙΠΟΠΟΥΛΟΥ 1987 Τσιποπούλου, Μ. Τάφοι τής Πρώιμης Έποχής του Σιδήρου στην ανατολική Κρήτη, στο Α. Καστρινάκη, Γ. Όρφανού, Ν. Γιανναδάκης (έπιμ.), *Είλαπίνη (Τόμος τιμητικός για τον καθηγητή Νικόλαο Πλάτωνα)*, Ηράκλειο, 253-269.
- ΤΣΙΠΟΠΟΥΛΟΥ 1991 Τσιποπούλου, Μ. Έρευνα στον Πετρα και τον κόλπο τής Σητείας (1988), *ΑΔ* 41 (1986), Α', Μελέτες, 340-400.
- ΤΣΙΠΟΠΟΥΛΟΥ 1992 Τσιποπούλου, Μ. Pottery from the Final Neolithic to the Early Iron Age (3650/3500-650 B.C.), στο L. Marangou (έπιμ.), *Minoan and Greek Civilization from the Mitsotakis Collection*, Athens, 50-142.
- ΤΣΙΠΟΠΟΥΛΟΥ 1997 Τσιποπούλου, Μ. Late Minoan III Reoccupation in the Area of the Palatial Building at Petras, στο Ε. Hallager, Β. Ρ. Hallager (έπιμ.), *Late Minoan III Pottery Chronology and Terminology, Acts of a Meeting Held at the Danish Institute at Athens, August 12-14, 1994* (Monographs of the Danish Institute of Athens 1), Athens, 209-252.
- ΤΣΙΠΟΠΟΥΛΟΥ 1999 Τσιποπούλου, Μ. From local centre to palace: the role of the fortification in the economic transformation of the Siteia Bay area, East Crete, στο R. Laffineur (έπιμ.), *POLEMOS. Le contexte guerrier en Égée à l' Áge du Bronze, Actes de la 7e Rencontre égéenne internationale, Université de Liège, 14-17 avril 1998* (AEGAEUM 19), Liège, 179-189.
- ΤΣΟΥΚΑΛΑ 1996 Tsoukala, E. The Animal Bones from Smari: A Preliminary Report, στο D. S. Reese (έπιμ.), *Pleistocene and Holocene Fauna of Crete and Its First Settlers* (Monographs in World Archaeology 28), Madison, Wisconsin, 273-275.
- TYREE 1974 Tyree, E. L. *Cretan Sacred Caves. Archaeological Evidence* (Ph.D. dissertation, University of Missouri-Columbia), Michigan.
- TYREE 2001 Tyree, E. L. Diachronic changes in minoan Cave Cult, στο R. Laffineur,

- R. Hägg (ἐπιμ.), *POTNIA. Deities and religion in the Aegean Bronze Age. Proceedings of the 8th International Aegean Conference / 8e Rencontre égéenne internationale, Göteborg, Göteborg University, 12-15 April 2000* (AEGAEUM 22), Liège, 39-50.
- TZEDAKIS 1979 Tzedakis, J. *The Neolithic and Early Minoan Pottery from West Crete*, (M. Phil Thesis), London.
- TZEDAKIS κ.ἄ. 1989 Tzedakis, Y., S. Chryssoulaki, S. Voutsaki, Y. Venieri. Les routes minoennes: rapport préliminaire - Défense de la circulation ou circulation de la défense, *BCH* 113, 43-75.
- TZEDAKIS κ.ἄ. 1990 Tzedakis, Y., S. Chryssoulaki, Y. Venieri, M. Avgouli. Les routes minoennes: le poste des *Χοιρόμανδρες* et le contrôle des communications, *BCH* 114, 43-62.
- TZEDAKIS κ.ἄ. 1994-1996 Τζεδάκις, Γ., Σ. Χρυσουλάκη, Λ. Βοκοτόπουλος. Ἐρευνητικὸ Πρόγραμμα 'Μινωικοὶ Δρόμοι', *Κρητικὴ Ἑστία* (περ. Δ') 5, 359-366.
- VAGNETTI 1972-1973 Vagnetti, L. L' Insegiamento Neolitico di Festòs, *ASAtene* 50-51 (N.S. 34-35), 7-138.
- VAGNETTI – BELLI 1978 L. Vagnetti, P. Belli. Characters and problems of the Final Neolithic in Crete, *SMEA* 19, 125-163.
- VAGNETTI κ.ἄ. 1989 Vagnetti, L., A. Christopoulou, I. Tzedakis. *Scavi a Nerokourou Kydonias* (Ricerche Greco-Italiane in Creta Occidentale I, Incunabula Graeca 91), Rome, 1-99.
- VAN EFFENTERRE 1942 van Effenterre, H. Querelles crétoises, *REA* 44, 31-51.
- VAN EFFENTERRE 1948 van Effenterre, H. *Nécropoles du Mirabello* (Études Crétoises 8), Paris.
- VAN EFFENTERRE 1980 van Effenterre, H. *Le Palais de Malia et la Cité Minoenne* (Incunabula Graeca 76), Roma.
- VAN EFFENTERRE – VAN EFFENTERRE 1963 van Effenterre, H., M. van Effenterre. *Fouilles exécutées à Mallia. Étude du site (1956-1957) par une mission archéologique de l' Université de Caen sous la direction d' Henri van Effenterre et Exploration des nécropoles (1915-1928)* (Études Crétoises 13), Paris.
- VAN EFFENTERRE – VAN EFFENTERRE 1969 van Effenterre, H., M. van Effenterre. *Fouilles exécutées à Mallia. Le Centre Politique I: L' Agora (1960-1966)* (Études Crétoises 17), Paris.
- VAN EFFENTERRE – VAN EFFENTERRE 1976 van Effenterre, H., M. van Effenterre. *Fouilles exécutées à Mallia. Exploration des Maisons et des Quartiers d' Habitation IV (1956-1960)* (Études Crétoises 22), Paris.
- VENTRIS – CHADWICK 1973 Ventris, M., J. Chadwick. *Documents in Mycenaean Greek* (1η ἔκδοσις: 1956), Cambridge.
- VERLINDEN 1984 Verlinden, C. *Les Statuettes anthropomorphes crétoises en bronze et en plomb, du IIIe millénaire du VIIe siècle av. J.-C.*, Providence, Louvain-la-Neuve.
- WALBERG 1976 Walberg, G. *Kamares. A Study of the Character of Palatial Middle Minoan Pottery*, Uppsala.
- WALBERG 1981 Walberg, G. Mittelminoische Keramik. Methoden und Probleme, *ArchAnz*, 1-14.
- WALBERG 1983 Walberg, G. *Provincial Middle Minoan Pottery*, Mainz am Rhein.
- WALBERG 1987 Walberg, G. *Kamares: A Study of the Character of Palatial Middle Minoan Pottery*, Göteborg.
- WALBERG 1992 Walberg, G. *Middle Minoan III. A Time of Transition* (SIMA 97), Jonsered.
- WALBERG 1999 Walberg, G. Ανάμιξη ποτῶν, Κατάλογος ἐκθεμάτων, στὸ Γ. Τζεδάκις,

- H. Martlew (έπιμ.), *Μινωιτών και Μυκηναίων Γεύσεις. Έθνικό Αρχαιολογικό Μουσείο, 12 Ιουλίου-27 Νοεμβρίου 1999*, Αθήνα, 167-171.
- WARREN 1965 Warren, P. The First Minoan Stone Vases and Early Minoan Chronology, *Κρητικά Χρονικά* 19, 7-43.
- WARREN 1969 Warren, P. *Minoan Stone Vases*, Cambridge.
- WARREN 1972 Warren, P. *Myrtos. An Early Bronze Age Settlement in Crete* (BSA Supplement 7), London.
- WARREN 1980 Warren, P. Problems of Chronology in Crete and the Aegean in the Third and Earlier Second Millenium B.C., *AJA* 84, 487-499.
- WARREN 1980-1981 Warren, P. Knossos: Stratigraphical Museum Excavations, 1978-80, Part I, *AR*, 73-92.
- WARREN 1981 Warren, P. Minoan Crete and Ecstatic Religion. Preliminary observations on the 1979 Excavations at Knossos and Postscript on the 1980 Excavations at Knossos, στο R. Hägg, N. Marinatos (έπιμ.), *Sanctuaries and Cults in the Aegean Bronze Age, Proceedings of the First International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 12-13 May 1980* (SkrAth 4°, 32), Stockholm, 155-167.
- WARREN 1984 Warren, P. M. The Place of Crete in the Thalassocracy of Minos, στο R. Hägg, N. Marinatos (έπιμ.), *The Minoan Thalassocracy. Myth and Reality. Proceedings of the Third International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 31 May-5 June 1982* (SkrAth 4°, 32), Göteborg, 39-44.
- WARREN 1987 Warren, P. M. The genesis of the Minoan Palaces, στο R. Hägg, N. Marinatos (έπιμ.), *The Function of the Minoan Palaces, Proceedings of the Fourth International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 10-16 June 1984* (SkrAth 4°, 35), Stockholm, 47-56.
- WARREN 1991 Warren, P. M. A New Minoan Deposit from Knossos, c. 1600 B.C., and its Wider Relations, *BSA* 86, 319-340.
- WARREN 2000 Warren, P. Οικονομικές, πολιτικές και θρησκευτικές σχέσεις με τόν προσωπικό και ιδιωτικό βίο στη Μινωική Κρήτη, στο Α. Καρέτσου (έπιμ.), *Πεπραγμένα Η' Διεθνούς Κρητολογικού Συνεδρίου, Ήράκλειο, 9-14 Σεπτεμβρίου 1996*, Α1, Ήράκλειο, 27-37.
- WARREN – HANKEY 1989 Warren, P., V. Hankey. *Aegean Bronze Age Chronology*, Bristol.
- WAS 1975 Was, D. A. Olives to pay Minoan labour, *Minos* 14, 7-16.
- WATROUS 1977 Watrous, L. V. Aegean Settlements and Transhumance, στο P. P. Betancourt (έπιμ.), *Temple University Aegean Symposium 2. A symposium sponsored by the Department of Art History, Temple University, Philadelphia, Pennsylvania, 19122, on March 25, 1977, with the theme "The Aegean Bronze Age: An Interdisciplinary Approach"*, Philadelphia, 2-6.
- WATROUS 1984 Watrous, L. V. Ayia Triada: a new perspective on the Minoan villa, *AJA* 88, 123-134.
- WATROUS 1991 Watrous, L. V. The Origin and Iconography of the Late Minoan Painted Larnax, *Hesperia* 60, 285-307.
- WATROUS 1992 Watrous, L. V. *Kommos III. An excavation on the South Coast of Crete. The Late Bronze Age Pottery*, Princeton.
- WATROUS 1994 Watrous, L. V. Review of Aegean Prehistory III: Crete from Earliest Prehistory through the Protopalatial Period, *AJA* 98, 695-753.
- WATROUS 1996 Watrous, L. V. *The Cave Sanctuary of Zeus at Psychro. A Study of Extra-Urban Sanctuaries in Minoan and Early Iron Age Crete* (AEGAE-UM 15), Liège.

- WEINGARTEN 1983 Weingarten, J. *The Zakro Master and his Place in Prehistory* (SIMA pocket-book 26), Göteborg.
- WELLS 1964 Wells, C. *Bones, bodies, and disease. Evidence of disease and abnormality in Early Man*, London.
- WHEELER 1974 Wheeler, T. S. Early Bronze Age Burial Customs in western Anatolia, *AJA* 78, 415-425.
- WIENER 1984 Wiener, M. H. Crete and the Cyclades in LM I: The Tale of the Conical Cups, στο R. Hägg, N. Marinatos (έπιμ.), *The Minoan Thalassocracy. Myth and Reality. Proceedings of the Third International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 31 May - 5 June, 1982* (ActaAth 4°, 32), Göteborg, 17-25.
- WIENER 1987 Wiener, M. H. Trade and Rule in Palatial Crete, στο R. Hägg, N. Marinatos (έπιμ.), *The Function of the Minoan Palaces, Proceedings of the Fourth International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 10-16 June 1984* (SkrAth 4°, 35), Stockholm, 261-268.
- WILKENS 1996 Wilkens, B. Faunal remains from Italian Excavations on Crete, στο D. S. Reese (έπιμ.), *Pleistocene and Holocene Fauna of Crete and Its First Settlers* (Monographs in World Archaeology 28), Madison Wisconsin, 241-261.
- WILSON 1985 Wilson, D. E. The pottery and architecture of the EM IIA West Court House at Knossos, *BSA* 80, 281-364.
- WILSON 1987 Wilson, D. E. An Early Minoan IIA Triple-Bodied Jug from Knossos, *BSA* 82, 335-338.
- WILSON – DAY 1994 Wilson, D. E., P. M. Day. Ceramic Regionalism in Prepalatial Central Crete: The Mesara Imports at EM I to EM IIA Knossos, *BSA* 89, 1-87.
- WILSON – DAY 2000 Wilson, D. E., P. M. Day. EM I Chronology and Social Practice. Pottery from the Early Palace Tests at Knossos, *BSA* 95, 21-63.
- WOLPOFF 1971 Wolpoff, M. H. Interstitial wear, *American Journal of Physical Anthropology* 34, 205-227.
- WRONCKA 1959 Wroncka, T. Pour un atlas archéologique de la Crète minoenne. Sitia I, *BCH* 83, 523-542.
- ΧΑΜΗΛΑΚΗΣ 1998 Χαμηλάκης, Γ. Στοιχεία για την πρωτομινωική κτηνοτροφία. Ζωοαρχαιολογικές μαρτυρίες από το σπήλαιο Σεντόνη Ζωνιανών Κρήτης, στο *Άνθρωπος και Σπηλαιοπεριβάλλον, Α΄ Πανελλήνιο Σπηλαιολογικό Συνέδριο, 26-29 Νοεμβρίου 1992*, Αθήνα, 85-96.
- ΧΑΤΖΗ-ΒΑΛΙΑΝΟΥ 1984 Χατζή-Βαλλιάνου, Δ. Σμάρι Πεδιάδος. Αρχαιολογική έρευνα, παράδοση και προοπτικές ανάπτυξης, *Λύκος* 1, 6-43.
- ΧΑΤΖΙΑΚΙΣ 1912 Χατζιάκις, Ί. Τύλισος Μινωϊκή, *ΑΕ*, 197-233.
- ΧΑΤΖΙΑΚΙΣ 1915 Χατζιάκις, Ί. Πρωτομινωϊκοί τάφοι παρά το χωρίον Γοῦρνες, *ΑΔ* 1, 59-63.
- ΧΑΤΖΙΑΚΙΣ 1918 Χατζιάκις, Ί. Μινωϊκοί τάφοι ἐν Κρήτη, *ΑΔ* 4, 45-87.
- ΧΡΥΣΟΥΛΑΚΗ 1996 Χρυσουλάκη, Σ. Έργαστήρια στην περιοχή Σφάκας Ζάκρου, στο *Κεραμεικά Έργαστήρια στην Κρήτη, από την αρχαιότητα ως σήμερα. Πρακτικά Ημερίδας, Μαργαρίτες, 30 Σεπτεμβρίου 1995*, Ρέθυμνο, 17-24.
- ΧΡΥΣΟΥΛΑΚΗ – ΒΟΚΟΤΟΠΟΥΛΟΣ 1993 Χρυσουλάκη, Σ., Λ. Βοκοτόπουλος. Το αρχαιολογικό τοπίο ἐνὸς ἀνακτόρου. Η έρευνα ἐπιφανείας στην περιοχή τοῦ μινωικοῦ ἀνακτόρου Ζάκρου Σητείας, *Αρχαιολογία* 49, 70-78.
- ΧΑΝΘΟΥΔΙΔΗΣ 1971 Xanthoudides, S. *The Vaulted Tombs of Mesara. An account of some early cemeteries of southern Crete* (1η έκδοση: 1924), London.
- YOUNGER 1989 Younger, J. G. Bronze Age Aegean Seals in the Middle Period (ca.

- 1725-1550 B.C.), στὸ R. Laffineur (ἐπιμ.), *TRANSITION. Le monde égéen du Bronze moyen au Bronze récent. Actes de la deuxième Rencontre égéenne internationale de l'Université de Liège, 18-20 avril 1988* (AEGAEUM 3), Liège, 53-64.
- YULE 1980
Yule, P. *Early Cretan Seals. A Study of Chronology*, Mainz am Rhein.
- ZAINO – ZAINO 1975
Zaino, D. E., E. C. Zaino, Cribra Orbitalia in the Aborigines of Hawaii and Australia, *American Journal of Physical Anthropology* 42, 91-93.
- ZERVOS 1956
Zervos, C. *L' Art de la Crète néolithique et minoenne*, Paris.
- ZOIS 1987
Zois, A. A. The function of the Minoan palace: A contribution to the definition of the main problem or a model for future research, στὸ R. Hägg, N. Marinatos (ἐπιμ.), *The Function of the Minoan Palaces, Proceedings of the Fourth International Symposium at the Swedish Institute in Athens, 10-16 June 1984* (SkrAth 4°, 35), Stockholm, 43-44.
- ZOITOPOULOS 2012
Zoitopoulos, M. The Minoan settlement of Zakros during the Late Minoan II and Late Minoan III periods, *Kentro* 15, 6-8.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΟ

A

- ἀγαλματάκι 420
ἀγγεῖο πόσης 91, 92-97, 99, 102, 156, 157, 182, 219, 220, 228, 239, 253, 271, 276, 352, 499, 500, 512 534, 577, 579, 580, 645, 648
Ἁγία Βαρβάρα (Μάλια) 374, 389, 538
Ἁγία Κυριακή 713
Ἁγία Τριάδα 157, 206, 207, 211, 234, 261, 382, 408, 453, 455, 470, 473
Ἁγία Φωτεινή 632
Ἁγία Φωτιά 393, 406, 431, 614, 707, 713
Ἅγιος Ἀντώνιος 19, 28, 29, 34, 35, 37, 76, 78, 80, 83, 203, 272, 273, 399, 408, 421, 445, 450, 454, 456, 593
Ἅγιος Γεώργιος 531
Ἅγιος Θωμᾶς Μονοφατισίου 443
Ἅγιος Κωνσταντῖνος Πραισοῦ 449
Ἅγιος Μύρωνας 532
    Ἅγιος Μύρωνας, Βρύσες 524
    Ἅγιος Μύρωνας Μαλεβιζίου 200
Ἅγιος Νικόλαος 8, 15, 16, 17, 115, 116, 117, 118, 181, 182, 184, 188, 193, 194, 195, 196, 283, 338, 340, 366, 470, 580, 581, 706, 715
Ἅγιος Ὀνούφριος 260, 261, 713
Ἅγιος Χαράλαμπος 429
ἀγνὺς 348, 349, 353, 376, 383, 391, 402, 403, 414, 415, 462, 477, 478, 531, 548. *βλ. ἐπίσης ὑφαντικὸ βάρος*
ἀγρίμι 420, 421, 422, 436, 437, 438, 439, 442. *βλ. ἐπίσης capra aegagrus, αἴγαγρος*
ἀγρική 27, 29, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 399, 425, 445, 446, 449, 533
ἀγροτικά προϊόντα 35, 452, 453
ἀγροκτηνοτροφική 429, 440, 453, 455, 539
ἀγωγὸς 77, 353, 366, 375, 402, 412, 414, 415, 426
ἀδαμαντίνη 334
ἀδελφότητα 158
ἀδιατάρακτη ταφή 125, 131, 135, 140-141, 142, 150, 154, 155, 156, 158, 200
Ἀδραβάστοι 341
ἀερισμὸς 107, 175, 199, 243, 439, 444
Ἀζοκέραμος 445
αἶγα 354, 359, 399, 401, 414, 442, 469, 470, 471, 473, 475
αἶγα capra hircus 469, 475
αἴγαγρος 337, 347, 348, 354, 358, 359, 401, 413, 414, 420, 421, 422, 425, 435, 438, 439, 442, 454, 455, 456, 457, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 486, 710. *βλ. ἐπίσης capra aegagrus, ἀγρίμι*
αἰγοειδὲς 420, 436, 437, 549
αἰγοπρόβατο 393, 399, 404, 415, 420, 427, 469, 471, 475, 535, 580
Αἴγυπτος 327, 451, 481, 486, 488
Αἴθουσα τῶν Συμποσίων (Ζάκρος) 84
Αἴλαμάκης, Ν. 593
αἰσθητική 42, 245, 575, 576, 577, 578
αἰχμη βέλους 472
ἀκανόνιστες στιγμὲς 212
ἀκατάγραφο 21, 117, 173, 196, 360, 361, 363, 369, 372, 375, 377, 378, 379, 381, 382, 387, 389, 502, 508, 511, 515, 517, 581, 582, 583, 584, 585, 586, 587, 588, 625, 651, 652, 653, 654, 655, 661, 662, 670, 671, 672, 673, 678, 682, 684, 685, 686, 687, 688, 689, 690, 691, 692, 693, 706, 710
ἀκόνι 350, 353, 354, 358, 383, 391, 401, 403, 413, 414, 417, 705, 711
ἀκόνισμα 417, 426
ἀκουστικὸς πόρος 317, 318, 319, 320, 321, 322
ἄκρο, ἄκρα 36, 58, 64, 77, 83, 120, 121, 123, 135, 136, 141, 154, 166, 173, 174, 196, 197, 199, 220, 225, 229, 230, 231, 232, 234, 235, 236, 249, 263, 285, 331, 332, 344, 348, 349, 358, 366, 374, 376, 383, 386, 388, 391, 392, 398, 399, 471, 477, 495, 544, 545, 547, 601, 602, 603, 641, 659, 665, 680, 681, 683, 694, 705, 709
Ἀκραῖο Ἀνατολικὸ Κτῆριο Βορείως τῆς Ὀδοῦ Λιμένος (Ζάκρος) 67, 69

- Ακραίο Ανατολικό Κτήριο Νοτίως τῆς Ὁδοῦ
 Λιμένος (Ζάκρος) 68, 69
 Ακρόπολη Κνωσοῦ 367, 368, 377, 389, 394
 Ακρωτήρι Θήρας 93, 100, 392, 420
 ἀλάβαστρο 53, 106, 109, 393, 406
 ἀλάτι 337, 347, 348, 349, 353, 354, 359, 365,
 366, 376, 383, 401, 402, 403, 412, 413,
 414, 423, 425, 426, 427, 435, 437, 438,
 439, 441, 455, 457, 459, 461, 462, 463,
 477-489. Βλ. *ἐπίσης ἄλς*
 ἀλάτισμα 487
 Αλεξανδρῆ, Ἀλ. 17, 309
 Αλεξίου, Στ. 14, 40, 43, 47, 57, 63, 89, 90, 315
 ἄλεση 324, 417
 ἄλευρα 324, 463
 ἀλοιφωμα/ἀλοιφωμένο 160, 174, 175, 184,
 185, 186, 195, 199, 245, 248, 249, 356,
 358, 359, 360, 363, 364, 365, 366, 367,
 368, 369, 370, 373, 374, 375, 376, 377,
 378, 379, 380, 381, 382, 384, 386, 387,
 388, 394, 397, 398, 406, 407, 408, 545,
 547, 599, 601, 606, 611, 620, 623, 624,
 652, 654, 658, 662, 673, 686, 688, 707,
 708, 709, 710
 Ἀλόνησος 435
 Αλούπη, Ἐ. 486
 ἄλς 487, 488. Βλ. *ἐπίσης ἀλάτι*
 ἀλκή 488, 489
 ἀλώνι 464
 ἀλώνισμα 464
 ἀμέθυστος 34, 130, 133, 172, 173, 260, 262
 ἀμεινισπορά 465
 Ἀμνισὸς 536
 Ἀμοργὸς 464
 ἀμυγαλίτης λίθος 226, 250
 ἀμφικωνικὸ ἀγγεῖο 133, 138, 139, 140, 141,
 144, 172, 181, 195
 ἀμφικωνικὸ κύπελλο 96, 351, 393, 404, 406,
 409, 422
 ἀμφορέας 69, 72, 73, 80, 83, 101, 103, 104,
 105, 106, 109, 182, 183, 195, 204, 274,
 353, 360, 365, 369, 370, 376, 378, 400,
 401, 402, 403, 404, 405, 408, 411, 412,
 419, 423, 427, 479, 485, 499, 517-518,
 530, 546-547, 620-621, 624, 625, 628,
 686-687, 713. Βλ. *ἐπίσης ἀνακτορικὸς*
ἀμφορέας, πιθοειδῆς ἀμφορέας, ὑδριό-
μορφος ἀμφορέας, ψευδόστομος ἀμφορέ-
ας
 ἀμφορίσκος 105, 132, 140, 141, 143, 157, 160,
 184, 204-205, 248, 276, 594, 620, 621,
 686
 ἀναβαθμὸς 174, 183, 343, 344, 345, 346, 390,
 424, 441, 708
 ἀνάγλυφη διακόσμηση 52, 83, 164, 245, 246-
 247, 395, 412, 500, 501, 541, 542, 593,
 597, 605, 607, 624, 637, 638, 645, 646,
 651, 660, 661, 662, 684, 709, 712, 716
 ἀναγωγικὴ ὄπτηση 562, 570, 571, 575
 ἀνάθεση 157, 218, 244, 255, 645, 648
 ἀναθηματικὸ 622, 644, 648, 694
 ἀνακατάληψη 35, 60, 274, 429, 456
 ἀνακομιδῆ 152, 154, 156, 157, 158, 215, 315
 ἀνακτορικὸ παράρτημα 46, 47, 48, 49, 51, 66
 ἀνακτορικὸς ἀμφορέας 104
 Ἀνακτορικὸς ρυθμὸς 104
 ἀνάκτορο 12, 13, 16, 18, 22, 27, 30, 32, 33, 34,
 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45,
 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56,
 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68,
 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80,
 82, 84, 85, 86, 104, 113, 115, 202, 206,
 207, 209, 210, 221, 223, 224, 225, 226,
 235, 236, 244, 250, 258, 260, 264, 267,
 268, 269, 270, 272, 273, 278, 279, 280,
 281, 314, 333, 339, 357, 360, 361, 362,
 363, 366, 367, 370, 371, 372, 374, 375,
 377, 379, 380, 382, 383, 384, 388, 389,
 392, 395, 396, 397, 398, 399, 407, 408,
 410, 416, 418, 421, 422, 426, 432, 433,
 434, 436, 438, 442, 445, 447, 448, 449,
 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 462,
 465, 472, 495, 507, 515, 516, 517, 518,
 526, 527, 530, 535, 538, 596, 597, 598,
 599, 600, 602, 612, 614, 617, 618, 621,
 633, 640, 641, 647, 715, 716
 ἀναλημματικὸς 75, 82, 83, 343, 344, 345, 495,
 534. Βλ. *ἐπίσης ἀντέρεισμα/ἀντερεισματι-*
κὸς τοῖχος
 ἀναλογικὴ εἰσφορὰ 437
 ἀνάπτυξη 66, 82, 91, 314, 446, 448, 451
 ἀνάρτηση 195, 350, 358, 376, 383, 391, 563,
 576, 670, 694, 707
 ἀνασκαφικὸς οἰκίσκος 14, 17, 61, 70
 ἀνάστημα 334
 ἀναστροφή γωνίου 322, 327
 Ἀνατολὴ 33, 314, 429, 451, 455
 Ἀνατολίζουσα (περίοδος) 341, 377, 386
 Ἀνατολικὴ Πτέρυγα 19, 38, 42, 43, 44, 45, 47,
 49, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 71, 72,

- 104, 272, 281, 379, 388, 395, 418, 421, 432, 436, 448, 450, 453, 527, 612
- Ανατολικό Κτήριο (Ζάκρος) 19, 62, 63, 64, 263, 408, 454
- Ανατολικός Περιβόλος (Ζάκρος) 74, 75, 76, 82
- άνατομικά μέρη 469, 470
- άνδηρο 41, 42, 43, 45, 47, 50, 51, 54, 55, 58, 60, 63, 69, 70, 71, 72, 73, 75, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 118, 119, 127, 234, 252, 254, 343, 346, 424, 429, 432, 705
- άνδηρωση 68, 119, 149
- άνδηρωτὸς 343
- άνδρας/άνδρικός 158, 314, 320, 327, 328, 331, 454, 489, 594, 641, 642, 644, 693, 694.
Βλ. επίσης ἄρρεν, ἀρσενικὸ
- Ανδρέου, Στ. 114, 227, 228, 233, 239, 241, 247, 278, 281, 506, 508, 516, 521, 596, 598, 599, 601, 602, 607, 608, 609, 610, 614, 629, 630, 632, 633, 635, 636, 638
- άνδρικό μόριο 641, 694
- Ἀνέγυροι Μεσαρᾶς 715
- Ἀνεξερεύνητη Οἰκία (Κνωσὸς) 357, 368, 372, 377, 381, 386, 387, 388
- ἀνήλικο 323, 325, 334
- ἄνθος 360
- ἄνθρακας/ἄνθρακες 107, 243, 351, 416, 706
- ἀνόργανος ἄνθρακας 482
- ὀργανικὸς ἄνθρακας 482, 483
- ἀνθρακικὸ Ἴζημα 341
- ἀνθρωπογενής 337, 340, 427, 428, 440, 448, 452, 456
- ἀνθρωπολογικὸ ὕλικὸ 59, 113, 116, 118, 126, 130, 142, 244, 312, 313, 330, 422, 717
- ἀνθρωπολόγος 54, 118, 125, 153, 309, 312, 315
- ἄνοιγμα 20, 60, 79, 81, 120, 121, 122, 123, 124, 128, 129, 135, 149, 152, 154, 341, 343, 344, 423, 496, 704, 705
- ἀνόργανο 337, 353, 420, 425, 437, 438, 439, 441, 444, 457, 477, 482, 487
- ἀνταλλακτικὴ ἀξία 438, 452, 487, 488
- ἀντέρεισμα/ἀντερεισματικὸς τοῖχος 44, 73, 75, 80, 81, 122, 123, 131, 147, 152, 344, 423, 424. *Βλ. επίσης ἀναλημματικὸς*
- ἀντιστήριξη 127, 423
- Ἄνω Βιάννος 532
- ἄνω γνάθος 317, 318, 320, 321, 324, 328, 329
- ἀνωδομὴ 123, 124, 125, 145, 147, 148, 149, 150, 152
- ἀνώνυμον ὀστοῦν 319, 331
- Ἀπεσωκάρι 216, 242, 256
- ἀπίγανος 442
- ἀπιονισμένο 482
- ἀπιόσχημος πίθος 104, 105, 708, 715. *Βλ. ἐπίσης piriform jar*
- Ἀποδούλου 226, 610
- ἀπόθεση 48, 50, 59, 64, 208, 222, 233, 255, 268, 275, 276, 277, 278, 312, 316, 345, 474, 485, 526, 530, 532, 535, 561, 575, 599, 644
- Ἀπόθεση D (Κνωσὸς) 208
- ἀποθέτης 9, 18, 35, 38, 48, 49, 52, 56, 58, 59, 66, 213, 216, 222, 246, 251, 252, 267, 270, 272, 275, 278, 281, 282, 357, 383, 432, 433, 447, 526, 527, 593, 594, 595, 597, 598, 599, 600, 602, 603, 604, 605, 606, 607, 608, 610, 611, 612, 613, 614, 616, 617, 620, 622, 623, 624, 626, 628, 631, 632, 633, 635, 636, 637, 639, 640, 641, 642, 644, 645, 646, 647, 648, 649, 714
- ἀποθήκευση 56, 103, 104, 201, 337, 348, 353, 411, 412, 413, 419, 424-425, 427, 434, 435, 439, 440, 441, 442, 446, 452, 454, 456, 465, 473, 530, 535, 576
- ἀποθήκη 30, 32, 33, 35, 41, 48, 58, 84, 202, 260, 345, 349, 362, 363, 366, 367, 398, 407, 408, 419, 420, 443, 444, 461, 465, 478, 715
- ἀπολιθωμένο 358, 420, 472, 474, 475
- ἀπολίθωση 474
- ἀπορρόφηση (γιὰ ὀστὰ) 320
- ἀποσαρκωμένος 312
- ἀπόστημα 318, 319, 320, 321, 326, 327
- ἀποτροπαϊκὴ 487
- ἀρακὰς 348, 419, 459, 461, 462
- Ἄρβη 715
- ἀργολιθοδομὴ 347, 351
- ἄρθρωση 319, 320, 331
- ἀριστοκράτης 159, 326
- Ἀρκουδιώτισσα 439, 471
- ἄρμα 421, 436, 437, 472
- ἄρρεν 317, 318, 319, 320, 321, 322, 331. *Βλ. ἐπίσης ἄνδρας/ἀνδρικός, ἀρσενικὸς*
- ἀρσενικὸς 92, 315, 323, 358, 359, 420, 436, 437, 438, 453, 469, 472, 474. *Βλ. ἐπίσης ἄνδρας/ἀνδρικός, ἄρρεν*
- ἀρτοποιία 418, 463, 477
- ἀρτόσχημο ἀλάβαστρο 106
- ἀρυβαλλοειδὲς 606, 639, 657

- ἀρύταινα 53
 ἀρχαιοκάπηλος 499, 704
 Αρχαιολογική Έταιρεία 7, 14, 17, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 55, 57, 59, 61, 63, 65, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 85, 90, 92, 496, 594
 Αρχάνες 200, 221, 222, 261, 262, 375, 386, 389, 390, 411, 419, 455, 501, 502, 503, 508, 509, 514, 515, 517, 520, 522, 523, 524, 530, 531, 622, 639, 645
 ἀρχεϊακὸ ὕλικὸ 23, 115-117
 ἀρχεῖο 225, 386, 438, 446, 453, 454, 455, 456, 457, 472
 ἀρχαιοφυλάκιο 35
 ἀρχιτέκτονας 7, 8, 12, 29, 31, 34, 43, 45, 47, 48, 50, 53, 74, 76, 78, 80, 82, 85, 117, 339, 594
 ἀρχιτεκτονικὸ θέμα 258. Βλ. ἐπίσης *τεκτονικὸς τύπος*
 ἄρχοντας 29, 159, 465
 ἄρωμα 62
 ἀρωματικὸ φυτὸ 418, 442, 451, 455
 ἀρωματοποιία 108, 442, 452, 487
 ἀσβέστιο 485
 ἄσκος 106, 109
 Ἀσπалаθοκέφαλο 65
 ἀστικοποιημένος 334
 ἀστικοποίηση 334, 528
 ἀστύλωτη 562, 568, 569, 570, 571, 572, 573, 581, 582, 583, 585, 586, 587, 588
 ἀσύλητος 16, 339
 ἀταύτιστη (ὀμάδα) 20
 Ἀτζηγαλόσπηλιοι 443
 Ἀτομικὴ Ἀπορρόφηση 482
 ἀτρακτοειδὲς 172, 173, 262, 678
 Ἀτσιπάδες 715
 ἀυλάκωση 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 168, 169, 170, 171, 172, 173, 176, 178, 179, 180, 185, 186, 187, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 196, 207, 211, 212, 213, 215, 216, 223, 224, 225, 226, 227, 228, 230, 231, 234, 235, 236, 237, 238, 239, 241, 242, 243, 246, 283, 284, 287, 289, 356, 361, 370, 373, 384, 385, 388, 394, 474, 475, 501, 502, 503, 506, 540, 541, 542, 545, 565, 566, 582, 585, 587, 588, 597, 601, 602, 607, 637-638, 646, 654, 660, 661, 662, 684, 692, 708, 709. Βλ. ἐπίσης *grooved, ribbing, στολίδωση*
 ἀυλακωτὴ διακόσμηση 227, 228, 242, 246, 283, 284, 287, 289, 356, 370, 373, 501, 502, 506, 541, 542, 572, 573, 576, 588, 597, 601, 602, 607, 637, 638, 646, 654, 661, 662, 684. Βλ. ἐπίσης *grooved, ribbing, στολίδωση*
 αὐτὶ 327
 αὐχενικὸς 319
 ἀφεισμὸς 442
 ἀχάτης 259
 ἀχιβάδα 694
 Ἀχλάδια 372, 399, 449, 538, 714, 715
 ἄωτο κωνικὸ κύπελλο 64, 92, 95, 130, 131, 132, 133, 137, 139, 143, 144, 158, 171, 172, 179, 193, 194, 236, 239-242, 276, 277, 279, 284, 286, 288, 349, 350, 402, 501, 501-503, 525, 540, 595, 598-600, 629, 634, 646, 647, 648, 652, 692, 712, 716
- A**
 Angel, J. L. 326, 328, 334, 335
 Apple Creek 462
 Arias, Manoel Aragno 57
 Arsenal 472
 Ashmolean Museum 259, 260
- B**
 ΒΑ εἴσοδος (Ζάκρος) 44, 45, 46, 48, 264, 452
 ΒΑ Οἰκία (Κνωσὸς) 202, 260
 βαθμιδωτὴ ράμπα 46, 48
 βάρος 13, 19, 28, 140, 142, 144, 157, 194, 255, 264, 353, 354, 358, 366, 376, 383, 391, 401, 402, 403, 413, 414, 415, 416-417, 478, 486, 531, 534, 548. Βλ. ἐπίσης *στάθμη, ὕφαντικὰ βάρη*
 βασιλικά διαμερίσματα 40, 43, 714
 Βασιλικὴ Τεράπετρας 36, 211, 221, 222, 233, 269, 382, 408, 506, 508, 513, 516, 596, 597, 598, 599, 601, 602, 604, 607, 609, 610, 613, 614, 620, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 638
 ΒΑ Τομεὺς (Ζάκρος) 44, 45
 ΒΔ Πηγὰδι (Κνωσὸς) 619, 633, 634, 635, 636. Βλ. ἐπίσης *North-West Pit (Knossos)*
 ΒΔ Τομεὺς (Ζάκρος) 41, 44, 416. Βλ. ἐπίσης *Κτήριο τοῦ ΒΔ Τομέως (Ζάκρος)*
 Βερολίνο 259, 261
 Βιάννος 256, 257, 391, 392, 411, 470, 532. Βλ.

επίσης Γαλανὰ Χαράκια Βιάννου
 βίκος 347, 462
 Βίλλα Ἐπάνω Ζάκρου 19, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 450, 452, 453
 βιοκατάλοιπα 353, 421, 438, 457, 486
 βιολίφα 353, 391, 500
 βιοτεχνική παραγωγή 424, 452, 455
 Βιοτεχνικός Τομέας (Ζάκρος) 77, 407, 421
 βλαστὸς 626
 βλαστόσπειρα 271, 370
 βόδι 420, 641, 644
 βοθρία 317
 Βοκοτόπουλος, Λ. 495
 βοοειδῆς 420, 487, 694
 Βόρεια Συνοικία (Κνωσὸς) 595
 Βόρεια Τάφος (Γουρνιά) 253, 628
 Βόρειος λόφος (Ζάκρος) 28, 31, 43, 45, 47, 48, 49, 51, 53, 55, 66, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 77, 80, 81, 234, 254, 417, 421, 433, 448, 453, 454, 456
 Βοροῦ 199, 200, 211, 221, 222, 225, 226, 235, 240, 250, 256, 518, 524, 530, 532
 βοσκή 535
 βότσαλο 366, 375, 532, 534, 548
 βουκράνιο 606, 639, 657
 βούρτσισμα 569, 570, 572, 576, 582
 βουρτσιστὸ 569, 572, 576, 582, 583, 588
 Βουτσάκη, Σ. 17, 535
 βρασκάκι 362, 412
 βραχιόνιο 318, 321, 322, 331, 332
 βράχος 52, 113, 118, 119, 121, 122, 123, 124, 125, 126, 127, 128, 140, 141, 142, 145, 148, 149, 150, 310, 341, 345, 346, 347, 348, 349, 351, 413, 417, 424, 427, 428, 442, 477, 485, 489, 495, 496, 593, 594, 641, 704, 705
 βραχοσκεπή 338, 343, 344, 345, 346, 352, 401, 413, 414, 424, 428, 429, 430, 443, 444, 537, 579, 580, 703, 704
 βραχῶδης κοιλότητα 339, 347, 412, 488, 703
 βρεγματικὸ 318, 319, 320, 322, 391, 475
 βρεφικὸς 323
 βρέφος 323
 βρώση 580
 βυζαντινὸ νόμισμα 274
 βυρσοδεψία 441, 487
 βυτιόσχημος πίθος 175, 202, 367, 372, 402

B

baggy 300, 616, 646, 647, 696, 699

barbotine 222, 638-639, 689, 697, 721. *Βλ. ἐπίσης τραχωτή (διακόσμηση)*
 Becker, M. 54, 113, 114, 118, 153, 291, 309
 Betancourt, P. 89, 104, 111, 233, 242, 248, 272, 516, 608, 609, 620, 634, 636
 beveled cup 232, 302, 511, 553, 697
 Blackman, D. 713
 Bonnefont, J.-Cl. 431
 bos primigenius 420
 Bottema, S. 461
 Boyd Dawkins, W. 310, 470
 Brace, C. L. 324
 Branigan, K. 146, 263, 264, 529, 530, 713
 breccia 226, 250. *Βλ. ἐπίσης κροκαλοπαγῆς*
 Brothwell, D. R. 324, 325, 326

Γ

γαλακτοκομικὸ 436, 441, 487
 Γαλανὰ Χαράκια Βιάννου 256, 257, 411
 γαλατιέρα/γαλακτοδοχεῖο 98, 109, 131, 132, 133, 158, 165-166, 206, 214-215, 276, 285, 512, 517, 546, 610, 611, 646, 662, 663, 664, 708, 712, 714
 γένος 315, 319, 475
 Γεράνι 563
 Γεροβασίλη Ρίζα. *Βλ. Σπήλαιο τοῦ Γεροβασίλη*
 γεφυρόστομο (ἀγγεῖο) 91, 99, 100, 101, 546, 634, 636, 638, 647
 λοπάδιο, γεφυρόστομο 102
 οἰνοχόη, γεφυρόστομη 101
 πιθαμοφορίσκος, γεφυρόστομος 100
 πιθοειδῆς, γεφυρόστομο 384, 388, 389, 403, 412
 προχή, γεφυρόστομη 100
 πρόχους, γεφυρόστομη 91, 98, 99, 101, 132, 213, 251, 252, 253, 276, 281, 496, 512, 516, 525, 526, 545, 546, 594, 610, 612-616, 618, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 635, 636, 638, 639, 640, 645, 646, 647, 664, 665, 666, 667, 668, 669, 670, 671, 672
 πρόχυση, γεφυρόστομη 101
 σκύφος, γεφυρόστομος 91, 97, 99, 100, 101, 109, 276, 281, 377, 594, 627, 629, 632, 633, 635, 637, 638
 στάμνος, γεφυρόστομη 97, 100, 105, 109
 τεῖοδόχη, γεφυρόστομη 101
 Γεωμετρικὴ περίοδος 30, 341, 354, 356, 377, 386, 387, 409, 410, 434
 γεωμορφολογία/γεωμορφολογικὸ 338, 340-343, 717
 γεωπολιτικὴ στρατηγικὴ 440

- Γεωργίου, Χ. 54, 313, 315
γεωργός 323, 487, 534, 535, 577
Γιαμαλάκη (συλλογή) 422
Γιούχτας 419, 642, 643
γυρλάντα 350, 599, 603, 615, 625, 626, 628,
631, 647, 652, 655, 665, 671, 675, 676
γκρεμός 341
γλάστρα 378
γλήνη 318, 319, 320, 321, 322, 331
γλουτιαία άκρολοφία 331, 332
γλύστρο 392, 418
γλωσσοειδές επίθημα 243
γλωσσοειδές φύλλο 185, 248, 610, 632, 633,
661. Βλ. *έπίσης γλωσσόσχημο*
γλωσσόσχημο 207, 610, 632, 634, 645, 659,
671, 691. Βλ. *έπίσης γλωσσοειδές φύλλο*
γομφίος 317, 318, 319, 320, 321, 322, 328,
329, 330, 333, 475
γόμφωση 324
Γοϋρνες 146, 153, 210, 211, 214, 247, 248,
261, 511, 515, 531, 641, 643
Γουρνιά 145, 152, 199, 207, 214, 225, 227,
228, 233, 247, 248, 253, 362, 363, 366,
368, 374, 392, 394, 395, 405, 509, 511,
512, 516, 517, 518, 520, 530, 603, 605,
607, 608, 610, 628, 638, 641, 643. Βλ.
έπίσης Βόρεια Τάφος (Γουρνιά)
Γραμμική Β 423, 436, 438, 453, 456, 457, 463,
472, 487, 488
γραμμική στιλβωτή διακόσμηση 566, 578,
588. Βλ. *έπίσης pattern burnished*
γραφέας 436
Γριμάλδι 406
γυναίκα/γυναικεῖος 62, 158, 255, 314, 323,
328, 331, 342, 454, 489, 531, 641, 642,
644, 694. Βλ. *έπίσης θήλυ/θηλυκός*
Γυσάδες (Κνωσός) 64, 210, 239, 538, 643
γωνίον 318, 321, 322, 327
- C
- Cadogan, G. 338, 481
Capra aegagrus 358, 359, 420, 474. Βλ. *έπι-
σης άγρίμι, αίγαγρος*
Capra aegagrus cretica 469
Capra pyrinaica 475
Caprinae 475
Carinci, F. 219, 230, 235, 238, 239, 601, 604,
614
Chadwick, J. 436
- champagne cup 97, 109. Βλ. *έπίσης ποτήρι σα-
μπάνιας*
Collar, A. 220, 222, 233
collar Medicis 642, 643, 699
contaminant 463
Cossio, J. 55
- Δ
- Δαβάρας, Κ. 28, 33, 57, 59, 90, 223, 337, 339,
342, 416, 426, 457, 496, 607, 704
δακτυλικό άποτύπωμα 361, 387, 606, 657, 707
δακτυλιοειδής/δακτυλιόσχημη βάση 176, 181,
187, 220, 221, 223, 235, 281, 285, 288,
508, 567, 587, 599, 618, 652, 681, 682,
693, 707
δάπεδο 13, 32, 33, 39, 41, 44, 49, 50, 51, 54,
56, 58, 60, 61, 62, 64, 67, 71, 73, 76, 77,
81, 82, 83, 85, 86, 116, 120, 122, 123,
124, 125, 128, 133, 136, 142, 149, 150,
151, 182, 206, 223, 235, 274, 279, 281,
282, 343, 345, 346, 348, 349, 398, 424,
477, 478, 496, 516, 527, 597, 604, 605,
613, 647, 648, 704, 705
δέρμα 325, 418, 442, 575
δέσμη 162, 252, 363, 377, 387, 395, 397, 566,
615, 625, 627, 678, 685
δευτερογενής ταφή 142, 150, 202, 422, 427,
433, 434
δημητριακά 337, 418, 419, 436, 462, 464, 486
διαβατήρια (τελετή) 487
διάβρωση 314, 318, 342, 344, 390, 395, 475,
499
διαγράμμιση 259, 572, 573, 574, 581, 582,
583, 584, 585, 586
διάγραμμα τρίγωνο 274, 549, 707
διάδρομος 30, 77, 280, 495, 496, 497, 498, 714
Διάδρομος τών Έσοχών (Κνωσός) 30
διάκενο (για όστα) 318, 320, 321, 322
διακονδυλικό (για όστα) 332
Διαμερίσματα του Ίεροϋ (Ζάκρος) 382
διαμονή 14, 32, 40, 56, 427, 428, 441, 443,
456, 534
διάρθρωμένη/συναρθρωμένη 315, 317
διασταυρούμενες ταινίες/γραμμές 171, 177,
191, 221, 223, 233, 234, 241, 252, 253,
254, 259, 261, 596, 615, 616, 627, 650,
670, 686, 691
διάστικτο μάρμαρο 616
διατροφή 314, 324, 326, 327, 334, 348, 353,

423, 425, 427, 452, 481, 487
 διατροφικό είδος 348, 353, 423, 425, 452, 481
 διάφυση 316, 318, 321, 322, 332
 διαχώρισμα 120, 121, 122, 123, 128
 διάχωρο 173, 177, 187, 220, 221, 222, 226,
 258, 259, 615, 629, 631, 668
 δίκκοκκο 463
 δικτυωτό 140, 196, 253, 258, 259, 261, 275,
 627, 707, 713, 714. Βλ. *επίσης δίχτυ,
 network*
 διπλός πελέκυσ 62, 85, 435, 536, 615, 626, 671
 δισκίο/δισκάριο 141, 145, 197, 264, 362, 453,
 454, 610, 615, 623, 629, 660, 670, 688,
 690, 691
 διασκοπότηρο 96
 δίσκος 102, 103, 109, 366, 411, 499, 521-522,
 530, 547, 709, 710, 712, 716
 δίχρωμη 572, 573, 576
 διχρωμία 573
 δίχτυ 221, 223, 252, 627. Βλ. *επίσης δικτυωτό,
 network*
 διάροφο κύπελλο 280, 395. Βλ. *επίσης τροπι-
 δωτό κύπελλο*
 διάροφος κύαθος 91, 93. Βλ. *επίσης τροπιδω-
 τός κύαθος*
 δίωτος (άγγειο) 99, 100, 106, 107, 137, 144,
 176, 217, 221, 223, 357, 366, 367, 379,
 380, 387, 563, 564, 584, 622, 659, 708
 δοκάρι 312
 δοκιμαστική τάφρος/τομή 51, 57, 58, 85, 86,
 215, 270
 δόντι 317, 318, 319, 320, 321, 324, 325, 326,
 327, 328, 329, 330, 333, 334, 393, 399,
 404, 415, 420, 422, 427, 469, 475, 549
 δόρυ 436
 Δρακόνες 216, 217, 392, 512, 639
 δρεπάνι 350, 353, 383, 392, 403, 414, 417, 441
 δρόμος (όδος) 28, 34, 35, 37, 38, 41, 45, 46, 48,
 51, 52, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 64,
 65, 66, 67, 68, 69, 83, 118, 119, 203, 363,
 371, 375, 395, 407, 408, 417, 421, 445,
 450, 454, 613, 621, 647
 δρώμενο 580
 δυσπρόσιτος 435, 439, 443, 444, 534, 538,
 593, 648
 Δυτική Αύλη 43, 66, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74,
 75, 76, 77, 223, 235, 236, 281, 393, 432,
 614, 625, 631, 647
 Δυτική Πτέρυγα (Ζάκρος) 35, 38, 42, 56, 57,
 452, 453

Δωδεκάνησα 716
 δωμάτιο 13, 14, 20, 21, 22, 23, 32, 33, 35, 40,
 41, 42, 51, 54, 56, 58, 60, 62, 63, 64, 65,
 67, 70, 71, 72, 73, 74, 77, 78, 79, 81, 82,
 83, 84, 85, 119, 120, 122, 152, 153, 206,
 207, 209, 210, 223, 234, 254, 263, 279,
 281, 315, 333, 346, 348, 357, 362, 363,
 371, 372, 376, 378, 381, 394, 395, 398,
 419, 420, 421, 424, 527, 602, 604, 605,
 608, 609, 613, 617, 618, 619, 620, 621,
 625, 631, 632, 634, 636, 637, 649, 706,
 710
 δωμάτιο CIII (Φαιστός) 613
 δωμάτιο LI (Φαιστός) 619
 δωμάτιο διαμονής 32, 40, 56
 δωμάτιο λατρείας 32, 35
 Δωμάτιο Λίθινων Λεκανίδων (Κνωσός) 618,
 620, 621. Βλ. *επίσης Vat-Room Deposit*
 δωμάτιο/χώρος IL (Φαιστός) 602, 608, 618,
 637

D

dark on light 208, 304, 381, 382, 408, 697, 719
 Dawkins, R. 231
 Duckworth, W. L. H. 328

E

Έγκωμη 398, 416
 ἐγχάρακτη διακόσμηση 36, 246-247, 269, 358,
 374, 407, 409, 546, 548, 624, 640-641,
 645, 652, 673, 704, 710
 ἐγχάρακτο σημείο 28, 163, 175, 179, 185, 186,
 209, 381, 382, 406, 500, 509, 542, 545,
 610, 612, 620, 646, 673, 674, 677, 679,
 680, 682, 683, 684, 685, 686
 ἐγχάρακτος κυκλίσκος 243, 599, 624, 652
 ἐγχάρακτο X 173, 175, 179, 209, 243
 ἐγχάραξη, ὀριζόντια/περιφερική 165, 177, 190,
 214, 232, 247, 287, 288, 393, 517
 ἐγχειρίδιο 52, 159, 436
 εἰδικὴ ἀνακτορικὴ παράδοση 273
 εἰδώλιο 435, 536, 593, 594, 641-644, 648, 693,
 694
 εἰκονιστικὸ 251, 277, 626, 632-636
 εἴσοδος 30, 43, 44, 45, 46, 48, 54, 59, 64, 67,
 68, 70, 77, 79, 83, 122, 123, 124, 125,
 127, 145, 147, 149, 152, 154, 312, 343,
 344, 345, 346, 347, 348, 349, 354, 400,
 409, 410, 411, 412, 413, 415, 416, 418,

- 422, 423, 424, 426, 427, 429, 435, 442, 443, 452, 454, 471, 477, 478, 480, 487, 495, 496, 497, 498, 532, 535, 593, 704, 705
- έκβοτανισμός 463
- έκβραχισμός 119, 149
- έκστροφή 317, 319, 321, 322, 327
- έκταφή 142, 150, 312
- έκτυπο 479
- έλαιοάδο 413, 416, 453, 487
- έλασμα 197, 246, 263
- έλεφαντόδοντο 13, 33, 36, 261, 473
- έλια 42, 252, 418, 453, 465, 633
- έλικοειδές κόσμημα 609, 614, 626, 631, 639, 640, 646, 661, 668, 690
- έλλειπτικό/έλλειψοειδές στόμιο 105, 140, 160, 184, 204, 360, 369, 370, 376, 378, 391, 403, 405, 517, 546, 673, 674, 675, 676, 677, 678, 679, 680, 681, 682, 683, 684, 713
- Έλληνες Άμαρίου 431
- Έλληνικά 39, 644
- Έλληνιστική περίοδος 35, 274, 356, 441
- έλληνορωμαϊκοί χρόνοι 49, 73
- Έλούντα 358
- έμβάπτιση 248, 386
- ένάλληλα τόξα 232, 603, 604, 628, 675
- ένάλληλα τρίγωνα 588
- ένάλληλες γωνίες 573, 574, 588, 616, 628, 647, 672, 673, 678
- ένδυμα 641, 642, 644
- ένηλικο 317, 318, 320, 321, 324, 331, 333, 334, 359, 420, 421, 438, 469, 474
- ένθεμα 62
- ένσφίγνωση 328, 329
- ένταφιασμός 146, 148, 149, 150, 151, 155, 156, 157, 158, 159, 199, 200, 202, 264, 312, 532
- έντομο 465, 466, 467, 468
- έξαγνισμός 487, 648
- έξαρμα 341, 342, 345, 346, 567, 605, 638, 641, 642, 645, 646, 657, 668, 678, 689, 690, 691, 692, 709
- έξάρτημα 51, 262, 353, 358, 392, 403, 414, 417, 420
- έξεργο πλαίσιο 198
- έξημερωμένος 338, 457
- έξημέρωση 443
- έξηρημένη ζώνη 248
- έξηρημένη μετόπη 645
- έξηρημένο διάχωρο 615, 631
- έξηρημένος ρόμβος 281, 647
- έξόστωση 317, 319, 320, 321, 327, 333
- έπαναφομοίωση 320, 321, 324, 326, 330
- έπιβίωση 202, 208, 212, 213, 218, 233, 234, 236, 250, 257, 258, 511, 514, 596, 598, 600, 621, 625, 639, 641, 714
- έπιγονατίδα 320
- έπιγραφή Γραμμικής Α 41, 64, 77, 202, 260, 438, 446, 451, 453, 454, 455
- έπιθημα 168, 184, 204, 227, 243, 246, 383, 392, 403, 414, 417, 604, 609, 614, 639, 640, 646, 660, 661, 668, 689
- έπιλεκτο 13, 15, 16, 117, 152
- έπίπλευση 462
- έπιστάτης 11, 28, 31, 34, 35, 37, 39, 42, 43, 45, 47, 49, 50, 53, 54, 57, 59, 61, 63, 65, 68, 70, 496
- έπιστροφέας 321, 322
- έπίφυση 322, 334
- έποχική διαβίωση 337, 427, 534
- έργαλειο 13, 19, 45, 157, 159, 194, 207, 263, 264, 337, 350, 358, 399, 413, 415-418, 420, 422, 425, 426, 427, 441, 443, 454, 531, 532-534, 642, 694, 717
- έργαστήριο 32, 42, 51, 55, 57, 59, 66, 68, 76, 77, 78, 202, 213, 214, 224, 227, 240, 246, 249, 253, 260, 263, 264, 273, 353, 400, 405, 408, 440, 442, 444, 450, 451, 452, 453, 500, 514, 515, 516, 518, 520, 609, 617, 618, 619, 632, 637, 638, 639, 647, 716
- Έργαστήριο Ζάκρου 8, 15, 16, 17, 118, 283, 338, 340, 366, 581, 594, 706, 710
- Έργαστήριο τῶν Σφραγίδων/Σφραγιδολίθων (Μάλια) 214, 514, 515, 617, 619
- έργατης 7, 8, 28, 31, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 42, 43, 45, 47, 49, 50, 53, 54, 57, 59, 61, 63, 65, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 84, 347, 462, 496
- έσοχη 496, 703
- έστια 56, 423, 427, 487
- Εϋβοια 419, 425, 426
- εὐπρεπισμός 157, 264
- εὐρύστομη πρόχους 98, 132, 137, 144, 163, 175, 186, 205, 211-212, 218, 230, 249, 512, 515-516, 520, 525, 546
- εὐρύστομος πίθος 104, 523
- εὐρωστία 334
- έφυάλωση 359, 360, 709
- έφυραϊκή κύλικα 96, 97, 109, 456

E

egg-cup 96, 109, 595, 696. Βλ. *επίσης κύπελλο τύπου αὐγοθήκης-ώοθήκης*

El-Najjar, M. Y. 334, 335

Evans, A. 30, 71, 104, 152, 201, 202, 203, 206, 209, 212, 215, 222, 226, 227, 228, 233, 235, 245, 249, 250, 258, 260, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 277, 278, 282, 436, 437, 470, 512, 525, 555, 597, 598, 601, 604, 606, 607, 622, 640, 648, 700, 714, 715

Evans, J. 481, 485

Z

Ζάκρος I 269, 354, 393, 404, 409, 410, 431, 433

Ζάκρος II 269, 270, 279, 280, 281, 354, 410, 431, 433

Ζάκρος III 270, 271, 274, 281, 282, 354, 355, 359, 366, 376, 384, 393, 404, 409, 410, 431, 432, 433, 434, 447, 525, 647

Ζάκρος IV 271, 272, 282, 354, 355, 359, 366, 376, 384, 393, 404, 409, 410, 432, 433, 434, 450, 525, 526

Ζάκρος V 267, 273, 354, 359, 366, 376, 384, 393, 404, 409, 410, 433, 434, 451

Ζάκρος VI 273, 354, 355, 359, 366, 376, 384, 393, 404, 409, 410, 432, 433, 434, 456

Ζάκρος VII 274, 354, 355, 376, 384, 404, 409, 410, 432, 434, 456

Ζάκρος VIII 274, 354, 355, 404, 410, 434

Ζάκρος N 269, 354, 393, 404, 409, 410, 433

Ζᾶ Νάξου (σπῆλαιο) 419

ζεῦγος πτερυγίων 221, 252, 275, 614, 636, 667

ζιζάνιο 418, 463, 464, 468

Ζίρος 393, 406

Ζοῦ 449

ζύγισμα 426, 486

ζυγωματικά 317, 318, 319, 320, 321

ζύμωση 440

ζώδιο 435, 641

Ζώης, Αντ. 42, 90, 94, 99, 100, 101, 114, 122, 125, 145, 265, 278, 279, 280, 432, 439, 511, 526, 532, 534, 535, 594, 713, 714, 716

ζωικό λίπος 481

ζώνη (σὲ εἰδώλια) 641

ζῶο 74, 196, 319, 343, 398, 413, 419, 420, 421, 428, 431, 436, 437, 441, 442, 453, 457,

469, 472, 474, 475, 485, 487, 528, 529, 534, 549, 575, 640, 644, 689, 710

ζωοαρχαιολογική 470

ζωολόγος 470

ζωφόρος σπειρῶν 84

F

Faure, P. 42, 429, 431, 440, 528, 535, 704

Fiandra, E. 634

fire-box 107, 109, 304. Βλ. *επίσης πυριατήριο*

Floyd, C. R. 609

Foster, K. 243

G

Gillis, C. 240, 303

Gleser, G. C. 328

Gramineae 466

grit 324

grooved 226, 502, 590, 572. Βλ. *επίσης ribbing, αὐλάκωση, αὐλακωτή διακόσμηση, στολί-δωση, στολιδωτή διακόσμηση*

H

ἠθμοπυξίδα 28, 107, 109

ἠθμός 107

Ἡλιάκης, Κ. 8, 118, 339, 594, 703

ἠλικία 310, 319, 322, 323, 324, 325, 420, 421, 457, 475

ἠλικιωμένος 326

ἠμιμεταμορφωμένα πετρώματα 341

ἠμιορεινός 338, 442, 444

ἠμιπολύτιμη πέτρα (λίθος) 44, 159, 258

ἠμισέληνος 119, 620

ἠμισφαιρικό κύπελλο 92, 93, 94, 355, 367, 368, 376, 393, 395, 404, 499, 595, 600, 627, 653

ἠμισφαιρικός κύαθος 95, 137, 143, 144, 176, 192, 193, 216, 220, 234-236, 355, 367, 368, 369, 384, 393, 394, 396, 397, 404, 504, 507-508, 525, 542, 600, 604

Ἡρόδοτος 488

ἠσυχαστήριο 535

ἠφαίστειο τῆς Θήρας 38

H

Halstead, P. 464

Hankey, V. 272

- Higgs, E. S. 325, 326
 Hogarth, D. G. 16, 28, 50, 64, 65, 66, 67, 68, 71, 72, 74, 77, 207, 234, 252, 269, 272, 310, 351, 382, 383, 417, 433, 453, 454, 593, 612, 695, 703, 704, 705, 706, 707, 716, 719, 720, 721
 Hood, S. 47, 55, 201, 228, 595
 Hordeum vulgare 461, 463, 466, 468
- Θ
- θάλαμος 122, 123, 124, 135, 145, 147, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 312, 313, 315, 343, 344, 424, 495, 496, 498, 705, 717
 θαλαμωτὸς (τάφος) 151, 310, 311
 θαλασσαιμία 327
 θαλάσσιο ὄστρεο 353, 376, 383, 393, 399, 403, 404, 414, 415, 422, 485, 497, 498, 528, 534, 549, 594, 694
 θάμνος 118, 126, 418, 442, 594
 θέρμανση 443
 θερμοκρασία 428, 442, 443, 485, 575
 θήκη 199, 344, 346, 411, 412, 423, 424, 472
 θηλαστικὸ 419, 422, 469, 475
 θήλαστρο 106, 109, 406, 412
 θηλειὰ (διακοσμητική) 615, 626, 630, 665
 θήλυ/θηλυκὸς 92, 315, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 331, 359, 420, 422, 436, 437, 438, 453, 469, 474. *Βλ. ἐπίσης γυναικά/γυναικεῖο*
 θησαυροφυλάκιο 16, 35, 36
 θόλος 207, 211, 261, 392, 705
 θολούμενη 174, 199, 705
 θόλωση 705
 θολωτὸς τάφος 151, 199, 200, 216, 234, 256, 260, 261, 512, 518, 524, 530, 619, 713
 θρανίο 40, 54, 420, 423, 608
 Θρόνος 470
 θύλακος 344, 345, 346, 347, 349, 350
 θυμάρι 442
 θύσανος 252, 610, 626, 635, 659, 682
 θυσανωτὸ κόσμημα 690
 θυσία 420, 487, 529
- I
- Ἴασος 310
 ἱασπιδίς 259, 260
 ἱγμορίτιδα 327
 ιδεόγραμμα 202, 436, 437
 ιδιόρρυθμο θέμα 615
- ιδιότυπο σκεῦος 361, 606, 635, 646, 657
 ιερατεῖο 62
 ἱερὸ 13, 35, 48, 49, 52, 96, 216, 236, 262, 268, 275, 282, 338, 357, 361, 382, 396, 407, 422, 430, 431, 447, 449, 516, 521, 529, 530, 531, 536, 537, 538, 594, 641, 642, 643, 644, 648, 714
 ἱερογλυφικὴ γραφὴ 612, 646, 673
 ἱερογλυφικὸ σημεῖο 260, 453, 612, 646, 673
 ἱερὸ κορυφῆς 13, 422, 449, 594, 641, 642, 643, 644, 648
 ἱερὸ πόπανο 243
 Ἰλιάδα 421, 437, 472, 487
 ἱμάντας 437
 ἱνιακὸ 318, 319
 ἰνίο 318
 Ἰρὰν 475
 ἰσόπεδο 30, 45, 69, 71, 72, 73, 81, 119, 123, 124, 126, 149, 341, 343, 344, 441, 593, 641
 ἰσοπέδωση 129, 423
 ἰσοσκελὲς τρίγωνο 615
 Ἰσπανία 429
 ἰσχυρὴ ἐντομὴ 322
 Ἰσχυρὸ Κτήριο (Ζάκρος) 46, 407, 420, 426, 715
 Ἰτανος 340
 ἰχθυάκανθα 357, 365, 707, 710, 714, 715
 ἰώδιο 484
- I
- immature grain 466
- J
- jar 91, 99, 100, 104, 106, 109, 258, 292, 300, 405, 552, 554, 556, 589, 695, 696, 697, 698
 Jones, R. E. 464
 jug 97, 98, 109, 214, 292, 296, 297, 298, 300, 301, 304, 305, 552, 553, 556, 557, 695, 696, 697, 698, 699, 700, 720. *Βλ. ἐπίσης πρόχους*
- K
- Καβαλλάρει 52
 Καβούσι, Βροντάς 470
 κάδος 77, 85, 102, 103, 109, 375, 499
 καδόσχημο ἀγγεῖο 3353, 387, 520, 534, 548

- καθαρισμός (άνασκαφικός) 8, 73, 117, 121, 125, 126, 133, 135, 139, 141, 149, 150, 152, 153, 182, 183, 205, 217, 218, 275, 496, 704
- καθαρήρια δεξαμενή 35, 42
- καθιστός 641, 644
- καθρέφτης 62, 264
- καλάθι 325
- καλαθοειδές 605, 623, 646, 656, 693
- κάλαθος 102, 103, 367
- Καλαμάκι Ήρακλειού 216, 217
- καλλιέργεια 29, 42, 44, 76, 82, 118, 439, 441, 534, 539
- καλλωπισμός 263, 264
- καλλωπιστήριο 62, 263
- Καλοί Λιμένες 565
- Καλό Χωριό 393, 406
- Καλυβομούρι 8, 9, 58, 59, 204, 209, 213, 228, 242, 246, 251, 252, 253, 254, 265, 270, 274, 275, 276, 277, 278, 281, 282, 357, 407, 432, 447, 507, 510, 513, 526, 527, 593, 595, 596, 597, 598, 599, 600, 602, 603, 604, 606, 607, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 616, 617, 620, 621, 623, 624, 626, 627, 628, 630, 631, 632, 634, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 641, 642, 643, 644, 645, 648, 685
- κάλυμμα 134, 135, 136, 137, 143, 174, 182, 183, 184, 195, 198, 199, 201, 593
- καμαραϊκή 52, 204, 206, 212, 221, 223, 228, 231, 238, 249, 271, 350, 361, 396, 407, 422, 448, 501, 502, 507, 518, 627, 629, 630, 704
- μετακαμαραϊκή 230, 523
- προκαμαραϊκή 512
- Καμάρες 411, 419, 439, 536, 625
- Καμηλάρη 531
- καμπύλη θνησιμότητας 323
- Κανετάκη, Μ. 17, 432, 704
- κάνθαρος 606, 608
- κάνιστρο 103
- κάνναβος 12
- Κάντα, Άθ. 57, 703
- καπάκι 134, 156, 181, 183, 256, 362, 375, 382, 390, 402
- καπέλο 642, 643
- καπνιστήριο 416
- καπνοδόχος 398, 416
- καπνός 351, 399
- κάρβουνο 479, 575
- καρδιόσχημο θέμα 620, 682
- Καρούμες 49, 443
- καρποδόχη 103, 107, 108, 109, 564-565. Βλ. *επίσης όπωροδόχη, φρουτοδόχη*
- καρπός (φυτικός) 411, 418, 419, 425, 426, 427, 435, 438, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 468
- καρπός (χειριού) 333
- καρστικός σχηματισμός 341, 431
- Καρύδι 341
- Καρφι Λασιθίου 642, 643
- καρφι (μίμηση καρφιού) 166, 182, 202, 224, 390, 653, 686. Βλ. *επίσης μετάλλινο καρφι, κεφαλή καρφιού*
- Καστέλι Χανίων 471
- Κάστελλας
- Κάτω Κάστελλας 342, 457
- Πάνω Κάστελλας 342, 457
- Καστέλλι Φουρνής 566, 567
- Κάστελλος Λασιθίου 214, 247, 641
- Καστρίτσα Ήπειρου 429
- καταλοιβάδα (καταλιβάδα) 163, 175, 183, 202, 203, 248, 347, 355, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 367, 369, 370, 371, 372, 378, 382, 386, 388, 390, 395, 396, 397, 398, 407, 408, 419, 500, 502, 523, 540, 548, 704, 708, 709, 710
- κατάλοιπα 67, 81, 82, 84, 86, 266, 268, 269, 270, 274, 279, 333, 337, 341, 346, 350, 351, 412, 413, 420, 421, 422, 423, 428, 432, 436, 439, 441, 444, 457, 462, 463, 464, 466, 481, 496, 577
- κατάλυμα 440, 535, 537
- κατανάλωση 99, 352, 427, 435, 445, 576
- καταρράκτης 341
- καταστροφή 33, 36, 37, 38, 41, 42, 46, 49, 50, 52, 56, 60, 61, 78, 81, 134, 204, 206, 225, 226, 229, 236, 238, 260, 267, 272, 273, 274, 282, 311, 323, 338, 388, 421, 433, 447, 448, 449, 456, 457, 496, 527, 538, 596, 602, 648
- Καταφύγι/Κατωφύγι 439
- καταφύγιο 338, 423, 425, 431, 434, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 457, 465, 498, 535, 537
- κατοίκηση 30, 33, 77, 268, 269, 270, 273, 274, 410, 424, 429, 432, 433, 443, 517, 521, 530, 534, 535, 536, 538, 578, 611, 647, 716, 717
- Κατσαμπάς 89, 442

- κατσίκι 420, 436, 439, 453
 κάτω γνάθος 315, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 324, 328, 329, 332, 333
 Κάτω Τραονάρα 341, 342
 κατώφλι 39, 70, 79, 312, 344
 καύσιμη ύλη 351, 416, 471, 575
 Κέα 398
 κελλάρι 440, 444, 717
 Κελλάρια 340
 Κεντρική Αύλη (Ζάκρος) 38, 51, 56, 57, 58, 314, 647
 κεντρική εξουσία 536, 538
 κεραμεικός ρυθμός 36, 52, 104, 221, 223, 229, 265, 266, 267, 269, 270, 271, 279, 280, 361, 393, 407, 421, 448, 481, 501, 507, 572, 573, 576, 579, 615, 628, 629, 630, 704, 713, 714, 715
 κεράτινος 416, 443, 472, 473
 κέρατο 337, 347, 348, 353, 354, 358, 359, 393, 399, 401, 404, 412, 413, 414, 415, 420, 421, 422, 425, 435, 436, 437, 438, 439, 442, 456, 457, 469, 470-471, 472, 473, 474, 475, 486, 487, 710
 κερατοειδής απόφυση 564, 566, 577
 κερύ 412, 415, 435
 κερκίδα 322, 331, 333
 κεφαλή ζώων 74, 421
 κεφαλή καρφιοῦ 168, 184, 204, 227, 228, 246, 604, 605, 638, 646, 656, 689
 κεφαλή ταύρου 53, 420
 κεφάλι 140, 155
 κηλίδα 164, 166, 172, 177, 179, 180, 181, 185, 195, 196, 207, 212, 230, 231, 248, 249, 255, 257, 358, 359, 360, 361, 363, 364, 370, 378, 380, 382, 388, 394, 407, 408, 500, 501, 502, 540, 572, 574, 584, 616, 626, 636, 637, 645, 671, 693, 709
 κηλίδωση 568, 569, 570, 572, 574, 576, 581
 κηλιδωτή διακόσμηση 164, 166, 172, 177, 179, 180, 181, 185, 195, 196, 207, 212, 230, 231, 248, 249, 255, 257, 286, 355, 358, 359, 360, 361, 363, 364, 370, 378, 380, 382, 388, 394, 407, 408, 500, 501, 502, 540, 568, 569, 570, 572, 574, 576, 578, 581, 584, 586, 616, 626, 636, 637, 645, 671, 693, 709
 κηρήθρα 362, 392, 412, 436
 κηροπήγιο 398, 416
 κιβωτιόσχημη 133, 134, 137, 143, 173, 174, 183, 184, 195, 198, 200, 201, 311, 524
 κινητό εὔρημα 7, 8, 42, 44, 53, 54, 62, 82, 115, 116, 117, 156, 274, 279, 337, 346, 347, 399, 422, 424, 428, 435, 486, 578
 κίονας 28, 67
 κίσηρις 38
 κλαδί 606, 635, 657, 659
 κλαδίσκος 221, 252, 253, 418, 442, 635, 647
 κλάδος 187, 191, 222, 233, 234, 252, 272
 κλαστικά (πετρώματα) 341
 κλείδα (για ὄστα) 317, 319, 320, 322, 331, 333
 κλεῖδες (φυτικές) 466
 κλειστό σύνολο 59, 216, 250, 266, 267, 527, 645
 ἀδιατάρακτο σύνολο/στρώμα 78, 345, 347, 477
 στρωματογραφημένο σύνολο/ἀγγείο 208, 215, 218, 222, 223, 224, 228, 230, 233, 234, 237, 238, 240, 250, 255, 268, 270, 271, 272, 275, 279, 416, 502, 596, 597, 599, 600, 601, 602, 603, 604, 607, 608, 609, 610, 616, 622, 625, 629, 634, 639, 647, 716
 κλῆμα 418
 κλίβανος 30, 55, 56, 57, 59, 249, 398, 426
 κλίμα 429, 440
 κλίμακα 39, 40, 56, 68
 κλιμακοστάσιο 29, 32, 54, 60, 67, 70, 73, 78, 79, 81, 83, 84, 86, 395
 κνήμη 316, 331, 332
 κνωσιακός 247, 271, 451, 455, 456, 506, 508, 509, 602, 608, 612, 619, 638
 Κνωσός 7, 17, 30, 33, 38, 50, 64, 70, 89, 96, 104, 200, 201, 202, 206, 207, 208, 210, 211, 214, 215, 221, 222, 223, 224, 226, 229, 232, 235, 236, 237, 238, 241, 249, 260, 261, 262, 265, 277, 282, 340, 355, 357, 359, 360, 361, 362, 363, 367, 368, 371, 372, 377, 378, 381, 382, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 393, 394, 396, 399, 405, 408, 416, 436, 437, 438, 449, 451, 453, 455, 456, 457, 472, 473, 487, 497, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 508, 509, 510, 511, 513, 514, 519, 520, 523, 525, 532, 563, 564, 565, 566, 567, 572, 573, 574, 578, 579, 595, 596, 597, 598, 602, 607, 609, 610, 618, 619, 620, 621, 625, 626, 628, 630, 631, 633, 634, 635, 636, 639, 644, 714, 715
 κόγχη 19, 58, 59, 60, 66, 337, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 350, 351, 352, 393, 400, 401, 404, 406, 407, 409, 410, 411, 412, 415, 416, 419, 420, 422,

- 423, 424, 425, 426, 427, 431, 433, 434, 435, 442, 447, 450, 454, 456, 469, 471, 536, 705
- κοινωνική ομάδα 158, 325, 580
- κοίτη 341, 342, 444, 450
- κόκκαλο 13, 261. *Βλ. επίσης* *όστρο*
- Κόκκινο Φρούδι 342, 426, 452
- κόκκοι 348, 359, 418, 461
- κολουροκωνικό άγγειο 103, 138, 179, 393
- Κόλυμπος 341
- Κομμός 206, 208, 211, 214, 215, 229, 237, 242, 244, 250, 355, 357, 361, 367, 368, 377, 380, 383, 390, 396, 408, 501, 502, 504, 506, 508, 514, 516, 517, 519, 520, 522, 523, 525, 596, 597, 599, 600, 602, 607, 609, 610, 622, 623, 625, 628, 629, 631, 634, 639, 643, 645
- κονάκι 535
- κόνδυλος 317, 319
- κονίαμα 353, 704
- άσβεστοκονίαμα 366, 376, 402, 413, 414, 418
- πηλοκονίαμα 375
- Κοζαρè 715
- κοπάδι 422, 428, 440, 442, 577
- κοπάνισμα 426, 486
- κοπή 473, 475
- κοπήρας 321, 322
- κοσκίνισμα/κοσκινισμένο 34, 464, 480, 485
- κόσκινο 464
- κόσμημα 35, 36, 44, 117, 157, 159
- κοτύλη 317, 322
- κοτυλίσκος 706
- Κουζιστάν 475
- κουκούτσι 441
- Κουλούρα 208, 211, 618, 619, 621
- Κουμαρόσπηλιο 564, 580
- Κουμάσα 216, 217, 256, 261, 269, 392, 617, 619, 713, 714, 716
- κουτάλι 475
- Κουφωτὰ Ἀγίας Φωτιάς 431
- Κόφινας 643, 644
- κόφτης 418
- κρανιακή θόλος 315, 317, 318, 319, 322
- κρανίο
- άνθρου 116, 126, 127, 128, 129, 130, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 145, 148, 150, 152, 154, 155, 184, 198, 215, 310, 311, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 327, 328, 333, 366, 375, 383, 391, 402, 403, 414
- ζώου 358, 359, 398, 421, 470, 474, 475
- κρασι 413, 440, 452, 453
- Κράσι 216
- κρατήρας 105, 348
- κρέας 423, 441, 442, 487
- κρεμαστό τόξο 169, 170, 171, 177, 178, 179, 181, 187, 192, 220, 222, 233, 236, 237, 239, 241, 252, 253, 254, 255, 286, 549, 599, 603, 604, 615, 626, 628, 631, 652, 655, 664, 667, 675
- κρημνός 593, 648
- κρησφύγετο 428, 440
- κριθάρι 366, 401, 414, 418, 453, 454, 461, 462, 463, 464, 477, 479, 487
- κρικοειδής 694
- κροκαλοπαγής 178, 341, 375. *Βλ. επίσης breccia*
- κροταφικός 318, 319, 320, 321, 322, 375, 391, 475
- κρουνός 412, 415, 416
- κρουστήρας 366
- κρύπτη 424, 425, 444
- κρυστάλλωση 479, 481, 482, 485
- κτέριση 533
- κτέρισμα 116, 122, 125, 126, 130, 135, 136, 137, 142, 151, 152, 153, 154, 155, 157, 159, 262, 264, 268, 277, 311, 422, 426, 431, 529, 532, 533, 717
- κτερισματικός 157, 277, 717
- κτηνοτρόφος 441, 487, 534, 577, 578
- Κτηριακό Συγκρότημα Ἄνω τῶν Διαμερισμάτων τοῦ Μαγειρείου (Ζάκρος) 46
- κτήριο 11, 12, 14, 18, 19, 21, 22, 23, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 38, 40, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 154, 203, 207, 215, 221, 225, 250, 255, 263, 272, 273, 279, 280, 281, 282, 357, 363, 366, 371, 372, 375, 378, 379, 381, 384, 385, 389, 390, 394, 395, 396, 398, 407, 408, 417, 419, 420, 421, 426, 433, 445, 446, 448, 449, 450, 452, 453, 454, 455, 495, 515, 522, 526, 527, 604, 605, 612, 613, 621, 622, 647, 648, 649, 706, 715, 717
- Κτήριο 7 (Παλαίκαстро) 255, 384
- Κτήριο Βορείως τῆς Ὁδοῦ Λιμένος (Ζάκρος) 46, 48, 55, 56, 203, 363, 371, 375, 395, 407, 417, 621
- Κτήριο Τομῆς KV (Κνωσός) 389, 394, 396

- Κτήριο τοῦ ΒΔ Τομέως (Ζάκρος) 44, 46, 75, 272
- κυτόθιο 95, 109, 137, 138, 139, 143, 144, 176, 178, 180, 190, 191, 192, 216, 231, 232-234, 252, 253, 254, 275, 276, 279, 281, 286, 300, 350, 507, 510, 511, 525, 526, 542, 624, 636, 645
- κύαθος 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 102, 109, 131, 132, 133, 137, 138, 139, 140, 143, 144, 155, 156, 166, 167, 168, 169, 176, 177, 180, 181, 182, 187, 188, 189, 190, 192, 193, 195, 205, 212, 216, 218-236, 237, 242, 246, 247, 249, 250, 251, 252, 253, 254, 255, 275, 277, 278, 280, 281, 283, 284, 285, 286, 287, 289, 349, 352, 355, 367, 368, 369, 384, 393, 394, 395, 396, 397, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 427, 499, 500, 504-508, 509, 525, 526, 529, 541-543, 549, 594, 600-604, 605, 626, 628, 629, 630, 631, 633, 634, 635, 637, 646, 647, 653-656, 688, 689, 712, 716
- κύαθος γωνιώδης 137, 138, 139, 143, 176, 177, 180, 181, 187, 220-223, 231, 234, 251, 252, 253, 255, 275, 281, 283, 285, 507-508, 542
- κύαθος σὲ πόδι 96-97, 109
- κύαμος 419
- κυκλική κατασκευή 65, 67, 68, 69, 429
- κύκλος 289, 376, 387, 398, 519, 599, 616, 624, 629, 630, 640, 645, 669
- κυλινδρικό κύπελλο 93, 94, 144, 236, 501, 502, 504, 549, 566
- κυματοειδής τραχωτή 605, 638, 639, 645, 689, 690, 691, 692
- κυνήγι 428, 437, 439, 442, 471
- Κυνηγόσπηλιος 439
- κυνηγός-συλλέκτης 323, 421, 439, 442, 534
- Κυνηγόταφος 439
- κυνόδοντας 318, 319, 320, 321, 328
- κύπειρος 453
- κυπελλίδιο 94, 367
- κύπελλο 64, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 99, 102, 109, 112, 130, 131, 132, 133, 134, 137, 138, 139, 140, 143, 144, 156, 157, 158, 169, 170, 171, 172, 179, 181, 182, 193, 194, 196, 205, 212, 215, 219, 221, 223, 228, 236-242, 246, 247, 254, 276, 277, 279, 280, 284, 285, 286, 288, 290, 349, 350, 351, 352, 355, 356, 365, 367, 368, 369, 376, 377, 385, 387, 393, 394, 395, 397, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 409, 413, 422, 423, 426, 427, 479, 480, 481, 485, 486, 496, 497, 499, 500, 501, 502, 503, 504, 508, 509, 510, 511, 529, 536, 540-541, 542, 543, 549, 562, 566, 567, 576, 577, 586, 594, 595, 596-600, 623, 624, 627, 628, 629, 630, 633, 634, 635, 637, 640, 645, 646, 648, 650-653, 692, 693, 707, 710, 712, 713, 714, 716. *Βλ. επίσης σκουτέλι*
- κύπελλο Κεφτι 93, 95
- κύπελλο με εὐθέα (ἢ κάθετα) τοιχώματα 93, 95, 109, 132, 169, 385, 504, 540, 595, 596-597, 627, 629, 650, 651, 692, 693
- κύπελλο-ρυτὸ 96
- κύπελλο τύπου ἀγγοθήκης/ὠοθήκης 96, 280, 595, 627, 634, 645, 650. *Βλ. επίσης egg-cup*
- κύπελλο τύπου Βαφειοῦ 93, 95
- κύπελλο τύπου Πύργου 96, 393, 406, 409, 422
- Κυρὰ Λιμανιώτισσα 391, 392
- κυψέλη 412, 418
- κωδικὸς 22, 23, 195, 354
- κωδωνόσχημο κύπελλο 241, 242, 481
- κωνικὸ κύπελλο 93, 94, 95, 96, 131, 132, 133, 134, 137, 138, 139, 143, 144, 157, 158, 169, 170, 171, 179, 181, 182, 193, 215, 236, 237-239, 254, 279, 284, 285, 286, 288, 290, 349, 367, 393, 394, 404, 497, 499, 501-503, 504, 510, 525, 540, 543, 549, 595, 598-600, 627, 628, 651, 652, 692, 710, 712, 716. *Βλ. επίσης ἄωτο κωνικὸ κύπελλο*
- Κ
- Knappett, C. 220, 222, 226, 233, 236, 272
- Λ
- λαβίδα 196, 197, 263, 264. *Βλ. επίσης τριχολαβίδα*
- λαθρανασκαφέας 496
- λαθροσκαφή 339
- λάκκος 122, 133, 145, 149, 150, 151, 152, 155, 156, 272, 532, 575, 593
- Λάκκος (Πετράς) 208, 222, 233, 250
- λακωνικὸς βασιάλτης 616
- λάρνακα 117, 122, 127, 128, 130, 134, 135, 136, 137, 141, 142, 150, 152, 154, 155,

156, 158, 174, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 420, 499, 500, 524-525, 528, 532, 533, 548. *Βλ. επίσης σαρκοφάγος*
 λασιθιώτικο έργαστήριο 637
 λατομείο 28, 47, 495, 533
 λατρεία 32, 35, 80, 415, 428, 429, 435, 527, 531, 535, 536, 537, 538, 648
 λατρευτικός 337, 429, 431, 527, 530, 531, 535-537, 717
 λεβητοκυάθιο 92
 λεβητοκύαθος 98
 λεία (κυνηγετική) 465
 λείανση 142, 472
 λεκάνη 102, 103, 109, 387, 423, 480, 485, 486, 499, 522-523, 548, 713
 λεκάνη (για όστα) 134, 135, 141, 184, 333
 λεκανίδα 102, 103, 137, 157, 176, 182, 183, 217-218, 249, 353, 356, 357, 359-360, 365-366, 371, 375, 376, 379-380, 388, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 411, 412, 427, 437, 594, 618, 620, 621, 622, 687, 708, 712, 714
 λεκανίδιο 412
 Λεμπέση, Άγγ. 14, 57, 90, 315, 470
 Λενικά 33, 342, 343, 366, 393, 426, 433, 456, 457
 λεπίδα 130, 173, 263, 271, 350, 392, 417, 707
 λεπρός 443
 Λερά 563
 λευκή ούσια 574, 588
 λευκό περίγραμμα 162, 178, 208, 226, 250, 280, 281, 361, 370, 380, 395, 409, 542, 615, 625, 626, 631, 634, 653, 668, 673, 691
 λευκός δίσκος 281, 610, 615, 626, 629, 660, 670, 690, 691
 λευκός ρυθμός 221, 223, 267, 270, 279, 280, 615, 628, 629, 630, 715
 λήκυθος 99
 λημέρι 440, 443
 ληνός 29, 32, 35, 39, 85, 203, 454
 Λιβύη 488
 λίθινο άγγείο 32, 33, 36, 45, 48, 52, 53, 114, 117, 127, 129, 133, 136, 138, 139, 140, 141, 142, 144, 150, 157, 159, 172-173, 179-180, 181, 195-196, 249, 250, 255-259, 269, 277, 311, 422, 509, 518, 530, 618, 620, 621, 626, 637
 λιθοξοία 264
 λίθος τριβής 349, 351, 417, 705

λιθοτεχνία 452
 λίπανση 465, 487
 λογχοειδής 251, 356, 385, 396, 595, 598, 614, 632, 633, 634, 650, 651, 664, 666, 667, 668, 674, 675, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 685, 690
 λογχόσχημο/λογχωτό φύλλο 185, 213, 248, 251, 252, 356, 385, 396, 595, 598, 609, 610, 614, 615, 620, 632, 633, 634, 638, 645, 647, 650, 651, 659, 664, 666, 667, 668, 669, 674, 675, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 685, 690
 Λοξό Κτήριο (Ζάκρος) 46, 421
 λοπάδα 102, 109, 242, 353, 356, 371, 384-385, 400, 403, 427, 499, 500, 508-510, 525, 542-543, 606, 623, 657-658, 693, 712
 λοπαδοειδής 194, 243, 709, 710, 712, 716
 λοπάδιο 102, 109, 352, 376-377, 594, 646, 648
 λουτροειδής 131, 160
 λουτρό 40, 42, 421
 λύχνος 28, 109, 127, 141, 144, 179, 217, 242, 243, 383, 400, 402, 420, 442, 509, 623, 688

L

Lathyrus cicera 467, 468
 Legume 466, 467, 491
 lemma 466
 Lens esculenta 467, 468
 Levi, D. 42, 215, 217, 219, 230, 233, 235, 238, 239, 244, 310, 601, 604, 614
 light on dark 251, 271, 301, 304, 350, 381, 553, 697, 709, 721
 Lolium 466

M

Μαγγανάρου πλάϊ 52
 Μαγειρείο (Ζάκρος) 38, 40, 270, 279, 280, 282
 μαγειρικό άλας 337, 481, 483, 485
 Μαγκασάς 341
 Μαζάς 643, 644
 Μακρές Έλιές 342
 μακρό όστό 135, 140, 142, 184, 313, 316, 317, 319, 320, 322, 327, 328, 333
 μαλάκιο 422, 475-476, 528-529, 534
 Μάλια 33, 38, 40, 50, 153, 204, 205, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 218, 222, 224, 225, 227, 228, 229, 231, 233, 234, 237, 238, 239, 240, 241, 246, 247, 252,

- 253, 254, 256, 257, 258, 314, 357, 359, 360, 361, 362, 363, 365, 371, 372, 374, 378, 381, 383, 384, 385, 386, 389, 392, 394, 395, 396, 405, 407, 408, 416, 448, 453, 501, 502, 503, 505, 506, 508, 509, 510, 511, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 530, 531, 538, 598, 599, 600, 601, 602, 603, 606, 607, 609, 610, 611, 612, 614, 617, 618, 619, 620, 621, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 634, 635, 636, 637, 638, 640, 641, 643, 714, 715, 716
- μαλιώτικο έργαστήριο 227, 637
μαλλιά (κόμη) 62, 642
μαλλί (πρώτη ύλη) 441, 487
Μαντάλια Τουρτούλων 145, 147, 153
Μαρινάτος, Σπ. 38, 90, 92, 97, 98, 99, 104, 106, 226, 250, 524
μασητική επιφάνεια 320
Μασταμπάς 377, 386
μαστοειδής απόφυση (για όστα) 315, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 327
μάτι 642, 694
Μαύρο Αύλακι 9, 30, 33, 159, 208, 218, 232, 265, 267, 269, 271, 274, 275, 276, 277, 278, 279, 282, 383, 397, 409, 410, 432, 447, 495, 497, 498, 499, 501, 503, 504, 505, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 523, 524, 525, 526, 527, 529, 530, 532, 533, 535, 537, 561, 562, 563, 564, 565, 566, 567, 568, 572, 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 580, 581
Μαύρο Σπήλιο (Κνωσός) 241
μαχαίρι 350, 353, 383, 392, 403, 412, 414, 417, 418, 487
μεγαλιθική πρόσοψη 47, 147
μεζούρα 413, 486
μέλι 412, 415, 419, 426, 427, 434, 435, 438, 442, 451, 455, 486, 487
Μελιδόνι (Ρέθυμνο) 429, 431
μέλισσα 412, 415, 426, 451
Μέλισσα/Μελισσάκια (σπήλαιο) 442
Μελισσόκηπος 442
μελισσοκομία 418, 434
μελισσοκομικό/μελισσοουργικό 362, 392, 398, 416, 419, 426, 440
Μελισσόσπηλιος 442
μελισσοουργός 427
μελοδοχείο 412
μελόπιτα 418
Μέσα Καρτερός 716
Μεσαρά 199, 211, 213, 221, 224, 226, 235, 240, 250, 256, 262, 385, 392, 518, 523, 524, 530, 715
Μεσολιθική 429, 430
Μεταβυζαντινά χρόνια 709
μετάγγιση 97-101, 217, 353, 577, 579
μετά θάνατον 156, 157, 244, 314, 319, 326, 328, 330
μετακάρπιο 319, 331, 333, 470
μετακρανιακό (όστο) 315, 318, 322, 331
μετάλλιο καρφί 168, 184, 204, 227, 228, 246, 392, 604, 605, 638, 646, 655, 656, 689. Βλ. *επίσης καρφί (μίμηση καρφιοῦ)*
μέταλλο 29, 36, 168, 184, 196-197, 204, 227, 228, 246, 262-264, 350, 353, 392, 406, 413, 417, 437, 452, 516, 604, 605, 638, 646, 647, 656, 689, 715
Μεταμινωική περίοδος 274
Μετανакτορική περίοδος 32, 35, 39, 201, 273, 274, 337, 404, 409, 433, 447, 456
μετανάστευση 314
Μεταξά (συλλογή) 641, 642, 643
μεταποίηση 482
μετασκευή 32, 81, 129, 152
μετατάρσιο 318, 331, 333
μεταχείριση 11, 314, 323
μετόπη 250, 377, 387, 616, 625, 626, 629, 631, 639, 645, 669, 673, 690, 691, 707
μετρητική 309, 486
μετωπιαίο οστούν 315, 318, 319, 320
μηνοειδές 162, 208, 250, 370, 678
μηριαίο οστούν 316, 321, 322, 328, 331, 332, 469
Μητσοτάκη (συλλογή) 212, 234
Μιδέα Αργολίδας 412
μικκύλος 172, 194, 244, 367, 511-512, 549, 623, 645, 648, 692-693. Βλ. *επίσης μικρογραφικός*
Μικρά Εύρήματα 20, 22
μικροαντικείμενο 16, 19, 21, 22, 32, 45, 117, 497, 529
μικρογραφικός 131, 144, 157, 204, 218, 244, 367, 374, 378, 393, 397-398, 400, 402, 404, 405, 413, 499, 500, 510-511, 512, 515, 525, 530, 536, 543-544, 622, 623, 624. Βλ. *επίσης μικκύλος*
μικροκλίμα 428
μινιατούρα 244-245

- μίσχος 605, 606, 634, 635, 650, 657
 Μόκαλη, Π. 57, 593
 Μολυβοκάμινα 426
 Μοναστηράκι 208, 225, 240, 250
 μονόκοκκο 463
 μονόστομο 392, 417
 Μουσείο Βερολίνου 259
 Μουσείο Ρεθύμνου 259
 Μόχλος 35, 36, 145, 146, 151, 152, 153, 199, 210, 213, 221, 223, 233, 242, 248, 257, 262, 269, 311, 374, 508, 531, 596, 598, 599, 604, 607, 614, 628, 630, 638
 Μπουλώτης, Χ. 59, 61, 63, 65, 66, 531
 μπουρλότο 416
 μυικός 318
 μυκηναϊκά χρόνια 106, 326, 342, 407, 409, 432, 434
 Μυκήνες 99, 334, 387, 412
 Μυλωνά, Δ. 420, 421, 436, 470
 Μυρσίνη 531
 Μύρτος 104, 227, 228, 240, 408, 522, 523, 531, 602, 605, 713
 μύτη 320, 321
 μύτη (σε ειδώλια) 642, 694
 μυχός 119, 495, 496, 497, 705
- M**
- Macdonald, C. 226, 236, 338
 MacGeorge, T. 118, 309
 MacGillivray, J. A. 226, 229, 232, 242, 282, 404, 595, 597, 598, 607, 618
 Mackenzie, D. 93, 152, 209, 265, 266, 267, 268, 269, 270, 271, 272, 273, 274, 275, 277, 278, 282, 512, 525, 555, 597, 598, 601, 604, 606, 607, 622, 640, 648, 715
 Maison de la plage (Malia) 374
 Melena, J. L. 436, 437
 Molnar, S. 324, 325, 334, 335
 Momigliano, N. 208, 221, 267, 595, 618, 619, 621
 Money-Coutts, M. B. 224, 227, 236
 Mountjoy, P. 89, 111
 Muhly, Π. 89
- N**
- Νακάσης, Αθ. 8, 12, 78, 80, 82, 84, 85, 117, 339, 594, 703
 ΝΑ Περίβολος 61, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 80, 82
 Ναύπλιο 488
 νεαρό άτομο 317, 318, 323, 324, 334
 νειατή 465
 νεκρόδειπνο 530
 Νεκρόπολη στις Άλετριβόπετρες (Μάλια) 621, 634, 635
 νεκροταφείο 34, 51, 52, 146, 151, 152, 153, 199, 200, 208, 210, 213, 214, 223, 242, 248, 250, 252, 256, 257, 261, 262, 269, 313, 314, 366, 515, 524, 525, 532, 537, 619, 625, 626, 628, 634, 637, 713
 Νεκροταφείο των Μυλολίθων (Μάλια) 256
 Νεοανακτορική περίοδος 29, 33, 43, 45, 49, 50, 52, 56, 61, 66, 68, 83, 337, 341, 404, 405, 407, 408, 409, 416, 417, 433, 446, 447, 448, 449, 456, 462, 517, 537, 640, 716, 717
 Νεογενές/Νεογενής περίοδος 341
 νεογιλός 333, 334
 Νεολιθική περίοδος 33, 269, 429, 430, 431, 432, 440, 528, 536, 561, 579
   Άκεραμεική Νεολιθική περίοδος 420
   Αρχαιότερη Νεολιθική περίοδος 435
   Μέση Νεολιθική περίοδος 435
   Νεότερη Νεολιθική περίοδος 419, 425, 429, 435
   Τελική Νεολιθική περίοδος 269, 354, 397, 429, 432, 433, 498, 579, 581-588
   Ύπονεολιθική περίοδος 528
   Ύστερη Νεολιθική περίοδος 716
 νερό 42, 69, 71, 77, 119, 342, 413, 426, 439, 444, 452, 453, 455, 462, 482, 487, 488, 534, 536
 Νεροκούρου 564, 566
 νεωτερικός 28, 44, 75, 76, 339, 345, 346, 350, 351, 356, 410, 422, 434, 527, 535
 Νησίδα Χριστού 381, 516
 Νικάκης, Κ. 8, 15, 85, 117, 118, 283, 338, 703, 706
 νοικοκυριό 406, 445, 487
 νόσος 51, 319, 320, 324, 326, 330
 Νότια Γαλλία 429
 Νότια Πρόσοψη (Κνωσός) 357, 371, 384, 389, 621
 Νότια Πτέρυγα (Ζάκρος) 42, 451
 Νότιος Έργαστηριακός Τομέας (Ζάκρος) 42, 68, 76, 77, 78, 362, 382, 453
 Νότιος Περίβολος (Ζάκρος) 56, 59, 61, 62, 63, 65, 66, 68, 82, 452
 Ντόλια, Ν. 8, 118, 283
 Ντούμας, Χρ. 90, 93, 100, 104, 105, 486

N

- necked jar 405
 network 253, 627, 720. Βλ. *έπίσης δίχτυ, δικτυωτό*
 North-West Pit (Knossos) 633, 634. Βλ. *έπίσης ΒΔ Πηγάδι (Κνωσός)*

Ξ

- Ξανθουδίδης, Στ. 90, 97, 201, 213, 217, 713
 Ξερόκαμπος 643
 Ξεστή 3 (Ακρωτήρι) 420
 Ξηρή 99, 569, 570, 571, 581, 582, 585, 586, 587
 Ξηρολιθικός 343, 344, 423
 Ξύλινη λάρνακα 156, 200, 201
 Ξύλο 156, 201, 418

O

- ὀβελίαια 320
 ὀγκόλιθος 120, 121, 124, 127, 128, 150, 152, 345, 648, 705
 ὄγκωμα 320, 321, 322
 ὀδοντικός ἴστος 324
 ὀδοντοστοιχία 317, 319, 321, 322, 324, 334
 ὀδοντοφυΐα 310, 324-326, 328-330
 Ὀδὸς Λιμένος/Δρόμος τοῦ Λιμανιοῦ (Ζάκρος) 45, 46, 48, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 203, 363, 371, 375, 395, 407, 408, 417, 454, 621
 ὄζιδιο 320, 322
 οἰκία 22, 28, 29, 32, 34, 35, 62, 64, 65, 67, 69, 70, 71, 72, 73, 77, 78, 79, 81, 84, 202, 203, 208, 209, 211, 222, 223, 233, 234, 250, 252, 254, 256, 260, 273, 274, 351, 356, 357, 358, 360, 362, 363, 365, 367, 368, 369, 372, 373, 374, 375, 377, 378, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 392, 393, 394, 397, 398, 399, 400, 407, 416, 417, 420, 421, 424, 429, 433, 453, 454, 456, 473, 506, 508, 511, 513, 521, 523, 595, 596, 597, 598, 599, 601, 602, 604, 607, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 619, 620, 621, 630, 631, 632, 633, 635, 636, 637, 638, 705, 714, 715
 Οἰκία Α (Βασιλική) 506, 508, 513, 599, 601, 602, 604, 607, 609, 610, 613, 614, 620, 630, 632, 633, 635, 636, 638
 Οἰκία Β (Βασιλική) 211, 221, 222, 233, 596,

597, 598, 604, 630, 631

- Οἰκία Δ (Μόγλος) 233, 596, 598, 604, 630
 Οἰκία I/J (Ζάκρος) 351, 385, 392, 399, 416, 417, 424
 Οἰκία με τὰ Ἐλεφαντοστείνα (Κνωσός) 473
 οἰκιστική χρήση 103, 183, 200, 217, 247, 272, 498, 530, 534-535, 640, 710, 712
 οἰκοδομημένα 413, 418, 419, 423, 425
 οἰκοδομικὸ τετράγωνο 46, 225, 355, 375, 396, 421, 599, 602, 607, 631, 635, 636
 οἰκοδομικὸ ὕλικό 153
 Οἰκονομάκης 496, 704
 οἰκοσύστημα 422, 444
 οἰνοχόη 97, 98, 101
 ὀλμοειδὲς ἀγγεῖο 196, 257, 351, 393, 398, 404, 415
 ὀλόβαφο ἡμικύκλιο 599, 629, 645, 652, 664
 συμπαγὲς ἡμικύκλιο 615, 667
 ὀλόβαφος δίσκος/κύκλος 177, 616, 629, 630, 645, 669
 Ὀμάδα Δημοσίευσης 17, 18, 117, 594
 Ὀμάδα «Οἰκία Α Βασιλικῆς-Ζάκρος» 506, 508, 513, 599, 601, 602, 604, 607, 609, 610, 613, 614, 630, 632, 633, 634, 635, 636, 638
 Ὀμάδα «Οἰκία Δ Μόγλου-Οἰκία Β Βασιλικῆς» 596, 598, 604, 630
 Ὀμάδα «Πόλη τῶν Μαλιῶν» 228, 241, 247, 506, 513, 516, 521, 601, 607, 609, 638
 Ὀμάδα Σύρου 509
 Ὀμάδα τῆς Δοκιμῆς KV (Κνωσός) 237, 607
 Ὀμάδα τοῦ Πρώιμου Θαλάμου (Κνωσός) 236
 Ὀμάδα τῶν Αποθηκῶν τῆς Βασιλικῆς Κεραμεικῆς (Κνωσός) 226
 ὀμηρικὸς 437, 487
 ὀμόκεντροι κύκλοι 519, 599, 624, 640
 ὀμόσιτο 463
 ὀξειδιο 437
 ὀξυγόνο 471
 ὀξυγόνωση 471
 ὀπή 96, 107, 163, 173, 174, 175, 183, 184, 195, 196, 198, 199, 321, 350, 358, 361, 376, 378, 383, 391, 392, 395, 471, 531, 548, 563, 566, 576, 581, 588, 644, 670, 689, 694, 705, 707, 709, 710, 715
 ὀπλή 694
 ὄπλο 159, 437, 457, 536
 Ὀπλοστάσιο (Κνωσός) 436, 472
 ὀπωροδόχη 107, 108. Βλ. *έπίσης καρποδόχη, φρουτοδόχη*

- οργανικό/οργανική ύλη 263, 337, 353, 412, 413, 420, 423, 425, 437, 439, 441, 444, 457, 461, 464, 480, 481, 482, 483, 485, 486, 487, 528, 529, 534
 όρεϊα κρύσταλλος 130, 133, 173, 258, 259, 262, 694
 όρολογία 9, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 96, 97, 99, 102, 103, 107, 115, 207, 219, 352, 353, 602, 608, 619
 όροπέδιο Λασιθίου 213, 227, 246, 256
 όροφή 124, 125, 145, 147, 151, 312, 343, 344, 705
 όρυκτη 482, 486, 488
 όσπριο 337, 347, 366, 401, 414, 418, 419, 453, 461, 462, 463, 464, 465, 468, 477, 486
 όστείνη βελόνα 263
 όστεοθήκη 135, 136, 155
 όστεολογικό ύλικό 148, 155, 309, 310, 312, 313, 315, 316, 330, 332, 419, 421, 469, 529
 όστεοπόρωση 318, 327
 όστεοφυλάκιο 152, 153, 154, 155, 158, 222, 315, 316, 384, 396, 608, 619, 630, 648
 όστó 19, 121, 125, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 148, 150, 152, 153, 154, 155, 158, 184, 244, 310, 311, 312, 313, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 324, 327, 328, 331, 332, 333, 334, 350, 351, 353, 366, 375, 383, 391, 398, 399, 402, 403, 404, 413, 414, 415, 416, 419, 420, 421, 422, 427, 439, 441, 469, 471, 473, 474-475, 485, 497, 527, 528, 529, 534, 536, 549, 648, 703, 710. *Βλ. επίσης κόκκαλο*
 ούρα 614, 636, 640, 667, 689
 όφείτης 172, 179, 180, 181, 195, 196, 255, 256, 257, 258, 259
 όφιοειδής ταινία 626
 όψιανός 130, 173, 263, 497, 616
- Ο**
 Olea europaea 467
 Olivier, J.-P. 437, 611
 Ovis aries 475
- Π**
 παθολογία 317, 326-327, 333
 παιδι 244, 323, 332, 333
 παιδικός (ταφή/όστó/σκλητετός/κρανίο) 127, 128, 158, 244, 316, 319
 Παλαικάμνα 342, 426
 Παλαικάστρο 27, 145, 146, 153, 213, 214, 215, 221, 222, 225, 226, 227, 228, 230, 231, 233, 237, 238, 240, 241, 252, 253, 254, 255, 256, 272, 280, 355, 356, 357, 358, 364, 366, 367, 368, 372, 374, 375, 379, 382, 384, 385, 386, 387, 388, 392, 394, 395, 396, 397, 398, 405, 407, 408, 415, 419, 420, 421, 425, 450, 455, 456, 470, 486, 501, 503, 505, 506, 507, 508, 509, 516, 531, 580, 596, 597, 598, 599, 601, 602, 603, 604, 607, 608, 610, 613, 614, 615, 619, 625, 628, 629, 630, 631, 633, 635, 636, 640, 715
 Παλαιονακτορική περίοδος 30, 33, 39, 43, 45, 48, 49, 50, 52, 54, 56, 57, 65, 67, 71, 73, 77, 83, 86, 95, 159, 200, 203, 208, 213, 216, 234, 238, 243, 247, 256, 258, 260, 282, 337, 342, 372, 385, 404, 405, 409, 417, 433, 446, 447, 462, 499, 503, 508, 510, 514, 515, 518, 519, 520, 522, 524, 525, 526, 527, 528, 533, 535, 537, 596, 611, 641, 644, 714, 716
 Παλαιονακτορικό κτήριο 19, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 62, 63, 64, 71, 72, 73, 74, 75, 250, 281, 282, 395, 448, 526, 527, 612, 648
 Παλαιολιθική περίοδος 430
     Ανώτερη Παλαιολιθική περίοδος 429
 Παλαιοχριστιανική περίοδος 274
 Παντελίδου, Μ. 89, 100
 Πάνω Τραονάρα 343
 Παπαευθυμίου-Παπανθίμου, Ά. 54, 59, 63, 68, 263, 264
 Παπανδρουλάκης, Ν. 483
 παραγωγική άλυσίδα 412, 486
 παρατηρητήριο 444, 449
 Παρνασσός 425
 Πάρτιρα 562, 566, 573, 574, 577, 578, 579, 580, 588
 πάστωμα 425, 441, 481
 Πατέλα Σφακίων Σητείας 449
 Πατερικιές 208, 215, 216, 234, 250, 275, 594, 625, 639, 645
 Πάτημα Παλαικάστρου 214
 Πατρικιάνος, Ί. 8, 594
 Παχυάμμος 199, 200, 314, 381, 382, 393, 405, 406, 407, 408, 523, 525, 528, 530, 532

- Πεζούλες (Κεφάλας) 8, 9, 16, 44, 45, 113, 114, 115, 118, 125, 129, 145, 146, 153, 158, 159, 182, 198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206, 207, 209, 210, 211, 213, 214, 215, 216, 218, 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225, 228, 229, 231, 232, 233, 234, 235, 236, 237, 239, 240, 241, 242, 243, 244, 245, 249, 250, 252, 253, 255, 256, 257, 258, 259, 260, 261, 262, 264, 265, 267, 270, 271, 274, 275, 276, 277, 278, 281, 282, 283, 309, 310, 311, 313, 314, 316, 323, 325, 326, 331, 333, 334, 357, 361, 384, 394, 395, 407, 423, 432, 447, 501, 502, 503, 504, 505, 506, 507, 508, 509, 511, 512, 513, 514, 515, 517, 526, 600, 621, 625, 626, 627, 628, 631, 633, 637, 640, 714
- πεζούλι 221, 705
- Πελεκητά 28, 47, 269, 341, 431, 432, 489, 578
- Πέρα Άλατσομούρι 531
- Περβόλια 113, 118
- περίαπτο 641, 644
- περιβαλλοντική 431, 446, 448, 537, 577
- περίβολος 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 80, 82, 86, 122, 124, 128, 130, 145, 151, 152, 153, 182, 398, 423, 452, 495, 537. Βλ. *έπίσης Ανατολικός Περίβολος, Νοτιοανατολικός Περίβολος, Νότιος Περίβολος*
- περιδέραιο 118, 130, 133, 159, 172-173, 262
- περιζώμα 641
- περικόρμιο 642, 643
- περιοδική κατάληψη/διαμονή/κατάλυμα 427, 440, 456
- περιοδοντικός 319, 320, 322, 324, 326, 330, 333
- περίφραγμα 52, 125, 128, 145, 147, 148, 149, 150, 151, 153, 154, 155, 156, 158, 182, 195, 312, 316, 331, 357, 361, 384, 395
- περιχειλίωμα 107, 133, 136, 174, 175, 179, 183, 184, 198, 348, 361, 362, 387, 389, 398, 399, 412, 517, 609, 646, 660, 661, 709
- περόνη 62, 264
- περόνη (για όστα) 318, 333
- πεσσός 64, 279
- πεταλίδα 383, 393, 399, 403, 404, 413, 414, 415, 422, 475, 534, 549, 711
- πέταλο 367, 606, 657, 659
- πεταλούδα 618
- Πετανίδου, Θ. 487, 488
- Πετράς 208, 212, 221, 222, 233, 238, 250, 253, 254, 282, 358, 365, 368, 379, 386, 391, 394, 395, 448, 452, 501, 508, 511, 627, 644
- Πετροχείλου, Ά. 431
- Πετσοφάς 641, 642, 643, 644
- πηγάδι 28, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 76, 80, 82, 364, 367, 374, 379, 387, 388, 395, 405, 619, 633, 634, 635, 636. Βλ. *έπίσης North-West Pit, ΒΔ Πηγάδι (Κνωσός), φρέαρ*
- πηδάλιο 437
- πιθαμοφρέας 100, 103, 104, 105, 109, 183, 362-363, 372, 373, 374, 376, 380, 381, 382, 390, 395, 400, 401, 402, 403, 405, 409, 411
- πιθαράκι 194, 208, 244, 510, 512, 544
- πιθίσκος 182, 362, 367, 372, 402, 403, 408, 523, 534, 704, 708, 712, 714. Βλ. *έπίσης σταμνοειδής πιθίσκος*
- πιθοειδές άγγείο 104, 208, 250, 353, 356, 357, 363, 364, 365, 371, 380, 381, 384, 388, 390, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 411, 412, 419, 423, 453, 479, 480, 486, 499, 500, 512, 519-520, 530, 547, 623, 688
- πιθοειδής άμφορέας 104
- πίθος 29, 30, 32, 35, 41, 85, 100, 103, 104, 105, 109, 118, 136, 137, 144, 145, 155, 156, 175, 182, 199, 200, 202-203, 277, 339, 347, 348, 353, 354, 357, 358, 363, 364, 365, 367, 371, 372, 373, 374, 375, 382, 390, 391, 400, 401, 402, 403, 408, 409, 411, 412, 417, 418, 425, 453, 461, 462, 473, 477, 481, 485, 486, 496, 499, 500, 523, 524, 525, 527, 528, 530, 532, 533, 544, 548, 623, 688, 703, 704, 708, 710, 712, 714, 715, 717. Βλ. *έπίσης piriform jar, άπίόσχημος πίθος, βυτιόσχημος πίθος, εύρύστομος πίθος*
- Πιλάλη/Πιλάλη-Παπαστερίου, Α. 57, 59, 63, 65, 68, 641, 643
- πινάκιο 102
- πινάκιο τριβής χρωμάτων 62
- πινακίδα 16, 64, 436, 437, 438, 453, 454, 457, 463, 472, 487, 488
- σειρά πινακίδων 436, 437, 438, 456, 472, 473, 487
- Πισκοκέφαλο 431, 449
- πλαίσιαση 250, 625, 645
- πλακόστρωτη ράμπα 68

- πλαστικό κομβίο 168, 181, 184, 200, 204, 227, 246, 256, 360, 367, 369, 373, 376, 377, 378, 395, 396, 409, 639, 660, 689
- Πλατάκης, Έ. 431
- Πλάτανος 216, 217, 256, 261
- πλατφόρμα 122, 147, 704
- πλάτωμα 118, 119, 495
- Πλάτων, Λ. 18, 63, 65, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 85, 282, 338, 354, 381, 454, 455, 497, 526, 532, 594, 637, 703, 704
- Πλάτων, Ν. 7, 8, 9, 11, 12, 17, 23, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 70, 71, 72, 73, 74, 76, 78, 80, 81, 82, 84, 85, 86, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 108, 113, 114, 115, 116, 119, 122, 126, 129, 145, 147, 243, 268, 270, 272, 273, 280, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 337, 339, 340, 416, 426, 432, 448, 449, 451, 453, 454, 455, 456, 457, 459, 496, 499, 561, 593, 594, 703, 704, 705, 706, 713
- Πλάτωνος, Άν. 18, 31, 34, 36, 39, 42, 43, 44, 45, 47, 49, 50, 53, 54, 57, 59, 61, 63, 65, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 85, 113, 115
- πλέγμα 233, 385, 596, 640, 645, 650, 673, 714
- πλευρικό όστον 317, 318, 319, 320, 322, 331, 333
- πλίνθος/πλίνθινος 58, 147, 149
- πλοχμοειδής 646, 688
- πλύσιμο 426
- ποδαράκι 543, 567, 587
- ποιμνιοστάσιο 339, 428
- πολιτική 146, 338, 405, 428, 429, 440, 450, 451, 456, 488, 535, 538
- πολύθυρο 40, 43, 60, 64, 67, 68, 78, 84
- πολύλοβο 605, 606, 608, 627, 638, 646, 656, 657
- πολυχρωμία 280, 407, 598, 616, 639, 645, 669
πολύχρωμος 52, 270, 271, 280, 350, 368, 369, 407, 409, 448, 503, 605, 638
- πολφική κοιλότητα 320
- Πόρος Ἡρακλείου 89, 210, 355, 378, 395, 470
- πόρτα/θύρα 59, 79, 82, 122, 124, 145, 147, 149, 153, 154
- Πορτί 213, 224, 392
- πορφύρα 393, 399, 404, 415, 422, 475, 497, 534, 549
- πορώδης υπερόστωση 327, 334
- πόση 91, 92, 93, 94, 95, 96, 99, 102, 156, 157, 182, 219, 220, 228, 239, 253, 271, 276, 499, 500, 512, 534, 577, 579, 580, 645, 648
- ποτήρι 91, 92, 94, 95, 96, 97, 105, 109, 112, 219, 242, 276, 283, 352, 384, 385, 397, 400, 403, 499, 597, 598, 623, 627, 629, 633, 637, 645, 647, 651, 652, 709, 715
- ποτήρι κοινωνίας 96
- ποτήρι σαμπάνιας 97, 109. Βλ. *ἐπίσης champagne cup*
- πότνια 422
- Πρινιάς 470, 642, 643, 644
- Πρινιάτικος Πύργος 362, 511
- πρισματική 612
- Προανακτορικές Οικίες Κνωσοῦ 595
- Προανακτορική περίοδος 30, 33, 43, 44, 52, 56, 58, 66, 151, 200, 238, 250, 261, 268, 269, 279, 310, 498, 511, 514, 515, 520, 537, 594, 625, 642, 717
- προγόμφιος 321, 399, 471, 475
- Πρόδρομος Βοτσάνος 612
- προθάλαμος 54, 123, 154, 530
- Προμαχώνας ΙΙ (Φαιστός) 225, 226, 250, 602, 608, 614, 634, 637
- προσθήκη 12, 50, 101, 120, 124, 152, 201, 212, 246, 251
- πρόσκτισμα 346
- προσφορά 38, 157, 215, 219, 243, 244, 411, 429, 431, 435, 529, 530
- προσωπικά εἶδη 415, 529, 531, 533
- Προφήτης Ἡλίας (Κνωσός) 200, 261, 525
- Προφήτης Ἡλίας Τουρτούλων 381, 390, 399, 408, 449, 715
- πρόχειλη πρόχους 98, 210
- προχοῖσκη 131, 132, 133, 158, 165, 166, 214, 215, 276, 280, 285, 385, 394, 397, 453, 497, 499, 501, 510, 511, 512, 517, 525, 543, 546, 611-612, 662, 664, 672, 673, 676, 678, 685, 693, 708, 712, 714
- πρόχους 91, 97-99, 101, 105, 109, 130, 131, 132, 133, 135, 137, 139, 143, 144, 155, 156, 160, 161, 162, 163, 164, 175, 182, 185, 186, 204, 205-215, 218, 219, 230, 243, 246, 247, 248, 249, 250, 251, 253, 276, 277, 281, 287, 353, 356, 357, 360, 361, 365, 369, 370, 377, 378, 379, 386, 393, 397, 400, 401, 402, 403, 404, 405,

- 411, 412, 419, 421, 423, 426, 427, 479, 485, 486, 496, 499, 500, 511, 512-516, 517, 520, 525, 526, 529, 530, 534, 536, 544, 544-547, 549, 594, 609, 610-620, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 631, 632, 633, 635, 636, 637, 638, 639, 640, 645, 646, 647, 648, 662-686, 691, 708, 712, 713, 714. Βλ. *ἐπίσης jug, γεφυρόστομη, εὐρύστομη, πρόχειλη, ραμφόστομη, σωληνοραμφοειδόστομη, τριφυλλόστομη πρόχους*
- πρόχους με αὐλακωτή προχοή 97, 164, 214, 247
- πρόχους με κυκλικὸ στόμιο 97-98, 98, 130, 142, 161, 203, 207, 208-209, 209, 246, 274, 510, 512
- πρόχους με χαμηλὸ κέντρο βάρους 131, 132, 133, 143, 164, 165, 186, 205, 206, 212-214, 251, 276, 281, 517, 543, 546, 613, 617, 619, 646, 647, 663, 664, 665, 667, 669, 671, 676, 677, 678, 685
- προχοχύτρα 218, 521
- προχυτικός 97, 100, 101, 156, 157, 215, 216-217, 219, 426, 629, 632, 646, 648
- πρωτογενῆς ταφή 135, 136, 142, 148, 154, 155, 156, 158, 202, 215, 529
- Πρωτογεωμετρικὴ περίοδος 30, 33, 274, 341
- Πρωτοκυκλαδικὸς 509
- πτέρνα (γιά ὄστᾶ) 333
- πύελος 319, 322
- Πύλα-Κοκκινόκρεμος 399
- Πύλος 436, 437, 472
- Πυλώνα Ρόδου 399
- πυξίδα 35, 36, 62, 107, 109, 269, 384, 385, 387, 403, 442, 486, 593, 688, 707, 713
- πυξίδα τοῦ Μόγλου 35, 36, 269
- πυρὰ 351, 416, 519, 520, 574, 575, 576
- πυραμιδοειδῆς
 πυραμιδοειδῆς ἀκόνι 358, 391, 401, 413
 πυραμιδοειδῆς βάρος 358, 401, 413
 πυραμιδοειδῆς κάλυμμα 134, 174, 184, 199, 201
 πυραμιδοειδῆς στάθμη 417
- πύραυνο 107, 108, 109, 141, 144, 194, 242-243, 289, 399, 623, 688, 709, 710, 712, 716
- πυργίσκος 48, 52, 67, 68
- Πύργος τῆς Μύρτου 227, 228, 240, 531, 602, 605
- πυρήνας
 πυρήνας ἀλατιοῦ 347, 354, 359, 366, 462, 477, 480
- πυρήνας ἐλαῖς 418
- πυρήνας κεράτου 337, 353, 358, 401, 412, 414, 469, 471, 472, 473, 475, 486
- πυρήνας ὀφιανοῦ 497
- πυρηνικὴ οἰκογένεια 158
- πυριατήριο 107, 108, 109, 243. Βλ. *ἐπίσης fire-box*
- πυριτολιθικός 324
- πυρσὸς 358, 398, 416, 420, 421, 443, 471
- πῶμα 107, 108, 109, 127, 138, 139, 179, 181, 199, 201, 243, 269, 374, 375, 387, 391, 415, 499, 518-519, 525, 547, 576, 688, 705, 709, 716
- πωρόλιθος 28, 29, 47
- P**
- Pailhaugue, N. 469, 475
- Palmer, R. 436
- Patella aspera 475
- Patellidae 475
- pattern burnished 573, 590. Βλ. *ἐπίσης γραμμικὴ στιλβωτὴ διακόσμηση*
- Pelon, O. 227, 302, 508, 521, 715
- Pendlebury/Pendleburies, H. W. καὶ J. D. S. 224, 227, 236, 267, 704
- Pierres Meulieres (Malia) 384, 621, 634
- Pini, I. 146, 260, 312, 524
- piriform jar 104, 109
- Pisum sativum 419, 466
- pit
 pits (Ζάκρος) 272, 695
 pit (Κνωσὸς) 633, 634
- Pomerrance (Leon καὶ Harriet) 30, 31, 34, 37, 40, 41, 43, 45, 47, 49, 51, 53, 351, 416
- Popham, M. 212, 249, 607, 714
- Poursat, J.-Cl. 53, 57, 239, 516, 521, 611, 621, 634
- P**
- ραδινὸς ἀμφορίσκος 105
- ράμπα τῆς εἰσόδου 46, 48, 68
- ραμφόστομη πρόχους 98, 130, 131, 132, 133, 135, 137, 143, 144, 155, 156, 160, 161, 162, 163, 164, 175, 185, 186, 205, 206-210, 212-213, 246, 248, 250, 251, 253, 276, 277, 280, 281, 378, 379, 497, 499, 511, 512, 512-513, 543, 544-545, 549, 594, 610, 612, 614, 616-620, 626, 627,

- 628, 629, 632, 633, 637, 640, 645, 646, 672, 673-678, 679-681, 682-684, 707, 712, 713
 ραντιστή διακόσμηση 359, 360, 368, 370, 378, 386, 388, 397, 408, 501, 502
 ραφή
   ένδοκρανιακή ραφή 317
   μετωπορινική ραφή 320
 ραχίδια 463, 464
 ρίγανη 442
 Ρίζα Ἀχλαδιῶν 714
 ρίζα (γιὰ δόντια/ὄστὰ) 322, 329, 475
 Ρίζα τοῦ Μαλακάρη 33, 274, 341
 ρινική γέφυρα 317
 ρινική κοιλότητα/ρινικὸ κοίλωμα 317, 320, 321, 322
 ρινικὸς κόλπος 321
 ρυθμὸς Βασιλικῆς 36, 269
 ρυτὸ 13, 52, 53, 92, 96, 107, 378, 421, 422, 426
 ρωμαϊκὸ ἀγγεῖο 69, 73, 80, 274
   γυάλινο ρωμαϊκὸ ἀγγεῖο 274
- R**
- ribbing 227, 242, 246, 601, 637-638, 646, 651, 654, 661, 662, 684, 696, 698. *Βλ. ἐπίσης grooved, στολίδωση, στολιδωτὴ διακόσμηση, ἀυλάκωση, ἀυλακωτὴ διακόσμηση*
 ripple 229, 272. *Βλ. ἐπίσης χελώνιο*
 Rutkowski, B. 199, 200, 524, 528
- Σ**
- σάκος 478, 479, 480, 481, 482, 484, 485
 σαλατιέρα 716. *Βλ. ἐπίσης saladier*
 Σάλιαγκος 422, 475
 Σάμψων, Ἀ. 423, 425
 σάρδιος (σαρδόνυχας) 130, 133, 140, 172, 173, 196, 258, 262, 285
 σαρκοφάγος 127, 128, 129, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 145, 148, 150, 151, 154, 155, 156, 160, 173-175, 182, 183, 184, 195, 198-202, 277. *Βλ. ἐπίσης λάρνακα*
 Σαρπάκη, Ἀ. 418
 σεισμὸς 447
 Σεντόνη Ζωνιανῶν 430
 σιαγὼνα 318, 319, 321, 470, 475, 642
 Σιγάλας, Ν. 8, 594
 σιγμοειδὲς (διακοσμητικὸ) 252, 615, 626, 630, 631, 645, 646, 666, 671
 σιδηροπυρίτης 145, 196
 σιτηρὰ 324, 366, 419, 441, 461, 463, 464, 465, 468, 477
 σίτος/σιτάρη 348, 359, 401, 412, 413, 418, 419, 425, 459, 461, 462, 463, 477, 487
 Σκάλα τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου 445, 450, 454
 σκαμνάκι 641, 644, 694
 σκαρβαῖος 196, 258, 260
 σκαρβοειδῆς 140, 144, 196, 258, 260, 261
 σκαριφίμα 12, 116, 126, 127, 136, 138, 141, 155, 345, 346, 347, 350, 351
 σκελετικὰ λείψανα/κατάλοιπα 130, 136, 142, 150, 156, 158, 346, 350, 351, 423
 σκελετὸς 127, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 142, 184, 198, 268, 310, 311, 313, 315, 322, 333
 σκευοφυλάκιο 35
 σκίμπους 641
 Σκοτεινὴ Θαρρουνίων Εὐβοίας 419, 423, 425
 Σκοτεινὸ 536
 σκοτεινόχρωμη μετόπη 250, 377, 626, 631, 669, 690, 691
 σκουτέλι 92, 93, 95. *Βλ. ἐπίσης κύπελλο*
 σκύλος 35, 36, 269, 593
 σκυφοειδὲς 100, 353, 377, 519, 607, 609, 633, 646, 660, 661
 σκύφος 91, 99, 100, 101, 109, 276, 281, 377, 594, 607-610, 620, 627, 629, 632, 633, 635, 636, 637, 638, 639, 645, 646, 658-662. *Βλ. ἐπίσης γεφυρόστομος σκύφος*
 σκυφωτὸς 383, 623, 688
 σκωρία 13, 56
   σκωρία σιδήρου 426
 Σμαῖλι 431
 Σμάρι Πεδιάδος 470, 473
 σορὸς 315
 σουβλιστὸ 487
 Σούδα 488
 σπάτουλα 62, 264
 σπείρα 60, 84, 162, 177, 180, 208, 210, 221, 252, 253, 272, 277, 280, 350, 370, 500, 507, 514, 542, 546, 566, 573, 588, 601, 615, 616, 625, 626, 630, 631, 645, 654, 665, 667, 669, 691
 σπειροειδὲς 221, 253, 368, 385, 407, 626, 630
 σπεκτρογραφικὴ 481
 σπήλαιο 8, 9, 18, 20, 30, 33, 36, 54, 146, 159, 199, 203, 208, 215, 217, 218, 241, 267, 268, 269, 270, 272, 274, 275, 278, 337,

- 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 350, 352, 354, 359, 366, 376, 382, 383, 393, 395, 397, 400, 401, 403, 404, 406, 407, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 450, 451, 452, 456, 457, 462, 464, 465, 469, 470, 471, 473, 474, 477, 478, 479, 480, 481, 484, 485, 487, 488, 495, 496, 497, 498, 499, 500, 510, 512, 514, 515, 518, 519, 520, 521, 525, 526, 527, 528, 529, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538, 561, 563, 576, 577, 578, 579, 580, 581, 593, 625, 633, 703, 704, 705, 706, 707, 710, 712, 713, 714, 715, 716, 717, 719
- σπηλιά 310, 471, 495, 496
- Σπήλαιο Α (Σπηλιάρια, Ζάκρος) 20, 215, 217, 269, 270, 432, 703, 704, 705, 706, 714, 717
- σπηλαιοεγκατάσταση 443, 457, 464
- σπηλαιοκατάληψη 338, 419, 428-431, 429, 430, 445
- σπήλαιο Κατσιμπύρδου 431
- σπηλαιοπεριβάλλον 338, 419, 425, 427, 428, 431, 442, 457
- Σπήλαιο του Γεροβασίλη 36, 342
- Σπήλαιο του Κύκλωπα (Αλόνησος) 435
- Σπήλαιο του Μαρμαρά 36, 342
- σπηλαιώδες χάσμα 443
- σπηλαιώδης κοιλότητα 39, 341, 428, 431, 433, 443, 703
- Σπηλιάρια (Ζάκρος) 9, 20, 33, 215, 217, 267, 269, 270, 366, 432, 447, 703, 704, 715, 719
- Σπηλιάρια (Χοχλακίες) 431
- σπήλιος 339, 704
- Σπιναλόγκα 488
- σπίτι 60, 64, 66, 67, 68, 72, 74, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 201, 207, 399, 424, 425, 522, 710. Βλ. *επίσης οικία*
- σπόνδυλος 318, 319, 320, 322, 331, 333
- σπορά 441, 463, 464, 465
- σπόρος 337, 348, 349, 353, 354, 359, 366, 401, 413, 418-419, 436, 438, 461, 462-465, 466, 467, 468, 477, 478, 479, 485, 486
- στάθμη 347, 348, 417, 421, 477, 486
- σταλαγμίτης 536
- σταλακτίτης 536, 694
- σταλακτιτικός 485
- σταμνοειδές 100, 105, 373, 520, 710, 716
- σταμνοειδής πιθίσκος 367, 372, 402
- στάμνος 97, 100, 101, 103, 104, 105, 106, 109, 183, 218, 640
- στάση προσευχής 641
- σταυρός του Αγίου Ανδρέα 620
- σταφύλι 418, 465
- σταχύδια/λέπυρα 463, 464, 466
- σταυτίτης 130, 133, 141, 145, 172, 173, 259, 261, 262, 694
- στέγη 147, 150
- στερεά τροφή 157, 219, 236, 353, 412, 486, 579
- στερεωτικές εργασίες 39, 59, 68, 70, 117
- Στεφανάκη, Π. 8, 338, 703
- στεφαναία 320
- στιβάδα 327
- στιγμές 212, 367, 381, 408, 500, 501, 540, 573, 582, 620, 626, 642, 682, 694
- στικτή διακόσμηση 408
- στικτός όψιανός 616
- στιλβωμένη 212, 224, 228, 271, 393, 525, 562, 568, 570, 571, 573, 574, 575, 576, 581, 583, 584, 588
- στιλβωση 568, 569, 570, 571, 572, 575, 578, 582
- στιλβωτή διαγράμμιση 572, 573, 581, 582, 583, 584, 585, 586. Βλ. *επίσης pattern burnished, στιλβωτή γραμμική διακόσμηση*
- στιλβωτήρας 569, 570, 571, 572, 573, 583, 584, 585, 586
- στολίδωση 133, 164, 165, 169, 170, 171, 227, 284, 287, 288, 289, 377, 378, 380, 381, 382, 385, 386, 394, 395, 406, 412, 601, 607, 637-638, 709, 712, 716. Βλ. *επίσης ribbing, αλάκωση, αλακωτή διακόσμηση, στολιδωτή διακόσμηση*
- στολιδωτή διακόσμηση 597, 651, 654. Βλ. *επίσης ribbing, αλάκωση, αλακωτή διακόσμηση, στολίδωση*
- στολιδωτός 173, 246, 379, 394, 638, 715
- στόμα 642, 694
- Στου Κουσέ 538
- Στραβομύτης Αρχανών 411, 419, 536
- στράγγισμα 362
- στροβιλιζόμενο θέμα 177, 252, 275
- στρώμα (άνασκαφικό) 12, 13, 15, 18, 21, 29,

- 30, 32, 35, 36, 44, 46, 49, 52, 56, 62, 67, 69, 71, 73, 78, 79, 81, 82, 116, 120, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 142, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 195, 196, 203, 204, 206, 223, 225, 226, 229, 230, 233, 236, 237, 243, 244, 250, 260, 267, 273, 279, 281, 282, 345, 347, 348, 349, 351, 388, 405, 416, 419, 420, 421, 422, 431, 434, 441, 461, 462, 473, 477, 480, 485, 496, 507, 508, 516, 596, 597, 598, 599, 600, 602, 621, 644, 645, 647, 648, 703, 704
- στρώμα καταστροφής 36, 46, 52, 78, 204, 206, 225, 226, 236, 238, 260, 273, 282, 388, 421, 596, 602, 648
- στρωματογραφία 12, 13, 23, 71, 77, 116, 126, 129, 130, 136, 138, 141, 235, 266, 268, 269, 271, 275, 282, 498, 561
- Στρωματογραφικό Μουσείο (Κνωσός) 355, 359, 368, 377, 378
- στρωματογραφικός 13, 40, 43, 49, 52, 63, 66, 67, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 81, 82, 83, 85, 121, 209, 221, 265, 266, 267, 272, 275, 279, 340, 347, 428, 451, 471, 519, 617, 619, 644, 645, 713
- Σύβριτος Αμαρίου 470
- συγκομιδή 428, 463, 489
- σύκο 453, 454, 465
- σύληση 30, 37, 39, 44, 52, 54, 125, 337, 339, 425, 496, 498, 499, 713
- συλητής 351, 496, 532, 533
- Συλλογή του Πανεπιστημίου Αθηνών 614
- Σύμη 405, 470
- σύμφυση (για όστα) 319, 320, 322
- σύνδεσμος 421, 437
- συνεσταλμένη στάση 140, 142, 155, 156, 311
- σύνθετο τόξο 421, 472
- Συνοικία Γ (Μάλια) 516, 621, 629, 632
- Συνοικία Ε (Μάλια) 372, 374, 386, 396, 508, 509, 510, 607
- Συνοικία Θ (Μάλια) 520, 607, 612, 633, 634, 635, 636, 640
- Συνοικία Μυ (Μάλια) 204, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 229, 237, 238, 239, 359, 363, 371, 384, 407, 408, 510, 515, 516, 518, 520, 521, 522, 523, 611, 612, 614, 618, 620, 632, 634, 640
- συντήρηση (προϊόντων) 337, 411, 413, 418, 423, 424-425, 426, 427, 441, 445, 453, 481, 485, 486, 487
- συντηρητής 7, 15, 37, 42, 43, 45, 47, 49, 50, 53, 54, 57, 59, 61, 63, 65, 85, 113, 117, 118, 706
- Συροπαλαιστίνη 429
- σύστημα ἄρδευσης 47, 72, 450
- σύστημα χρονολόγησης 209, 215, 226, 227, 233, 244, 249, 258, 265, 266, 267, 268, 268-274, 269, 270, 275, 277, 278, 282, 446, 512, 525, 597, 598, 601, 604, 605, 607, 622, 640, 647, 648, 715
- σφαίρα 705
- Σφάκα Ξηροκαμπιάς 342, 452
- σφονδύλι 497, 531, 548
- Σφουγγαράς 199, 200, 208, 214, 248, 314, 375, 405, 510, 511, 515, 528, 532, 626
- σφραγίδα 114, 117, 130, 133, 144, 157, 159, 173, 196, 214, 258, 259, 260, 261, 262, 442, 612
- σφραγιδόλιθος 34, 44, 140, 258, 260, 261, 617, 619
- σφραγιδογλυφία 258, 514, 515
- σφράγισμα 64, 65, 202, 260, 261, 453, 454, 536, 612
- σχηματολόγιο 275, 405, 486, 499, 594
- σχισμή 52, 125, 142, 150, 347, 350, 351, 565, 585
- σχίστρα 495
- σχοινοειδής διακόσμηση 85, 202, 365, 372, 374, 382, 709, 715
- σχοινοειδής ἐμπίεστη ταινία 175, 202, 363, 364, 381, 382, 390, 622, 640, 687, 704, 709
- σωληνοραμφοειδόστομη πρόχους 98
- σωματίδιο 324, 480, 485
- S
- saladier 716. Βλ. *ἐπίσης σαλατιέρα*
- Salies, G. 260
- Seager, R. 146, 151, 153, 295, 408
- Second Charnier 601, 632, 634, 635
- Silverman, J. S. 233, 516
- Soles, J. 115, 120, 122, 123, 124, 125, 145, 146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 157, 159, 215, 223, 291, 293, 299, 531, 607
- “splash motif” 164, 166, 212, 249, 407
- stirrup jar 106, 109. Βλ. *ἐπίσης ψευδόστομος ἀμφορέας*
- stopper 415
- Struever, S. 462

Stürmer, V. 222, 231, 233, 234, 253, 516, 598,
607, 610, 611, 631

T

Ταγωνίδου, Αικ. 78, 80, 82, 85, 703

ταινία φυλλωμάτων 252, 620, 633, 634, 636

τάλαντο 33, 452

ταξική θέση 153, 159, 262, 455

ταράτσα 118

ταρσός 331, 333

ταυροδοντία 320

ταυροδοντικός 475

ταφή 30, 33, 36, 39, 44, 52, 54, 113, 115, 122,
125, 126, 127, 128, 129, 131, 133, 134,
135, 136, 139, 140, 141, 142, 145, 148,
150, 151, 152, 154, 155, 156, 157, 158,
160, 175, 180, 184, 198, 200, 202, 203,
215, 244, 264, 283, 285, 287, 310, 311,
312, 313, 315, 333, 339, 341, 342, 346,
350, 411, 422, 423, 427-428, 429, 431,
432, 433, 434, 497, 527, 528, 529, 530,
531, 532, 533, 534, 536, 537, 538, 578,
580

ταφική συμπεριφορά 115, 120, 153-159

ταφικό γεῦμα 529, 530

Ταφικό Κτήριο 19 (Ἀρχάνες) 515, 522, 622

ταφικό κτήριο/συγκρότημα 44, 145, 153, 154,
221, 515, 522, 622

ταφικό σπήλαιο 36, 54, 337, 338, 341, 411,
422, 428, 429, 431, 432, 434, 435, 447,
455, 456, 496, 498, 527, 528, 530, 532,
534, 536, 537, 578, 593, 633, 703, 704,
717

ταφικό στρώμα 120, 127, 128, 129, 135, 136,
137, 139, 140, 142, 148, 149, 150, 151,
152, 153, 155, 156

ταφικός χαρακτήρας 337, 498, 529, 530

Τάφοι-Σπίτια 115, 145, 154

τάφος 9, 18, 37, 44, 52, 89, 113, 114, 115, 116,
117, 118, 119, 120, 121, 122, 123, 124,
125, 126, 127, 128, 129, 131, 133, 134,
136, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 145,
146, 147, 148, 149, 150, 151, 152, 153,
154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 173,
180, 182, 183, 184, 186, 188, 193, 195,
198, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205,
206, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213,
214, 215, 216, 217, 218, 219, 220, 223,
224, 225, 226, 227, 229, 230, 231, 232,
234, 235, 236, 237, 239, 241, 242, 243,

244, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 251,
252, 254, 255, 256, 257, 258, 259, 260,
261, 262, 263, 264, 267, 268, 270, 275,
276, 277, 278, 283, 285, 287, 289, 310,
311, 312, 313, 314, 315, 317, 318, 320,
323, 325, 328, 330, 332, 333, 334, 355,
366, 374, 377, 378, 386, 387, 392, 394,
395, 509, 512, 518, 524, 526, 529, 530,
531, 533, 534, 537, 619, 703, 705, 706,
713, 714

Τάφος Α (Πεζούλες) 115, 116, 117, 118, 119-
124, 126-139, 142, 145, 147-149, 150,
151, 153, 154, 155, 156, 158, 160-183,
186, 188, 193, 195, 198, 199, 201, 202,
203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210,
211, 212, 213, 214, 215, 216, 217, 218,
219, 220, 224, 225, 227, 229, 230, 231,
232, 234, 235, 236, 237, 239, 241, 242,
243, 244, 245, 246, 247, 248, 249, 250,
251, 254, 255, 256, 258, 259, 260, 261,
262, 277, 283-288, 311, 312, 313, 317-
320, 323, 328-330, 332, 333

Τάφος Β (Πεζούλες) 116, 119, 124-125, 128,
136, 139-145, 149-153, 155, 156, 158,
184-197, 198, 199, 201, 204, 205, 206,
207, 209, 211, 219, 220, 224, 225, 227,
229, 231, 232, 234, 235, 236, 237, 239,
241, 242, 243, 244, 245, 246, 248, 249,
251, 252, 254, 255, 257, 258, 260, 261,
262, 264, 289-290, 311, 312, 313, 314,
320-322, 323, 330, 333

Τάφος-Ἱερὸ (Κνωσός) 262, 714

ταγί 103

τεκτονικός τύπος 258, 260. *Βλ. ἐπίσης ἀρχιτε-
κτονικὸ θέμα*

τελετουργία 156, 157, 158, 205, 215, 218, 219,
224, 236, 258, 264, 529, 530, 536, 579,
580, 648

τελετουργική αίθουσα 38

τελετουργικὸ ἀντικείμενο 36, 96, 107, 157,
206, 378, 415, 530, 531, 533, 536, 622

τεμνόμενες ταινίες 514, 545, 625, 626, 639,
691

τεμνόμενα μνηοειδή θέματα 162

τεμνόμενα τόξα 253

τένοντας ζώου 436, 437, 442

τερηδόνα 318, 320, 321, 324, 326, 330

τερηδονισμένο δόντι 325, 326, 328

τερηδονισμός 324, 325

Τεταρτογενής 341

- τετράγωνο Η3 (Παλαίκαστρο) 225, 227, 355, 599, 602, 607, 631, 635, 636
- τετράποδο 641
- τέφρα 347, 477
- τεφρὸς ἐγγράκτος ρυθμὸς 36, 269
- τέχνηργο 340, 413, 415-418, 422, 426, 435, 442, 448, 452, 453, 471, 577
- τεχνική τῆς ἐξαίρεσης 248, 281, 615, 631, 632, 645, 647
- τεχνίτης 11, 12, 13, 31, 34, 36, 37, 39, 42, 43, 45, 47, 49, 50, 53, 54, 57, 59, 61, 63, 65, 68, 70, 72, 74, 76, 78, 80, 82, 84, 85
- τεχνολογία 537, 561, 575, 578
- τεχνοτροπία 247, 248, 250, 251, 252, 267, 271, 596, 624, 625, 626, 645, 676, 679, 685
 τεχνοτροπικὸς 209, 265, 266, 267, 270, 277, 340, 405, 594, 609
- τεχνούργημα 421
- Τζεδάκις, Ι. 90, 563
- Τζιαφάλιας, Αθ. 45, 53, 54, 57, 58, 593
- τηγανόσχημο 486
- Τῆς Οὐρανιαῆς τὸ Φρούδι 8, 9, 33, 203, 267, 269, 272, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 345, 347, 352, 353, 354, 359, 366, 376, 383, 393, 399, 405, 406, 408, 409, 412, 413, 415, 417, 419, 421, 422, 423, 425, 426, 427, 428, 431, 432, 433, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 450, 451, 452, 453, 454, 456, 457, 459, 461, 462, 463, 464, 465, 468, 469, 471, 473, 474, 477, 478, 479, 480, 481, 484, 485, 486, 487, 488, 491, 526, 714, 716
- Τίρυνθα 399
- τοιχογραφία 39, 41, 42, 56, 83, 107
- τομεάρχης 11
- τομέας 11, 12, 13, 29, 31, 32, 34, 35, 37, 41, 42, 43, 44, 45, 49, 50, 51, 52, 54, 55, 56, 61, 63, 65, 68, 69, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 80, 81, 82, 84, 252, 266, 362, 382, 407, 416, 421, 426, 433, 450, 452, 453, 507, 710
- Τομὲς ΝΔ τοῦ ἀνακτόρου (Μάλια) 618, 640, 641
- τόξα, μονὰ ἢ ἐπάλληλα 169, 170, 171, 177, 178, 179, 181, 187, 191, 192, 221, 222, 232, 233, 234, 236, 237, 239, 241, 252, 253, 254, 255, 276, 286, 596, 603, 604, 626, 628, 645, 647, 651, 675
- τοξότης 472
- τοξουργὸς 472
- τοπογραφία 340-343, 439, 442, 445, 446, 478
- τοπωνυμία/τοπωνύμιο 9, 340-343, 421, 426, 435, 436, 438, 439, 443, 488
- Τοῦ Κούκου τὸ Κεφάλι 38, 450
- Τοῦ Μαρμαρᾶ 36, 342
- Τουρκία 464
- Τραγοπιάστης 343, 421
- Τραονάρες 342, 343
- Τραόσταλος 340, 343, 642, 643, 644
- τράπεζα 28, 243, 435
- Τραπέζα Λασιθίου 234, 237, 385, 405, 406, 411, 429, 502, 518, 531, 536, 596
- τράφος 28
- τραχωτή (διακόσμηση) 222, 605, 616, 638-639, 645, 668, 669, 689, 690, 691, 692.
Βλ. ἐπίσης barbotine
 ἀκιδωτὴ διακόσμηση 616, 639, 645, 669, 689
 ἀκιδωτὸς 629, 639, 689
- τριβεῖο 324
- τριβὴ 62, 324, 325, 334, 349, 351, 417, 475, 705
- τριγωνικὸ φύλλο 605, 635, 657, 659
- τρίλοβο θέμα (φυτικὸ) 251, 276, 632, 633
- Τρίπολη 341
- τριπτήρας 62, 263, 349, 353, 359, 366, 375, 401, 402, 414, 417, 486, 532, 548
- τρίτωνας 496, 497, 531, 536, 548, 694, 711
- τριφυλλόστομη πρόχους 97, 98, 143, 165, 210, 214, 360, 361, 378, 393, 397, 404, 405, 515
- τριχολαβίδα 62, 141, 142, 145, 157, 263. *Βλ. ἐπίσης λαβίδα*
- τριχρωμία 615, 631
- τρόπαιο 421, 471, 473
- τροπιδωτὸ κύπελλο 93, 94, 502, 549. *Βλ. ἐπίσης διώροφο κύπελλο*
- τροπιδωτὸς κύαθος 93, 95, 131, 132, 133, 137, 138, 139, 143, 144, 166, 167, 168, 169, 177, 187, 188, 189, 190, 195, 220, 221, 222, 224-232, 242, 246, 249, 250, 254, 255, 275, 277, 278, 281, 284, 285, 286, 287, 289, 384, 395, 396, 403, 406, 504-507, 525, 526, 541, 542, 549, 600-603, 626, 629, 630, 637, 646, 653-655.
Βλ. ἐπίσης διώροφος κύαθος
- τροφοκατανάλωση 352
- τροφοπαραγωγικὸς 428
- τροφοσυλλεκτικὸς 428
- τροχαντήρ 332

- τροχός 436, 437
 τρύπανο 181, 195, 196, 263
 Τρυπητή 531
 τραγλοδυτικός 443
 τσαγιέρα/τειοδόχη 91, 97, 101, 109, 138, 175, 215-216, 275, 281, 514, 518, 612. Βλ. *επίσης tea-pot*
 Τσιγγάνοι 443
 Τσιμπουκάκη, Μ. 18, 282
 Τυκτή Κρήνη (Ζάκρος) 68, 80, 82
 Τύλισσος 202, 258, 399, 408, 420, 438, 470, 522, 628, 643
 τυροκομικό 426, 577
- T**
- tea-pot 91, 101, 109, 300, 612. Βλ. *επίσης τσαγιέρα/τειοδόχη*
 “Temple Repositories” 260
 Triticum aestivo-compactum 463, 466, 468
 Triticum dicoccum 463, 466
 Triticum monococcum 463, 466
 Troisieme Charnier 612
 Trotter, M. 328
 Trunculariopsis trunculus 475
 tumbler 94, 96, 109, 236, 242, 246, 247, 276, 283, 284, 302, 385, 499, 501, 554, 597, 623, 637, 645, 646, 647, 651, 652, 693, 696, 698, 699, 700, 709, 715, 721
 Tyree, L. 536
- Υ**
- υαλόμαζα 130, 133, 159, 173, 262, 285
 υβριδική μορφή 92, 94, 219
 υγεία 310, 326, 334
 υγρά 97, 106, 107, 198, 219, 236, 353, 413, 415, 418, 426, 463, 481, 485, 486, 499, 534, 575, 576, 577, 579, 580
 υδατάνθρακες 327
 ύδρια 99, 109, 209
 υδριόμορφος άμφορέας 105, 621, 686
 υπερκόγχιο 317, 320, 321, 322
 υπερόφρνο τόξο 315, 317, 318, 320, 321, 322
 υπερσύγκλειση 321, 322, 327, 330
 υπερώα 320, 321
 υποπλασία 334
 υποστατικό 445
 υπο-τροχαντηρικό (για όστα) 332
 ύφαντική 255, 441, 531
 ύφαντικό βάρος 13, 19, 28, 140, 142, 144, 157, 194, 255, 264, 391, 530, 534, 548. Βλ. *επίσης άγνύς*
 ύφαντό 437
 ύφεση 433, 440
 κοινωνική ύφεση 447
 οικονομική ύφεση 428
 περιβαλλοντική ύφεση 446
 πολιτική ύφεση 428
 ύψος (άνθρώπων) 327-328
- Φ**
- φαγεντιανή 13, 36
 φαιστιακός 271, 502, 505, 506, 512, 619
 Φαιστός 33, 38, 40, 50, 93, 203, 204, 205, 206, 207, 208, 209, 210, 211, 213, 216, 217, 218, 219, 221, 222, 223, 224, 225, 226, 228, 229, 230, 233, 236, 237, 238, 239, 241, 242, 244, 248, 250, 258, 260, 261, 266, 281, 357, 360, 361, 370, 371, 372, 374, 375, 377, 380, 383, 384, 389, 392, 399, 408, 416, 453, 501, 502, 503, 504, 505, 507, 508, 509, 510, 511, 512, 513, 514, 515, 516, 517, 518, 519, 520, 521, 522, 563, 564, 565, 566, 567, 572, 573, 574, 578, 579, 594, 596, 597, 599, 600, 601, 602, 604, 605, 607, 608, 609, 613, 614, 616, 617, 618, 619, 621, 622, 624, 625, 632, 634, 637, 638, 639, 643, 714
 φάλαγγα 317, 318, 319, 320, 321, 322, 333
 φαράγγι 30, 33, 35, 36, 39, 54, 59, 268, 269, 274, 310, 337, 338, 340, 341, 342, 393, 422, 426, 429, 431, 432, 433, 434, 439, 441, 442, 444, 445, 446, 448, 450, 451, 454, 455, 456, 457, 533, 537, 593, 633, 648, 714
 φασκομηλιά 442
 φατνιακός 324
 φατνίο 320, 321, 326
 φάτνωμα 173, 201
 φθορά (στα δόντια) 317, 318, 321, 322, 324, 325, 328, 329, 330, 334
 φιάλη 102, 109, 157, 182, 218, 368, 371, 400, 402, 508-510, 511, 542, 543, 549, 562-565, 566, 567, 568, 573, 574, 576, 577, 578, 579, 581-585, 587, 588
 φιόρδ 495
 φλασκι 106, 109
 φλεβωτός μαρμαρόλιθος 139, 196, 255, 257
 φλεγμονή 320
 φλογωτή διακόσμηση 645, 676, 679

φλυτζάνι 91, 95, 112, 219
 φορητή σκάλα 124
 φορτηγό 31, 34, 39, 42, 43, 45, 47, 49, 50, 53, 54, 57, 59, 61, 63, 65, 68, 70, 72, 74, 78, 80
 Φουρνί (Αρχάνες) 375, 387, 389, 390
 φράγμα 72, 77, 81, 83, 120, 129, 341, 423, 495
 φρέαρ 38, 418, 442. Βλ. *επίσης πηγάδι*
 φρουτοδόχη 107. Βλ. *επίσης καρποδόχη, όπωροδόχη*
 Φυγετάκης, Έμ. 27, 496
 φυλάκιο 444, 449, 450, 452, 495, 517
 φύλαξη (προϊόντων) 157, 219, 337, 424-425, 425, 435, 448, 456, 471, 576
 φύλλο 164, 177, 185, 187, 207, 213, 221, 234, 248, 251, 252, 595, 598, 605, 609, 610, 614, 615, 620, 626, 632, 633, 634, 635, 638, 645, 647, 650, 651, 657, 659, 661, 664, 666, 667, 668, 669, 671, 674, 675, 676, 677, 679, 680, 681, 682, 683, 685, 690, 691
 φύλλο ελιάς 252, 633
 φυλλόσχημη 356
 φύλλωμα 620, 633, 634, 636
 φύλο 255, 310, 315, 317, 318, 319, 323, 325, 420, 421
 φυσητήρ 351
 φυσική καταστροφή 33, 447
 φυτικό θέμα 41, 213, 221, 222, 251-252, 271, 276, 277, 360, 385, 407, 408, 606, 616, 626, 632-636, 638, 657
 φωτιά 107, 175, 179, 180, 186, 191, 217, 283, 351, 353, 355, 356, 357, 358, 359, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 370, 371, 372, 373, 374, 376, 378, 380, 381, 382, 383, 384, 389, 390, 391, 393, 396, 397, 398, 399, 404, 406, 412, 415, 416, 425, 426, 427, 434, 456, 471, 474, 485, 487, 509, 547, 645, 693, 705, 707
 φωτισμός 358, 426, 439, 444
 φωτογράφος 8, 12, 31, 34, 37, 39, 45, 47, 49, 50, 53, 59, 113, 594

U

Umbelliferae 467

V

van Zeist, W. 461, 468
 Vat-Room Deposit 221, 222, 618, 620, 621. Βλ.

επίσης Δωμάτιο Λίθινων Λεκανίδων (Κνωσός)

Vicia faba 466, 467, 468

W

Walberg, G. 114, 203, 204, 206, 208, 209, 210, 212, 215, 216, 222, 228, 249, 252, 278, 291, 300, 305, 512, 518, 524, 530, 598, 600, 609, 619, 627, 629, 630, 631, 634, 635, 636, 637
 Warren, P. 45, 96, 228, 239, 256, 257, 258, 272, 305, 509
 Watrous, L. V. 201, 405, 536
 Wells, C. 323
 West Polychrome Deposits (Knossos) 634
 Wheeler, T. S. 312
 white incrustrated ware 574, 590
 white on dark 301, 349, 721
 Wolpoff, M. H. 324

X

χαλαζίας 324
 Χάλαρα 217, 714
 Χαλασάς 342
 Χαλκιδιό 426
 χαλκός 33, 55, 197, 227, 246, 262, 263, 454
 χάλκινη λαβίδα 196-197, 197, 264
 χάλκινη λεπίδα 350
 χάλκινη περόνη 62
 χάλκινη τριχολαβίδα 141, 142, 145, 263
 χάλκινο άγγείο 32
 χάλκινο άντικείμενο 33, 36, 45, 263
 χάλκινο δισκάριο 141, 145, 264
 χάλκινο δρεπάνι 383, 392, 403, 414
 χάλκινο έγχειρίδιο 52
 χάλκινο ειδώλιο 641, 642
 χάλκινο έξάρτημα 353, 392, 403, 414
 χάλκινο έπιθημα 383, 392, 403, 414
 χάλκινο έργαλειό 159, 399, 417, 425, 454
 χάλκινο μαχαίρι 350, 383, 392, 403, 412, 414
 χάλκινο ξίφος 28, 33
 χάλκινο πριόνι 33
 χάλκινο τάλαντο 452
 Χαμαίζι 209, 213, 216, 256, 257, 408, 453, 610, 611-612, 619, 640, 641, 642, 646, 673
 Χαμαλεύρι Ρεθύμνου 416, 470
 Χανιά 453, 455, 471
 Χατζιδάκης, Ίωσ. 90, 97, 99

- χείλη κόγχου 315, 317, 318, 319, 321, 322
 χείμαρρος 340, 341, 342, 439, 444, 450
 χελώνιο 229, 272, 277, 525. *Βλ. επίσης ripple*
 χημική ανάλυση 481, 482, 484
 χθόνια (λατρεία) 538
 χιαστί γραμμές 223, 234, 259, 358, 364, 385,
 391, 596, 630, 650, 670, 673, 686
 χλωριοϋχο νάτριο 423, 481, 482, 483
 χονοειδές άγγειο 103
 χόη 98
 Χοιρόμαντρες 52, 517, 521
 Χρηστάκης, Κ. 202
 Χριστός (νησίδα) 256, 381, 516
 χρυσό 35, 93, 420, 422
 Χρυσόλακκος 153, 222, 231, 233, 234, 252,
 256, 257, 314, 501, 502, 505, 510, 514,
 516, 598, 599, 607, 610, 611, 630, 631,
 637
 Χρυσουλάκη, Σ. 18, 65, 68, 70, 72, 74, 76, 78,
 80, 82, 84, 85, 495
 χρωματογραφική 481
 χτένι 62, 264
 χτενιστή διακόσμηση 356
 κτενιστό όστρακο 274
 κυτή ύλη 38
 κύτρα 108, 109, 182, 183, 211, 218, 244, 283,
 353, 411, 499, 511, 519, 520-521, 530,
 534, 547, 594, 622, 640, 687, 712
 κυτρίδιο 131, 172, 244, 245, 510-511, 622,
 646, 687
 χονοειδές άγγειο 393, 398, 404, 415
 χωράφι 463, 465, 487
 χώρος Α, τάφος Α (Πεζούλες) 119, 120, 121,
 122, 123, 126-133, 134, 135, 136, 145,
 147, 148, 149, 152, 153, 154, 155, 158,
 160-173, 183, 206, 207, 208, 209, 210,
 212, 213, 214, 218, 227, 229, 230, 231,
 236, 240, 241, 242, 244, 258, 262, 283-
 285, 311, 312
 χώρος β40 (Παλαιίκαστρο) 613, 614, 615, 629,
 636
 χώρος Β, τάφος Α (Πεζούλες) 119, 121, 122,
 123, 127, 128, 129, 133-138, 145, 147,
 148, 149, 152, 153, 155, 156, 173-180,
 198, 202, 211, 215, 216, 217, 220, 229,
 231, 232, 239, 241, 243, 285-286, 312,
 332
 χώρος Γ, τάφος Α (Πεζούλες) 119, 120, 121,
 122, 123, 128, 135, 138-139, 147, 148,
 149, 152, 153, 155, 180-181, 220, 227,
 234, 240, 256, 287-288, 311, 312, 332
 χώρος δ32 (Παλαιίκαστρο) 635
 χώρος χ18 (Παλαιίκαστρο) 613, 635
- Υ**
 Yule, P. 259, 260, 306
- Z**
 Zaino D. E. και E. C. 327
- Ψ**
 ψάθα 418
 ψαράς 534
 ψάρι 614, 616, 626, 636, 645, 647, 667
 Ψείρα 213, 225, 233, 238, 251, 258, 356, 357,
 362, 363, 367, 368, 369, 373, 374, 378,
 382, 385, 387, 394, 405, 504, 511, 519,
 532, 603, 614, 633, 636
 ψευδο-κηλιδωτό 569, 570, 574, 581, 584
 ψευδόστομος άμφορέας 83, 106, 109, 274,
 421. *Βλ. επίσης stirrup jar*
 ψήφος 118, 130, 133, 140, 145, 172, 173, 196,
 262, 285, 594, 694
 ψιμμύθιο 62
 Ψυχρό 383, 385, 405, 411, 429, 439, 470, 512,
 536
- Ω**
 ώλένη 316, 317, 320, 322, 331, 333
 ώμοπλάτη 317, 320, 322, 331, 333
 ώτιο 566, 567, 587
 ώχρα 572, 574, 576, 578, 585

ΤΟ ΒΙΒΛΙΟ

ΖΑΚΡΟΣ Ι

*ΙΣΤΟΡΙΚΑ ΚΑΙ ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΚΑ.
ΕΡΕΥΝΕΣ ΣΤΗΝ ΕΥΡΥΤΕΡΗ ΠΕΡΙΟΧΗ
ΤΗΣ ΜΙΝΩΙΚΗΣ ΕΓΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ*

ΤΟΜΟΣ Α. ΚΕΙΜΕΝΑ

ΑΡ. 328 ΤΗΣ *ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ* ΤΗΣ
ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ
ΤΥΠΩΘΗΚΕ ΤΟΝ ΝΟΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 2020
ΣΤΟ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟ ΤΟΥ
ΦΙΛΙΠΠΟΥ ΛΕΝΗ

